

Anne Brit Hatleskog, Øystein Lund Johannessen,
Audhild Steinnes Heum og Oleksandr Ryndyk

Kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst

«Det viktigste jeg har lært om meg selv er at jeg
er god nok, uansett»

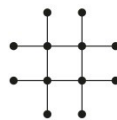
Kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst

«Det viktigste jeg har lært om meg selv er at jeg er god nok, uansett»

Anne Brit Hatleskog, Øystein Lund Johannessen, Audhild Steinness
Heum og Oleksandr Ryndyk

Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK)

VID rapport 2022/2

VID

Denne rapporten er utgitt av

VID vitenskapelige høyskole
Postboks 184, Vinderen
N-0319 Oslo
<http://www.vid.no/>

Rapport: 2022/2

ISBN: 978-82-8456-000-7, elektronisk
ISSN: 2464-3777

Elektronisk distribusjon:

VID vitenskapelige høyskole
www.vid.no

Omslag

Dinamo

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til rapporten.
Nedlasting for privat bruk er tillatt.
Mangfoldiggjøring, videresalg av deler eller hele rapporten
er ikke tillatt uten avtale med forfatterne eller Kopinor.

Forord

Vi hører sjelden fortellingene om krysskulturelle barns dagligdagse erfaringer med og perspektiver rundt det å håndtere og leve med flere kulturer, krav og forventinger, sier Salole (2018. s 43). Vi håper at denne rapporten kan gi noen glimt av fortellingene om det å være krysskulturell ungdom i Norge i dag. Rapporten dokumenterer gjennomføringen av en kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst, klassefellesskapet og ungdommenes foreldre og lærere. Målet med kurspiloten var å gi støtte til ungdommenes eget identitetsarbeid, noe som også drøftes i rapportens siste del.

Vi takker Utdanningsdirektoratet v/ Merete Bækkevold og Grethe Hovland som har vært oppdragsgiver for prosjektet og samtidig en god samtalepartner underveis. Takk til ansatte ved skolene og fritidsklubben, dere gjorde en kjempeinnsats for å få gjennomført kurspiloten, til tross for pandemi, nedstenging og smittevernregler. Stor takk også til prosjektets referansegruppe, Hildegunn Fandrem, Sunil Loona, Linn Eskedal, Marianne Haus, Johan Frederic Key Berntsen, Nizar Amedi og Munira Maria Makarow.

Til dere flotte ungdommer som så raust delte tanker og erfaringer fra livene deres; takk!

Prosjektet er gjennomført i samarbeid med Stiftelsen Flexid. Det har vært et spennende og lærerikt samarbeid, tusen takk til Hildegunn Sarita Selle, Kjell Østby og Anders Haugstad Hansson.

Øystein Lund Johannessen og Oleksandr Ryndyk har sammen med Anne Brit Hatleskog arbeidet med datainnsamling, analyser og rapportskrivning. Audhild Steinnes Heum har hatt ansvaret for utviklingsdelen av prosjektet og bidratt med datainnsamling. Hugrun Osk Gudjonsdottir har hjulpet med redigeringsarbeid i rapporten.

Stavanger 13.04.2022

Anne Brit Hatleskog

Sammendrag

Det overordnede målet med kurspiloten har vært å lage et ettårig kursopplegg til bruk i skolen som styrker krysskulturell ungdoms identitetsarbeid og skolens arbeid med inkludering av denne kategorien ungdom. Vi har valgt å bruke betegnelsen krysskulturell ungdom og har argumentert for at denne bedre favner de elevene vi snakker om og bedre beskriver det som kjennetegner dem. Ungdommenens identitetsarbeid foregår i et samspill med deres «viktige andre» samt på alle arenaer de ferdes og der de inngår i relasjoner med andre.

I kurspiloten har vi identifisert noen arenaer, med sine sosiale fellesskap, som vi anser som særlig betydningsfulle for identitetsutviklingen, både i kraft av den tiden ungdommene tilbringer der og i kraft av styrken og varigheten av de sosiale båndene som etableres og utvikles. Disse er for det første skolen og klassen som en arena der ungdommene tilbringer mye tid i det daglige, og som de investerer mye tid og engasjement i, også utover selve skoledagen. For det andre er familien og foreldrenes sosiale miljø fremdeles viktig for ungdommene. I kurspiloten har vi særlig tenkt inn foreldrene som ungdommenes nærmeste omsorgspersoner. Foreldrene har også en viktig rolle inn mot skolen i samarbeidet om elevenes læring og danning.

Kurspilotens grunnmodul, Flexid-kurset for ungdom med krysskulturell bakgrunn, introduserer deltakerne for 12 ulike tema eller kunnskapsområder som til sammen gir mange forskjellige perspektiver på det globale kulturelle mangfoldet og de sosiokulturelle likheter og forskjeller de erfarer i møte med ulike miljøer og andre ungdommer. Ungdommene forteller at de blir slått av hvor intuitivt likt de som krysskulturell ungdom har opplevd slik likhet og forskjellighet fra sine ståsteder i skiftende minoritets- og majoritetsposisjoner.

Det ble videre utviklet en modul for ungdommenes klassefellesskap (klassemodulen), for foreldre og foresatte (foreldremodulen) og en kursmodul for ansatte ved skole/fritid (læremodulen). For disse tre andre modulene er hovedmålsettingen først og fremst å formidle den samme konkrete kunnskapen som deltakerne i Flexid-modulen har arbeidet med til medelevene i egen klasse, til foreldrene / andre foresatte og til lærerne / de andre ansatte ved skolen. Det er også et mål at disse gruppene av viktige andre for Flexid-deltakerne skal få utfordret egne forståelser av og holdninger til det kulturelle mangfoldet i vårt eget samfunn og i verden gjennom arbeidet med kunnskapsstoffet på samlingene. Derfor er det også bygget inn noen av de samme oppgavene og arbeidsmåtene i disse modulene som i Flexid-modulen der tanken er å legge til rette for kritisk refleksjon og samtale.

De erfaringene som er gjort i gjennomføringen av kurspiloten har ledet oss til den konklusjon at modulene som er utviklet for å støtte opp om Flexid-kurset alle bør sees som en første introduksjon og begynnelse på en mer langsiktig satsing som fortsetter ut over «prosjektåret». Vi har allerede nevnt at det bør være et mål at både kontaktlærere og faglærere over tid får internopplæring eller videreutdanning i interkulturelle pedagogikk.

Anbefalinger som kan bidra til å styrke og støtte krysskulturell ungdom i deres identitetsutvikling vil være:

- For å få til varige endringer i skolen må opplæringstilbudet inn i et mer langsiktig perspektiv der kurspiloten blir en del av en større kompetanseheving over tid.

- En modell der ledelsen av prosjektet ligger til den deltagende skole vil øke utbyttet av opplæringsprogrammet samtidig som det vil kunne sette i gang viktige læringsprosesser blant de ansatte ved skolene. Det vil i tillegg gi ytterligere rom for lokale tilpasninger.
- Kontaktlærerne må delta på samlingene for klassemodulen for å kunne bygge videre på den kunnskapen som elevene der får del i, samt videreføre de læringsprosessene som blir satt i gang med de ulike oppgavetyper.
- For å styrke skole-hjemsamarbeidet kan personlig kjennskap med foreldrene være betingelse både for at de møter opp, men også for å få til den erfaringsdeling, støtte og kunnskapsformidling som må til for å kunne legge til rette for en utvikling av foreldrerollen i møte med det nye samfunnet. Kontaktlærer må også ha en sentral rolle inn her.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	3
Del 1 Ungdom med flerkulturell bakgrunn og utvikling av et kurstilbud for å støtte deres identitetsarbeid	10
Kapittel 1 Innledning	10
1.1 Ungdoms identitetsarbeid	11
1.2 Nye innsikter fra ungdomsforskningen	11
1.3 Ungdom med flerkulturell oppvekst	11
1.4 Skolens rolle og bidrag	12
1.5 Krysskulturell ungdom - en begrepsavklaring	12
1.6 En Flexid-modul og tre «støttende» kursmoduler	13
Kapittel 2 Kurspilotens fire moduler	13
2.1. Modul 1: Kurskonseptet Flexid – Et kurskonsept rettet mot krysskulturell ungdom	14
2.1.1. Fleksibel identitet	14
2.1.2. Temaprogresjon for utvikling av bevissthet rundt egne erfaringer og muligheter	14
2.1.3. Gjentakende struktur skaper trygghet	15
2.1.4. Oversikt over kursets oppbygning og målsetning for det enkelte temaet (tabell 1)	17
2.2. Utvikling av øvrige kursmoduler	19
2.2.1. Modul 2: Kursmodul for klassefelleskapet / deltakere i fritid	19
2.2.2. Modul 3: Kursmodul for flerkulturelle foreldre/foresatte	20
2.2.3. Modul 4: Kursmodul for skolens lærere og ansatte / ansatte i fritid	21
2.3. Kursmodulenes metodikk legger vekt på et ressursorientert menneskesyn	22
2.4. Organisering av utviklingsarbeidet og koordinering av kurspilotens gjennomføring	23
2.4.1. Prosjektets faggruppe	23
2.4.2. Prosjektets referansegruppe	23
2.4.3. Innføringsseminar for kursholdere	24
2.4.4. Utvalg av skoler og fritidstilbud for gjennomføring av kurspiloten	24
2.4.5. Koordinering av kurspilotens gjennomføring	24
Kapittel 3 Metode og datainnsamling for dokumentasjon av kurspiloten	24
3.1 Spørreundersøkelser	25
3.2 Intervjuer	26
3.3 Observasjon	26

3.4. Begrensninger og forskningsetiske vurderinger	27
Del 2 Dokumentasjon fra gjennomføringen av kurspiloten og drøfting av hvordan styrke krysskulturell ungdoms identitet	28
Kapittel 4 Erfaringer med Modul 1 i kurspiloten – Flexid-kurs for krysskulturell ungdom	29
4.1. Bakgrunnsinformasjon om ungdommene som deltok i kurspiloten	29
4.1.1. Kjønn, alder, landbakgrunn og botid	29
4.1.2 Deltakelse i aktiviteter, bruk av sosiale medier og religiøse holdninger	30
4.2. Ungdommenes tanker rundt det å være krysskulturell etter deltakelse i kurspiloten	31
4.2.1. Å være krysskulturell er å blande flere kulturer sammen og klare å leve med det	32
4.2.2 Hvor passer vi inn? Hvor er hjemme?	33
4.2.3. Krysskulturell ungdom og vennskap	34
4.3. Flexid-modulen, forventinger, tema og læring	35
4.3.1. Forventinger til Flexid-kurset	35
4.3.2. Tilhørighet, brobygger og «hva er typisk norsk» var tema som var særlig viktige for ungdommene	36
4.4. «Det viktigste jeg har lært om meg selv er at jeg er god nok, uansett». Erfaringer fra Flexid-kurset	44
4.5. Økt bevissthet rundt egen identitet og tro på egne ressurser er erfaringene til ungdommene etter gjennomført Flexid-kurs	45
4.6. Kurstilbudet bør forankres hos skoleledelsen, ansatte og foreldre	47
4.7. Forebyggende arbeid i skole og fritid som gir økt trygghet rundt egen identitet. Kort oppsummering av hovedfunn fra modul 1 – Flexid-kurs for ungdom	48
Kapittel 5 Modul 2 – Kurs for Klassefellesskapet	48
5.1. Å være en del av et fellesskap der ikke alle er like	48
5.2. Å skape gjensidig anerkjennelse av forskjellighet og likhet	50
5.2.1 Trygghet til å snakke om egen kulturbakgrunn	50
5.2.2. Utenforskap og ekstremisme	52
5.3. Fra hverdagsrasisme til ekstremisme	53
5.4 Klassemodulen løftet frem de krysskulturelle ungdommene	54
5.5. Å se og møte sine medelever på en ny måte. Kort oppsummering av hovedfunn fra modul 2 – klassemodulen	55
Kapittel 6 Modul 3 – Kurs for foreldre til krysskulturell ungdom	56
6.1. Bakgrunn	56
6.2 Ungdommenes familie, foreldrenes bakgrunn, økonomi og bosituasjon	56

6.3. Foreldrene er ungdommenes viktigste rollemodeller og samtidig en av kildene til opplevd krysspress og frustrasjon.....	59
6.3.1 Flytteprosessen kan oppleves veldig ulikt for foreldre og barn.....	59
6.3.2. Hvordan skape forståelse for ungdommenes krysspress.....	61
6.4. Å skape trygghet i gruppa for de åpne samtalene	63
6.5. Hindringsfaktorer for samarbeid. Hvordan få kontakt med foreldrene?.....	66
6.6. Hvordan kan foreldremodulen bidra til å styrke skole-hjem samarbeidet / samarbeidet mellom fritid og hjem?	68
6.7. Krysskulturell ungdom og familien.....	69
6.8. En arena for å styrke skole-hjemsamarbeidet – kort oppsummering av hovedfunn fra modul 3	70
Kapittel 7 Modul 4 – kurs for lærere og andre ansatte i skole og fritidstilbud	71
7.1. Stolthet på skolene over høy andel elever med minoritetsbakgrunn.....	71
7.2. Lærermoduleten skal bidra til bevissthet rundt migrasjon, inkludering og identitetsutvikling	72
7.2.1 Nødvendigheten av økt interkulturell kompetanse i skolenbeg.....	73
7.2.2 Språk og følelser et tett knyttet sammen	75
7.3. Mindre tilbakemeldinger rundt faglige tema, mer dialog og tanker rundt situasjonsbestemte erfaringer.....	76
7.4. Trygge klasserom for utrygge tema.....	77
7.5. Modulens relevans - innspill til lærerens arbeidshverdag	78
7.6. Interkulturell kompetanse gir trygge klasserom. Kort oppsummering av hovedfunn fra modul 4 – lærermoduleten.....	79
Kapittel 8 Å styrke inkluderingsarbeidet og de krysskulturelle elevenes identitetsarbeid.....	79
8.1 Innledning.....	79
8.2 Utfordre etablert tenkning om elevmangfold og å tilføre kunnskap om sosiokulturell forskjellighet og mangfold blant skoleledere, lærere, medelever og deres foreldre	81
8.3 Styrke kultursensitivitet både i de pedagogiske profesjonene, i ledelsen og blant elevene gjennom refleksjon og bevisst arbeid med ulike dimensjoner av forskjellighet.....	83
8.4 Ha fokus på hele elevgruppens tilhørighet og felles forståelse av mangfold og et flerkulturelt fellesskap – og hvordan jobbe med klassefellesskapet.....	85
8.5 Konkretisere tiltak og innhold i skolehverdagen som kan styrke krysskulturelle elevers identitet	86
8.5.1. Hvordan kan kurspiloten kobles tettere til den daglige praksis i deltakerskolene?	86
8.5.2 Lokal forankring, ledelse av opplæringstilbudet ved den enkelte skole og lærernes bidrag.....	87
8.5.3 Kontaktlærerens deltakelse og rolle	87

8.6 Sluttord	88
Referanser	89
Kort presentasjon av forskerne	93
Vedlegg	95

Figurliste

Figur 1: Flexid-kurs for flerkulturell ungdom (modul 1) som fundament for de tre andre modulene (klassemodulen, lærermodulen og foreldremodulen)	13
Figur 2: Flerkulturell ungdom og deres viktige andre	19
Figur 3: Utenlandsfødte deltakernes botid i Norge	29
Figur 4: Respondentene deltakelse på aktiviteter	30
Figur 5: Deltakernes daglige bruk av sosiale medier	31
Figur 6: Deltakernes forhold til tro	31
Figur 7: Krysskulturelle deltakernes tanker rundt hjemmefølelsen	34
Figur 8: Ordsky-illustrasjon av spørsmålet «Hva tror du Flexid handler om?»	36
Figur 9: Oversikt over hvilke temaer var viktige for deltakerne	37
Figur 10: Deltakernes tanker rundt egen og andres krysskulturelle identitet etter fullført Flexid-kurs	45
Figur 11: Oversikt over hvem deltakerne har snakket med om temaer som er viktige for dem	49
Figur 12: Eksempel på presentasjon i undervisningen	51
Figur 13: Stillbilde fra filmen «I møte med fienden»	52
Figur 14: Antall søsken i familien, som rapportert av deltakerne	57
Figur 15: Foreldrenes utdanningsnivå som rapportert av deltakerne	58
Figur 16: Foreldrenes arbeidssituasjon som rapportert av deltakerne	58
Figur 17: Familiens økonomi som rapportert av deltakerne	59
Figur 18: Presentasjon fra modul 3 - foreldremodulen	60
Figur 19: Blå og gul modelleire blandes sammen og får frem en tredje farge, grønn	62
Figur 20: Bildet Fritt etter Loveleen R. Brenna	65
Figur 21: Deltakernes forhold til foreldre	69
Figur 22: Velmente spørsmål kan oppleves negativt. Bilde fra presentasjon i kursmodulen	76

Tabelliste

Tabell 1: Oversikt over kurskonseptet Flexid som er rettet mot flerkulturell ungdom	18
Tabell 2: Referansegruppe med sju deltakere	24
Tabell 3: oversikt over dokumentasjon i prosjektet.....	27

Del 1 Ungdom med flerkulturell bakgrunn og utvikling av et kurstilbud for å støtte deres identitetsarbeid

Denne rapporten dokumenterer utviklingen og gjennomføringen av en kurspilot for ungdom med flerkulturell bakgrunn. Oppdraget var gitt av Utdanningsdirektoratet, og Senter for Interkulturell kommunikasjon (SIK) ved VID vitenskapelige høyskole har samarbeidet med Stiftelsen Flexid om prosjektet.

Utdanningsdirektoratet (Udir.) lyste våren 2020 ut midler til utvikling, gjennomføring og dokumentasjon av et kurstilbud rettet mot ungdom med flerkulturell bakgrunn. Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK) i samarbeid med Stiftelsen Flexid ble i juni 2020 tildelt oppdraget med å utvikle og gjennomføre kurstilbudet som fikk tittelen «Kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst».

Rapportens første del gir en kort gjennomgang av ungdommers identitetsutfordringer, med særlig vekt på de utfordringer som ungdom med flerkulturell bakgrunn møter. Videre presenteres utviklingen av en kurspilot med fire moduler, rettet mot ungdommene, deres klassemiljø, foreldre og lærere.

Kapittel 1 Innledning

Målet med piloten er å utvikle og prøve ut et kurstilbud som kan bidra til å støtte flerkulturell ungdoms identitetsarbeid. Tilbudet skal kunne tilpasses ulike typer offentlige og friville organisasjoner som arbeider med ungdom og der målgruppen som er fremhevet utgjør en viktig del av helheten. I tråd med utlysningen og Utdanningsdirektoratets ønsker, ble kurspiloten særlig rettet inn mot skolen som virksomhet og oppvekstarena. Blant annet lå det i føringene som ble gitt fra oppdragsgiver å eksplisitt begrunne de valgene som ble gjort i utviklingsfasen med henvisning til opplæringsloven (Opplæringslova, 1998) og særlig til det nye læreplanverket for grunnskolen (heretter LK20) (Kunnskapsdepartementet, 2017). For å vinne erfaringer med kursoppleggets anvendbarhet også i organisasjoner som møter ungdommene på fritiden, ble opplegget også prøvd ut i et kommunalt fritidstilbud, og da kun med mindre tilpasninger.

Kurspilotens bærende idé var å utvikle en kurspakke basert på Stiftelsen Flexids kurskonsept «Flexid» men som var særlig innrettet mot skolen. Stiftelsen Flexid har gjennom mange år arbeidet målrettet med å utvikle og drifte et kurs for unge med flerkulturell oppvekst som skal gi den enkelte mulighet til distansering og kritisk bevisstgjøring rundt egne oppveksterfaringer. Gjennom dette er målet med kurset å styrke deres muligheter til å oppleve seg som en del av det store samfunnsfellesskapet, videre å bli seg bevisst sine ressurser og hvordan disse konkret kan være verdifulle i samfunnet.

Skolen er et av de stedene unge kommer tettest på hverandre som personer og hvor de også møter samfunnets forventninger mest direkte. Hvordan de blir møtt som enkeltmennesker i skolen, og hvordan de opplever å høre til i og å kunne bidra til læringsfellesskapene der, har potensielt avgjørende betydning for om de opplever å lykkes i sitt identitetsarbeid og om de opplever varig mestring og egenverd. På bakgrunn av dette ble det nærliggende for oss å utvide kurskonseptet til å omfatte et opplæringstilbud til de grupper av *viktige andre* som ungdommene omgås i skolehverdagen og som følger dem tettest i skolearbeidet.

1.1 Ungdoms identitetsarbeid

Ungdommers identitetsarbeid foregår i et samspill med deres viktige andre på alle arenaer de ferdes og der de inngår i relasjoner med andre. *Familien og foreldrenes sosiale miljø* er fremdeles viktig for ungdommene, men i denne alderen betyr *vennskap med jevnaldrende* stadig mer for utviklingen av selvforståelsen og opplevelsen av egenverd. De møter andre unge på organiserte og uorganiserte fritidsarenaer og på skolen.

Ikke minst er skolen en viktig sosial arena hvor de fleste unge tilbringer mye tid hver dag og hvor de lærer hverandre å kjenne gjennom de lærings- og dannelsesprosesser de deltar i der og i ulike sosiale aktiviteter i tilknytning til undervisningen.

1.2 Nye innsikter fra ungdomsforskningen

De ovennevnte kjennetegnene ved ungdomstiden gjelder alle unge og er for øvrig så generelle at de kan sies å karakterisere ungdomstiden slik denne livsfasen har vært opplevd siden den først ble satt navn på en gang rundt midten av forrige århundre. Det betyr ikke at ikke ungdomstiden også har forandret seg med samfunnsutviklingen ellers, og det betyr heller ikke at ungdomstiden ikke også kan oppleves ganske forskjellig fra miljø til miljø og individuelt av den enkelte ungdom. I en antologi i forbindelse med feiringen av 30-årsjubileet for det ledende ungdomsforskningsmiljøet i Norge (Ødegård og Pedersen, 2021) skriver Anders Bakken, Kristinn Hegna og Mira Aaboen Sletten (2021) at særlig fire utviklingstrekk er tydelige når ungdommers liv på 1990-tallet og 2020-tallet sammenlignes. For det første er dagens unge *mindre ute med venner* enn for tretti år siden. De kjører mindre rundt i bil for moro skyld, de drar mindre på shopping og har i stedet i betydelig grad trukket hjem. De er heller ikke så mye sammen hjemme hos hverandre som på 90-tallet. For det andre, og dette har blant annet sammenheng med utviklingen av internett og sosiale medier det siste ti-året, har unge i dag *flere venner* enn de hadde på 90-tallet. De utvikler også nære vennskap på nettet. For det tredje er ungdom i dag *alltid tilgjengelige*, og igjen har dette nær sammenheng med vår digitale hverdag. Samlingen av alle digitale plattformer på mobiltelefonen («smartphone») er kanskje den viktigste utviklingen, men også ungdommenes – da særlig gutters – omfattende gaming-aktivitet, spiller en stor rolle idet den gjerne overskrider den grensen som «innetider» betydde før. Det siste av de fire tydeligste utviklingstrekkene er at ungdom i dag *vokser opp langsommere* enn de gjorde på 90-tallet. Det er mange faktorer som utgjør og kan forklare dette utviklingstrekket. For det første har utviklingen mot stadig mer langvarige utdanningsløp ført til at det tar lengre tid før unge flytter hjemmefra og blir økonomisk selvstendige. Dette korresponderer med at dagens foreldre generelt sett også har bedre råd og kan gi ungdommene mulighet til å fortsette å bo hjemme mens de utdanner seg og samtidig kunne gi dem de tingene og godene de trenger og ønsker seg.

1.3 Ungdom med flerkulturell oppvekst

Ungdom med flerkulturell oppvekst er del av disse utviklingstrekkene på lik linje med annen ungdom. Som ungdommer flest opplever de denne tiden som tidvis og i varierende grad krevende, og seg selv som sårbare, idet de går fra å være barn til å bli voksne. De strever med identitetsspørsmål og med å finne sin plass blant sine jevnaldrende, i forholdet til familien, i skolen og i samfunnet. Ungdom som vokser opp og har sin primære tilhørighet i et minoritetsmiljø som er kjennetegnet ved andre verdier, normer og levemåter enn majoriteten, kan oppleve identitetsarbeidet mer strevsomt enn ungdom flest (Jávo, 2010; Salole, 2018). Lojalitet til foreldrene kan oppleves vanskeligere å leve opp til, og det

kan skape en sterkere opplevelse av krysspress når lojaliteten utfordres av forventninger fra venner med majoritetsbakgrunn enn det majoritetsungdom opplever i tilsvarende situasjoner.

1.4 Skolens rolle og bidrag

Slike identitets- og lojalitetsutfordringer vil også være en del av skolehverdagen, og det er derfor avgjørende at skolen og lærerne er seg bevisst disse og har en beredskap for å møte dem på faglig gode måter samt ved å styrke ungdommenes nettverk.

Samtidig har de samme utviklingstrekkene som er beskrevet av ungdomsforskerne også bidratt til å endre skolen og elevenes læringsmiljø. Også her er det noen grunnleggende trekk som ikke har forandret seg. Blant annet har den sentrale rolle klasselæreren, faglæreren og andre voksne i skolesamfunnet kan spille for utviklingen av et godt klassefellesskap, og for den enkelte elevs trivsel, læring og opplevelse av å være inkludert og verdsatt, fortsatt høy aktualitet (Hattie, 2012, 2013; Hayes et al, 2006; Husebø, Johannessen & Skeie, 2022; Solbue, 2016). Parallelt har lærerens sentrale rolle i å fremme et inkluderende læringsfellesskap samtidig som det økende elevmangfoldet synliggjøres og verdsettes, vært viet økende oppmerksomhet de senere år og blitt fremhevet som sentral for elevenes identitetsarbeid og deres opplevelse av å bli inkluderte og verdsatt i elevkollektivet (Arnesen et. al 2010; Fandrem, Haus & Johannessen, 2015; Hattie, 2012; Hayes et. al 2006. På de høyere klassetrinnene deltar elevene mer og mer i andre undervisningsgrupper basert på valg og interesser, og her spiller også faglærerne en stor rolle for elevenes opplevelse av å bli sett og anerkjent for sitt bidrag til læringsfellesskapet (Johannessen, 2013; Johannessen, 2014).

1.5 Krysskulturell ungdom - en begrepsavklaring

I denne rapporten og i piloteringen av modulene har vi brukt begrepet «krysskulturell» om barn og unge med flerkulturell oppvekst. Betegnelsen krysskulturelle barn (KKB) og krysskulturelle unge (KKU) er en oversettelse av det engelske begrepet “Cross Cultural Kids”, først introdusert av Ruth Van Reken (2011). Dette begrepet er konsekvent brukt i Flexid-modulen som en samlebetegnelse på barn som vokser opp med innflytelse fra flere kulturer. Begrepet kan sies å være en utvidelse av det mer kjente begrepet “Third Culture Kids” som særlig refererer til individer som har tilbrakt en betydelig del av sine oppvekstår i en annen kultur enn sine foreldre (Pollock & Van Reken, 2003). En mer presis definisjon av krysskulturelle barn og unge, hentet fra D. Pollock, R.E. Van Reken og M.V. Pollocks (2017) standardverk om denne gruppen barn og unge lyder «... barn og unge som har levd eller lever med regelmessig påvirkning fra to eller flere kulturer i en betydelig del av oppveksten sin.» (Pollock, Van Reken & Pollock 2010, s. 31). Med støtte i blant annet Lill Saloles (2018) bok *Identitet og tilhørighet. Om ressurser og dilemmaer i en krysskulturell oppvekst*, argumenteres det for at mens f.eks. begrepet «flerkulturell» kan gi assosiasjoner til «... lett identifiserbare deler som kan plukkes ryddig fra hverandre ...», peker «krysskulturell» tydeligere til «... den unike “miksen” av verdenssyn som er kjernen i disse barnas og ungdommenes oppvekst og utvikling» (Salole 2018, s. 37).

Både av praktiske grunner, siden begrepet krysskulturell er gjennomført i Flexid-modulen, og faglig slik det er argumentert ovenfor, har vi i denne rapporten valgt å bruke begrepet «krysskulturelle» om ungdommene som deltok i Flexid-kurset. For øvrig vil begrepene «flerkultur» og «mangfold» bli brukt gjennom rapporten for å beskrive trekk ved samfunnet, miljøer, grupper og andre fenomener som kjennetegnes ved påvirkning fra ulike sosiokulturelle kontekster og faktorer, og dermed en høyere grad av kompleksitet (Johannessen, 2015; Johannessen & Haus, 2013; Fandrem, Ohna & Skeie, 2022; Vertovec (2007).

1.6 En Flexid-modul og tre «støttende» kursmoduler

På bakgrunn av og inspirert av den kunnskapen som er redegjort for ovenfor, laget SIK og Stiftelsen Flexid et kursopplegg bestående av fire deler der Flexid-kurset utgjorde en sentral hovedkomponent (modul 1) som de tre øvrige ble utviklet for å støtte opp under. De tre nye kursmodulene som støtter opp om, og er «bygget rundt», det originale Flexid-kurset er de følgende:

- En modul som rettet seg mot *medelevene i klassen* (modul 2, heretter kalt «klassemodulen»),
- En modul som retter seg mot *Flexid-deltakernes foreldre eller nærmeste foresatte* (modul 3, heretter kalt «foreldremodulen»)
- En modul rettet mot lærere og andre ansatte ved skolene og ansatte i fritidstilbudet (modul 4, heretter kalt «lærermodule»).

For en mer detaljert beskrivelse av de fire kursmodulene viser vi til kapittel 2 der det gis en oversikt over innhold og arbeidsmåter.

Kapittel 2 Kurspilots fire moduler

Kurspilotsen består av fire moduler som retter seg mot ulike målgrupper:

- Modul 1: Flexid-kurs for krysskulturell ungdom – i denne kurspilotsen rekruttert blant elever i ungdomsskolen og deltakere i kommunalt fritidstilbud
- Modul 2: De krysskulturelle ungdommenes klassefelleskap / andre deltakere i kommunalt fritidstilbud
- Modul 3: de krysskulturelle ungdommenes foreldre/foresatte
- Modul 4: Lærerkollegiet og andre ansatte ved skolen /ansatte i fritidstilbudet de krysskulturelle ungdommene er rekruttert fra

Kravene som ble stilt til oppdraget og målsettingene som ble formulert i utlysningen var omfattende. I gjennomføringen av piloten har vi vært opptatt av at dette krever innsats på flere nivåer. Flexid-kurs for et utvalg krysskulturell ungdom rekruttert fra de deltakende skolene og et fritidstilbud, har utgjort fundamentet i piloten og har gitt retning til de tre andre modulene som har blitt utviklet. Dette kan illustreres som i figur 1 nedenfor der Flexidkurset utgjør «grunnmuren» og de øvrige modulene – modul to, tre og fire utgjør den nyutviklede «overbygningen». At modul 1 er større enn de andre modulene i figuren, illustrerer også at antall timer i modul 1 (12 samlinger á to timer) er ca. fire ganger timetallet i hver av de andre modulene (planlagt som 2 samlinger á tre timer, men redusert til 2 samlinger á to timer grunnet særlige ressursutfordringer under covid-pandemien).

Figur 1: Flexid-kurs for flerkulturell ungdom (modul 1) som fundament for de tre andre modulene (klassemodulen, lærermodule og foreldremodulen)

I det følgende presenterer vi mer i detalj Flexid-kurset som konsept, før vi presenterer de øvrige tre modulene i piloten.

2.1. Modul 1: Kurskonseptet Flexid – Et kurskonsept rettet mot krysskulturell ungdom

Flexid-kurs for krysskulturell ungdom har vært brukt i skolen og fritidstilbud i en årrekke. Kurset skal gi den enkelte mulighet til distansering og kritisk bevisstgjøring rundt egne oppveksterfaringer. Gjennom dette er målet å styrke deres muligheter til å oppleve seg som en del av samfunnet og det lokale felleskapet der de bor, bli seg bevisst sine ressurser og hvordan disse konkret kan være verdifulle i samfunnet, samt bidra til å gjøre dem trygge i en både - og identitet, som et alternativ til opplevelsen av å måtte velge å være *enten - eller*. Herunder følger at ungdommene får økt bevissthet om hvordan de kan navigere i krysspresset som mange av dem opplever.

Det nye læreplanverket for grunnskolen og videregående skole med dens overordnede del samsvarer godt med Flexid-tematikken. I kurspiloten har vi utvidet og styrket rammene for implementering av kurskonseptet Flexid-kurs i skolen.

2.1.1. Fleksibel identitet

Flexid står for «fleksibel identitet», og har som undertittel «mine muligheter med flere kulturer». Kurset gir unge, som forholder seg til flere kulturer, rom til å utforske dilemmaer og ressurser i sine liv. Gjennom bevisstgjøring og refleksjon får de være i en prosess over tid, og selv oppdage hvordan de ønsker å definere seg. Et perspektiv som Flexid fremhever, er ressursene og mulighetene som følger med en krysskulturell oppvekst. Kurset gir også generell kunnskap, som deltakerne kan bruke i skole og deltagelse i samfunnet. Ungdom på Flexid-kurs lærer blant annet hvordan kultur og migrasjon påvirker alle mennesker. De lærer om krysskulturell kommunikasjon, konflikt og kjønnsroller i ulike samfunn.

Flexid har som mål å hjelpe ungdommer med å sette ord på sentrale erfaringer og perspektiver. Deltagere sier ofte at det å få sette ord på ting de lenge har følt inni seg, er noe av det de sitter igjen med som positivt fra kurset. Og ved å lytte til andres fortellinger, kan de også oppleve at flere har det som dem og få bekreftet at de ikke er alene. Temaene i Flexid har med andre ord som mål å tilrettelegge for en positiv identitetsutvikling, med fokus på en personlig prosess som gir rom for å bearbeide egne følelser, strategier for sosial tilpasning og tilhørighet og konkrete muligheter for deltagelse i storsamfunnet.

2.1.2. Temaprogresjon for utvikling av bevissthet rundt egne erfaringer og muligheter

Temaprogresjonen (se under for en fullstendig presentasjon av alle temaene) er lagt opp slik at man først starter med å sette fokus på temaer relatert til personlig identitet, følelser og reaksjoner knyttet til det å leve med tilhørighet til flere kulturer og slik invitere til refleksjon. Egen eller familiens migrasjonshistorie fremheves, og slik anerkjennes røtter, bakgrunn og tilhørighet. De ressursene som følger med migrasjon, for eksempel kjennskap til flere kulturer og et liv med pendling mellom ulike verdener, vektlegges gjennom alle temaene som tas opp. Slike ressurser knyttes opp til det flerkulturelle samfunnets behov, flerkulturelle individers potensiale som brobyggere i akkulturasjonssituasjoner, og deres mulige bidrag til større forståelse mellom minoriteter og majoritetssamfunnet.

Hvert tema bygger på hverandre, slik at det gradvis oppstår en bevissthet rundt egne erfaringer og muligheter. Utfordringer med å leve og samarbeide i mangfoldssamfunnet kommuniseres tydelig og

på en slik måte at ungdommene kan gjenkjenne eget liv. Krevende temaer knyttet til kjønn, forventninger, roller og negativ sosial kontroll tematiseres på en måte som gir trygghet til å utforske og dele egne erfaringer, forstå kulturelle normer og idealer, og kunne møte dem på en måte som reduserer skam og gir økt åpenhet. Avslutningsvis settes fokus på nødvendigheten av etisk refleksjon og bevissthet om deltakelse og medborgerskap i samfunnet. Målet er at deltakere skal kjenne en styrket tilhørighet til samfunnet, med utgangspunkt i en trygg identitet og selvfølelse, uten å måtte velge mellom ulike følelsesmessige bånd og på bekostning av én kulturell tilhørighet.

Godt identitetsarbeid er godt inkluderingsarbeid. Flexid-kurset utfordrer ungdommene til å se det komplekse bildet, med alle nyansene og de vanskelige spørsmålene som hører til dette bildet.

I temaet «fordommer og rasisme» legges det til rette for at ungdommene kan dele sine erfaringer, samtidig som de utfordres til å rette blikket mot seg selv. Hensikten er å bevisstgjøre ungdommene om at også de selv er bærere av negative holdninger og fordommer om seg selv. Mange har heller ikke reflektert så mye over at fordommene går begge veier. Det er viktig å skape en bevissthet om at vi alle har fordommer. Å innrømme sine egne fordommer, er en viktig del av å bli bevisst og mer handlekraftig i møte med andres fordommer.

I temaet «Typisk» utfordres ungdommene på hvordan generaliseringer og kategoriseringer preger deres møte med omverden. Å skille mellom «vi» og «de» skaper lite gjensidig kontakt, fellesskap og tilhørighet. Det skaper også et falskt inntrykk av at alle nordmenn er like, og at alle innvandrere er like. I temaet bevisstgjøres ungdommene på hvilke generaliseringer de selv hører og preges av. De kan her undersøke hvilke forestillinger som finnes både om dem som ofte kategoriseres som «etniske nordmenn», og om dem som gjerne kalles «folk med innvandrerbakgrunn». Å undersøke hva, om noe, som kan sies å være «typisk» for ulike grupper og kulturer, utfordrer hvorvidt «alle» passer inn i disse påstandene. De minnes om at det finnes store variasjoner også innad i grupper. Slik løftes menneskeverdet frem og bevisstheten om at alle og hver enkelt som individ fortjener å møtes med åpenhet og nysgjerrighet – som igjen gir grunnlag for å løse konflikter gjennom dialog.

Flexids 12 temaer presenteres under følgende overskrifter: 1) Identitet og tilhørighet, 2) CCK – cross cultural kids (krysskulturelle barn)¹, 3) Brobygger, 4) Flytteprosessen, 5) Fordommer og rasisme, 6) Kjønn – roller og forventninger, 7) «Norsk nok», 8) Typisk!, 9) Språk og følelser, 10) Jeg i møte med andre, 11) Kjønn – frihet og begrensninger og 12) Dilemmaer, valg og fremtid.

2.1.3. Gjentakende struktur skaper trygghet

Hvert tema har blitt kjørt over to skoletimer, med noe varierende tidspunkt og på ulike dager for å hindre at elevene mister undervisning i samme fag hver gang. Hver temasamling følger samme mal. En slik gjentakende struktur på samlingene bidrar til å gi rammer, forutsigbarhet og å skape trygghet. Dette er den faste strukturen på samlingene:

1. Oppstartsaktivitet (icebreaker)
2. Hva var temaet forrige samling – kort refleksjonsrunde
3. Introduksjon av nytt tema
4. Arbeid med dagens kurstema
5. Oppsummering av tema: alle deltakerne forteller om en ting de har lært og likt i samlingen

¹ I Flexid-kursene brukes begrepet krysskulturell (istedenfor flerkulturell).

6. Avslutning: info om neste gang og takk for i dag

Kursholderne har følgende hjelpemidler til rådighet:

- Kursmanual
- Teorihåndbok
- Nettressurser (tilgjengelig for kursholder på Flexid.no)
 - o Forslag til oppstartsaktiviteter
 - o Powerpointpresentasjoner
 - o Oppgaver og øvelser
 - o Filmklipp

Hvert tema i kursmanualen starter med en kort bakgrunn for temaet. For mer teori og bakgrunnskunnskap om temaet oppfordres kursholderne til å lese teorihåndboka. Kursmanualen og kurshåndboka skal til sammen gi trygghet og kunnskap nok til å være kursholder og kunne jobbe med temaene sammen med ungdommene. Kursholderne oppfordres videre til å studere målene for hver samling før de ulike temagjennomgangene. Hver samling tilpasses hvem man har med som deltakere på kurset. Noen oppgaver og aktiviteter kan velges fritt, og her ligger det en mulighet og oppfordring til å tilpasse temainnholdet til deltakergruppen (innenfor det som er målsetningen med temaet)

2.1.4. Oversikt over kursets oppbygning og målsetning for det enkelte temaet (tabell 1)

TEMA	MÅL MED TEMAET ER AT FLERKULTURELLE UNGDOMMER SKAL:
1. Identitet og tilhørighet	- Reflektere over egen identitet - Få et bevisst forhold til hva som har formet deres identitet - Kunne eksemplifisere noe som gjør at de føler tilhørighet - Se verdien i å være «både-og», og ikke føle seg presset til å velge enten/eller - Se hvordan identitet og tilhørighet er fleksibelt
2. CCK – cross cultural kids	- Kjenne til begrepet CCK (krysskulturelle barn) - Bli kjent med ulike former for krysskulturell oppvekst - Se egen identitet og krysskulturelle erfaringer som ressurs og mulighet - Anerkjenne utfordringer ved en fleksibel, krysskulturell identitet og tilhørighet
3. Brobygger	- Forstå at forskjellen på kulturer handler om både de store forskjellene (regler, lover, systemer) og de små forskjellene man ikke tenker på (sosiale koder, ansiktsuttrykk, mimikk, kroppsspråk) - Kunne konkretisere noen eksempler på kulturforskjeller og sosiale koder (regler som ikke står skrevet noe sted, men som «alle» kan) gjennom variasjon i uttrykk, gester/kroppsspråk og utsagn - Kunne reflektere over egne og andres vaner, koder, skikker og tradisjoner - Se at egne erfaringer kan brukes som en ressurs i nåtid og framtid - Gis tro og trygghet på egne ressurser og muligheter som brobygger
4. Flytteprosessen	- Få kunnskap om de vanligste årsakene til migrasjon - Bli bevisst hva som påvirker følelsen av tilhørighet og trivsel der man vokser opp - Lære om vanlige reaksjoner på flytting (tanker, følelser, kropp) - Få anerkjennelse og normalisering av savn og sorg - Dele minner og finne «skjulte ferdigheter i en trygg ramme
5. Fordommer og rasisme	- Bli bevisst på at fordommer er noe alle har - Utforske forskjellene på fordommer, rasisme og diskriminering - Få et bevisst forhold til egne fordommer og egne rasistiske tanker - Finne strategier på å møte fordommer og rasisme - Utvide begrepene for å beskrive negative erfaringer og barrierer - Bli bevisst mulighetene til å endre egne og andres fordommer og rasisme
6. Kjønn – roller og forventninger	- Få forståelse for ulike syn på omsorg og oppdragelsesverdier - Lære om kollektivistiske og individualistiske samfunnsmodeller og verdisett - Få økt bevissthet om roller og forventninger i eget liv - Bevisstgjøring på sosial kontroll – både andres og egen - Kjenne på egne følelser knyttet til andres valg og verdier
7. «Norsk nok»	- Jobbe med fortellingen om seg selv, som en fleksibel fortelling - Forså forskjellen på «tilhørighet» og «tilpasning» - o Hva skaper tilhørighet og utenforskap? - o Hva kan jeg selv gjøre, og hva kan andre bidra med? - Bli bevisst på hva som menes med «innenforskap» og «utenforskap» - o Hva er det, og hvordan skapes det? - o Hvordan kan jeg bidra?

	- Reflektere over det vi kaller «prisen for tilhørighet» - både i minoritets- og i majoritetssamfunnet - o Hva må jeg skjule, velge, vise, mene osv. - Anerkjennelse forskjellen på «å velge å være...» og «å få lov til å være...» - o Hvem stopper eller hindrer deg i å være deg selv? - o Hvem eller hva hindrer deg i å være «norsk»? - o Hvorfor er det viktig å være «norsk»? Hvorfor ikke? - o Bli bevisst på hvordan man selv kan gjøre det vanskelig for andre - Forstå hva det vil si å være dobbeltsosialisert i flere kulturelle normer og verdier - Få verktøy til å bli trygg i sin krysskulturelle identitet
8. Typisk.!	- Skape bevissthet om hvorfor generaliseringer oppstår - Øke forståelsen for andres måte å vurdere på - Øke forståelsen av noen områder i mange nordmenns «trivselskart» - Øke bevissthet og forståelse for egne og andres verdier ved hjelp av kollektivistisk og individualistisk forklaringsmodell - Bevisstgjøre på verdien av egne erfaringer og kunnskap i møte med andres behov - Bevisstgjøre på egen rolle som brobygger i møte med andre
9. Språk og følelser	- Forstå krysskulturell språkutvikling - Forstå sammenhengen mellom språk, følelser og kulturelle verdier - Skape økt forståelse for hvor lang tid det tar å lære og fungere på et nytt språk - Forstå hva norske banneord og skjellsord betyr - Forstå at banneord/skjellsord er knyttet til følelser, og dermed gir ord forskjellig mening i ulike språk og kulturer
10. Jeg i møte med andre	- Kjenne til at det finnes ulike stiler å nærme seg andre på - Kjenne til Berrys strategier for kulturtilpasning og forstå begrepene som brukes - Ha reflektert over egne holdninger og verdier
11. Kjønn – frihet og begrensninger	- Bevisstgjøre om ulike mål og verdier innenfor ulike oppdragelsestradisjoner - Reflektere rundt skam, skyld, ære og verdighet i ulike samfunn; hvordan skam skapes, sunn og usunn skyldfølelse - Bevisstgjøre på hvordan det er å være minoritet i minoriteten, herunder f.eks ha en annen seksuell legning. Hvordan det oppleves å være en «dobbel» minoritet - Bevisstgjøre rundt temaet vold i nære relasjoner - Reflektere rundt temaet sosial kontroll; egen og andres rolle
12. Dilemmaer, valg og fremtid	- Gi kunnskap og bevisstgjøring om ulike måter å velge, tenke, argumentere og handle på i ulike kulturer - Bevisstgjøring på eget ståsted til ulike verdier - Bruke deres flerkulturelle kompetanse i praktiske gruppeoppgaver - Fokuserer på mulighetene videre

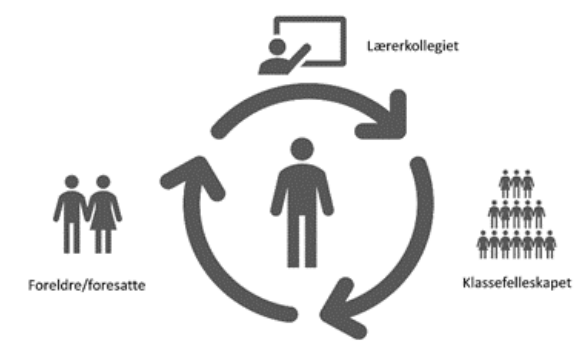
Tabell 1: Oversikt over kurskonseptet Flexid som er rettet mot flerkulturell ungdom

2.2. Utvikling av øvrige kursmoduler

Krysskulturell ungdom har til felles at de opplever en dobbel sosialisering og ofte et krysspress mellom hjem og omverden. I det skisserte kursopplegget tas det tak i nettopp disse identitets- og dannelsesutfordringene, først gjennom en bevisstgjøring av de deltagende ungdommene selv gjennom Flexid-kurs, dernest gjennom lignende bevisstgjøringsprosesser i tre nye kursmoduler, rettet mot tre grupper av viktige andre i ungdommenes hverdagsliv.

Modulene er, som allerede nevnt, spesifikke for denne kurspiloten og er et supplement til det eksisterende Flexid-kurset. I figur 2 er de tre gruppene av viktige andre plassert i sirkel rundt de deltagende krysskulturelle ungdommene og med piler som forbinder dem. Dette skal illustrere at ikke bare deres rolle som viktige andre *hver for seg* er sentral i tenkningen rundt støtte til krysskulturell ungdoms identitetsarbeid. Det er også viktige at disse aktørene blir seg bevisst de andre aktørenes rolle og særegne potensiale som mulige støttespillere for ungdommene.

Det er viktig for kontaktlæreren og andre lærere å kjenne til og være bevisst på elevkollektivets rolle på godt og vondt som "faktor" i de krysskulturelle elevenes identitetsarbeid og inkludering. Det er like viktig at foreldrene er klar over lærernes og de andre voksne i skolen sine plikter, muligheter så vel som begrensninger i samme henseende. Og det er viktig at både lærerne og medelevene er klar over den særegne og uerstattelige rollen foreldre spiller i alle unges identitets- og dannelsesprosesser i denne fasen av livet. Slik kunnskap på tvers vil bidra til styrke nettverket og støtten rundt de krysskulturelle elevene. I

Figur 2: Flerkulturell ungdom og deres viktige andre

2.2.1. Modul 2: Kursmodul for klassefellesskapet / deltakere i fritid

I denne modulen har det bli utviklet to temaer til klassene / klassetrinnet med følgende overskrifter:

- Identitet, tilhørighet og røtter
- Utenforskap og fellesskap

Temaene har blitt kjørt over to bolker på til sammen fire timer.

I en velkjent bok om klasseledelse og bygging av et produktivt læringsfellesskap skiller Roland (1998) mellom elevkollektivet og klassen som læringsfellesskap. Elevkollektivet er elevgruppen med sin interne sosiale dynamikk og som eksisterer mer og mindre enhetlig og som et fellesskap også utenfor selve undervisningen, dvs. i pauser mellom timene, på skoleveien og gjerne også i fritiden. Det er dette

kollektivet med sin egen sosiale dynamikk, venns­kapsrelasjoner, nettverksbånd statushierarkier osv. som er utgangspunktet når klasselæreren og andre lærere hver time skal gjens­kape et læringsfellesskap der hun eller han leder samhandlingen om læringsarbeidet og skape et læringsmiljø som er trygt å være i og der alle blir inkludert, anerkjent og får bidra.

Denne kursmodulen har elevkollektivet som utgangspunkt, for å bruke Rolands terminologi, men formålet er å bidra til å styrke klassefellesskapet gjennom individuelle og kollektive læringsprosesser. Gjennom undervisningsopplegget er målsettingen å styrke elevenes forståelse for alle medelevenes ulike bakgrunner, erfaringer og kunnskap, samtidig som bevisstheten om det de har felles og som binder dem sammen styrkes - både som medelever og som unge medborgere i et sosiokulturelt mangfoldig samfunn.

For å bidra til at den enkelte elev opplever å bli sett og møtt som et unikt individ og samtidig anerkjent som et fullverdig medlem av fellesskapet, har kurset arbeidet med bevisstgjøring og praktisk trening med formål om at alle deltakerne i fellesskapet får økt sin kultursensitivitet (Salole, 2018).

Til denne kursmodulen har det blitt utarbeidet to temaer som har blitt gitt som undervisning til Flexid-elevenes klasser på de skolene som har deltatt i kurspiloten.

Det ene temaet tar utgangspunkt i et historisk tilbakeskuende blikk på sosiokulturelle forskjeller der elevene utfordres til å undersøke egen slekt – hvor lange røtter den nære familien har på det stedet de bor nå, hvor tidligere generasjoner bodde, hvordan de livnærte seg og hvilke leveforhold de hadde. Elevene utfordres til å sammenligne sin levemåte i dag og sine verdier, normer, livssyn og livsstil, med levemåten tilbake i tid. På denne måten skapes et erfaringsgrunnlag for å kunne sammenligne og forstå sin egen og medelevenes bakgrunn som grunnlag for å drøfte identitet og tilhørighet i dag. Ved å løfte slike individuelle erfaringer og kunnskaper om egen bakgrunn inn i klassefellesskapet, har det blitt gitt anledning til å diskutere temaer som også inngår i læreplanverket som norsk utvandringshistorie, nasjonale minoriteter og eldre og nyere innvandring. På denne måten har tanken vært å bidra til å normalisere krysskulturelle ungdoms historie og også sette lys på at mange av deres klassekamerater deler deres historie i en eller annen form.

Kursmodulens andre tema tar opp hva som skaper innenforskap og utenforskap. Her har de krysskulturelle ungdommene på forhånd fått ord, begreper og anerkjennelse for sin livsverden gjennom deltakelsen i Flexid-kurset. Dette legger til rette for at det kan skapes ny dynamikk i den interne klasseromsamtalen og som igjen kan gi grunnlag for læringsfremmende dialoger med utgangspunkt i alle elevenes livsverden. På denne måten kan deltakerne i Flexid-kurset oppleve et økt bidrag til læringsfellesskapet og slik styrke selvfølelsen.

Intensjonen med å arbeide særskilt med de nevnte tematikkene i alle klassene på trinnet, har vært å bidra til å skape nysgjerrighet og interesse på tvers av elevenes ulike bakgrunner og tilhørigheter i ulike fellesskap. Tanken er at det er brobyggende å oppdage at spørsmålet «hvor kommer du fra?» er mer sammensatt enn dialekt og hudfarge.

2.2.2. Modul 3: Kursmodul for flerkulturelle foreldre/foresatte

I kursmodulen for de flerkulturelle ungdommene sine foreldre/foresatte har det blitt utviklet innhold og arbeidsmåter som:

- styrker foreldrenes innsikt i «den norske skolemodellen» og bidrar til å bygge tillit mellom skole og hjem

- gir foreldrene nye perspektiver på det livet barna deres lever i samfunnet utenfor hjemmet og et eventuelt minoritetsfellesskap og hvilke utfordringer og muligheter barna deres opplever i sin krysskulturelle hverdag, samt styrker deres forutsetninger for å være støttende rollemodeller

Modulen har blitt kjørt over to ettermiddager/kvelder på til sammen fem timer.

Foreldre/foresatte er ungdommenes viktigste rollemodeller og samtidig en av kildene til opplevd krysspress og frustrasjon. Alle foreldre ønsker det beste for sine barn, men voksnes ideer om hva som er barns beste varierer fra samfunn til samfunn og også innenfor samme samfunn langs etniske, religiøse og også sosioøkonomiske (klassemessige) og regionale skillelinjer (Baumrind, 1991; Wikan, 2007). I et samfunn som har blitt mer og mer individualisert som følge av moderniseringsprosesser, er foreldreskap og oppdragelsesstil også mindre forankret i lokal kultur og familiemønstre enn før i vestlige samfunn. Så for foreldre flest kan det kan være vanskelig å vite hva som er best i oppdragelsessammenheng, og i dagens samfunn har man også mindre støtte i tette lokale og familiære nettverk i dette arbeidet. Når man er ny i det norske samfunnet og kanskje står uten sitt kjente familienettverk og lokale nettverk og verken har rukket å bli kjent med eller forstår samfunnet man har kommet til (inkludert skolesystemet og for eksempel konseptet fritidstilbud) eller de identitetsprosesser som følger av en krysskulturell oppvekst, kan utfordringen med foreldreskapet og å bedømme egne barns beste være ekstra utfordrende.

Mangel på kjennskap og forståelse for «det norske» skaper også utfordringer i skole/hjem-samarbeidet. Forventningen om foreldres aktive deltagelse i skoledemokratiet og i oppfølging av elevenes læringsarbeid, er for mange fremmed. Det skaper frustrasjon og misforståelser både hos lærere og foreldre. Dette kan igjen lede til at verken hjem eller skole blir de rollemodellene og støttespillerne ungdommene har behov for.

Kursmodulen har hatt en tilnærming som fremmer åpen deling av erfaringer og opplevelser. Målet med den første delen av denne modulen har vært å skape en arena, hvor foreldre/foresattes egen skoleerfaring kan bli anerkjent og deres opplevelse av det norske skolesystemet kan bli hørt. Etter innspill fra referansegruppen ble også gitt økt vekt på å forstå selvtillitstap hos foreldre - og fedre spesielt, og styrking av deres betydning og rolle. I tillegg ble det ytterligere vektlagt at migrasjon er noe av den tøffeste emosjonelle tilpasningsprosessen et menneske kan ha. Denne anerkjennelsen av personlige utfordringer ved forflytting åpner for refleksjoner rundt migrasjonsprosessens påvirkning på familien som helhet, både voksne og barn.

Målet med den andre delen av modulen har vært å gi foreldre/foresatte forståelse for dilemmaene barna deres lever med og skape dialog om hvordan de kan bidra til å bygge broen mellom hjem og nærmiljø. Denne kursmodulen har blitt utviklet for både foreldre/foresatte og ansatte ved skolen. Tolkereressurser har blitt brukt i gjennomføringen.

2.2.3. Modul 4: Kursmodul for skolens lærere og ansatte / ansatte i fritid

Vi har i denne kursmodulen lagt særlig vekt på følgende områder:

- Norsk skole 2021 – flerkulturell, global og norsk
- Krysskulturelle liv, oppvekst og foreldreskap.
- Språk, følelser og kommunikasjon

Modulen har blitt kjørt over to bolker på til sammen 6 timer. Ved en av skolene ble bolkene gjennomført på til sammen fire timer.

Denne modulen har hatt sitt utgangspunkt i forståelsen av skolemiljøet og elevkollektivet som en svært viktig arena for inkludering og opplevelse av tilhørighet i ungdomsårene. Vi forstår inkludering som en prosess der et fellesskap er åpent for eller åpner opp for nykommere gjennom å legge til rette for at de opplever seg å være fullverdige medlemmer, får delta på like vilkår og får bidra til fellesskapets oppgaver og aktiviteter, samtidig som de anerkjennes som unike individ. I skolen og i klassefellesskapet er læringsarbeidet i de ulike fagene den sentrale oppgaven og aktiviteten, og det blir lærerens oppgave å legge til rette for at alle elevene blir sett, anerkjent og opplever å kunne bidra. Inkludering handler derfor om *alle* elevene og inkluderingsarbeidet er et pedagogisk arbeid som må foregå kontinuerlig og som handler om å hindre at noen i læringsfellesskapet blir marginalisert eller også utsatt for aktiv ekskludering.

Inkludering i dagens skole handler i særlig grad om å verdsette og arbeide med de sosiokulturelle forskjellene som kjennetegner elevmangfoldet i dagens plurale samfunn (Hayes, Mills, Christie & Lingard, 2006; Johannessen, 2013; Johannessen, 2014; Johannessen, 2015; Helgevold & Johannessen, 2016. Florian (2014) introduserer en forståelse av inkluderende pedagogikk som en «... tilnærming til undervisning som gjør det mulig for læreren å respondere på de individuelle forskjellene mellom elevene, men som samtidig unngår den marginalisering som kan oppstå når noen elever blir behandlet annerledes».

I kursmodulen for skolens lærere og ansatte har oppdragstaker sett det som verdifullt at det har blitt utviklet innhold og rammer som bidrar til å styrke kompetansen hos alle lærerne på klassetrinnet i å arbeide med elevmangfoldet på produktive måter slik at *alle* elevenes ulike bakgrunner, erfaringer og kunnskaper blir synliggjort og blir en ressurs i læringsarbeidet. Videre har vi tatt opp andre sentrale temaer i interkulturell pedagogikk som knytter an til de tverrgående temaene i læreplanverket og temaer støtter opp og går i dybden på temaer som har blitt tatt opp i modul 1.

2.3. Kursmodulenes metodikk legger vekt på et ressursorientert menneskesyn

Metodikken gjennom alle modulene kan beskrives som en gruppetilnærming og legger vekt på et positivt og ressursorientert menneskesyn. Metodikken bygger på flere teoretiske perspektiver. Likheter mellom metodene er det samme grunnleggende syn på at endring kan skje hos kursdeltakerne når de får mulighet til refleksjon, bevisstgjøring og empatisk kontakt med kursholdere/voksne som bryr seg om dem.

I stiftelsen Flexids teorihåndbok (Selle og Salole, 2020) beskrives metodikken som danner grunnlaget for Flexid-kursene. Der vektlegges flere teoretiske perspektiver, deriblant resiliens.

I arbeidet med krysskulturell ungdom står resiliensforskning (Hauser et al., 2006) og begrepet “Sense of coherence” (Antonovsky, 1979) sentralt. Resiliens kommer fra fysikk og brukes for å beskrive en tings evne til å rette seg ut etter å ha vært bøyd (Holling, 1973). I psykologisk betydning innenfor resiliensforskning, handler det om hvor mye fleksibilitet, tåleevne og motstandskraft man har i møte med vanskelige opplevelser. Fokuset er på å finne det som styrker en person som har vært utsatt for belastninger, motgang eller traumer. Begrepet “Sense of coherence” er et etablert begrep innen psykologi og oversettes på norsk med opplevelse av mening og sammenheng. Opplevelsen av mening

og sammenheng gir en forståelse, der motsatsen er et liv som oppleves som kaotisk, tilfeldig og uforståelig (Antonovsky, 2000).

Denne måten å jobbe på har av noen blitt sammenlignet med *motiverende intervju* (MI) (Miller og Rollnick, 2004). Denne metoden beskriver fire viktige punkter i arbeidet med endring: 1) Å tydelig uttrykke empati, 2) Å hjelpe deltakerne til å se følelsesmessige konflikter, 3) "Rulle med motstand" og 4) Å støtte personens tro og tillit til at de selv kan klare noe. Teknikkene "rulle med motstand" og åpne spørsmål er hentet fra MI.

2.4. Organisering av utviklingsarbeidet og koordinering av kurspilotens gjennomføring

Under følger en kort presentasjon av organisering og koordinering av kurspilotens utviklings- og gjennomføringsdel.

2.4.1. Prosjektets faggruppe

I oppstarten av prosjektet ble det nedsatt en faggruppe. Denne har bestått av Audhild Steinnes Heum og Øystein Lund Johannesen fra VID/SIK og Kjell Østby, Hildegun Sarita Selle og Ragnhild Klippen fra Stiftelsen Flexid. Faggruppens har hatt utvikling av kursmodulene som sitt fokus. Det har blitt lagt vekt på at de fire modulene svarer til aktuelle kontekster, er relevant for fagfornyelsen og drar nytte av forskning på feltet. Faggruppen har hatt til sammen fem møter. Faggruppen arbeidet med utviklingen av kurspiloten i perioden mai – oktober 2020.

2.4.2. Prosjektets referansegruppe

Det ble tidlig i prosjektperioden etablert en referansegruppe bestående av sju deltakere med nøkkelkompetanse fra skoleverket, fritid og forskermiljøet. Referansegruppen bestod i tillegg av to deltakere med flerkulturell bakgrunn og med egenerfaring fra Flexid-kurs. Referansegruppens mandat var å gi praksisnære idéer og refleksjoner på utviklingsarbeidet av nye kursmoduler. Gruppen ble konsultert to ganger i utviklingsprosessen og innspillene ble tatt med videre i utviklingsarbeidet.

Nøkkelkompetanse	Navn	Bakgrunn
Forskerkompetanse	Hildegunn Fandrem	Professor ved Nasjonalt senter for læringsutvikling og adferdsforskning. Spisskompetanse på utenforskap, særlig blant gutter med minoritetsbakgrunn.
Forskerkompetanse	Sunil Loona	Psykologspesialist. Lang erfaring med temaer som omhandler krysskulturelle elever og tilknytning til klasse miljøet.
Skoleverket	Linn Eskedal	Minoritetsrådgiver
Skoleverket	Marianne Haus	Sosiallærer, Grim skole. Sertifisert kursholder i Flexid
Fritid	Johan Frederic Key Berntsen	Ansatt i Kirkens Ungdomsprosjekt (KUP), Erfaring fra forebyggende arbeid blant barn og unge.
Relevant egenerfaring	Nizar Amedi	Tidl. Flexid-deltaker, sertifisert kursholder i Flexid

Relevant egenerfaring	Munira Maria Makarow	Tidl. Flexid-deltaker, sertifisert kusholder i Flexid
--------------------------	-------------------------	---

Tabell 2: Referansegruppe med sju deltakere

2.4.3. Innføringsseminar for kursholdere

Det ble organisert to seminardager for Flexid-kursholderne fra skolene og den ene fritidsaktøren. Kursholderne fikk opplæring i revidert kursmateriell for Flexid-kurset og ny kursmanual ble gjennomgått. I tillegg ble det gitt opplæring av klassemodulen, siden kursholderne også fikk ansvar for å gjennomføre denne modulen.

Flexid-kursholderne var til stede under gjennomføringen av både lærermodulen og foreldremodulen, men hadde ikke ansvar for undervisningen. Det ble derfor ikke gitt egen opplæring for disse to modulene.

2.4.4. Utvalg av skoler og fritidstilbud for gjennomføring av kurspiloten

Tre ungdomsskoler og en fritidsaktør har deltatt i prosjektet. Siden prosjektperioden ble forlenget grunnet pandemi og smittevernhensyn, ble elevene på ungdomsskolene rekruttert fra 9.trinn ved oppstart og avsluttet i løpet av elevenes 10. skoleår. Valg av ungdomsskole, snarere enn for eksempel videregående skole, er relatert til pilotens grunnleggende idé om at arbeid med flerkulturelle identiteter i vid forstand bør starte så tidlige som mulig i ungdomsårene, som forebyggende tiltak. Kurset ble prøvd ut i ulike lokale og geografiske kontekster og ulike ungdomsgrupper har vært representert.

For at ungdommene selv kunne samtykke til deltakelse i forbindelse med dokumentasjon av piloten (se senere beskrivelse) valgte vi å ikke inkludere lavere trinn.

2.4.5. Koordinering av kurspilotens gjennomføring

Av praktiske og tidsmessige hensyn har piloten, som også beskrevet i tilbudet, arbeidet med skoler og fritidsaktører som har erfaring med Flexid fra tidligere, og som selv har sertifiserte Flexid-kursholdere i sin stab. Ungdomsskolene og Fritidstilbudet har hatt ansvar for, i samarbeid med Stiftelsen Flexid, å organisere og lede kursmodul 1 (Flexid-kurset) samt kursmodulen som involverer hele klassetrinnet ved egen skole. Av praktiske årsaker, grunnet pandemi, har ikke fritidsaktøren gjennomført modul 4. Modulene rettet mot foreldrene av flerkulturelle elever og lærerkollegiet, ble også organisert i samarbeid med skolene/fritidstilbudet. Stiftelsen Flexid var ansvarlig for undervisningen i disse to modulene. Det ble brukt sertifiserte tolkerressurser i modulen for foreldre.

Kapittel 3 Metode og datainnsamling for dokumentasjon av kurspiloten

Gjennomføringen av kurset har blitt dokumentert og ungdommenes flerkulturelle bakgrunn har som en del av dette også blitt belyst. Datamaterialet i prosjektet baserer seg på to spørreundersøkelser, 15 intervjuer av krysskulturelle ungdommer, 10 intervjuer med ansatte i skole og fritid og 20 observasjoner av utvalgte samlinger i alle de fire modulene. Vi vurderer omfanget av innsamlede datamaterialet som tilstrekkelig for å dokumentere kurspiloten. Vi gjør i denne delen rede for prosessen med datainnsamlingen.

3.1 Spørreundersøkelser

Det har blitt foretatt to separate spørreundersøkelser som de de krysskulturelle kursdeltakerne ble bedt om å svare på. Den første spørreundersøkelsen ble gjennomført ved oppstart (del 1) og den andre i etterkant (del 2) av piloten. For å få tilgang til respondentene og sikre en god gjennomføring fikk prosjektet bistand fra kursholderne ved de ulike skolene og i fritidstilbudet. Det ble satt av tid i forbindelse med henholdsvis første og siste kurssamling for å sikre en god svarrespons og at ungdommene fikk nødvendig informasjon i forkant av undersøkelsene. Undersøkelsene tok ca. 15 minutter å besvare. Disse ble gjennomført ved en elektronisk lenke som ungdommene fikk tilsendt på telefonen.

Del 1 av spørreundersøkelsen ble gjennomført i oppstarten av kurspiloten, noe som gav prosjektteamet inngående innsikt i hvem som deltok i Flexid-kurset på et tidlig stadium av piloten slik at piloten kunne tilpasses deltakernes bakgrunn og forventninger. Denne delen hadde til hensikt å kartlegge de sosiodemografiske variablene som kjennetegner de deltakende ungdommene. Følgende variabler ble kartlagt: kjønn, alder, fødeland, år siden ankomst Norge (om ikke født i Norge), familiesituasjon, foreldres landbakgrunn, utdanning, samt arbeidssituasjon, boligsituasjon, deltakelse i fritidsaktiviteter, bruk av sosiale medier, og ungdommenes forhold til religion. I tillegg hadde denne delen av spørreundersøkelsen flere åpne spørsmål relatert til forventningene ungdommene hadde til kurset. Totalt 37 besvarelser innhentet ved prosjektstart, 31 fra skoler og seks fra fritidstilbudet, danner grunnlaget for presentasjonen av deltakernes bakgrunn. Av hensyn til deltakernes personvern er deres bakgrunnsopplysninger presentert kun på aggregert nivå uten henvisning til hvilken skole eller fritidstilbud de tilhørte.

Del 2 av spørreundersøkelsen hadde til hensikt å kartlegge deltakernes opplevelse av kurstilbudet. Denne delen av spørreundersøkelsen ble gjennomført i etterkant av kurstilbudet. Også her var spørreundersøkelsen forholdsvis kortfattet og foregikk ved at ungdommene fikk tilsendt en elektronisk lenke på mobilene sine. Denne delen av spørreundersøkelsen skulle først og fremst belyse ungdommenes erfaringer med modul 1 i piloten (Flexid-kurset/kurs for krysskulturell ungdom), men inkluderte også spørsmål relatert til klassemodulen og foreldremodulen.

Sentrale spørsmål var relatert til opplevelse av personlig nytteverdi og relevans, følelse av økt samhold i klassen og/eller mellom deltakerne, ny/annen kommunikasjon med foreldre/foresatt, eventuell anbefaling av kurset til andre i vennekretsen samt spørsmål knyttet til den praktiske gjennomføringen av kurset. I denne delen av spørreundersøkelsen var det også et mindre antall åpne spørsmål der deltakerne ble invitert til å svare fritt på for eksempel a) hva de eventuelt ville fremme som positivt med kurset og b) hvorvidt de hadde innspill til forbedringer. Som for del 1 av spørreundersøkelsene sammenfattes resultatene i tekst og letteste grafiske fremstillinger i rapportens andre del. Totalt 30 besvarelser innhentet i denne runden, 26 fra skoler og fire fra fritidsklubben, danner grunnlaget for analysen av deltakernes opplevelse med Flexid-kurset. Av hensyn til deltakernes personvern er deres bakgrunnsopplysninger presentert kun på aggregert nivå uten henvisning til hvilken skole eller fritidstilbud de gikk på.

3.2. Intervjuer

For å ytterligere å kunne belyse deltakernes «sosiale posisjon i nærmiljøet og i samfunnet²», utover kvantitative variabler, har vi intervjuet et utvalg av de deltakende ungdommene, lærere og kursholdere. Intervjuene hadde som hensikt å gå i dybden på de tematikkene, problemstillingene, utfordringene og mulighetene som kjennetegner ungdommenes hverdag, med et særlig fokus på kurspilotens nytteverdi i denne sammenhengen. Intervjuene foregikk i etterkant av gjennomført kurspilot (des 2021 - feb 2022), slik at ungdommene og lærerne kunne reflektere retrospektivt rundt de erfaringene de hadde gjort seg i løpet av de ulike kursmodulene.

Intervjuene foregikk ansikt til ansikt med ungdommene, med den hensikt å bygge en så god intervjusituasjon som mulig. Intervjuene var videre semistrukturerte, med noen forhåndsdefinerte temaer som ble belyst, parallelt med at det ble gitt rom for ungdommene til å forme innholdet og gangen i samtalen. Intervjuene belyste særlig ungdommenes erfaringer med modul 1, men vi stilte også spørsmål relatert til deltakernes erfaringer med og oppfatninger av modul 2 og 3. Med unntak av ett intervju ble alle intervjuene gjennomført på norsk.

Til sammen er 15 av de deltakende ungdommene intervjuet. Utvalget av ungdommene som ble intervjuet skulle representere mangfoldet i fødeland, botid i Norge samt innvandringsgrunn til foreldre. Disse er rekruttert fra skolene og fritidstilbudet som har deltatt i piloteringen. Vi har videre lagt vekt på å rekruttere både gutter og jenter som representerer ulike ungdomskulturer, nasjonale kulturer og med ulik sosiokulturell bakgrunn. Ungdommene gav informert samtykke til å delta i intervjuene. Alle personidentifiserende data er anonymisert i denne rapporten.

Intervjuene med lærerne ble også gjort i etterkant av gjennomført kurspilot (des 2021 – feb 2022). Målet var å gjøre to intervju per deltakende skole/fritid: en kursholder og en annen ansatt. Som for ungdommene, ble lærerne invitert til retrospektivt å reflektere rundt tankene og erfaringene de hadde gjort seg med utprøvingen av piloten og disse intervjuene var også semistrukturerte. Intervjuene ble gjort ansikt til ansikt eller digitalt. Forskerteamet har gjennomført fem intervjuer av kursholdere og tre intervju med lærere fordelt på tre skoler. I tillegg har vi intervjuet en kursholder og en ansatt fra fritidsklubben.

3.3. Observasjon

Forskere i prosjektet har observert deler av gjennomføringen av både alle fire modulene i kurspiloten. Deler av det vi har observert har dannet grunnlag for samtaler i intervjuene både med ungdommene og lærerne. Videre har observerte situasjoner vært relevante å trekke inn i sluttrapporten som en del av dokumentasjonen og slik danne grunnlag for en vurdering av hvilke elementer som kurset kan ta med videre og/eller revidere i forbindelse med en eventuell videreføring.

Oversikt dokumentasjon (tabell 3)

Hva	Hvem	Antall	Når
-----	------	--------	-----

² Refererer til utlysningen til prosjektet

Spørreundersøkelse del 1	Krysskulturelle ungdommer	37	Før oppstart av kurspiloten
Spørreundersøkelse del 2	Krysskulturelle ungdommer	30	I etterkant av kurspiloten (januar – februar 2022)
Intervjuer med ungdommene	Et utvalg av de krysskulturelle ungdommene	15	I etterkant av kurspiloten (desember 2021 – februar 2022)
Intervjuer med kursholdere (lærere eller andre ansatte i skolen/fritidsklubb)	Kursholderne som ledet Flexid-kurset (modul 1) og klassefelleskapet (modul 4)	6	I etterkant av gjennomført kurspilot (januar – februar 2022)
Intervjuer med andre lærere/ansatte i fritidstilbudet	Andre lærere/ansatte tilknyttet ungdommenes skoler/fritidstilbud	4	I etterkant av kurspiloten (desember 2021 – februar 2022)
Observasjon	Deler av modul 1, 2, 3 og 4. Fordelt på tre skoler og ett fritidstilbud	20	Under gjennomføringen av kurspiloten (februar 2021 – februar 2022)

Tabell 3: oversikt over dokumentasjon i prosjektet

3.4. Begrensninger og forskningsetiske vurderinger

Kurspiloten skulle i utgangspunktet vært gjennomført i løpet av ett år. Grunnet koronapandemien ble prosjektet forsinket i tillegg til at kurspiloten måtte gjennomføres på litt andre måter enn først planlagt.

Den første utfordringen forårsaket av pandemien var at det av praktiske grunner viste seg umulig å gjennomføre alle kursmodulene ved deltakerskolene/fritid innenfor samme tidsperiode. Siden skolene og fritidstilbudet er lokalisert i ulike kommuner ble kursene begrenset og satt på pause i ulike perioder, avhengig av de til enhver tid gjeldene smitteverntiltak og retningslinjer for kommunen. Ved noen av skolene/fritidstilbud kunne ikke kurspiloten starte før i 2021. Dette gjorde at forskerteamet måtte vise stor fleksibilitet og være tilgjengelige for observasjon på kort varsel. I tillegg måtte også deler av enkelte moduler observeres digitalt. Videre fikk forsinkelsene konsekvenser for gjennomføringen av spørreundersøkelsen blant de krysskulturelle ungdommene. Disse skulle etter planen vært gjennomført på samme tidspunkt (høst 2020), rett før oppstart av Flexid-kurset.

Siden klassemodulen, som siste modul, ble svært forsinket ved enkelte skoler, og prosjektperioden nærmet seg slutten, måtte forskerteamet gjennomføre noen av intervjuene med ungdommene før klassemodulen var gjennomført i sin helhet. Det første til at flere av ungdommene ikke kunne si mye om temaene som var dekket av klassemodulen.

Pandemi og smittevernhensyn er også en direkte årsak til at klassemodulen ikke kunne gjennomføres ved fritidstilbudet, ei heller andre samling for ansatte. Ved den ene skolen måtte også Flexid-kurset startes på ny høsten 2021, som igjen førte til at den ikke kunne fullføres innenfor prosjektperioden.

Utover det som er nevnt over har prosjektet fulgt de forskningsetiske retningslinjene til Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Prosjektet ble videre meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD) for en forhåndsvurdering av prosjektets håndtering av personvern. Prosjektet har fulgt VIDs egne retningslinjer for forskning og personvern i alle deler av dokumentasjonen.

Den største forskningsetiske utfordringen som både kursholdere og forskere måtte ta stilling til det at de fleste deltakerne var under 16 år ved første runde med spørreundersøkelsen. Siden den delen av spørreundersøkelsen berørte særlige kategorier av personopplysninger, som for eksempel etnisitet og trosoppfatning, måtte forskerteamet innhente samtykke fra deltakernes foreldre eller foresatte. Dette var i praksis ganske krevende, blant annet på grunn av språk. I tillegg til norsk, ble informasjonsskrivet oversatt til engelsk, somali, arabisk og polsk. En annen utfordring med å få samtykke fra foreldre eller foresatte gikk på at det var elevene selv som måtte ta med infoskrivet hjem og så tilbake til skolen ferdig signert. Selv om det førte til noen forsinkelser, påvirket det ikke selve gjennomføringen av spørreundersøkelsen.

For å sikre best mulig respons på spørreundersøkelsen, ba vi kursholderne om å begynne samlingene med å gå gjennom infoskrivet sammen med elevene. Av forskningsetiske hensyn fikk ungdommene informasjon om at det var frivillig å besvare spørreundersøkelsen og at de kunne trekke seg når som helst. Det ble lagt vekt på at ungdommene selv måtte aktivt samtykke til å delta. Det var også formidlet til ungdommene at deres besvarelser ikke kunne knyttes opp mot deres navn, heller ikke ville funn bli sammenfattet på en slik måte at funnene alene eller sammen kan spores tilbake til enkeltindivider. Til tross for at forskerne i prosjektet ikke fikk observere hvordan selve utfyllingen av spørreskjemaet foregikk i klasserommet viste det seg å være en effektiv måte å gjennomføre spørreundersøkelsen på.

Fremstilling av alle funn i denne rapporten sørger for godt personvern for deltakerne. Funn fra begge deler av spørreundersøkelsen er presentert på aggregert nivå, uten henvisning til hvilken skole eller fritidstilbud ungdommene gikk på. Direkte sitater fra intervjuene med ungdommene og lærerne er presentert uten å nevne navn, alder eller landbakgrunn på vedkommende. Heller ikke blir navn på skolen eller fritidstilbudet oppgitt når vi siterer direkte fra intervjumaterialet.

Del 2 Dokumentasjon fra gjennomføringen av kurspiloten og drøfting av hvordan styrke krysskulturell ungdoms identitet

I rapportens del to dokumenteres gjennomføringen av kurspilotens fire moduler, Flexid-kurs for ungdom, klassemodulen, foreldremodulen og lærermodulen. Hver modul dokumenteres fortløpende i kapitlene 4 – 7. Det presenteres også noe bakgrunnsinformasjon om ungdommene og de familiene som deltok i kurspiloten. I rapportens siste kapittel (kapittel 8) gis en drøfting over hvordan inkluderingsarbeidet og de krysskulturelle elevenes identitetsarbeid kan styrkes før det oppsummeres med anbefalinger for hvordan kurspiloten kan videreutvikles.

Kapittel 4 Erfaringer med Modul 1 i kurspiloten – Flexid-kurs for krysskulturell ungdom

4.1. Bakgrunnsinformasjon om ungdommene som deltok i kurspiloten

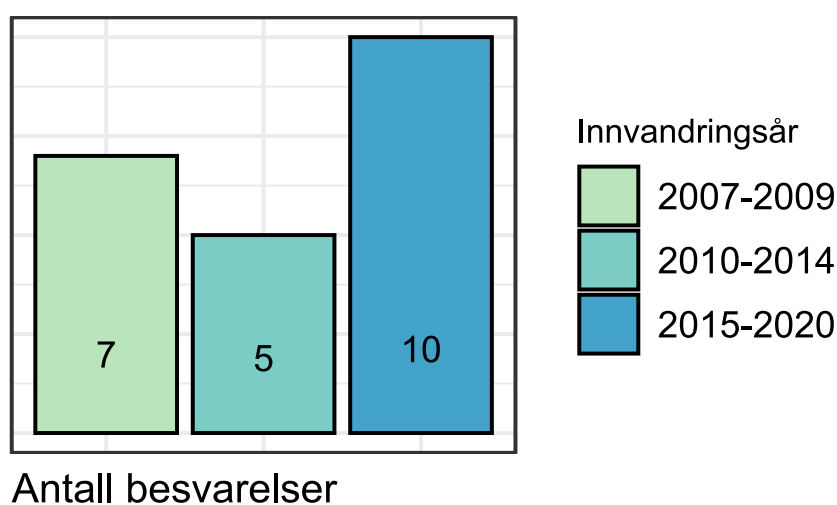
Totalt 35 ungdommer ved de tre skolene, samt seks unge voksne ved en fritidsklubb, deltok i kurspilotens første modul, Flexid-kurs for krysskulturell ungdom, i perioden 2020-2022. Ungdommene med krysskulturell bakgrunn hadde selv meldt seg på Flexid-kurset etter at det hadde blitt informert om kurset i klassen.

Krysskulturelle barn har det til felles at de på ulike måter lever liv der migrasjon er sentralt, uansett om de flytter selv eller ikke. Ofte lever de med (en av) foreldrenes kulturer hjemme og på majoritetssamfunnets premisser ute i andre arenaer, som på skolen, fritidsaktiviteter eller blant venner. «Det er denne kulturkrysningen som skjer uavhengig av om barnet fysisk flytter som er fellesnevneren for krysskulturelle barn» (Salole, 2018, s. 44).

4.1.1. Kjønn, alder, landbakgrunn og botid

Det var til sammen 37 krysskulturelle ungdommer og unge voksne som svarte på første spørreundersøkelsen, blant dem 25 jenter, 11 gutter og en respondent som ikke oppgav kjønn. Alderen på respondentene varierte mellom 14 og 22 år. De fleste av respondentene (29 av 37) var i alderen 14-15 år og kun noen få (8 av 37) var i alderen 16-22 år. Det var de seks ved fritidstilbudet som var de eldste respondentene.

Når det gjelder deltakernes fødeland, var 15 av dem født i Norge og 22 i utlandet. De norskfødte hadde foreldre fra ulike land, bl.a. Bosnia, Eritrea, Estland, Kosovo, Litauen, Makedonia, Norge, Pakistan, Romania, Russland, Somalia, Thailand, Tyrkia og Vietnam. Ti deltakere hadde foreldre med ulik landbakgrunn, inkludert samisk bakgrunn. De utenlandsfødte deltakerne hadde bakgrunn fra ulike land, blant dem Brasil, Bulgaria, Eritrea, Hellas, Iran, Israel, Jemen, Kina, Palestina, Somalia, Sudan, Syria og USA. Med tanke på botid blant de som var født i utlandet, oppga 12 av 22 at de hadde kommet til Norge før 2015 og de resterende ti etter 2015 (se Figur 3).

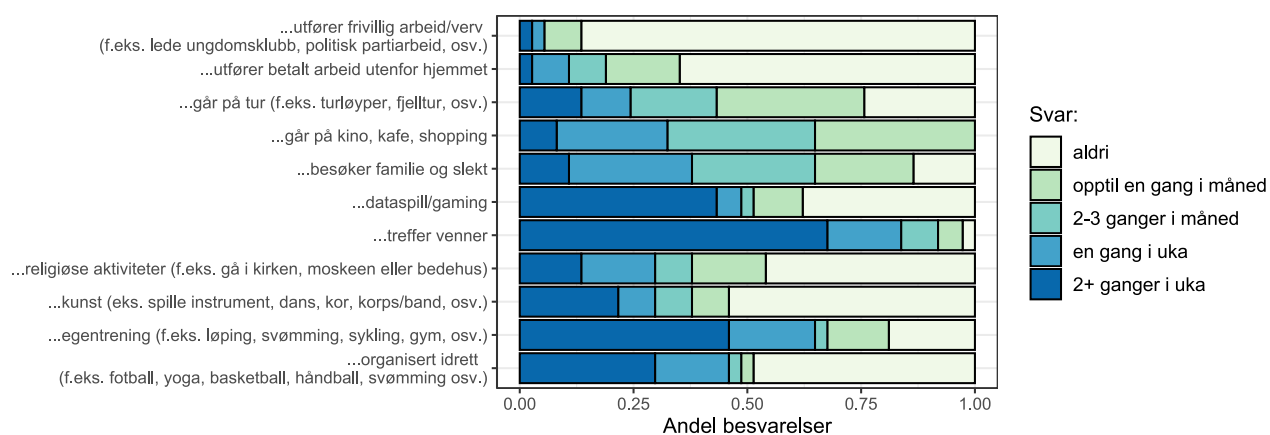
Figur 3: Utenlandsfødte deltakernes botid i Norge

4.1.2 Deltakelse i aktiviteter, bruk av sosiale medier og religiøse holdninger

I tillegg til kartleggingen av deltakernes demografiske og sosioøkonomiske bakgrunn, hadde første del av spørreundersøkelsen også til hensikt å kartlegge deres deltakelse på ulike aktiviteter, bruk av sosiale medier samt trosoppfatning.

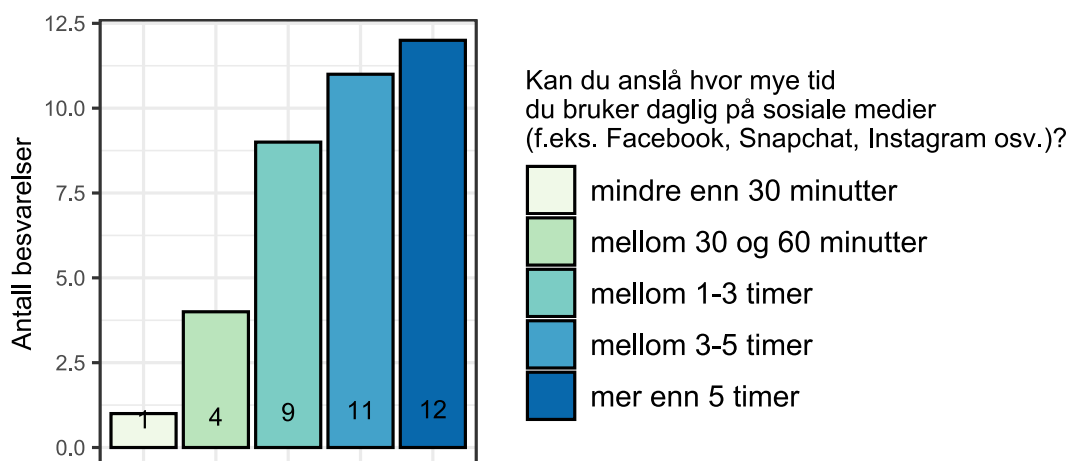
Når det gjelder deltakelsen på ulike aktiviteter, fant vi at det var flest ikke-organiserte aktiviteter som var mest populært blant flerkulturelle ungdommer og unge voksne (se figur 4). De mest populære aktivitetene, som deltakerne oppgav at de gjorde minst én gang i uka, var å treffe venner (80% deltakerne), egentrening (65%) og dataspill/gaming (50%). Andre aktiviteter som ungdommene deltok på to til tre ganger i måneden var å besøke familie og slekt (63%) samt kino, kafé eller shopping (63%). Aktivitetene med opptil én forekomst i måned og som fikk høyest oppslutning var turgåing (75% av respondenter) og religiøse aktiviteter (55%). De aktivitetene som var minst vanlige blant ungdommene var å utføre frivillig arbeid/verv (87% sa de aldri gjorde det), å utføre betalt arbeid utenfor hjemmet (65% svarte aldri) eller kunst (53% svarte aldri).

Svarene på spørsmålet om deltakelse i organisert idrett var veldig polariserte. Mens nesten halvparten av deltakerne svarte at de aldri var med på organisert idrett, sa like mange at de deltok minst en gang i uka. Deltakelsen i organisert fritid hadde en klar sammenheng med familiens økonomi. Blant dem som deltok i organisert fritid minst en gang i uken, sa 12 av 15 (80%) at de hadde råd til enten alt som de ønsket eller det meste som man trengte og litt ekstra. Blant de som aldri deltok i organisert fritid, kunne bare knapt 60% si det samme om familiens økonomi. Det var også en betydelig skeiv fordeling blant gutter og jenter. Mens det var like mange gutter (8) som jenter (8) som sa at de deltok i organisert fritid minst en gang i uken, var hele 15 av 18 som aldri deltok i organisert idrett, jenter. Vi fant ingen sammenheng mellom deltakelsen i organisert fritid og foreldrenes landbakgrunn eller ungdommenes fødeland.

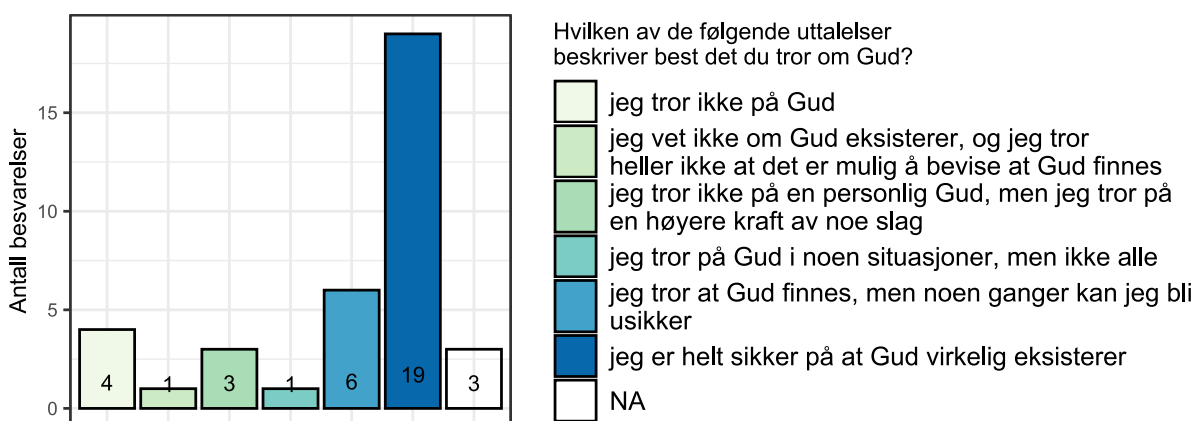
Figur 4: Respondentene deltakelse på aktiviteter

Kanskje ikke overraskende fant vi videre at deltakerne bruker mye tid på sosiale medier (se Figur 5). For eksempel, en av tre respondenter sa at de bruker mer enn fem timer daglig på sosiale medier som f.eks. Facebook, Snapchat, Instagram og lignende. Videre sa 11 av 37 respondenter at de bruker mellom tre og fem timer på dette. En slik funn bekrefter at deltakerne kan være lett tilgjengelig på sosiale medier, noe som informasjonskampanjer og tiltak innenfor dette prosjektets tematikk bør ta i betraktning når de skal nå denne målgruppen. Samtidig tyder disse funnene på at det vil være rimelig å anta at denne gruppen kan være særlig utsatt for den hets og mobbing som foregår på sosiale medier.

Figur 5: Deltakernes daglige bruk av sosiale medier

Til slutt ønsket vi å kartlegge hvilke tanker og holdninger deltakerne i Flexid-kurset har til tro og livssyn. Mens vi fant at nesten halvparten av deltakerne aldri deltar i religiøse aktiviteter, var likevel andelen som hadde en sterk gudstro svært høy hos ungdommene. Det viste seg at tre av fire deltakerne er ganske sikre på at Gud eksisterer (25 av 34 som svarte på dette spørsmålet). En av målsetningene i Flexid-kurset er at ungdommene skal kjenne på sine følelser knyttet til egne og andres valg og verdier, videre å bevisstgjøres rundt temaet sosial kontroll samt få økt bevissthet rundt roller og forventninger i eget liv. Det var for øvrig ingen forskjeller av betydning mellom ungdommenes landbakgrunn og deres bruk av sosiale medier eller tro på gud.

Figur 6: Deltakernes forhold til tro

4.2. Ungdommenes tanker rundt det å være krysskulturell etter deltakelse i kurspiloten

En krysskulturell oppvekst utrustet barna med både bevisste og ubevisste ferdigheter og kunnskap. Kumar (1997) kaller dem for mulighetenes barn. Et perspektiv som Flexid fremhever er ressursene og mulighetene som følger med en krysskulturell oppvekst. Et mål med Flexid-kurset er at ungdommene

skal få hjelp til å forstå hvordan det de bærer med seg er verdifullt og viktig for samfunnet, og gjennom det styrke stoltheten i å ha en krysskulturell bakgrunn (Selle & Salole, 2020, s 7)

Det jeg har lært i Flexid er at man kan være en brobygger, og det at man kan switche om så lett og at man kan flere ting om flere kulturer, det synes jeg er litt kult.

Hva er bra med å kjenne flere kulturer, spurte vi. To av ungdommene svarte:

Vel, på en måte fordi da er det mye lettere å tilpasse seg forskjellige steder og forskjellige folk. Du forstår sammenhengen mellom flere kulturer, og du kan kjenne deg igjen i andre folk i andre kulturer som er som er litt kult da.

Jeg vet ikke, at jeg føler tilhørighet flere plasser enn bare der jeg bor, at jeg har et sted å reise til, og fremdeles føler meg litt hjemme, på en måte.

Av svarene fra ungdommene kan vi lese en gryende forståelse av at deres bakgrunn er en ressurs, både for dem og ved at de lettere kan forstå andre med lignende bakgrunn.

4.2.1. Å være krysskulturell er å blande flere kulturer sammen og klare å leve med det

«Barn som vokser opp med flere kulturer eller flytter mellom kulturer utvikler som regel en form for kulturell tilpasningsdyktighet som et grunnleggende redskap for å overleve de mange skiftene mellom kulturer. Ofte brukes ordet «kameleon» for å beskrive hvordan de bare etter å ha tilbrakt litt tid med å observere hva som skjer, lett kan bytte språk, klesstil, omgangsform og kulturelle skikker» (Pollock & Van Reken, 2003, s 77).

Flere av ungdommene påpekte denne evnen til tilpasning når de ble spurt om hva det betyr for dem å være krysskulturell:

Jeg tenker at når jeg hører krysskulturell så tenker jeg bare at du er en person som kan klare å blande flere kulturer sammen og klarer å leve med det, da.

To av informantene beskriver her hvordan det positive med å være krysskulturell også kan være sårt og vanskelig til tider:

Du tilhører gjerne ikke bare et sted, at du føler at du kanskje tilhører andre steder og, men det er jo litt vanskelig, for du føler at du ikke tilhører det ene stedet veldig mye, men du føler heller ikke at du tilhører så veldig godt det andre stedet. Det er sånn, ja.

Jeg kjenner tilhørighet til de andre for jeg har bodd der, og det er kulturen min, så det at jeg ble oppvokst i flere kulturer har gjort at jeg er mer åpen og at jeg på en måte er tilpasningsdyktig, lærer veldig fort språk og kommer fort inn i ulike kulturer. Det som har vært utfordrende med det er bare på en måte, når man er i en ny kultur så må man glemme på en måte litt den andre man hadde fra før av, så du må tilpasse deg begge to, sånn at begge to skal mikses sammen.

Pollok & Van Reken (2003) viser til at dette å ha røtter i flere kulturer har både fordeler og ulemper som kan påvirke både mellommenneskelige relasjoner og egen identitetsutvikling. Noen krysskulturelle har vekslet, tilsynelatende så naturlig, mellom ulike kulturer og adferdsmønstre og vært en «kameleon» over så lang tid at det kan være vanskelig både for dem selv og de som er rundt å forstå hvem de *egentlig* er og hva er riktig og viktig for dem.

På spørsmål om det er noe som er utfordrende med å være krysskulturell svarte en ungdom dette:

Det er ikke så veldig mye, men kanskje det at andre på min alder som er helt norske ikke forstår at jeg føler meg annerledes enn de, og jeg vil ikke føle meg helt lik som de, det er nok det eneste jeg kommer på akkurat nå.

Alle ungdommene vi snakket med delte situasjoner der det kom tydelig frem at selv om det er mye positivt med å være krysskulturell, er det også til tider svært utfordrende å være i midten, skvist mellom forventninger fra venner og reglene hjemmefra:

Det har for eksempel vært mer utfordrende nå i ungdomsskolen, rundt tiende klasse, fordi det er mer strengere enn det er i den norske kulturen. Så, for eksempel, når det kommer til å være med venner og være ute så kan det være litt mer vanskelig, fordi noen ganger så må jeg hjem tidligere enn de andre må, så jeg får veldig masse spørsmål om sånn «Hvorfor må du hjem så tidlig? Kan du ikke være ut lengre?». Så, det kan være vanskelig, og ja, det er mest hvordan hverdagen er, for eksempel norske har andre regler, det er strengere i den arabiske kulturen, og da kan det være litt vanskelig med å være sosial, liksom.

Ja, det er ting som er utfordrende, for eksempel når man vil besøke folk eller være ute med venner lenge, så har jo de norske en annen kultur, kanskje, mens vi har litt andre ting som vi må gjøre hjemme, at du må være hjemme til da og da, du kan ikke overnatte, liksom, det er ikke så normalt i [navn på land] for eksempel, det er bare hos familie du kan overnatte. Og, da blir det litt vanskelig å ha den kommunikasjonen med venner og sånn, så, jeg synes det har vært litt vanskelig når jeg var liten, så, ja, det er det som er vanskelig.

4.2.2 Hvor passer vi inn? Hvor er hjemme?

Beretninger om tilhørighet hos krysskulturelle barn innebærer i mange tilfeller steder der de selv aldri har vært eller bodd, eller bare så vidt besøkt. Salole (2018) viser til at et viktig aspekt ved tilhørighet hos krysskulturelle barn er at den kan endre seg og at en gjerne føler tilhørighet til den kulturen de har størst avstand fra.

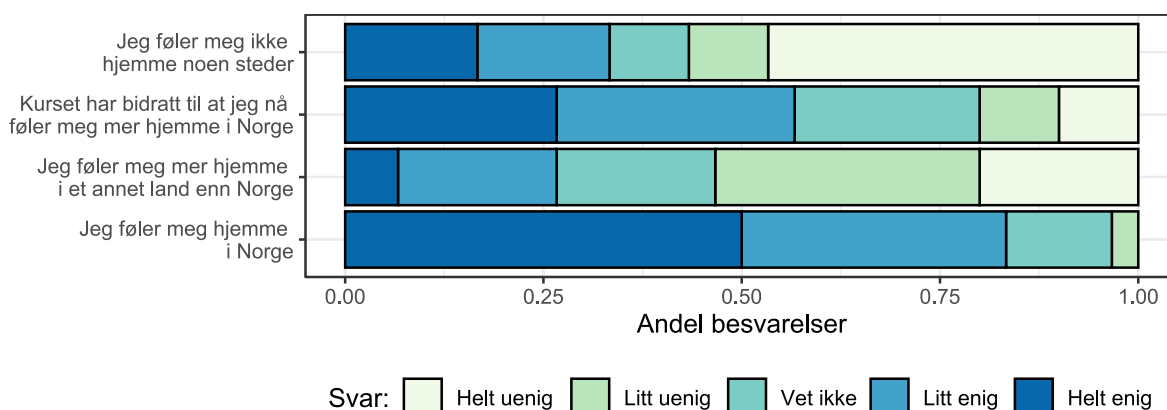
Følelsen av å høre til vil for mange være det stedet de definerer som «hjemme», et sted som kan være flere steder, både steder der de eller familien har bodd før, eller der de bor nå. Tilhørighet kan også handle om utseende. For andre kan hjemme også være ingen steder. Tilhørighet kan ofte ha sammenheng med hvor venner og familie befinner seg (Salole, 2018).

En av ungdommene beskrev hvordan det er lett å føle seg sårbar og utenfor dersom en havner i en situasjon der en for eksempel misforstår eller ikke klarer å forklare seg på grunn av manglende språk:

Ja det er jo innimellom, hvis jeg f.eks. står litt fast på den ene da enn den andre kulturen, så kan det være litt vanskelig å passe inn eller vanskelig å føle seg, eller sånn vanskelig å føle seg velkommen. På en måte at man føler seg litt utestengt eller ikke passer helt inn. Men så er det på en måte at det også kan være en liten fordel, at du på en måte har noe de andre ikke har.

I andre del av spørreundersøkelsen spurte vi deltakerne om å ta stilling til et par påstander som beskrev deres hjemmefølelse. Av de 30 respondentene svarte 25 at de følte seg hjemme i Norge. Samtidig svarte ti av 30 at de ikke følte seg hjemme noen steder. Blant dem var kun to født i Norge. Blant de ti sistnevnte var det også hele åtte som sa seg litt eller helt enig i at de følte seg hjemme i Norge og fire som sa at de følte seg hjemme i et annet land enn Norge. Man må være forsiktig med tolkningen av disse svarene. Vi tolker det slikt at ungdommene kan ha misforstått påstanden «Jeg føler meg ikke hjemme noen steder». For noen kunne denne påstanden kanskje bety at de enten tvilte på egen

identitet generelt eller at de ikke hørte hjemme i sitt eget «fysiske» hjem, noe som ikke er uvanlig i denne alderen og som ikke nødvendigvis trenger å være knyttet til ideen om nasjonale stater. Andre kunne muligens ha mistolket påstanden på grunn av dens negative formulering. Det som er viktig med tanke på deltakelsen i kurspiloten er at overhalvparten av respondentene mente at kurset bidro til at de nå følte seg mer hjemme i Norge. Av de seks som i noen grad sa seg uenig i denne påstanden, var fire født i Norge. Det kan tolkes som at dette spørsmålet, som skulle måle endringen i hjemmefølelsen etter gjennomført kurs, var lite relevant for de fire norskfødte, særlig fordi de også sa seg helt enig i påstanden at de følte seg hjemme i Norge.

Figur 7: Krysskulturelle deltakernes tanker rundt hjemmefølelsen

Vi spurte også i intervjuene om hvor ungdommene følte seg hjemme. Samtalen under med en av dem oppsummerer godt svarene vi fikk:

Ungdom: Jeg vet ikke, for det kommer litt an på, jeg føler ikke jeg er helt hjemme når jeg er her, og jeg føler meg og ikke hjemme når jeg er der oppe, så det er liksom- Språk og sånn, da føler jeg meg kanskje mer hjemme her, men sånn sted... Da hadde jeg heller likt å være der oppe enn her nede, liksom. Det er jo greit å være her, fordi ting er så nærme og alt sånn der, men, ja. Oppe der er det... Jeg vet ikke, det...

Intervjuer: Når du tenker på hva det vil si å være hjemme, hva tenker du da? Hva betyr det for deg?

Ungdom: Å være et sted der du føler deg... Et sted der du kan være, og du føler deg tilkoblet alt, du føler at alt... Som en puslebrikke som passer akkurat inn der.

4.2.3. Krysskulturell ungdom og vennskap

Krysskulturell ungdom vil dele erfaringen av innenforskap og utenforskap. Det er naturlig at en trekkes mot den man opplever at man er lik og hvor man finner gjenkjennelse for sine erfaringer. På skolen kan en derfor se at barn med lignende bakgrunn trekker sammen og danner en gruppe (Salole, 2018, s 220).

Vi spurte en av ungdommene om hun hadde tenkt på det før at de fleste av vennene var andre krysskulturelle. Hen svarte:

Ja, jeg har tenkt på det, faktisk. Og jeg tror grunnen til det er, fordi det er lettere å ha en samtale hvis du skjønner. Fordi da er det man forstår hverandre mye fortere og mye lettere. Så, fordi du

kan... Du sier noe han kan kjenne seg igjen i det, og da blir det på en måte sånn connection, hvis du skjønner.

En av de andre ungdommene forklarte hvorfor hen³ foretrekker krysskulturelle venninner, og med det kan vi ane de ulike spenningene hen lever med som krysskulturell ungdom og jente i Norge 2022:

Ungdom: Ja, det er egentlig en ting jeg tenker veldig ofte over, at det er liksom, når jeg er med de så er det sånn, vi er ganske like da. Vi ser på andre f.eks. som er 100% norske eller bare har norske venner og sånn, så er på en måte at det er lettere for oss, for vi forstår hverandre bedre enn det på en måte kanskje andre eller bare sånn 100% norske gjør da. At vi forstår hverandre bedre og skjønner hvorfor det er sånn og ja.

Intervjuer: Hvis du skulle forklart forskjellen, hva det er du skjønner med de venninnene som er født og oppvokst og kun har norsk kultur ikke skjønner? Hva tenker du det går i?

Ungdom: Det kan være at det er litt strengere da, litt strengere kultur, litt annerledes, litt mer sånn tilknytning, familien holder mer sammen. At det er liksom litt mer sånn, ikke så mye privat. At alt skal deles og at det er mange ting som ikke er lov og så er det noen ting man må gjøre og sånn veldig forskjell på kvinner og menn og.

4.3. Flexid-modulen, forventinger, tema og læring

Ungdommene fikk informasjon om Flexid-kurset gjennom skolen. De sertifiserte kursholderne besøkte klassene for å fortelle om kurset og elevene fikk informasjon med hjem. Rekrutteringen for kurspiloten ble praktisert noe ulikt på skolene, der noen åpnet for alle å søke, mens andre plukket elever fra klasser som var forhåndsavtalt med kontaktlærer. For å unngå for store grupper ble deltakertallet begrenset til 12 ungdommer hvert sted.

Fritidstilbudet rekrutterte gjennom direkte kontakt med ungdommene på fritidsklubben og annonsering via lokalaviser og sosiale medier.

4.3.1. Forventinger til Flexid-kurset

Mange av ungdommene fortalte at de egentlig ikke visste så mye om hva kurset skulle handle om, bare at det var noe om kultur og at de syntes det var interessant å kunne finne ut mer av egen identitet.

Vi fikk beskjed om at vi skulle finne litt mer om vår egen identitet, og det har jeg på en måte vært litt interessert i da, fordi jeg står jo med to kulturer og det er ofte det er sånn skikkelig kulturkrasj, så det er fint å vite at jeg ikke er den eneste. At det er mange andre og at det er liksom mange som har det som meg da.

Jeg synes jo, fikk høre hva Flexid innebærte, så syntes jeg det var fint fordi jeg visste det var andre som følte det samme, at de følte seg litt som, på en måte presset til å være mer norsk enn, også når de er hjemme eller med vennene sine fra den kulturen, følte seg de må være, så er de mer norsk for dem, men når du er med de norske vennene så er du mer utenlandsk for dem. Så jeg følte litt det var det, det var en av grunnene til at jeg ville være med, for da kunne jeg si mine meninger, hva jeg opplever i hverdagen liksom.

³ For å sikre anonymiteten brukes det kjønnsnøytrale pronomenet "hen" gjennom hele rapporten

Det handler om identiteten min. Og å forstå at jeg er andreledes fordi jeg kommer fra en annen kultur. Men samtidig er jeg ikke noe anderledes.

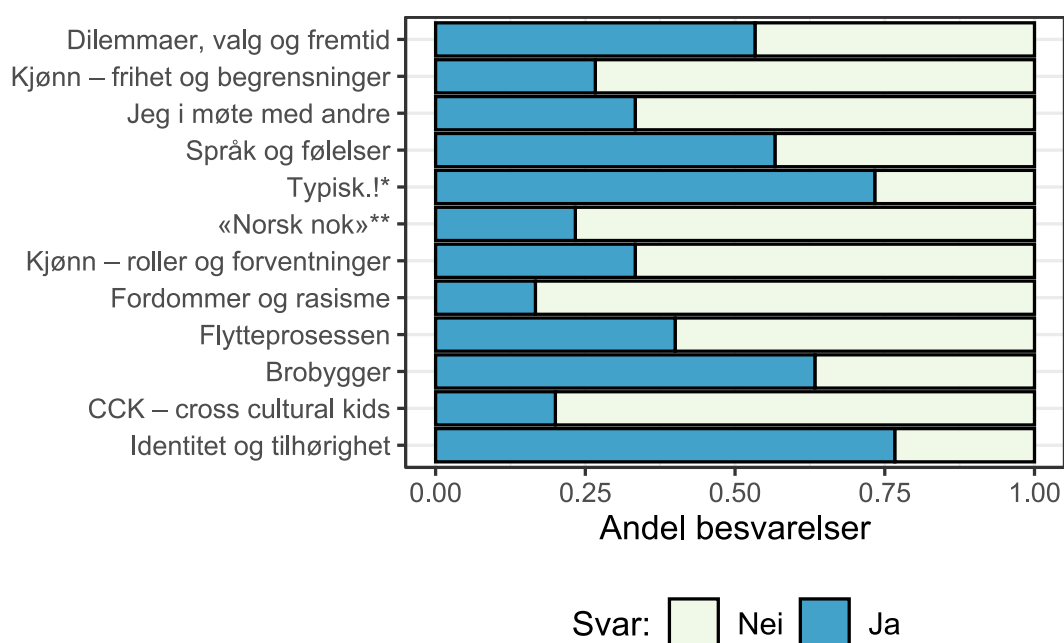
[illegible]

Som funnene fra spørreundersøkelsen viser var det stort mangfold i gruppen av krysskulturelle ungdommer som deltok i kurspiloten. Flere hadde kort botid i Norge og en nyere flytteprosess, mens andre hadde bodd i samme by hele livet, hadde kanskje en forelder som var etnisk norsk eller hadde et utseende som ikke skilte seg fra majoritetsbefolkningen i Norge. For noen av dem var det både overraskende og godt å finne at de hadde mye til felles, tross ulikheter. En av deltakerne som tilhørte en nasjonal minoritet sa det slik:

4.3.2. Tilhørighet, brobygger og «hva er typisk norsk» var tema som var særlig viktige for ungdommene

36

tilhørighet”, “Typisk!”, “Brobygger”, “Språk og følelser” og “Dilemmaer, valg og fremtid”. Da vi spurte kursholderne var det flere av dem som også trakk frem temaet “Kjønn – roller og forventninger”.

Figur 9: Oversikt over hvilke temaer var viktige for deltakerne

Her følger en presentasjon av bakgrunn og målsetning for temasamlinger som ungdommene har identifisert som særlig viktige for dem. Presentasjonen tar utgangspunkt i Flexids egen temaintroduksjon i Kursmanualen og etterfølges av kommentarer fra ungdommene og ansatte. Vi starter først med temaet som flest ungdommer (over 75%) syntes var særlig viktig, “Identitet og tilhørighet”, og presenterer de påfølgende tema i tabellens rekkefølge:

Tema 1: Identitet og tilhørighet

Dette er første tema i kursmodulen og et tema som ca. 77% av ungdommene sa var viktig. Noen krysskulturelle ungdommer er født og oppvokst i Norge, mens andre har bodd i ett eller flere land før de kom hit. Noe som gjerne går igjen er strev med identitet, tilhørighet og bakgrunn. Ungdommene må finne ut hvem de er, hvor de passer inn, og hva de står for når de påvirkes og dras i ulike retninger.

Uavhengig av etnisk, nasjonal eller religiøs bakgrunn finner man ofte de samme identitetserfaringene hos ungdommer som har en flerkulturell oppvekst. Krysskulturelle ungdommer vokser gjerne opp både med sin hjemme-kultur og den norske majoritetskulturen. Gjennom sin daglige kulturpendling må de forholde seg til ulike forventninger og regler. De kan møte på dilemmaer og utfordringer som jevnaldrende med monokulturell oppvekst slipper. For eksempel så kan negativ medieomtale, manglende følelse av mestring på skolen, foreldre som sliter med å få jobb, og tilpasning til et nytt samfunn gjøre at mange unge får lav selvfølelse.

Målet med temaet er at alle deltakere skal:

- Reflektere over egen identitet
- Få et bevisst forhold til hva som har formet deres identitet
- Kunne eksemplifisere noe som gjør at de føler tilhørighet
- Se verdien i å være «både-og», og ikke føle seg presset til å velge enten/eller
- Se hvordan identitet og tilhørighet er fleksibelt og foranderlig

Hvordan man jobber (prosess):

I dette tema utforskes identitet og tilhørighet gjennom ulike øvelser og refleksjonsoppgaver. Målet er at unge skal få undersøke hva som har betydning for hvem de er, hva de føler, hvordan de tenker og hvordan de oppfører seg

En av kursholderne svarte dette på spørsmål om hvilke tema hen opplevde som spesielt viktige i Flexid-modulen:

Det pleier å være det med identitet og tilhørighet som er ungdommens greie uansett om du er krysskulturell eller ei [...]. Alle temaene tenker jeg er viktige, men i det at vi ikke har hatt så mange som har flyttet i gruppen da, så har vi ikke fokusert like mye på flytteprosessen. At vi fort går gjennom den, sånn at flere skal være stolt av sine foreldre som har flyttet [...]. For det har jeg opplevd, at de har fått litt mer øynene åpnet for da. Hva de egentlig har gjort når de vokste opp. Ellers er det jo alltid gøy med kjønn og, ja gutter og jenter, forventinger og det er de jo veldig opptatt av selv

Tema 8: Typisk!

Dette temaet, som ca. 74% av ungdommene sa var viktig, handler om generaliseringer og kategoriseringer, og henger tett sammen med tema "Fordommer og rasisme". Å kategorisere betyr å dømme noen ut fra hvordan vi tror de er basert på hvordan de snakker, kler og oppfører seg, eller hvor de kommer fra. Å generalisere betyr å anta at noe en person gjør eller mener gjelder for en hel gruppe.

Å skille mellom «vi» og «de» skaper lite gjensidig kontakt, fellesskap og tilhørighet. Det skaper også et falskt inntrykk av at alle nordmenn er like, og at alle innvandrere er like. De unge bør bevisstgjøres hvilke generaliseringer de selv hører og preges av.

Temaet har også et mål om å bli mer kjent med typiske norske sosiale koder, som kan bety mye for tilpasning og trivsel. Stereotypier og generaliseringer fører til at grupper ser på hverandre med mistillit mistenksomhet. Det kan også føre til at man misforstår og feiltolker naboer, skolekultur og det som skjer på fritidsaktiviteter.

Målet med temaet er at alle deltakere skal:

- Skape bevissthet om hvorfor generaliseringer oppstår
- Øke forståelsen for andres måte å vurdere på
- Øke forståelsen av noen områder i mange nordmenns «trivselskart»
- Øke bevissthet og forståelse for egne og andres verdier ved hjelp av kollektivistisk og individualistisk forklarings-modell
- Bevisstgjøre på verdien av egne erfaringer og kunnskap i møte med andres behov
- Bevisstgjøre på egen rolle som brobygger i møte med andre

Hvordan man jobber (prosess):

I dette tema brukes øvelser og oppgaver til å utforske hvilke forestillinger og generaliseringer som finnes om andre grupper mennesker. Målet er å vise at kategorisering er menneskelig, men ofte ikke stemmer. Deltagerne har blitt presentert for «trivselskartet» tidligere. I dette temaet fokuserer vi på hvordan et «typisk norsk trivselskart» ser ut, for å skape forståelse for forskjeller i måten livet leves på.

Fra samtalen vår med en av ungdommene:

Ungdom: Jeg husker den "Typisk!", "Identitet og tilhørighet" husker jeg, og de var liksom noe jeg lærte godt og som jeg fulgte veldig godt med på, liksom.

Intervjuer: Da er det kjempespennende hvis du klarer å si litt om hvorfor du likte disse.

Ungdom: Jeg bare likte å reflektere over meg selv og hvordan jeg er mot andre, for jeg vil at folk skal akseptere min kultur, men i tillegg så er det- Hva gjør jeg for å vise andre respekt også? Så jeg har reflektert litt over det og lærte veldig mye om hvordan vi skal være mot andre, og, noe som er typisk er fordommer vi har til andre kulturer.

Intervjuer: Ja, fortell litt om det.

Ungdom: Det var sånn om hva som er typisk norsk, typisk arabisk, typisk somalisk, så det var litt sånn at vi skal liksom se forbi fordommene og se personen først og da lære fra de og det vi har hørt.

Intervjuer: Så nevnte du noen andre tema?

Ungdom: Ja, det var dette med identitet. Den husker jeg veldig godt for vi lekte med playdough⁴, så vi mikset to baller, det var gul og en grønn ball, så skulle vi mikse den opp og se hvor mikset den ble, og det skulle liksom være oss. Det skulle vise litt mer at det gule var den [nevner landbakgrunn] kulturen min og den grønne var den norske så skulle vi se hvordan det blandet sammen, hvordan det var på en måte meg.

Intervjuer: Nettopp, for da får man en ny farge. Kjente du deg litt igjen i det?

Ungdom: Ja, jeg kjente meg litt igjen i det, for det var på en måte en fase der jeg gjorde litt motstand mot mamma og pappa, om å lære om den norske kulturen og bare hang med norske venner og sånn, men så lærte jeg fra det temaet, da, at det er greit å akseptere begge deler. Man trenger ikke å bare ta noe fra en kultur, man kan ta fra begge.

At ungdommene også får jobbe med egne fordommer trekkes frem som viktig av en av kursholderne:

Men viktige temaer tenker jeg, er også fordommer og rasisme. For det har vi jo [...] altså det blir jo veldig fort at man bare slenger ut, ikke sant? At «du er rasist», fordi du fikk en dårlig karakter. Det er jo ting som er viktig å jobbe med i forhold til å se at de oppdager at de selv har

⁴ modelleire

fordommer for eksempel. Det er jo fort å tenke at de selv bare er utsatt for det. (Ier)

Tema 3: Brobygger

I temaet “Brobygger”, som ca. 63% av ungdommene sa var viktig, får ungdommene en vid forståelse av det å vokse opp med flere kulturer. De lærer at det er mange krysskulturelle barn (CCK), og at de ikke er alene. De får også innsikt i både ressurser og utfordringer som en slik oppvekst kan gi.

I media blir ungdom med minoritetsbakgrunn ofte fremstilt negativt. Det kan gjøre dem bitre på samfunnet de lever i, få dem til å gi opp, eller ikke føle seg gode nok. Det kan gjøre at de ikke ser sine egne styrker. Dessuten vil en del av ungdommene kjenne på manglende mestring, for eksempel skolefaglig, og derfor ha en passiv holdning til egne muligheter både for nåtid og framtid.

Et av målene for Flexid er å gjøre ungdommene bevisst sine ferdigheter og vise dem hvilke muligheter de har gjennom sin flerkulturelle bakgrunn og erfaring. De kan bli naturlige brobyggere mellom ulike livsstiler og samfunn. Samtidig er det viktig å gjøre dem klar over at en tilknytning til flere kulturer i seg selv ikke nødvendigvis er tilstrekkelig for å bli en god brobygger. Ressursene må øves på og videreutvikles gjennom refleksjon og trening. En del er ukjent med å tenke på sin krysskulturelle kompetanse og hvordan den kan brukes i liv og arbeid. De kan trenge en del støtte for å forstå sammenhengene og logikken bak eksemplene og begrepene som brukes. For eksempel vil det å lære at flerspråklighet, kulturforståelse og interkulturell kommunikasjon ses på som viktig kunnskap kunne gi økt selvtillit

Målet med temaet er at alle deltakere skal:

- Forstå at forskjellen på kulturer handler om både de store forskjellene (regler, lover, systemer) og de små forskjellene man ikke tenker på (sosiale koder, ansiktsuttrykk/mimikk, kroppsspråk)
- Kunne konkretisere noen eksempler på kulturforskjeller og sosiale koder (regler som ikke står skrevet noe sted, men som alle kan) gjennom variasjon i uttrykk, gester/kroppsspråk og utsagn
- Kunne reflektere over egne og andres vaner, koder, skikker og tradisjoner
- Se at egne erfaringer kan brukes som en ressurs i nåtid og framtid
- Gis tro og trygghet på egne muligheter som brobygger

Hvordan man jobber man (prosess):

I dette tema utforskes krysskulturelle ferdigheter gjennom refleksjonsoppgaver og øvelser. Fokus er på å sette ord på kompetanse, og på hvordan den kan brukes. Målet er å gi unge anledning til å oppdage skjulte styrker og evner, i tillegg til å få satt ord på utfordringer.

Flere av ungdommene klarer ikke helt å gjengi hva det var i innholdet i temaet som gjorde at det var viktig for dem. Men, de husker at det hadde vært en så fin samling, at de hadde snakket mye (eller ledd mye). De husker følelsen av at de hadde vært med på noe som var viktig for dem. Som denne ungdommen som tenker tilbake og tenker at akkurat den samlingen var en av favorittdagene på skolen:

Brobyggere, det som jeg husker er jo å være norsk og utenlandsk. Og hvordan man bygger en bro, hvis jeg husker akkurat, det var noe sånt. Jeg husker fordi jeg satt der, fordi jeg snakka veldig mye og jeg likte temaet. Så jeg var veldig glad når jeg snakka om det her, kanskje en av mine favoritt dager.

Tema 9: Språk og følelser

60% av ungdommene syntes at språk og følelser er viktig, og temaet tar opp ulike sider ved språkutvikling hos krysskulturelle barn og unge. Mange av disse vokser opp med tilgang til flere ulike språk, og vil være det som gjerne kalles flerspråklige. Flerspråklighet er et positivt ladet ord som sier noe om den ressursen de får med seg gjennom sin oppvekst. Når man også vet at språk og kultur henger nøye sammen, blir denne «kapitalen» enda mer verdifull og viktig å skape bevisstgjøring rundt. Flerspråklighet er en ressurs, men en slik oppvekst vil også kunne innebære utfordringer knyttet til språkutvikling og språkbeherskelse.

Målet med temaet er at alle deltakere skal:

- Forstå sammenhengen mellom språk, følelser og kulturelle verdier
- Få mer kunnskap og bevissthet om kroppsspråk
- Forstå hva norske banneord og andre stygge ord betyr
- Forstå at banneord / stygge ord er knyttet til følelser, og dermed gir ord forskjellig mening i ulike språk og kulturer
- Skape økt forståelse for hvor lang tid det tar å lære og fungere på et nytt språk
- Skape økt forståelse og bevissthet rundt krysskulturell språkutvikling og flerspråklighet

Hvordan man jobber (prosess):

Gjennom undervisning, øvelser og gruppeoppgaver får ungdommer hjelp til å reflektere over at språk og følelser henger sammen. Følelsene vil oftest være knyttet til morsmålet. Når man skal uttrykke de innerste følelsene (glede, sorg, sinne, frustrasjon, kjærlighet osv.) blir dette ofte vanskelig og mangelfullt på et annet språk. Derfor reagerer man følelsesmessig på for eksempel banning på morsmålet, mens det når det samme sies på et annet språk «treffer» det ikke eller sårer på samme måte. Det er viktig å gi ungdommene en bevissthet rundt hva andre tenker om deg hvis du bruker mange banneord. Selv om folk kanskje ikke sier fra til en som banner mye og på upassende steder, reagerer de likevel, og det skaper negative holdninger til den som banner.

Temaet rundt språk og følelser ble nevnt av flere, både ungdommer og ansatte, som viktig tema å snakke om blant krysskulturell ungdom, men også i hele klassefellesskapet. En av kursholderne forteller om en øvelse de gjorde på kurset, som synliggjorde følelsene som er knyttet til språk og de ordene vi bruker:

Språk og følelser var en veldig interessant time [latter]. Nei det var vel altså, det vakte en del følelser, selvfølgelig. [...] Altså, ulike banneord i dag handler jo dessverre mange ganger om rase, seksualitet og alle de tingene som kan være veldig ømt og vanskelig. Så, det var jo blant annet ei av de som, ganske sånn umiddelbart når vi begynte å skulle skrive ned ulike banneord på morsmål, eller nei ikke på morsmål, men ja, norske banneord. Så sa hun «jeg vil ikke at n-ordet skal stå der oppe». Så, da var det litt sånn «ok, dette her er på en måte veldig sårt for deg, og det er vanskelig å snakke om». [...] du merker sånne små ting som gjør at du ser hva de står i, på en måte. Og som jeg tror det kan være fint for dem å snakke om sammen.

Tema 12: Dilemmaer, valg og fremtid

I det siste temaet i Flexid-kurset, som ca. 58% av ungdommene sa var viktig, er målet at deltakerne skal bruke alt de har lært til å reflektere over vanskelige situasjoner de kan møte i et flerkulturelt samfunn. «Vi må hele tiden være forberedt på å møte mennesker som er forskjellig fra oss, og som ser verden på en annen måte enn meg. I et slikt samfunn, vil noen mennesker alltid være helt nye, mens andre har vært i flytteprosess en stund. Fordi vi mennesker er forskjellige, vil noen klare overgangen til Norge lettere men andre vil streve lengre. Kunnskap om flytteprosess og den lange tiden det tar å kjenne seg følelsesmessig på plass, er derfor viktig for å forstå dilemmaer og valg» (Østby et al, u.å.,s 53).

I dette temaet utfordres også ungdommene til å reflektere rundt hvorvidt det er mulig å velge hvor krenket eller fornærmet man skal bli, når noen sier eller oppfører seg negativt. Hvis alle saker er like viktige og store, kan man lett bli krenket og føle behov for å «ta igjen» på en aggressiv måte.

Å være krysskulturell skaper flere dilemmaer og valg enn det å være mer lik omgivelsene og dele de fleste felles kjennetegnene, som språk, historie, religion og tradisjoner. Refleksjon rundt vanskelige følelser og hva som styrer oss, kan hjelpe til å se flere muligheter.

Målet med temaet er at alle deltakere skal:

- Bevisstgjøres på moralske og etiske dilemmaer og valg knyttet til dette
- Bevisstgjøres på sine valgmuligheter, roller, ansvar og muligheter
- Forstå hvordan konflikter oppstår og hvordan de kan unngås
- Bevisstgjøres på begrunnelsen av egne valg i forhold til ulike moralske dilemmaer
- Gi kunnskap og bevisstgjøring om ulike måter å velge, tenke, argumentere og handle på i kollektivistisk og individualistisk samfunnsforståelse
- Bevisstgjøres på eget ståsted i forhold til ulike verdier
- Bruke deres krysskulturelle kompetanse i praktiske gruppeoppgaver
- Bevisstgjøres sin krysskulturelle kapital, egenskaper, ferdigheter og forberede «krysskulturell CV»

Hvordan man jobber (prosess):

Gjennom undervisning, øvelser og gruppeoppgaver får ungdommer hjelp til å reflektere over at det i et flerkulturelt samfunn, preget av nye som kommer og mange som skal tilpasse seg hverandre, vil nye situasjoner og utfordringer oppstå på skoler, i helsevesen, arbeidsplasser, osv., som ingen tenkte på før. En av oppgavene handler om å lage en tenkt «CV» (presentasjon av seg selv), med ferdigheter som handler om krysskulturell oppvekst. Målet er at ungdommer skal gjenkjenne ressursene sine, ved å spørre seg selv: «Hva kan jeg, og hva har jeg erfart, som gir meg ekstra styrke til å møte interkulturelle konflikter»?

En av ungdommene oppsummerer hva som har vært viktig for hen:

Fordi jeg har jo alltid visst at liksom jeg er en krysskulturell person og nei jeg har jo alltid visst at jeg stått litt sånn i to kulturer. Men, etter dette kurset tror jeg at jeg har kanskje kjent litt på hvordan det er å være krysskulturell jeg har jo og snakka om mange forskjellige temaer og jeg føler jeg har bare blitt litt mer kjent med meg selv. Og at jeg kan på en måte også har jeg også lært at jeg ikke er alene om det, liksom før dette kurset har jeg følt at ingen forstår meg liksom at ingen av mine venner forstår meg når det gjelder kulturen, men nå som jeg har vært med mange andre som også er krysskulturell har jeg lært at jeg er ikke den eneste som føler meg

alene.

Tema 6: Kjønn - roller og forventninger

Blant ungdommen som deltok i kurset svarer 40 prosent at de synes kjønnsroller og – forventninger er et viktig tema for dem. Temaet setter fokus på forskjellige samfunnsidealer og roller knyttet til kjønn og handler om den aldersperioden deltakerne selv er en del av.

Forskjellige forventninger til gutter og jenter i ulike kulturer fører til ulik oppdragelse. Forskjellene kan i varierende grad skape konflikt mellom foreldre og barn, mellom hjem og skole og mer generelt mellom minoritetssamfunn og majoritetssamfunn. Krysspresset som ungdommene lever i, kan oppleves forvirrende med tanke på hvordan de skal balansere mellom de ulike reglene og rolleforventningene som møter dem hjemme og ute. De kan streve med spørsmål som. Hvem vil jeg være, og hvordan har jeg lyst til å leve? Hva har jeg rett til? Hvordan snakke med foreldre og viktige andre om vanskelige utfordringer?

For å gi ungdommene en forståelsesramme for ulike oppdragelsesmåter og ulike måter å organisere familie og samfunn på, tar temaet utgangspunkt i verdiene kollektivism og individualisme. Det pekes på hvordan individualisme og kollektivism har betydning for hvordan samfunnsmedlemmene forventes å forholde seg til f.eks. alder, respekt, lojalitet, avhengighet, grensesetting, selvstendighet, familiestruktur og ekteskap.

Mange krysskulturelle ungdommer opplever negativ sosial kontroll både fra minoritets- og majoritetsmiljøet. Det har derfor også betydning å reflektere over forskjeller og likheter mellom oppdragelse og kontroll. Hva menes med «ære» og «skam» i ulike kulturer? Hvilke mekanismer brukes i ulike sammenhenger for å påvirke verdier og adferd hos ungdommer?

Målet med temaet er at alle deltagere skal:

- Bevisstgjøre om ulike mål og verdier innenfor ulike oppdragelsestradisjoner
- Bevisstgjøring av frihet
- Reflektere rundt temaet sosial kontroll; egen og andres
- Reflektere rundt skam, skyld, ære og verdighet i ulike samfunn; hvordan skam skapes, sunn og usunn skyldfølelse
- Bevisstgjøre på hvordan det er å være dobbel minoritet – «minoritet i minoriteten», f.eks. ha en annen seksuell legning, religiøs tilhørighet, utviklingshemmet o.l.
- Normalisering av psykisk helse
- Bevisstgjøre rundt temaet vold i nære relasjoner

Hvordan man jobber (prosess):

Gjennom undervisning, øvelser, gruppeoppgaver og film får ungdommer hjelp til å reflektere over de ulike idealene, forventningene og kravene som de lever med. Ved at ungdommene får innsikt i de ulike forventningene som hviler på dem, kan gutter og jenter også få bedre forståelse for hverandres situasjon og hva som styrer foreldrenes og majoritetssamfunnets ideer og regler. Ved å lære mer om oppdragelse og frihet i andre kulturer, kan man oppdage at det finnes begrensninger og frihet i alle kulturene.

En av ungdommene forteller hvordan kurset, og særlig temaet om kjønn og forventinger, har gjort at hun ser på egen oppdragelse, som har skapt uro i familien, på en ny måte:

Det er jo det at en av de tingene jeg har tenkt mest over da i etterkant er det med at jeg som kvinne eller jente da, på en måte de rollene som de, de rollene man må ha i [navn på land] da, som man blir sett på, at det må man kunne, det kan man ikke gjøre, de tingene er liksom skal man vente med og sånn. Det er liksom det som på en måte jeg har tenkt fordi mamma er ikke sånn skikkelig sånn, hun er sånn alltid sånn norsk på en måte. Det er sånn typisk norsk, men det er sånn pappa er sånn, litt sånn strengere på en måte følt meg litt sånn oppe og at de ikke gjør det. Jenter skal ikke gjøre det. Du må passe på og masse sånn, enn det mamma har da. Og mamma er jo helt imot det. Det har vært masse at de har diskutert om det da utover meg på en måte fordi det hadde sikkert vært lettere for meg om jeg hadde vært gutt enn jente.

Flere av kursholderne løftet frem dette temaet som viktig, også fordi det løfter frem jentene og «gir dem en stemme», som en av dem uttrykte det. En kursholder gir et eksempel på hva som kan komme frem av hemmeligheter når en åpner for samtale om vanskelige tema, men i trygge omgivelser:

Ja, kjønn, frihet og begrensninger var det selvfølgelig... Og da lo de jo selvfølgelig litt, fordi det var jo, ekstreme holdninger der. Så følte de at det var relevant og at de sjøl hadde erfaringer fra dette her, sant. Og den samme gangen, så var det faktisk to av disse jentene... som avslørte at de var forlovet.

4.4. «Det viktigste jeg har lært om meg selv er at jeg er god nok, uansett». Erfaringer fra Flexid-kurset

Under følger noen få utdrag fra samtalene med ungdommene etter gjennomført Flexid-kurs:

At det bare finnes én som er meg og hvordan jeg oppfatter min kultur, det synes jeg var ganske nyttig for meg fordi før var jeg sånn åh skal jeg være, jeg hatet kulturen min før. Men det var fordi det var vanskelig å komme inn i den der norske kulturen når alle vennene dine på en måte var allerede der. Du følte de var der, men du var ikke der. Og så husker jeg tok alltid med [landbakgrunn] mat til skolen, og så var jeg redd for at alle var sånn «æsj, hva er det og sånn». Det er slik unger er, det er lov. Men nå, siden jeg har vokst sånn, så vil jeg lære mer og mer om kulturen min. Det syntes jeg var ganske nyttig, at vi har Flexid om det.

En annen ungdom trekker frem forventingene om at hen skal føle og være helt norsk, når hen alltid har følt seg annerledes:

At jeg har på en måte forstått litt det at kanskje grunnen til at jeg føler meg annerledes i forhold til veldig mange andre på min alder er for at jeg har en annen nasjonalitet, eller at jeg føler tilhørighet til en annen plass i verden. Jeg har ikke helt innsett det, for alle forventer at, alle ser på meg og forventer at jeg føler meg helt norsk, på en måte, sånn var det mye på barneskolen og, at jeg ser helt norsk ut, og hver gang det kom fram at jeg ikke var helt norsk så var folk sånn- «men, du er jo helt norsk, du har bare [navn på land] sånn bittelitt [anonymisert]», liksom, «det er ikke mye». Men, for meg så er det faktisk litt mye, det betyr litt mye for meg, så jeg har forstått litt mer av de følelsene.

Blant ungdommene som deltok i kurspiloten var det også representanter fra nasjonale minoriteter i Norge.

Ungdom: *Jeg tror det viktigste er at jeg vet at det er andre som har det sånn som meg, da, bare på andre måter, men at det ikke bare er jeg som føler det sånn.*

Intervjuer: *Husker du om du tenkte at det var litt overraskende?*

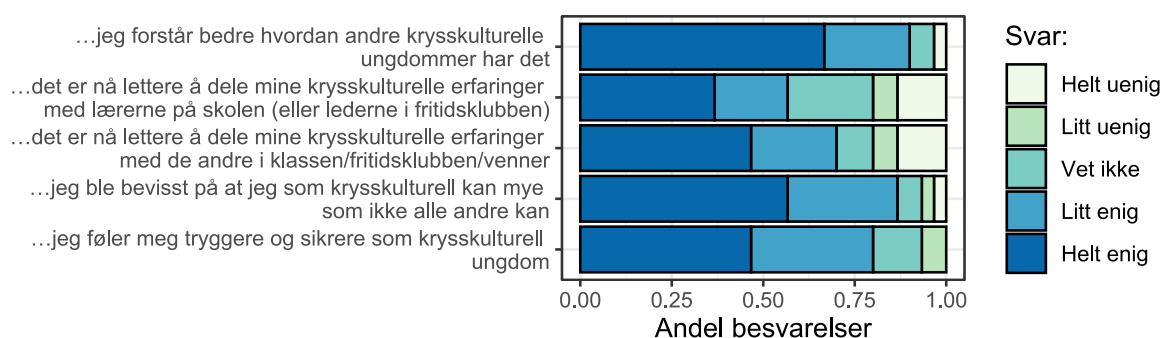
Ungdom: *Ja, det var liksom- For jeg tenkte at enten så har ingen det sånn som meg, eller så har de det mye verre enn meg. Men ja, selvfølgelig, det er folk som har det veldig mye verre enn meg på alt sånn der, men det er i hvert fall noen som kjenner seg igjen i det, sånn som jeg har det.*

Intervjuer: *Tenker du at kurset har gjort noe med måten du tenker på deg selv?*

Ungdom: *Kanskje ikke hvor mye jeg tenker på meg selv, men kanskje mer sånn at nå vil jeg være en større del, for jeg føler at jeg har vært redd for å være en veldig stor del av den samiske kulturen, men nå har jeg lyst til å være mer en del av den, for jeg- Det er liksom, det føles ikke rart ut lengre, det føles mer sånn at jeg kan gå der og jeg kan føle meg hjemme og sånn.*

4.5. Økt bevissthet rundt egen identitet og tro på egne ressurser er erfaringene til ungdommene etter gjennomført Flexid-kurs

Noen av hovedmålene med Flexid var å gjøre krysskulturelle ungdom tryggere på egen identitet samt gjøre dem bevisst på hvilke ressurser de som krysskulturelle sitter på. Nesten 80% som deltok i spørreundersøkelsen, svarte bekreftende på at kurset hadde gjort dem tryggere og sikrere på egen identitet som krysskulturell ungdom. Enda flere sa seg litt eller helt enig i at de, gjennom Flexid-kurset, ble bevisst på ressursene de har som flerkulturelle og at de nå forstod bedre hvordan andre krysskulturelle ungdommer har det. I tillegg sa overhalvparten seg enig i at etter gjennomført flexid-kurs var det lettere for dem å dele sine krysskulturelle erfaringer med lærerne på skolen eller andre elever i klassen eller venner (se Figur 10).

Figur 10: Deltakernes tanker rundt egen og andres krysskulturelle identitet etter fulført Flexid-kurs

Det er videre interessant å se at nesten alle mener de har fått økt forståelse for hvordan andre krysskulturelle ungdommer har det. En av informantene sier det slik:

Ja, jeg tror at mange- For eksempel, hun ene vennen min som er halvt [navn på land] jeg har jo tenkt lenge på henne som at hun nesten er norsk, liksom, jeg tenker at kanskje betyr det veldig mye for henne, at hun er halvt [navn på land], så jeg har fått litt øynene opp for at alle er mer forskjellige enn det de ser ut på, utseendemessig, på en måte. Hun ser veldig norsk ut, sånn

som meg. Egentlig det, at jeg har blitt litt mer oppmerksom på at alle ikke er norske og det finnes mange flere som har samme følelser som meg, enn det jeg visste om.

Når vi spør kursholderne og lærerne om de tenker at kurspiloten har bidratt til å styrke krysskulturelle ungdommers selvforståelse, viser en av lærerne til en konkret observasjon hen har gjort rundt en elev:

Hun har virkelig blomstret det siste året, altså, og det kan godt være at det har noe med dette å gjøre, det er godt mulig. Men, hun har liksom åpnet seg helt opp, bare i møte med oss som menneske, ansiktet lysner opp, hun har blitt mer frampå i det sosiale, synes jeg og, ja, tar litt mer om seg bare, og jobber på skolen og er interessert. Da vi fikk henne så tenkte jeg, «ååå, hvordan skal dette gå?» For det var mye å ta tak i [...] og det var mye hull, og det er det fortsatt, men hun har på en måte, ja, deler av det som kan krediteres til dette Flexid-opplegget, det tviler jeg ikke på, for de har vært veldig, veldig positive til det.

Observasjonene støttes av en lærer fra en annen skole som har lignende erfaring:

Jeg tror de får en følelse av å være noe spesielt, men på en positiv måte. At de får styrket sin selvfølelse og sin følelse av at man er verdifull og har noe å bidra med i samfunnet. Det syntes jeg, virkelig, at det er en stolthet rundt det. Det er min oppfatning.

En av kursholderne forteller at ungdommene gjerne tar kontakt med hen for å snakke om utfordringer de før ikke delte med noen, fordi ungdommene ønsker å få hjelp:

Du merker at de, ikke alle, noen av dem, tar kontakt med deg og ønsker å diskutere ting. Eller har spørsmål som de lurer på. Og det handler jo ofte om ting de da har opplevd, ting de har gått og tenkt på, ting de synes har vært vanskelige. Som de nå på en måte tør å komme å prøve å ta tak i og prøve å få hjelp til, og da, altså, de blir mer åpne da. Den kontakten hadde vi ikke før. Og de gir jo mye av seg selv og av sin familie i kurset. De tør jo nå å si hva de tenker, og hva de har opplevd og hva slags erfaringer de har. Så det er en stor forandring. Og at man kan, at de kan være ganske ærlige på det da. Å tørre det.

Ansatte ved skolene som har deltatt i kurspiloten forteller også om endringer en kan se hos ungdommer som før var sinte, frustrerte og tause, og hvordan Flexid-kurset har gjort det mulig å starte en prosess til forandring hos disse ungdommene:

Lærer: Spesielt med disse som ikke føler de passer inn, som disse sinna vi hadde. Og vi har mange av de nå og. Altså vi har mange nå på 8.trinn. Jeg skal begynne med to Flexid- grupper med veldig sinna jenter på 8.trinn. Litt for å få de til å bli stolte av bakgrunnen sin. Det er ikke sikkert vi får gjennomgått alle modulene, for det er ikke sikkert de er reflektert nok til, men at vi kan ta en del for å styrke de- for å liksom si «tenk så heldig du er som har to språk, som har disse to kulturene, du er bare superheldig.» Så ser du bare at det tennes et lys i øynene deres. Når læreren sier at vi får aldri mer enn to i norsk, nei men du kan spør læreren om å skrive stilen på somalisk og. Og så begynner de å le, så ser det ut sånn «Ja, det kan jeg» (ler). Så ja, det var nok litt utenfor, men jeg tror vi må snakke om disse tingene mye for at de skal lykkes.

Intervjuer: Hva tror du det skyldes, hva er den forskjellen? Er det i dem selv, er det deres egen selvforståelse, eller tenker du at det ligger i felleskapet, det å ha et felleskap, eller hva tenker du?

Lærer: Begge deler. Både den selvforståelsen, jeg tror det foregår veldig mye mellom hver gang. Altså at de reflekterer ting og at de har en arena å dele- altså det er ganske sterkt når de

deler, sitter der egentlig og deler hvordan barnevernet har vært inne i familien og skrekken fra barnevernet, altså veldig personlige ting. Så det er ganske sterkt, og jeg tror det har gitt dem en arena å dele disse bekymringene og utfordringene og frustrasjonene. Men at det har skjedd mye mellom hver gang og at de reflekterer på sin egen del og, så begge deler- det er vanskelig å si hva som er viktigst, men de har fått en arena, og jeg tror de også har fått en aha-opplevelse. At det de har, ikke er en andregrads-nordmann, men det er en styrke å ha den fleksible kulturen. Det merker jeg er veldig spesielt med disse første sinte ungdommene. At de ble stolte og at de opplevde det som en styrke.

4.6. Kurstilbudet bør forankres hos skoleledelsen, ansatte og foreldre

Både skolene og fritidstilbudet hadde gjennomført Flexid-kurset tidligere, og noen hadde mange års erfaring med kurset. Det var likevel bare to sertifiserte kursholdere på skolene, noe som gjorde gjennomføringen av Flexid-modulen sårbar ved sykdom eller fravær. En av skolene planlegger å sertifisere flere ansatte.

Et fåtall av kursholderne har krysskulturell bakgrunn selv, men felles for alle er at de har gjennomført Flexid-sertifiseringen i hovedsak ut fra faglig interesse relatert til arbeidsoppgaver, tett knyttet opp mot personlig engasjement for tematikken. Det kunne virke som om kursholderne måtte bruke mye tid på organisering av samlingene, som å planlegge dato, hente ungdommene ut fra klassene og finne ledige rom. Siden deltakerne på kurset var 10.trinn ble det særlig viktig å variere fraværet til elevene i de enkelte fag, og kursholderne var tydelige på at de måtte "trø varsomt" rundt både elevenes lærere, foreldre og elevene selv for å få ungdommene til å fullføre kurset. Flere av ungdommene nevnte at bekymringen om for mye fravær i viktige fag var til stede både hos dem selv og hos foreldrene.

Å unngå at deltakelse på Flexid-kurs kan bli en faglig belastning fordi en mister undervisning kan være et argument for at kursmodulen passer bedre i et fritidstilbud. På den annen side viser resultatene fra spørreundersøkelsen at svært få i målgruppen deltar i organiserte fritidsaktiviteter (idrett/kunst/musikk) noe som gjør at det kan være vanskelig å rekruttere deltakere på fritiden.

Uavhengig av dette sa alle ungdommene vi snakket med at de ville oppfordre andre krysskulturelle til å ta kurset.

For å gjennomføre Flexid-kurset må ungdommene møte på totalt 12 samlinger gjennom et skoleår. Under pandemien viste det seg å bli krevende å holde smittevernsreglene når ungdommer fra ulike skoler skulle samles til kurs, også ved fritidstilbudet støtte de på utfordringer relatert til smittevern. Den ene skolen måtte starte med ny gruppe ungdommer etter første nedstengningen, og ingen av skolene hadde sertifiserte kursholdere utover dem som holdt kurset slik at gjennomføringen ble også forsinket grunnet sykdom hos kursholdere. Uavhengig av pandemi, virker det tydelig at kurset er ressurskrevende for skolene som må tilrettelegge for to ansattressurser for en relativt liten gruppe elever. Skolene som var med i kurspiloten har alle tidligere erfaringer med Flexid-kurset og ser det som en del av skolens forebyggende arbeid og et arbeid det er viktig å prioritere. En av de ansatte sa det slik:

Ja, sånn sett så syns jeg det er viktig at vi.. Altså vi er jo en forebyggende virksomhet, og dette her er jo forebyggende arbeid. Så tenker på utenforskap for eksempel da. Så, så det er viktig aktør i det arbeidet, syns, jeg er jo veldig stolt over å kunne være, og jeg tenker Flexid bidrar enormt til det, til det arbeidet. Å kunne tilby noe som gjør at disse ungdommene kan finne en ro i seg selv og finne «hvem er jeg», og være i større, altså ha større muligheter for å kunne bli

en del av et fellesskap når en blir bevisst disse tingene og ser hvilke styrker en har med å være krysskulturell. Så tenker jeg at det, det.. at det er ekstremt viktig.

4.7. Forebyggende arbeid i skole og fritid som gir økt trygghet rundt egen identitet. Kort oppsummering av hovedfunn fra modul 1 – Flexid-kurs for ungdom

Totalt deltok 41 ungdommer med krysskulturell bakgrunn, fordelt på tre skoler og ett fritidstilbud, på kurspilotens første modul, Flexid-kurset. Flertallet, ca 80%, sa at de hadde blitt tryggere på egen identitet og fått mer forståelse for hvilke ressurser de innehar med sin bakgrunn. De aller fleste sa også at de hadde fått økt forståelse for andre krysskulturelle ungdommer, og at de nå i større grad kjente seg som en del av et fellesskap.

Erfaringene fra gjennomført Flexid-kurs gjenspeilet hvilke tema ungdommene syntes var de viktigste, identitet og tilhørighet, å være brobygger samt temaene som tok opp fordommer, språk og følelser. Flere av kursholderne viste også til at rasisme og kjønn hadde gitt gode diskusjoner og refleksjoner blant ungdommene, og at det er tema som ofte utfordres i ungdomstiden, og i enda større grad blant minoritetsungdom.

Vår dokumentasjon viser også at flertallet av ungdommene føler seg tryggere å snakke om egne krysskulturelle erfaringer med andre, inkludert foreldre og lærere, etter gjennomført Flexid-kurs.

Siden kurset er ressurskrevende både med tanke på personell og kompetanse, og i tillegg krever at ungdommene går ut av vanlig undervisning, er det viktig at det skapes forståelse for kursets formål både blant skoleledelse og andre lærere, men også hos ungdommenes foreldre.

Kapittel 5 Modul 2 – Kurs for Klassefellesskapet

5.1. Å være en del av et fellesskap der ikke alle er like

Denne kursmodulen har elevkollektivet (Roland, 1998) som utgangspunkt der formålet er å styrke klassefellesskapet. Gjennom et undervisningsopplegg over to samlinger skal elevenes forståelse for alle medelevenes unike bakgrunner, erfaringer og kunnskap styrkes, samtidig som bevisstheten om det de har felles og hva som binder dem sammen økes - både som medelever og som unge medborgere i et sosiokulturelt mangfoldig samfunn. Modulens to temaer er 1) Identitet, tilhørighet og røtter og 2) Utenforskap og fellesskap.

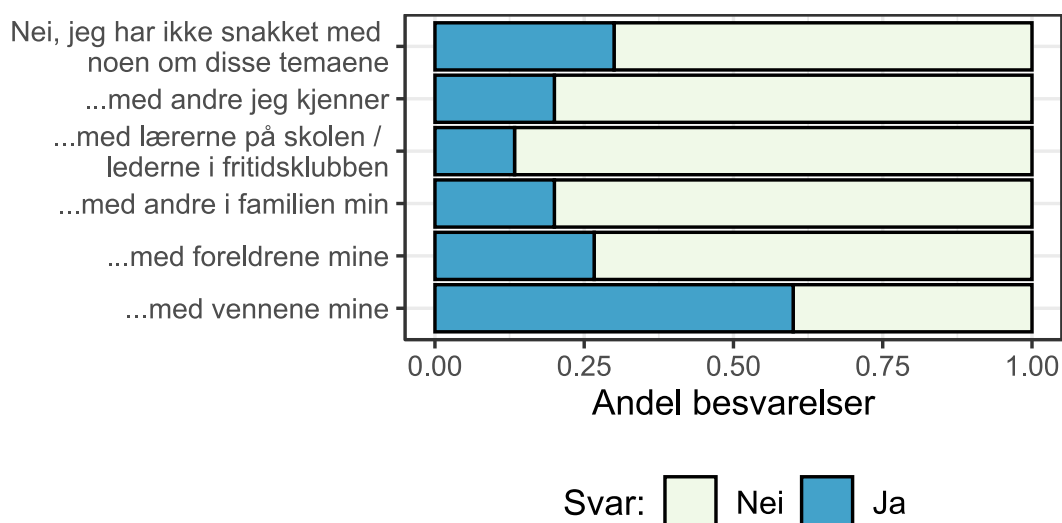
Er det slik at «Like barn leker best»? Salole (2018) viser til at når man ikke føler seg forstått er det naturlig å søke mot andre som man føler er lik seg selv. Derfor ser vi gjerne på skolen at barn med krysskulturell bakgrunn trekker sammen og danner en gruppe. I et slikt fellesskap kan de bruke sine erfaringer, utforske sin sammensatte identitet og slik kjenne på mestring. Ved at alle ungdommene som deltok på Flexid-kurs også fikk mulighet til å reflektere rundt alles unike bakgrunner sammen med sine respektive klasser, var målet med modulen å skape økt forståelse for hva de alle, på ulike måter, har felles. Slik kan klassemodulen gi ungdommene en mulighet til å kjenne på fellesskap også sammen med sine medelever som ikke har krysskulturell bakgrunn.

Når vi snakket med ungdommene som gikk på Flexid-kurs og spurte dem om deres nærmeste venner, sa alle at vennene deres var andre krysskulturelle. Bare et lite fåtall oppgav at de også hadde etnisk

norske venner. En av dem gir et eksempel på hva hen forstår med flerkulturell og hvordan det påvirker vennskap med andre:

Jeg har ganske mange flerkulturelle venner, så det er sånn, og så har jeg ganske, så har jeg norske venner selvfølgelig. Så er det sånn at når mine norske venner vil gjøre noe eller spise, når vi skal på sånn der, sånn restaurant og sånn, så er det sånn «åh vi kan ikke gå der, jeg kan ikke spise det». Så må jeg forklare til de norske vennene sånn der noen ganger, så er det kulturen til mine andre venner, og noen ganger er det religionen. Så jeg føler flerkulturelle personer liksom mennesker, krasjer, det er sånn vanskelig på en måte å komme seg inn i den normale hvor alle sammen har sånn den ene kulturen, men du har flere du må passe på.

At venner og felleskap med andre med lignende bakgrunn er viktig ser vi også på svarene fra ungdommene på hvem de snakker med om tema de selv opplevde som viktige fra Flexid-kurset. Ut fra spørreundersøkelsen ser vi at bare veldig få velger å ikke snakke med noen, og at av dem som har delt tanker om viktige tema med andre er det et tydelig flertall som snakker med vennene sine (ca 60 %). Det kan også være verd å merke seg at veldig få har snakket med læreren eller lederen på fritidsklubben om tema som var viktige for dem.

Figur 11: Oversikt over hvem deltakerne har snakket med om temaer som er viktige for dem

I en skoleklasse har en både lærings- og elevfellesskap. Modulen som er utarbeidet for klassefellesskapet skal bidra til at den enkelte elev blir sett som individ, men også anerkjent som en del av fellesskapet.

Det er et sterkt menneskelig behov for å bli sett, sier Salole (2018), men nettopp i grupper, som i en skoleklasse, kan «oss og dem»-tekningen forsterkes. En kan da utvikle fellesskap som skaper ekskludering gjennom at en dyrker «ingen forstår oss». Målet med kursmodulen er å øke kultursensitivitet hos alle deltakerne og samtidig normalisere krysskulturelle ungdoms historie og sette lys på at mange av deres klassekamerater deler deres historie i en eller annen form.

En av de ansatte hadde disse forventingene til klassemodulen:

Jeg tror de får et helt annet bilde av sine medelever. For de har ikke forutsetninger for å forstå hvilken kunnskap og hvilke erfaringer disse ungdommene sitter på. Men når vi kan ha temaene

og det er rom for diskusjon i klasserommet, så kan jo dette komme fram på en positiv måte. For det handler jo bare om at de er kunnskapsrike. Jeg tror det skaper mye større forståelse elevene mellom.

Flexid-kursholderne sa at ungdommene selv så frem til å ta opp temaene fra Flexid-modulen med de andre i klassen:

De gleder seg jo veldig til at de skal ha det i klasserommet. De går jo å «Når skal vi ha det foran hele klassen?», og de syns jo dette er litt spennende. Så, det er nok stas det. Og det har vært veldig stas her på vår skole, å få være på Flexid, på «Utiskurs», som de kaller det.

I gjennomføringen av kurspiloten ble det forsøkt å begrense antall klasser som deltok. Deltakerne på Flexid-kurs (modul 1) ble valgt fra to ulike klasser på to av skolene og fire klasser på den siste ungdomsskolen. Grunnet pandemi og mye fravær ble klassemodulen gjennomført på alle skolene, men ikke i alle klasser.

5.2. Å skape gjensidig anerkjennelse av forskjellighet og likhet

Tema for første samling er «Identitet, tilhørighet og røtter» og målsetting med samlingen er

- Å gi elevene sterkere bevissthet om både egne og andres røtter, identitet og tilhørighet
- Styrke fellesskapsfølelsen gjennom gjensidig anerkjennelse av forskjellighet
- Gjøre det trygt å hevde seg i klassen og dele sin historie om identitet og tilhørighet

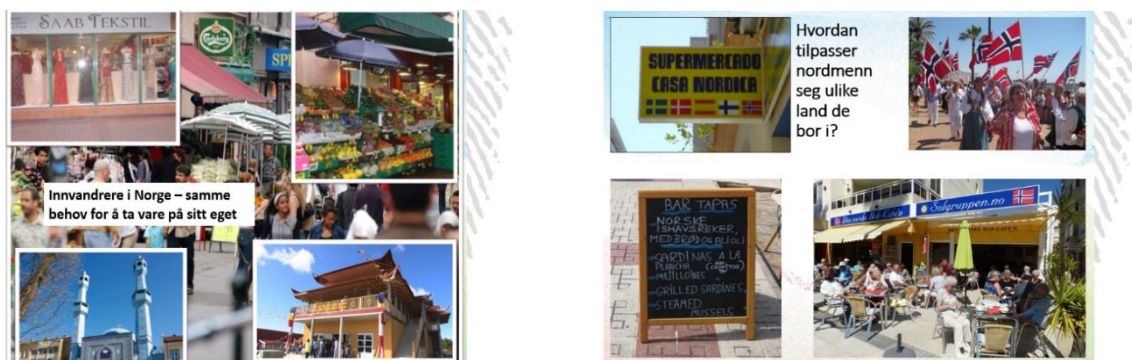
5.2.1 Trygghet til å snakke om egen kulturbakgrunn

Samlingen starter med en «icebreaker-øvelse» der kursholder kommer med ulike påstander som deler klassen inn i ulike grupper, for eksempel «Jeg har familie et annet sted i landet», «Jeg har ulike dialekter i familien min», «vi snakker ulike språk hjemme». Etter dette vises en film om DNA og klassen inviteres til å reflektere rundt røtter og hvor en kommer fra. Kan de selv ha noen overraskende «røtter»?

For å gi elevene mulighet til å dele sin historie og identitet fikk de utdelt en oppgave der de skulle tegne sitt eget våpenskjold inndelt i historie, hobby, verdier/tro, drømmer, venners beskrivelse av meg og familiens beskrivelse av meg. Det brukes noe tid til at elevene får jobbe med dette før de som vil får presentere for klassen. Det er ikke veldig stor respons på å presentere i plenum, men mange av elevene bruker mye tid på å lage fine våpenskjold.

Det brukes ulike typer virkemidler i presentasjonen av de ulike del-temaene, både film, power point, høytlesning av dikt og lydfil. Elevene inviteres til å delta i samtalen og flere engasjerer seg. Til avslutning

inviteres alle til å si noe de tar med seg videre fra samlingen, mye som nevnes, alt fra musikkvideo til sjokolade i pausen.

Figur 12: Eksempel på presentasjon i undervisningen

Et av de temaene under samlingen er migrasjon, og grunner til at nordmenn migrerte på 1800-tallet og hvorfor mennesker migrerer i dag. Gjennom refleksjon rundt dette skal klassen bevisstgjøres på at alle land har en utvandnings- og en innvandringshistorie. Det er mange av de samme årsakene til at nordmenn utvandret til Amerika, som gjør at mennesker innvandrer til Norge i dag. Ved å vise at minoriteter i alle land har hatt, og også har i dag, behov for å styrke sin identitet kan det skapes en forståelse om det vi har felles.

En elev kommenterer:

Når vi nordmenn reiser ut, sees det på som OK, når innvandrere gjør det sees det på som dumt. Vi er ikke særlig flinke til å tilpasse oss når det gjelder oss selv, men vi forventer jo det av andre.

Utvandringen fra Norge til Amerika er pensum i samfunnsfag på ungdomstrinnet. Kanskje kunne det også vært en inngangsport til å reflektere med elevene rundt dette at alle land har en utvandnings- og en innvandringshistorie og slik styrke fellesskapsfølelsen hos elevene?

I undervisningsopplegget utviklet for klassemodulen er det lagt inn høytlesing fra «Neil Armstrong i klassereise» av Chirag Patel (2019, 48-49); «Før da vi var kids, og noen lo av at foreldrene våre ikke pratet bra nok norsk, ble vi flau og prøvde kanskje å rette på dem. Nå vil jeg at foreldrene mine skal si det høyere». Det var noe ulik tilbakemelding fra kursholderne på hvordan dette kunne brukes inn i samlingen og hvordan få dialog i gruppa. Det er mye stoff som skal gjennomgå på to skoletimer, så de fleste velger å gå videre til neste tema.

En av ungdommene fortalte dette om hvordan hen opplevde første samling med klassen og om hvor godt det var å være den som kunne forklare til de andre:

Jeg syntes egentlig det var ganske greit fordi på en måte jeg følte meg litt sånn, «nå får dere se hva vi har gjort, hva vi driver med». Jeg følte meg litt mer spesiell da, selv om de andre på en måte også er flerkulturelle, at de liksom kjenner seg igjen, men det er på en måte jeg som har blitt utvalgt til å være med på det. Så, på en måte jeg visste hva vi snakket om når vi snakket i timen og fikk være litt mer sånn engasjert. Ja, visste litt mer og forklarte til de andre.

Vi hadde også en interessant samtale med en annen ungdom i etterkant av gjennomført første samling:

Intervjuer (I): *Hvordan opplevde du det at hele klassen var med på Flexid-kurs?*

Ungdom (U): *Jeg syntes det var, måten de ... Det jeg reagerte på var litt rart, var at de skjønte ikke hva vi snakket om. [...] jeg måtte forklare hva egentlig kultur var.*

(I): *Var dette flerkulturelle ungdom eller var det ungdom som har bare én kultur?*

(U): *Bare ungdom som hadde én. Siden de som hadde én kultur skjønte ikke helt følelsen.*

Felles for disse to ungdommene er at begge viser bevissthet og trygghet rundt å snakke med andre om egen kultur og identitet som de har jobbet med gjennom Flexid-kurset. Klassemodulen gav dem muligheten de ikke har hatt før til å vise for klassen hvilken ressurs de er som flerkulturelle. Det kan også virke som klassene ikke har vært helt forberedt og at det derfor ble vanskelig å koble temaene i undervisningen til egen klassehverdag. Det er også verd å merke seg at klasselærerne ikke var med i samlingen, noe som kan ha bidratt til oppfølgingsspørsmål eller undringer fra elevene i etterkant heller ble kanalisert til medelever enn læreren.

5.2.2. Utenforskap og ekstremisme

Andre samling har tema «Utenforskap og fellesskap» med målsetning om å utvide elevens perspektiv på hva som skaper motsetninger og hva som bygger broer. Gi elevene håp for hvordan klassen er viktig for å bygge et samfunn, og bevisst bygge ned motsetninger. Og sist; Bevisstgjøre ungdommene om at mobbing i skolen skaper farlige og lidende voksne.

Også samling 2 starter med en aktivitet. Denne gang skal elevene velge seg en medelev som er bombe, en som er farlig for dem, og en som er deres våpenskjold som kan beskytte. Elevene surrer litt rundt i rommet og øvelsen virker noe uferdig. Det er også i varierende grad at kursholderne klarer å knytte den til tema for samlingen.

Deeyah Khan

Dokumentarfilm: *I møte med fienden*

Figur 13: Stillbilde fra filmen «I møte med fienden»

Under teamet om ekstremisme vises det til en dokumentarfilm fra NRK. Kurspiloten har fått rettighetene til å vise filmen som en del av klassemodulen og flere av klassene ytrer ønske om å se filmen i sin helhet.

En av kursholderne kommenterte på klassemodulen før gjennomføring. Hen er spørrende til om teamet om ekstremisme, slik det blir presentert i modulen, er mer passende for eldre elever.

Altså når jeg har-, hvis jeg skal si to ord om det, når jeg har sett og forberedt meg, og sett gjennom det. Så syns jeg modul 1 er kjempefin, og veldig relevant. Nummer 2 syns jeg er for mye teori, for mye av det som skal vises da er ikke så gjenkjennbart, tenker jeg. Bare sånn veldig kort. Men det gjenstår å se hvordan klassene vil ta imot det, men jeg er mye mer positiv og tenker at modul nummer 1 er mye lettere å gjennomføre enn modul nummer 2. Modul nummer 2 er litt for høyt ravende for våre elever. Jeg tenker den hadde passet bedre på videregående.

Vår observasjon under samlingene virkes som kan støtte kursholderens antagelser, elevene opplevdes mer deltakende under første samling og det er mye stoff som skal gjennomgås på kort tid i andre samling.

Samtidig er det interessant å høre tilbakemeldinger fra to av ungdommene, som tvert imot setter pris på muligheten til å lytte og tenke rundt et krevende tema:

Dette var lærerikt og gøy. Vi fikk mer lytte og tenke denne gang, så andre samling var bedre enn forrige. Kanskje det var fordi vi satt i ring denne gangen, det gjorde vi ikke sist? Jeg følte at klassen var mer samlet nå som gruppe. Alle var mer engasjerte, ikke bare de samme.

Dette kan forstås som at temaet både treffer og oppleves interessant for ungdommene, til tross for at stoffet og presentasjonen kan virke tung for ungdomsskoleelever. Ekstremisme og utenforskap er ellers tema som elevene kan møte igjen i andre fag på skolen, og slik gis mulighet til ytterligere samtale rundt et viktig tema. Det er også verd å nevne at flere av informantene delte historier om opplevd rasisme under intervjuene, og at hverdagsrasisme kunne være et aktuelt tema og fungere som inngangsport til mer tyngre tema som for eksempel ytterliggående ekstremisme. Slik kan kursmodulen bidra til økt samfunnsbevissthet hos ungdommene rundt det å stoppe alle tilløp til rasisme og hvordan finne gode måter å håndtere det på.

5.3. Fra hverdagsrasisme til ekstremisme

Flere av bildene som brukes på PP er av personer som elevene ikke kjenner og kursholderne må bruke tid på å forklare. En klasse nevnte Philip Manshaus, at han kunne vært et godt eksempel under temaet utenforskap og terrorisme. Ansatte ved en annen skole pekte på at de har hatt utfordringer innenfor lokalmiljøet i byen (som kunne vært relevante inn i en samtale om rasisme og ekstremisme), men at det er vanskelig å ta opp siden en kan ha søsken til involverte i klassen. Dette understreker behovet for oppdateringer av eksempler som brukes, og viktigheten av å være aktuell, slik at det blir gjenkjennelig for ungdommene. Dette betyr ikke at viktige historiske referanser skal utelates.

Et av kompetansemålene for 10. trinn i samfunnsfag er å «gjøre greie for årsaker til og konsekvensar av terrorhandlingar og folkemord, som holocaust, og reflektere over korleis ekstreme haldningar og ekstreme handlingar kan førebyggjast» (Kunnskapsdepartementet, 2019). Klassemodulens tema om fellesskap og utenforskap svarer på mange måter på dette læringsmålet, men flere kursholdere ønsket frihet til å gjøre lokale tilpasninger i undervisningsmateriellet for bedre å kunne møte skolens og elevenes egne erfaringer og utfordringer med temaene. Kanskje kan det legges større vekt på viktigheten av å ta hverdagsrasismen på alvor for å forhindre at rasisme får utvikle seg til vold og terror mot uskyldige mennesker.

Modulen for klassefellesskapet ble holdt i elevenes klasserom. Kursholderne var ansatte på skolen som også hadde ansvaret for Flexid-kurset, og kjente derfor bare de krysskulturelle elevene som hadde deltatt på der. Flere nevnte at det hadde vært en fordel om de kjente mer til klassen for bedre å kunne tilrettelegge undervisningen og utfordre til samtale. Kontaktlærere var ikke til stede på noen av skolene under klassemodulen, noe som trolig skyldes prioriteringer av knappe lærerressurser. En mister muligheten til å ta med viktige poeng fra diskusjonene videre inn i andre fag når verken kontaktlærer eller andre faglærere var til stede i klasserommet. Som nevnt ovenfor er temaene fra modulen i høyeste grad relevante for kompetansemålene til klassetrinnet og mye fra undervisningen kunne med fordel vært brukt av faglærere til videre læring og samtale i klassen senere utover året.

Pandemien gjorde gjennomføringen av kurset svært krevende, se også punkt 3.4. En kursperiode som i utgangspunktet var planlagt til et skoleår ble, grunnet alle smittevernsrestriksjonene og sykdom, utvidet til nærmere fire semester. Klassemodulen skulle gjennomføres som siste modul, etter at Flexid-kurset var ferdig. Det gav svært korte frister og flere steder måtte klassemodulen gjennomføres til tross for stort sykefravær blant elevene. Lang tid mellom introduksjonsseminaret for kursholderne og gjennomføringen av modulen, samt en krevende arbeidshverdag i pandemi gjorde at flere av kursholderne uttrykte at de manglet tid til forberedelse og lokale tilpasninger til sin skole.

Kursholderne kjenner Flexid-modulen og virker trygge i undervisningen og temaene. Det er mye stoff og mange lysbilder/slides som skal gjennomgås. Det virker til tider litt overveldende og for mange bilder og tekst. Noen sier at de ville heller hentet andre aktiviteter fra Flexid inn i klassemodulen, og nevner modelleire-klumpen⁵ med de tre fargene. Flere av kursholderne ønsker mer fokus på ressursperspektivet og hvordan en kan styrke den krysskulturelle identiteten i stedet for å bare ha fokus på ulikhetene.

5.4 Klassemodulen løftet frem de krysskulturelle ungdommene

Klassemodulens to samlinger ble gjennomført i klasserommet av kursholderne fra Flexid-kurset. Siden temaene i klassemodulen bygger på Flexid synes det som en styrke at kursholderne er trygge og godt kjent med Flexids metode som legger vekt på refleksjon, fellesskap og lek. Det er videre mye som tyder på at klassemodulen lykkes i å løfte frem ressursene hos de krysskulturelle ungdommene inn i klassefellesskapet.

Ja, derfor tenker jeg at det er viktig å finne god måte å kjøre klassemodulene på, inn mot alle klassene, tenker jeg. Og, kanskje en tanke om at skulle det være en klasse som ikke har et medlem i Flexit-gruppa, så tenker jeg at kanskje bør de ta det de også, for de har, ja, samhandlinga på trinnet er såpass tett uansett, at, og det sitter elever der som, altså, det sitter elever i alle klassene som har en flerkulturell bakgrunn, sånn at klassemodulen vil være nyttig uansett.

⁵ Modelleireklumpen viser til en øvelse under tema 2 Cross Cultural Kids i Flexid-kurset. Ungdommene får utdelt modelleire med 2 farger (gul og blå) som hver skal vise til kulturen de kommer fra/foreldrene kommer fra og kulturen i landet de nå bor i. Ungdommene velger selv hvor mye av hver farge de vil blande sammen til en kule. Etter hvert som de jobber med modelleiren ser de at den endre farge og blir grønn, ref figur 19. Den nye fargen skal symbolisere deres identitet som krysskulturelle. Øvelsen demonstreres også for foreldrene i undervisningen i foreldremodulen.

De aller fleste av ungdommene vi snakket med sa at de ikke trodde at medelevene visste hva de gjorde på Flexid-kurs, men at mange var nysgjerrige. De sa også at de ikke i særlig grad snakket med verken kontaktlærer eller andre i klassen om tema fra kursmodulen, men at en egen modul for klassen ville være veldig positivt.

Flexid-elevene ønsker at klassen skulle visst dette, at de har én fot i hver verden.

Intervjuer: Har kurspiloten gjort noe med måten klassefelleskapet forholder seg til de krysskulturelle ungdommene på?

Ungdom: Jeg kan snakke om det, men jeg tror ikke at de hadde forstått. De forstår ikke følelsen av at du er i den situasjonen hvor du vet selv at jenter har strengere regler enn det guttene har. For de, så har de det ikke sånn, og det er det som er normalt for de, for meg er det normalt at jenter har strengere regler enn det guttene har. Det kan være for eksempel hva jeg går med, klær, det er en stor ting – Ikke vis for masse, ikke ha på deg korte topper, ikke bukser som er for stramme, liksom, som man markere rumpa di eller et eller annet, så kan det være at jeg for eksempel snakker med gutter, det kan være noe som de ikke vil. Det er en greie med at de ikke vil få et rykte på seg, man kan få rykter, hvis en annen araber som er god venn med foreldrene mine ser at jeg for eksempel er med en gutt ut, så kan det gå rykter mellom araberne, at jeg har vært med en gutt, liksom.

Som denne ungdommen sier så er det mye ungdommene fra majoritetskulturen ikke forstår, at hva som er «normalt» for dem ikke nødvendigvis er det for alle andre. Mens noen av informantene virket litt oppgitte og ikke trodde medelever med etnisk norsk bakgrunn noen gang ville forstå, var det flere andre som gledet seg over å dele tema rundt det å være krysskulturell med klassen sin. I samtalen rundt dette ble det tydelig at flere av de krysskulturelle ungdommene hadde tatt til seg ressursperspektivet fra Flexid-kurset og at de ønsket at også klassen skulle få lære mer om at det å være krysskulturell er en ressurs på mange måter og områder.

5.5. Å se og møte sine medelever på en ny måte. Kort oppsummering av hovedfunn fra modul 2 – klassemodulen

Klassemodulen er utviklet for klassefelleskapet til ungdommene som har deltatt på Flexid-kurs. Både temaene *identitet, tilhørighet og røtter* og *innenforskap og utenforskap* samt metodikken som brukes i modulen bygger på Flexid-kurset. Flere av de krysskulturelle ungdommene gledet seg i forkant til at klassen skulle snakke om dette som de var engasjert i og hadde lært om gjennom hele året. De mente også at medelevene burde vite mer om hva det vil si å være krysskulturell, selv om de kanskje aldri helt ville forstå hvordan det egentlig er.

Temaene engasjerte elevene og de fleste deltok aktivt i oppgavene og øvelsene. Det ble lagt vekt på likheter at Norge har også en migrasjonshistorie, mange nordmenn lever i andre land og hvor norske migranter tar med seg skikker og kulturelle praksiser til sine nye hjemland. Andre samling i modulen tok opp temaet ekstremisme med referanser både fra Norge og utlandet. For å knytte dette temaet nærmere til elevene kan det vurderes om rasisme og fordommer, som også er tema i Flexid-modulen, skal tas inn og tilpasses til en klassemodul. Rasisme er noe ungdommer med krysskulturell bakgrunn opplever tett på kroppen og som mange av dem nevner som en utfordring, også i klassemiljøet. Å vise koblinger fra hverdagsrasismen til utenforskap og ekstremisme kan bidra til å gjøre et krevende tema som ekstremisme til noe nært og relevant for ungdommene.

Klassemodulen bestod av to samlinger med undervisning og ulike oppgaver, ledet av kursholderne fra Flexid-kurset. Grunnet pandemien ble gjennomføringen noe redusert på skolene, siden mange av elevene var syke. Det lot seg heller ikke gjøre å ha noe tilsvarende klassemodul på fritidstilbudet, av samme grunn. Kontaktlærer var ikke til stede på noen av samlingene, og kursholderne kommenterte også at det var en svakhet at de ikke kjente klassene i forkant. Dette kan ha forhindret en videre oppfølging av elevene etter gjennomføring modulen, noe som kunne gitt gode innspill til arbeid med temaene i andre fag.

Kapittel 6 Modul 3 – Kurs for foreldre til krysskulturell ungdom

6.1. Bakgrunn

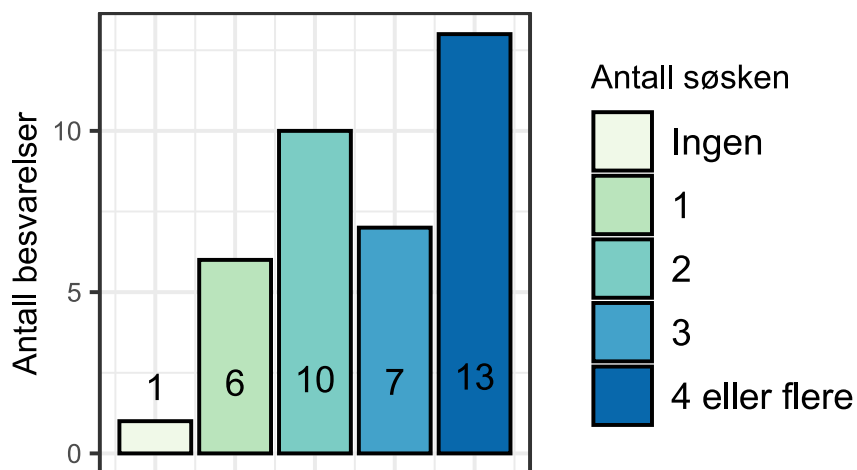
Nasjonal kompetanseenhet for minoritetshelse (NAKMI) gjorde for noen år tilbake en evaluering av Flexid-kurset og anbefalingene deres var å utvikle et tilbud til foreldre til ungdom med minoritetsbakgrunn som omhandler oppvekst i to kulturer. Evalueringen viste til at typisk vanskelige situasjoner kunne være forholdet til alkohol, kjønn og seksualitet og kleskoder. Problemstillinger som også er til stede i etnisk norske familier, men som kan få større konsekvenser for ungdom med minoritetsbakgrunn. «Foreldre er vanligvis barn og ungdoms viktigste støttespillere og omsorgspersoner. Derfor kan det få negative konsekvenser for barn og ungdom hvis det oppstår store konflikter med foreldre om verdier og hva som er akseptable atferd. En naturlig følge av dette, er derfor å involvere foreldrene i hva slags problemer ungdom opplever i hverdagen» (Jareg, 2009, 22).

Kurspilotens tredje modul er rettet mot foreldre og foresatte til barn med krysskulturell bakgrunn og har to hovedtema fordelt på to kurskvelder; Migrasjonsprosessen og Hvordan er det å være foreldre til barn som vokser opp krysskulturelt (med flere kulturer)?

Foreldremodulens to samlinger ble gjennomført på alle tre skolene, mens andre samling ble avlyst på fritidsklubben på grunn av manglende oppmøte av foreldrene.

6.2 Ungdommenes familie, foreldrenes bakgrunn, økonomi og bosituasjon

I vår kartlegging av ungdommenes bakgrunn oppgav 29 av 37 at de bodde sammen med begge foreldrene. Seks av ungdommene hadde bare en forelder (mor) og en av kursdeltakerne, i voksen alder, bodde alene. Videre sa 30 ungdommer av 37 at de bodde sammen med søsken i husstanden. Antall søsken varierte noe, 17 av 37 hadde opptil to søsken, mens 20 rapporterte 3 or flere søsken (se Figur 14). Kun to deltakere sa at det også bodde andre personer i samme husstand med dem, herunder besteforeldre eller andre personer (f.eks. vertsfamilie, venner eller kjæreste).

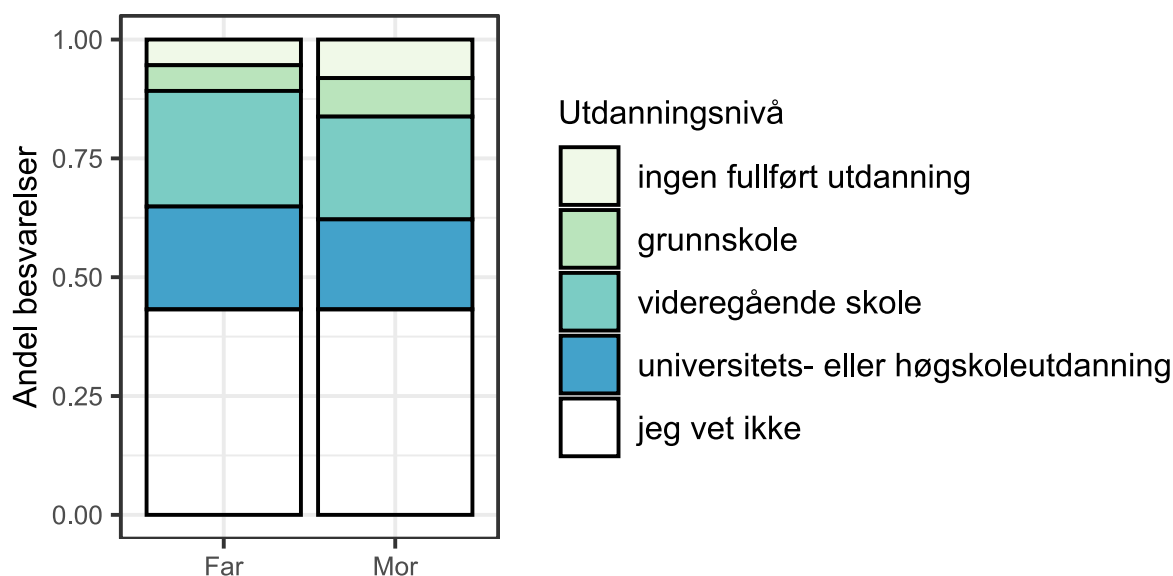

Figur 14: Antall søsken i familien, som rapportert av deltakerne

Dette viser at flertallet av ungdommene som deltok i kurspiloten har relativt store familier siden over 30% har fire søsken eller flere. Dette kan være en forklaring til det manglende oppmøte på foreldremodulen som vi vil komme tilbake til senere.

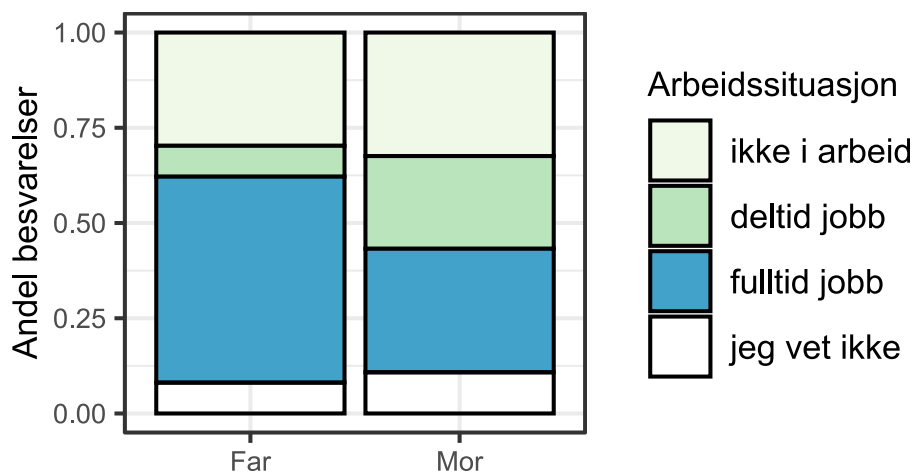
Særlig under foreldremodulens første samling der migrasjonsprosessen var tema, ble mangfoldet i foreldregruppa synliggjort. Mens flere av foreldrene hadde flyktet til Norge på grunn av krig eller annen forfølgelse, var det andre i gruppen som kom til Norge på grunn av partner, for å ta utdanning eller etter jobbtilbud.

Når vi i spørreundersøkelsen spurte ungdommene om foreldrenes utdanning, virket det som om flere ikke kunne svare på spørsmålet. For eksempel svarte nesten halvparten (16 av 37) at de ikke visste mor eller fars utdanningsnivå. Dette kan forklares med at ungdommene enten ikke forstår utdanningsnivåene i Norge, de fleste av dem har jo selv bare på ungdomsskolen, eller at de ikke kunne plassere foreldrenes utdanning innenfor det norske utdanningssystemet. Blant de 21 som oppgav et konkret svar på spørsmålet, sa 17 ungdommer at faren hadde utdanning på enten videregående eller universitets- eller høyskoleutdanningsnivå, mens 15 av ungdommene svarte at moren hadde samme utdanningsnivå (se Figur 15).

Figur 15: Foreldrenes utdanningsnivå som rapportert av deltakerne

Som vist tidligere hadde ca halvparten av ungdommene som var født i utlandet kort botid i Norge (ankomst 2015 eller senere). Det kan bidra til å forklare hvorfor over 1/3 av foreldrene ikke var i arbeid. Ungdommene oppgav at 23 fedre og 21 mødre enten jobbet del- eller heltid. Det var langt flere mødre enn fedre som jobbet deltid, noe som også kan sees i sammenheng med at flere av familiene har mange barn (se Figur 16).

Figur 16: Foreldrenes arbeidssituasjon som rapportert av deltakerne

I vår kartlegging av ungdommene og deres familiesituasjon spurte vi dem også et spørsmål om familiens økonomi (se Figur 17). Der svarte 13 av ungdommene at familien hadde råd til grunnleggende

ting, men ikke noe ekstra, mens nesten 1/3 (11 ungdommer) sa at familien slet økonomisk og trengte bistand eller hjelp.

Figur 17: Familiens økonomi som rapportert av deltakerne

Ingen av våre informanter problematiserte eller delte noe rundt familiens økonomiske situasjon. Vi kan i spørreundersøkelsen se en sammenheng mellom familier med god økonomi der ungdommene i mye større grad deltar i organiserte fritidsaktiviteter. Svarene deres kan også tyde på at økonomien i familien er såpass krevende at ungdommene har en bevissthet rundt det.

6.3. Foreldrene er ungdommenes viktigste rollemodeller og samtidig en av kildene til opplevd krysspress og frustrasjon

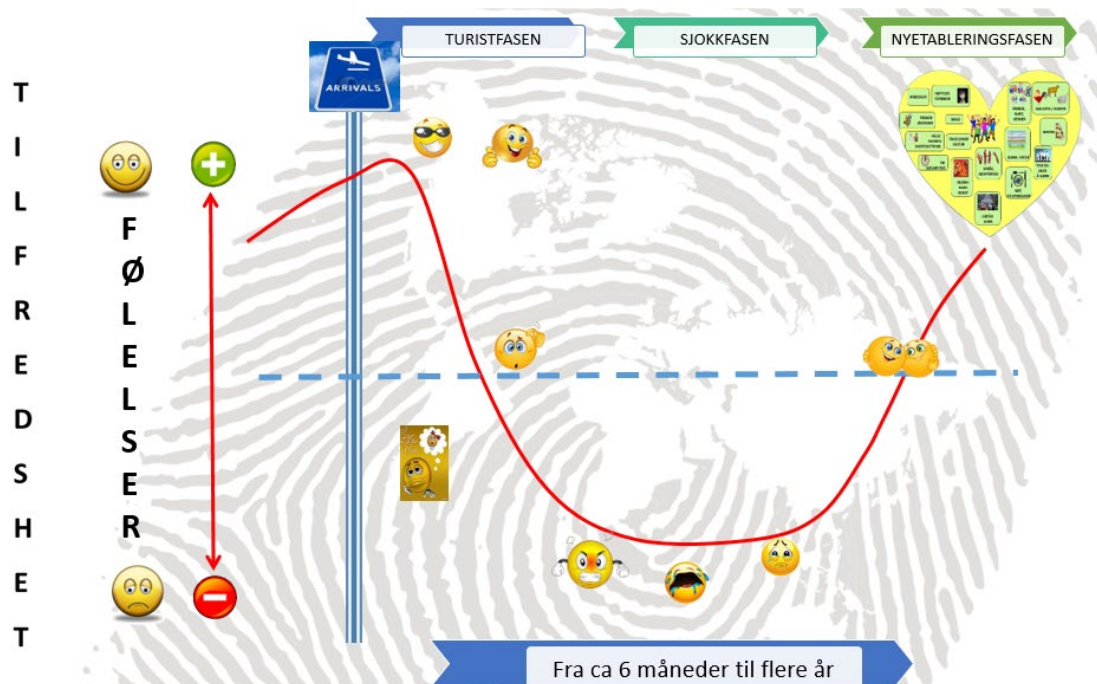
Dokumentasjonen fra foreldremodulen bygger på observasjon fra alle samlingene på tre skoler og en fritidsklubb, intervju med ungdommene samt kursholdere og ansatte ved skolene og fritidstilbudet. Det er ikke gjort intervju med foreldrene.

6.3.1 Flytteprosessen kan oppleves veldig ulikt for foreldre og barn

Tema for første samling er «Migrasjonsprosessen- hva skjer i meg og rundt meg når jeg bytter land?» og målet med samlingen var å etablere en god tillit og relasjon til foreldre/foresatte, skape bevissthet rundt migrasjonsprosessens virkninger på individ og familie og å anerkjenne og normalisere akkulturasjonsstress

Samlingen starter med en «icebreaker-øvelse» der alle foreldrene fikk sagt noe om seg selv og sin bakgrunn. Kursholder deler også fra egen bakgrunn og erfaringer som krysskulturell og forelder til ungdommer, noe som virker tillitsbyggende på foreldregruppa og bidrar til en åpen og ledig stemning.

Under gjennomføringen blir det brukt mye tid på flytteprosessen. Illustrasjonen under brukes også i undervisningen til ungdommene (tema 4) der undervisningen går over i en aktivitet der de skal lage sitt eget «trivselskart», illustrert som hjerte med bilder.

Figur 18: Presentasjon fra modul 3 - foreldremodulen

Foreldrene blir presentert for reisediagram med de tre ulike faser: (1) tiden i hjemlandet før reisen start, (2) selve reisen og (3) ankomst til Norge. Dette ses i sammenheng med trivselen (positiv +/- negativ-) og hvordan den forandres seg i en typisk situasjon. Ankomsttiden i Norge deles videre inn i tre faser: a) turistfasen der man føler seg begeistret ved å møte en ny kultur, b) sjokk-fasen der man blir skuffet over det man møter i det nye landet, og c) nyetableringsfasen der trivselen som regel er på vei opp. Kursholderen fokuserer mye på sjokkfasen, gir eksempler fra mennesker han kjenner. Deltakerne gjøres oppmerksom på at det er mulig at ektefeller eller barn går gjennom disse fasene ulikt og at i noen tilfeller kan de befinne seg på forskjellige steder i akkulturasjonsprosessen.

Kursholder bruker mye tid på dette med ulike faser og hvordan flytteprosessen blir unik for den enkelte familie grunnet ulike årsaker til flytting og selve reisen fra hjemlandet til Norge. Foreldrene virker engasjert i temaet og nikker gjenkjennende til de mange eksemplene som brukes. Det presenteres ulike grunner til migrasjon, både frivillig og tvunget, med reisetid som varierer fra et par timer til flere år. Deltakerne får presentert «trivselskartet» med dets ulike elementer (mat, spisevaner, klima, klesstiler, kjæledyr/husdyr, lyder/lukter, osv.). Foreldrene blir oppmuntret til å tenke på eksempler på disse elementene både fra hjemlandet og ifra Norge. Alle deltar aktivt i denne øvelsen, mange ler litt, særlig når samtalen berør norsk klima og matvaner fra hjemlandet. Kursholderen snakker om betydningen av tid og hvor forskjellig man forholder seg til avtaler i ulike kulturer. Det er tydelig at eksemplene som brukes er gjenkjennende for de fleste, uavhengig av migrasjonshistorie eller kulturell bakgrunn.

Kursholderne virker trygge på temaet og formidler på en trygg måte som ikke utfordrer eller kritiserer foreldrestiler eller andre kultur. De bruker mye fra egne erfaringer som krysskulturell, eller fra møter med andre med minoritetsbakgrunn. Det bidrar til å gjøre det trygt for foreldrene å delta og dele egne erfaringer og tanker. Alle samlingene bruker tolk, noen steder er det opp til tre tolker under samlingen.

En av de ansatte på fritidsklubben oppsummerer første samling for foreldrene, og viktigheten av språkforståelse slik:

Jo, det var veldig fint, det var veldig god stemning. Vi hadde jo hun som [...] snakker arabisk, og på det tidspunktet så var jo alle deltakerne, og foreldrene da, arabisksnakkende med litt forskjellige dialekter [...]. Hun gjorde jo at de fikk forståelse av hva, hva dette handlet om. Så det var jo veldig bra. Så det virket som at med henne der, så følte vi at de (foreldrene) fikk et utbytte, og de fikk delt mye. Alle var delaktige, alle sa noe, og virket som at de syns at dette her var viktig.

Det poengteres i undervisningen at foreldrene må være oppmerksomme på at ungdommene kan oppleve disse fasene på ulike måter, også forskjellig fra foreldrene. Deltakerne oppmuntres til å snakke med barna sine om deres opplevelser av flytteprosessen. Konkrete råd og oppfordringer legges til slutten samlingen, som en del av oppsummeringen av kvelden. Det gjør at det ikke er tid til videre samtale rundt disse rådene og hvordan en kan konkret komme i dialog med ungdommene.

6.3.2. Hvordan skape forståelse for ungdommenes krysspress

Tema for andre samling er «Krysskulturell oppvekst og foreldreskap» og målet med samlingene er å skape forståelse for krysskulturell identitetsutvikling, se ressursfokus og mulighetene hos barna, øke tryggheten til det norske samfunnet og bli bevisst muligheter og ansvar ved krysskulturelt foreldreskap.

Fokuset for denne samlingen skal være ungdommenes krysskulturelle identitet, ressursene som ligger i det å ha tilknytning til flere kulturer og foreldrenes rolle i å støtte ungdommene.

Også under denne samlingen brukes PowerPoint som utgangspunkt for undervisningen, men nå i mindre grad enn første samling. Kursholder starter med å vise to klumper med modelleire, blå og gul farge. Det presiseres at fargene ikke refererer til hudfarge, men til identitet der blå er kulturen/landet du kommer fra, mens den gule symboliserer den kulturen du kommer til.

Kursholder bruker mye tid på modelleiren og den brukes til å illustrere undervisningen gjennom hele kvelden. Hvordan fargene blandes og en ikke kan skille den ene fra den andre og hvordan en til slutt får frem en tredje farge, grønn. Det at barn og foreldre er ulike, de har med seg ulike farger, de blandes ulikt og en opplever å være annerledes alle steder. Kursholder spør om noen av foreldrene har opplevd det å ikke passe inn noe sted. På en av skolen svarer en mor at hun kjenner seg igjen; «du er ikke norsk og du er ikke vietnamesisk lenger». En far svarer: «Øyekontakten til kvinnene, det at de ser på deg, viser at de ikke er fra landet. En ser at de bare er på besøk.» Kursholder responderer; «Ja, ofte er det de små tingene som en ikke merker så godt selv. Barna våre får en grønn farge, men vi foreldre får ikke det på samme måte.»

Figur 19: Blå og gul modelleire blandes sammen og får frem en tredje farge, grønn

Så [kursholderen] bruke veldig, veldig mye tid på å snakke om bildene av den gule og blå og når de ble til den grønne. Og det er fint, å forstå at de blir til en annen person, men det er jo der- altså det er jo det som er starten, det er det som hadde vært gøy å snakke med de om. Hvordan de opplever sitt eget barn, som denne her ikke-norske, ikke-kurdiske heller, ikke-somaliske. Og at de ikke sånn sett skal gi slipp på, som han ene pappaen sa, ikke gi slipp på alt av religion og kultur og alt. Det er jo ikke det de skal, men altså og samarbeide rundt dette, det er jo der spenningen ligger. Det er jo det jeg har lyst til å jobbe videre med, med foreldrene.

Moldelleiren ble brukt til å illustrere endringene som ungdommene går gjennom, hvordan de forandrer seg etter omgivelsene. Selv om de forandrer farge, er de like hele. Mot slutten av samlingen vises den blå/gule/grønne modelleiren, dette er de krysskulturelle barna. Barn og ungdommer med grønnfargen vil ofte søke sammen, sier kursholder, uavhengig av kultur eller landbakgrunn.

Også i andre samling er det lagt opp til mer konkrete råd mot slutten i oppsummeringen. Foreldrenes oppgave er å styrke «det blå», ved for eksempel å bruke morsmålet, snakke med ungdommene om deres lands historie og kulturarv. Dette kan relateres til ressursperspektivet (Fandrem, 2011) der en anerkjenner det foreldrene lærer barna sine.

Kursholder oppmuntrer foreldrene til å fortelle familiehistorier, sang/musikk/fortellinger fra hjemlandet. Vær «blå» med barna deres, gjør dem trygge på det «blå». Hjertespråket og rollen til foreldrene er å gjøre ungdommene kjent med det «blå» i identiteten dere. Samtidig skal foreldrene

også gjøre ungene trygge på det «gule». Foreldrene oppfordres til å la ungdommene få gå på aktiviteter, delta i lokalmiljøet slik at de også kan være trygge på det «gule».

Dette støttes av en av informantene våre. Hen har kommentert at fritidstilbudet er en viktig del inkluderingsarbeidet og at ungdommene trenger foreldre som støtter at de har kontakt med norsk ungdom og deltar i aktiviteter i lokalmiljøet.

Jeg håper jo at foreldrene opplever at vi er en direkte støtte til deres ungdommer gjennom å tilby dette, og at de da får en tillit til oss [...]. Det vil jo være lettere, tenker jeg, og i hvert fall for foreldrene, dersom de kan snakke med ungdommene sine om hvorfor det er viktig at ungdommene er med på forskjellig som skjer for ungdom i kommunen. Sant, og hvis de har tillit til oss og at de opplever at det er trygt for ungdommene sine å være med, så vil jo det være en kjempefordel for at ungdommene skal kunne etablere vennskap.

Hen sier videre at foreldremodulen er viktig for å motvirke krysspresset som ungdommene møter:

Det er jo litt det som jeg nevnte tidligere, det at foreldre klarer å se det krysspresset som ungdommene sine må stå i noen ganger. At en på en måte noen ganger kanskje må vike litt sine egne prinsipper og holdninger for at ungdommene skal kunne på en måte leve et.. et naturlig liv hvor de på en måte får blomstre og... ja, ikke føle at de blir holdt i selene både her og der.

En av lærerne kommenterer foreldremodulen slik:

Det synes jeg er kjempebra, at det er for foreldre også. Veldig. [...] det vil jo forhåpentligvis da bli bedre samarbeid mellom skole og hjem, men også kanskje bedre samarbeid eller kommunikasjon hjemme mellom barn og foreldre.

En annen informant forteller også at foreldrene var aktivt med i samtalen, men at siden mange var nye på siste samlingen ble flytteprosessen også tema da og gjorde at det ble mindre fokus på ungdommene og krysskulturell oppvekst:

Det vi slet med egentlig var rekruttering, og få de til å komme. De som kom var veldig aktive og veldig deltakende. Det var tydelig at det traff det som ble pratet om, og de kjente seg igjen i det. I begge bolkene ble det snakket om flytteprosessen. Det var nok litt vanskelig for dem som hadde det fordi det kom litt andre folk på bolk nummer to, enn de som var på første bolken.

Det kan se ut som om temaene for foreldremodulen, flytteprosessen og flerkulturell identitet, både engasjerte og var gjenkjennende for målgruppen. De foreldrene som deltok på samlingene, var aktivt med i samtalen og delte fra egne erfaringer. Til tross for at foreldregruppen var mangfoldig, både med tanke på migrasjonshistorie og kultur, responderte foreldrene aktivt og positivt til tema og undervisning.

Der tenker jeg at vi som skole bare kan bli bedre i forhold til det å få foreldregruppa til å komme på en sånn type møte og tilrettelegge at det skal bli en trygg setting, men jeg opplever at de som var der av foreldrene var både interessert og kom med gode refleksjoner som også ga kursholder en del kanskje nye refleksjoner.

6.4. Å skape trygghet i gruppa for de åpne samtalene

Foreldresamlingene ble holdt i skolen/fritidsklubbens lokaler. Det var tolk til stede på alle samlingene, med unntak av en skole. Flexid-kursholderne hadde på forhånd, ut fra kontakt med ungdommene og

kjennskap til foreldregruppa, invitert inn sertifiserte tolker. På flere av samlingene var det opp til tre tolker til stede. Kursholderne hadde erfaring med bruk av tolk og tilpasset både tempo og språk til oversettelse.

Det var utarbeidet en power point til bruk under samlingene samt et notat for introduksjon og instruksjon. I notatet ble det understreket viktigheten av å bygge trygghet og tillit, noe som skulle gjøres gjennom en enkel bevertning, presentasjon av kursholdere, gjennomgang av hensikten med samlingene og en icebreaker-aktivitet i starten. På forhånd var det forventet at kursholder hadde gjort seg kjent med Flexid-kursmaterialet, særlig tema 2,3 og 4, i tillegg til utarbeidet materiale for foreldremodulen. Det ble åpnet for lokale tilpasninger ut fra foreldrenes bakgrunn og botid i Norge.

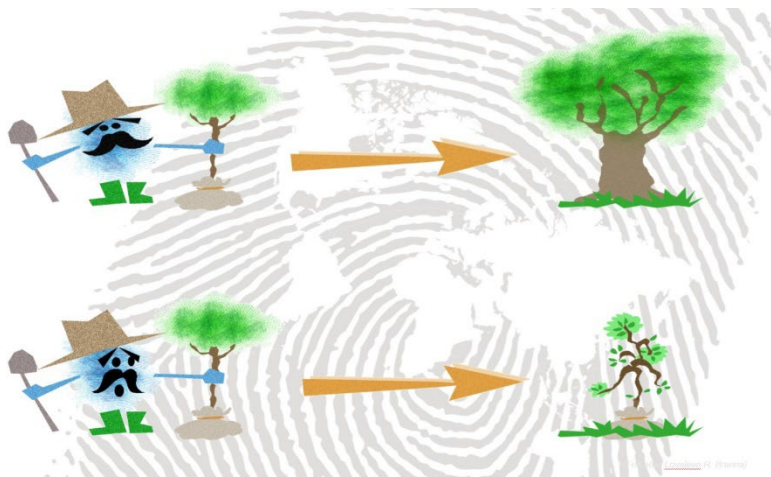
Utarbeidet PP setter strukturen for undervisningen, men brukes i varierende grad av kursholderne. Det kan skyldes en kombinasjon av flere faktorer; kursholders erfaring og kjennskap til kursmaterialet, grad av deltakelse fra foreldrene og personlige preferanser fra kursholder. Særlig under andre samling i modulen ble pp-materialet mindre brukt. Det skyldes nok i hovedsak at utskifting i foreldregruppa, nye som kom til og andre som falt fra, gjorde at siste samling ble en kombinasjon av både migrasjonsprosessen (tema 1) og krysskulturell oppvekst og foreldreskap (tema 2). Flere av informantene kommenterte at dette var uheldig og at en ikke fikk fokus på ungdommene og deres situasjon slik hensikten var med modulen.

Ja, litt mye repetisjon på den tenkte jeg, men samtidig nødvendig fordi det var mange som ikke var det første gangen. Jeg skulle ønske vi kunne kom litt videre og litt mer fokus på ungdommene og situasjonen, og skolebiten. Hvordan det er å være krysskulturell på en skole.

Vekslingene mellom undervisning og aktivitet/virkemidler så ut til å fungere godt. Foreldre/foresatte virket engasjerte og responderte på de ulike temaene. Mange delte egne erfaringer og fikk tilbakemeldinger også fra andre i foreldregruppa. Samlingene var preget av en ledig stemning, til tider latter, men også rom for de mer tyngre historiene, noe som indikerte at kursholder hadde lyktes i å skape trygghet i gruppa. Særlig var bruken av modelleiren og de ulike fargene et virkemiddel som åpnet samtalen og gjorde at deltakerne på en enkel måte kunne sette ord på et vanskelig tema.

Lysbildene på PP er ellers preget av mye bilder, til tider altfor mange. Det kan virke forvirrende og overveldende med mye tekst og bilder, særlig om en ikke forstår språket eller ikke kan lese. Tolkene bruker også mye tid på å forklare enkelte bilder av personer som ikke er kjent for nyankomne. Enkelte lysbilder virker som de treffer bedre og gir god støtte til det muntlige. Det gir også mulighet for tilhøreren å starte egne refleksjoner. Et eksempel på et bilde som på en enkel måte underbygger viktige poeng og gir rom for egenrefleksjon er vist under.

Til avslutning av siste samlingen vises en enkel illustrasjon av planting av et tre (også i denne illustrasjonen brukes blå modelleiren = treplanter/foreldre)

Figur 20: Bildet Fritt etter Loveleen R. Brenna

Kursholder kommenterer illustrasjonen i bilder: Forteller at foreldre ofte er redde for at jorda i posen skal bli borte og beholder derfor posen på. Resultatet blir at treet ikke vokser like bra. Bekymringen er om den nye jorda er god nok, vil den gi nok næring uten posen med jord som foreldrene har forberedt?

“Den viktigste jorda i starten er den nærmeste jorda, planten starter der før den vokser videre. Den nærmeste jorda er det dere foreldre som gir (*kursholder, samling 2*)”.

Bruk av bilder av det kjente, noe som alle kan forstå og gjenkjenne, er et godt grep for å oppsummere undervisningen. Det konkrete rådet om at foreldrene skal styrke barna sine i egen kultur og samtidig gi dem rom til å vokse inn i kulturen de nå er en del av, illustreres og formidles godt.

Alle kursholderne på foreldremodulen er sertifiserte Flexid-instruktører, det vil si at de har gjennomgått et 3 x 3 dagers kurs i regi av Stiftelsen Flexid. To av kursholderne har også vært i prosjektgruppen og deltatt i utviklingen av modulen. Undervisningen preges av at kursholderne har egne erfaringer som krysskulturell og forelder, og de bruker også disse erfaringene til å illustrere viktige poeng. Små anekdoter fra egne liv bidrar også til å bygge tillit inn mot foreldregruppa og understreker at underviser både har kunnskap om temaene som tas opp, i tillegg til egenerfaring.

Undervisningserfaring og pedagogisk kompetanse synes nødvendig dersom en skal lykkes. Bruk av tolk er krevende og kan hemme både flyten og den direkte kontakten med deltakerne. Temaene som tas opp er også av en slik natur at det kan komme uforutsigbare reaksjoner som kan kreve endringer i planlagt undervisningsopplegg.

At ikke kontaktlærer til elevene deltok på modulen vurderes som en svakhet, av flere grunner. For det første ble det, slik modulen ble gjennomført nå, helt nødvendig å bruke tid på å bli kjent og skape trygghet. Her kunne tid vært spart dersom foreldrene møtte ansatte de kjente fra før og som de allerede hadde en relasjon til. For det andre kunne tilstedeværelse av ungdommenes lærer styrket dialogen og det videre samarbeidet rundt ungdommenes identitetsutvikling siden modulen også kunne fungert som møtepunkt mellom ressurspersonene som står ungdommene nærmest. Og sist, men ikke minst, den lokale forankringen og det videre utviklingsarbeidet ved skolen inn mot de krysskulturelle elevene, kunne blitt styrket av at flere ansatte ved skolen fikk en aktiv rolle.

Under gjennomføringen av foreldremodulen i fritidstilbudet ble nettopp denne kontakten mellom foreldre og ansatte understreket som verdifull. Det gav en mulighet til å bli kjent og bygge tillit som igjen kunne utvikle samarbeidet.

Nå opplevde vi jo nettopp å få et initiativ fra en far [...] som ønsket å starte opp et aktivitetstilbud, Og der tenker jo jeg at dersom vi kan, som kommune, gå inn i sånn type samarbeid, så er jo det veldig viktig [...] og at det er noe som er åpent for andre å være med på.

6.5. Hindringsfaktorer for samarbeid. Hvordan få kontakt med foreldrene?

Fandrem (2011) viser hvordan ansatte i skolen og minoritetsspråklige foreldre oppgir ulike grunner til hvorfor samarbeidet hjem-skole er vanskelig. Mens lærerne peker på språkproblemer sier foreldrene selv at mangel på kunnskap om skolesystemet er største hinderet for engasjement fra hjemmet. Fandrem peker på ulike årsaker til manglende samarbeid mellom skole og foreldre med minoritetsbakgrunn; praktiske årsaker, uvitenhet og følelsesmessige årsaker.

Praktiske årsaker kan for eksempel være store barnefamilier og manglende nettverk til barnevakt. Kartleggingen av ungdommenes bakgrunn viser at de fleste har mange søsken og noen av ungdommene bekrefter også at det gjerne var praktiske årsaker til at foreldrene ikke kunne delta, jobb ble ofte nevnt.

Nei, det passer ikke for de, for pappa hadde oftest jobb om kveldene og da måtte mamma passe på lillebroren min.

I forkant av foreldremodulen sendte skolene/fritidstilbudet ut en skriftlig invitasjon til foreldremodulen via ungdommene. Nettopp for å unngå at språk skulle bli en hindring var invitasjonen oversatt til flere ulike språk, tilpasset den enkelte familie. Denne ble fulgt opp av meldinger fra skolen til foreldrenes mobil. Oppmøte til første samlingen ble likevel veldig varierende. På skolen der bare tre foreldre/foresatte møtte, forteller læreren:

Jeg hadde jo prøvd- altså første gang, så sendte vi jo ut det skrevet som kom fra Flexid, og vi prøvde jo å sende meldinger og sånt, men folk responderte jo ikke. Og så hørte vi jo med disse elevene i ettertid, og da hadde foreldrene seg imellom meldt med hverandre eller ringt hverandre, og sagt ja disse hadde de ikke lyst å gå på, forstod jeg.

Siden invitasjonene til foreldremodulen ble sendt foreldrene både på norsk og oversatt til familiens førstespråk synes det tydelig at grunnen til manglende fremmøte for denne foreldregruppen ikke nødvendigvis skyldtes språk, men nok mer at en ikke fikk kommunisert tydelig hva samlingen var og hvorfor dette var relevant for dem og deres ungdom. Alle skolene og fritidstilbudet rådførte seg med ungdommene om hvordan kontakte foreldrene og nå frem til dem på en god måte. Et enkelt og praktisk grep som den ene skolen prøvde ut, var å tilrettelegge for at ungdommene fikk tilbud om å være med til skolen og sitte sammen med de andre ungdommene i et eget rom med spill og film mens foreldrene deltok på sin kurskveld. Fremmøte ved denne skolen var betraktelig høyere den kurskvelden, og det nærliggende å tro at dette bidro til at foreldre som kanskje følte det utrygt å gå alene inn på skolen, møtte på foreldremodulen siden de kunne ha følge med sin ungdom. Ungdommene fortalte også at de ikke hadde fortalt så mye til foreldrene om Flexid-kurset, men at de etter foreldresamlingen hadde snakket med foreldrene om temaene, noen allerede da de tok følge sammen på veien hjem. En av dem fortalte om faren som kom for å snakke med hen etter kurskvelden:

Og han forstod det fordi han kom til meg og snakka om alt det der, om det krysskulturelle, hvordan det er å liksom bo i Norge når du har en annen bakgrunn. Og da forstod han litt mer [...] og han lærte jo veldig mye der da, på en dag.

Flere av de ansatte påpeker at en skulle satt inn mer ressurser på å få kontakt med foreldrene, for å sikre at alle forstår at hensikten med samlingen er hvordan samarbeide til ungdommenes beste, og at det er viktig at foreldrene kommer på banen:

Jeg tror vi må gå ut [...], gjerne med telefonsamtaler og komme i posisjon. Altså komme i direkte kontakt. Hvis det hadde vært meg som skulle gjøre dette igjen nå, så ville jeg ringe til hver enkelt av de foreldrene, kanskje måtte jeg hatt noen inn på et formøte for å få fortalt hva det var. [...] For det ønsker alle mammaer og pappaer, uansett hva de har av bagasje og reise og sånne ting, så ønsker de at barnet deres skal lykkes i norsk skole. Og heller forespeile dem at vi må ha et samarbeid for at barnet ditt skal lykkes best mulig i norsk skole.

Den ansatte peker her på viktigheten av at foreldrene får kunnskap om den norske skolen, og at ønsket om samarbeid ikke skyldes at eleven har problemer på skolen eller at noe er galt. Uvitenhet om skolens forventninger til foreldrene og deres rolle er et hinder for samarbeidet, sier Fandrem (2011).

En av lærerne forteller at det hen ikke ble overrasket over svakt fremmøte til foreldremodulen. Noe av forklaringen kan skyldes at foreldrene forventer at skolen er lærerens ansvar og deltakelse fra hjemmet inn i skolen kan være fremmed. Men, som læreren påpeker kan det også være uriktig å generalisere for mye, det er foreldre som følger opp ungene både blant majoritets- og minoritetsforeldre, samtidig som en finner foreldre som aldri ønsker kontakt med skolen, også i begge grupperinger.

Grunnene til et lavt foreldrefremmøte på samlingene er trolig sammensatte. Pandemien kan ha gjort at enkelte ikke ønsker å delta på fysiske samlinger, invitasjoner sendt med ungdommene kan ha blitt glemt igjen i skolesekken, tilbakemeldinger fra ungdommene kan tyde på at invitasjonen ble opplevd som upersonlig og fjern, språket var kanskje vanskelig og formålet med samlingen litt utydelig. På den annen side brukte alle stedene også SMS direkte til foreldrene og påminnelser til ungdommene noe som burde sikret at alle foreldre/foresatt var godt informert om tid og sted.

Der enkelte steder hadde svakt fremmøte ved første samling, gjennomførte andre steder første samling med nesten alle foreldre/foresatt til stede. Felles for alle tre skoler og fritidsklubben var at langt færre foreldre kom til andre og siste samling. I tillegg møtte nye foreldre som ikke hadde vært på første samling, og det gjorde at mye fra tema 1 måtte gjentas i siste samling.

Mange på første samling, men færre og en annen gruppe på samling 2. Det er jo gjerne utfordringen, det at det ikke er de samme som møter hver gang. Mye fra første samling måtte da tas opp igjen på samling 2.

De ungdommene som hadde foreldre som deltok på samlingen fortalte at foreldrene hadde vært begeistret møtet og at undervisningen og samtalen hadde vært nyttig og spennende.

Jeg tror de syntes det var ganske lærerikt, fordi mamma i starten var sånn, «trenger jeg å komme?» [...] Jeg tror mamma var ganske takknemlig for hun fikk sagt hva hun var, og pappa også. Fikk vite at han var veldig engasjert da, mer enn det han pleier, han pleier ikke å si så mye. Men, han hadde snakket veldig engasjert.

6.6. Hvordan kan foreldremodulen bidra til å styrke skole-hjem samarbeidet / samarbeidet mellom fritid og hjem?

Hildegunn Fandrem (2011) viser til ulike prinsipper for godt samarbeid mellom skole og foreldre med minoritetsbakgrunn. Hun peker på at en bør i større grad vektlegge likheter, det en har felles, i møte med foreldrene. Ulikhetene er jo også en del av relasjonen, men da kan en heller vise til at forskjellighet kan være positivt og føre til berikelse og utvikling. Fandrem drøfter også skolens informasjonsplikt som ikke bare består i en-veis kommunikasjon fra skole til hjemmet, men at plikten også må forstås som en dialog der skolen må sikre at foreldrene forstår informasjonen og kan gjøre seg nytte av den. Til sist trekker hun frem at til grunn for et godt samarbeid må det ligge en anerkjennelse og respekt fra skolen for foreldrenes verdier og den oppdragelse de gir sine barn. Ressursperspektivet fordrer at skolen ønsker foreldrenes deltakelse i læringsarbeidet på skolen, og at skolen formidler dette til foreldrene.

Nå tenker jeg jo at de som kom, det var nok de tøffeste. Altså de som var mest interessert i å ha et samarbeid-, vi fikk ikke på bane de som sånn sett syns at de ikke er så gode i norsk, dette er litt sånn skummelt og angår ikke oss. De fikk vi jo ikke.

Under utviklingen av foreldremodulen ble det vektlagt viktigheten av å skape trygge rom for foreldrene til å dele erfaringer og synspunkt. Det ble derfor ikke åpnet for at lærere og ansatte ved skolene/fritidstilbudet, med unntak av Flexid-lærerne, skulle delta på samlingene. Kursholder var ekstern.

Flere av våre informanter var ukjent med foreldremodulen og noen av dem påpekte hvor viktig det er at lærerne, som møter ungdommene daglig, forstår familienes situasjon:

Dette her skole-hjem samarbeidet, med hvordan vår skole og vår tankegang ikke alltid samsvarer med andre kulturers forventninger og tankegang rundt skole, det syns jeg jo er veldig spennende. For når vi kaller inn til foreldresamarbeid og sånne ting, hvilke forventninger, hvis du kommer fra Somalia, hvilke forventninger har du til skolen, til samarbeid med skole? Den skulle man ha styrket enda mer.

En annen lærer sier litt om behovet for å ha andre arenaer der skole og hjem kan møtes, hvor det ikke bare handler om ungdommenes prestasjon på skolen, men mer om at lærerne kan lære og forstå ungdommene. Da må de ha samarbeid og en annen inngang i dialogen:

For det første så tenker jeg at det hadde knytta bånd til foreldrene på en annen måte enn å bare møte dem på en foreldrekonferanse hvor det eneste det handler om er hvordan elevene gjør det på skolen. [...] Å møte dem på en helt annen arena hadde jo egentlig vært veldig fint, [...] der vi som lærere er der litt for å lære mer om, og forstå litt mer hvor de kommer fra, hvordan de tenker og, ja, hvordan de opplever skolen, hvordan de opplever det norske samfunnet, hvordan de opplever å bo her, tror jeg egentlig hadde vært veldig nyttig.

En annen ansatt sa at hen gjerne skulle deltatt på disse foreldresamlingene, men at det også er et resursspørsmål som må forankres i ledelsen:

Ja, jeg ville nok vurdert det. Utfordringen med sånne ting er jo at det blir gjort utenfor arbeidstid veldig ofte [...]. Hvis ledelsen hadde prioritert at det er såpass viktig at da sender vi våre lærere, så setter vi inn vikarer, så kunne det kanskje vært noe som skjedde på dagtid i arbeidstiden vår.

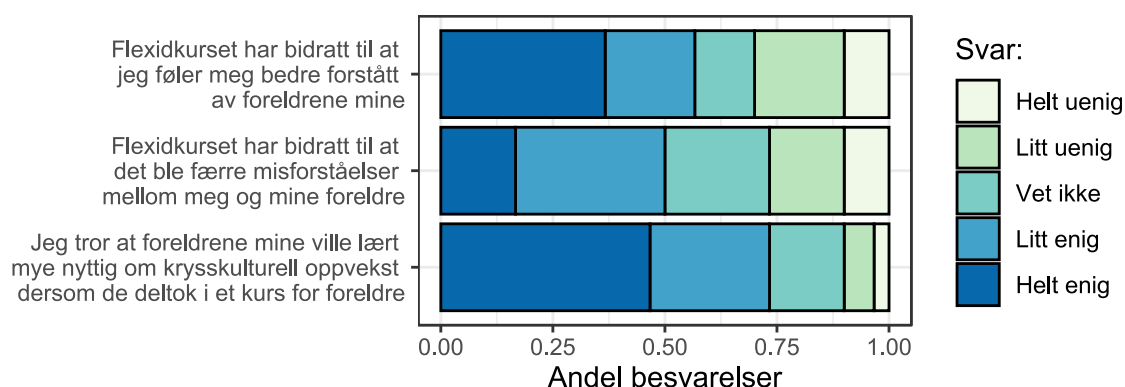
Flere av informantene fremhever at for å bidra til å inn mot identitetsarbeidet til krysskulturell ungdom må hjem – skolesamarbeidet styrkes. Foreldrekurs og opplæring av minoritetsforeldre der fokuset er

opplæring, å informere om norsk skole og forventningene som skolen har til foreldrene er viktig, men det må også legges til rette for økt forståelse og kunnskapsheving blant ansatte i skolen om familier med minoritetsbakgrunn.

[...] vi må forstå at de tror at vi fikser skolen. Altså, vi nordmenn er jo vant til å sitte å lese lekser med de. Er du alenemor fra Somalia, og har 9 unger hjemme, analfabet. De kan jo ikke hjelpe ungene sine på samme vis. Men hjelpe de på andre måter. Så hvordan kan vi styrke dette? Da må vi jo snakke sammen, og forstå hverandre.. [...] Jeg bare spør, «hvordan var skolen i Bulgaria, hvordan var skolen i Polen?» Du skal ikke så langt unna for at det skal bli til en helt annen virkelighet, en helt annen verden. Og det gjør det jo spennende. Og da er det lettere å forstå, hvordan ting er som de er.

Et bedre samarbeid hjem-skole krever at begge parter styrker sin forståelse og kompetanse. Kurspiloten forsøker å bidra til dette gjennom å gi opplæring både til foreldrene og skolens ansatte.

6.7. Krysskulturell ungdom og familien

Figur 21: Deltakernes forhold til foreldre

Svarene til ungdommene i spørreundersøkelsen viser at over halvparten mener at kurspiloten har bidratt til økt forståelse mellom dem og foreldrene. En av informantene forteller at hen har fått et annet syn på hvordan det er for foreldrene å bosette seg i et nytt land:

Og det er vanskelig å lære alt. Det er jo mange ord som mamma ikke forstår [...]. Også er det mange ting som hun synes er vanskelig, og det er ikke bare mamma, det er pappa også. Jeg synes det av og til er litt sånn synd på de, fordi de kommer jo hit bare for å tjene litt sånn penger, og så endte det på en måte at de bare ble her. Og de føler ikke at de kan flytte heller, fordi da på en måte ødelegger de det jeg har bygd opp her. Så, om de liker det eller ikke så er de på en måte stuck her.

Ressursperspektivet og refleksjon rundt migrasjonsprosesser blir også tematisert i klassemoduleen der ungdommene introduseres for en tekst (Patel, 2019) om å være voksen og se hvilken reise foreldrene har tatt, kulturelt, språklig og økonomisk. Teksten skal være en anerkjennelse av hva foreldrene har fått til, og en beskrivelse av hvordan de må leve med det å ikke bli helt forstått eller sett i Norge.

En av de Flexid-ungdommene forteller at kurspiloten har fått hen til å se morens reise og tilpasning til Norge på en ny måte:

Det er jo sånn, at jeg har alltid visst om historien av dem, liksom. Liksom at de måtte flykte fra [navn på land] for å komme til Norge, for å gi oss et bedre liv. [...] [navn på kursholder], sa det, sa det også veldig mange ganger at mor er tøff og sånt. Fordi at hun har turt og gått til et annet land, hvor de ikke kan språket og ikke kan noe om kulturen. Så, etter dette kurset så har jeg lært at de er jo veldig tøffe.

Hele 75% av de spurte tenker det kunne vært nyttig for foreldrene med et kurs om krysskulturell oppvekst. Som vist i punkt 5.1 er det svært få av ungdommene som snakker med foreldrene om tema som er viktig for dem relatert til det å være krysskulturell. En av dem har vokst opp med foreldre fra to ulike kulturer og fortalte om følelsen av det å ikke passe helt inn, og at det kan være vanskelig å snakke om hjemme:

Jeg har aldri på en måte snakket om det hjemme da, at det kan være litt vanskelig for meg. Jeg har liksom i [navn på land] da, [...] mamma forstår jo ikke [språket], og de i [navn på land] er ikke så skikkelig flinke i engelsk, så det er vanskelig for dem å kommunisere. Så jeg er en liten oversetter. Men, det er vanskelig for meg, og det er veldig mye når jeg må oversette alt og det er masse jeg ikke forstår. Så, da føler jeg at jeg enda ikke helt passer inn og at jeg ikke klarer å oversette riktig og vet ikke helt hva jeg skal si. Det kan på en måte bli litt flaut.

En annen ungdom forteller at det det hadde vært nyttig for hennes mor, og at kurset fungerte som en inngangsport til en bedre dialog mellom hjemme:

Jeg synes det var bra at mamma var med, for hun fikk et innblikk og bare sånn «jeg visste aldri at du følte det sånn», eller «jeg visste aldri at du hadde det sånn», for hun fikk masse informasjon om hvordan vi har det.

6.8. En arena for å styrke skole-hjemsamarbeidet – kort oppsummering av hovedfunn fra modul 3

Målet med foreldremodulen var å styrke flerkulturelle foreldre sin bevissthet om at deres bidrag for å gi sine egne barn gode oppvekst- og skoleerfaringer, vil være et viktig bidrag til barnas inkludering. Modulen hadde en tilnærming som skulle fremme åpen deling av erfaringer og opplevelser. Første del av kurset skulle bidra til å skape tillit mellom skole og hjem samt gi foreldrene innsikt i «den norske skolemodellen». Hovedfokuset i modulens andre del var å gi foreldrene nye perspektiver på de mulighetene og utfordringene barna deres møter i sin krysskulturelle hverdag samt å styrke foreldrene som støttende rollemodeller.

Dokumentasjonen fra foreldremodulen bygger på observasjon fra samlingene på tre skoler og en fritidsklubb, intervju med Flexid-deltakerne samt kursholdere og ansatte ved skolene og fritidstilbudet. Foreldremodulen ble arrangert av kursholderne fra Flexid-modulen og ansvarlig for undervisningen var ekstern kursholder fra Stiftelsen Flexid.

Som beskrevet opplevde skolene at det var vanskelig å nå frem til foreldrene med informasjon om kursmodulen. Skriftlig informasjon var tilgjengelig på flere språk, men tilbakemeldingen fra ungdommene tyder på at flere av foreldrene likevel ikke forstod målsettingen med kurset og derfor valgte å bli hjemme. Skolene gjorde noen interessante erfaringer i denne prosessen, blant annet at personlige tekstmeldinger til foreldrene og et eget tilbud til ungdommene parallelt med foreldresamlingen, bidro positivt til fremmøte av foreldregruppen. Siden ingen av kursholderne var kontaktlærer for noen av elevene som deltok i kurspiloten, hadde de heller ingen relasjon til foreldrene

forut for samlingene. Det er tidligere vist til hva som kan fremme et godt foreldre-hjem samarbeid, der relasjonsbygging er et av prinsippene (Fandrem, 2011). Dersom en kan se foreldremodulen som en ressurs inn i foreldre-hjem samarbeidet, kan det være nyttig at modulen blir den arenaen der foreldre og lærer møtes for å lære av hverandre, til forskjell fra de typiske foreldremøtene der det i mye mindre grad er rom for dialog og erfaringsdeling.

Erfarne kursholdere, med høy interkulturell kompetanse, lyktes godt med å skape tillit og få til dialog i gruppen. Hovedfokus var på temaene flytteprosessen og hvordan kan foreldrene støtte sine krysskulturelle ungdommer. Temaene *flytteprosessen* og *krysskulturell ungdom og foreldre* skapte engasjement, og problemstillingene som ble tatt opp virket å være gjenkjennende for mange av foreldrene. Enkle virkemidler, utover presentasjonsverktøyet PowerPoint, som bruk av modelleire og ulike farger gjør at budskapet treffer også visuelt, noe som kan bidra til å bygge ned språkbarrierer.

De ansatte ved skolene uttrykker behov for å styrke hjem-skolesamarbeidet dersom en skal lykkes med å støtte ungdommenes identitetsarbeid. I tillegg sier flere at de opplever at det er lite samarbeid med hjemmet. Ungdommene opplever at skolen trenger mer kunnskap og forståelse om hvordan de har det hjemme og hva det vil si å være krysskulturell ungdom.

Det er også verd å merke seg at flere av ungdommene sier at de tenker det er viktig at læreren vet mer om hvordan de har det hjemme. Vi har tidligere nevnt at vi ser det som en svakhet at elevens kontaktlærer ikke deltok på foreldremodulen, og tenker at det vil styrke modulens lokale forankring, skole-hjemsamarbeidet og lærer - elev relasjonen om kontaktlærer får en mer aktiv rolle.

Kapittel 7 Modul 4 – kurs for lærere og andre ansatte i skole og fritidstilbud

7.1. Stolthet på skolene over høy andel elever med minoritetsbakgrunn

Skolene og fritidsklubben som har deltatt i kurspiloten ligger i bydeler i middels store byer i Norge. Ungdomsskolene har hver mellom 400 – 500 elever, fordelt på tre klassetrinn. Felles for skolenes nærmiljø er at de i en årrekke har hatt jevn tilflytting av innvandrere, noe som har gitt skolene en høy andel elever med minoritetsbakgrunn.

Flere av de ansatte fremhever at de er stolte over kulturelle mangfoldet blant elevene:

Ja. [Navn på skole] er vel kanskje den skolen som har flest andel av ulike kulturer da. Og elever fra ulike land, som er en stolthet vi har da. Men som kanskje har hatt tidligere hvert fall, et rykte på seg å være litt sånn trøblete, men jeg opplever ikke det nå. Det var kanskje fra gammelt av. [...] har elever fra familier med kanskje de dårligste levekårene, men også de beste, så det er veldig sånn stort sprik på elevgruppa her.

En annen lærer forteller også at på deres skole blir mangfold sett på som noe positivt:

...det er klart at det er nok også et produkt av den skolen som vi jobber på, at vi har mange elever med tverrkulturell bakgrunn, og det er jo egentlig noe som vi lærere snakker mye om, at vi er stolte av, at det er gøy at vi jobber på en skole som har et så stort mangfold.

Ungdomsskolene har jobbet med Flexid-kurs i flere år, men har bare et fåtall ansatte som er sertifiserte instruktører og som kjenner innholdet i kursene. Fritidsklubben startet med Flexid året før kurspiloten.

To av skolene har også samarbeidet med Dembra og har vært såkalte «Dembra-skoler» de siste årene. Den ene av skolene integrerte kurspiloten som en del av sitt Dembra-samarbeid.

Informantene i prosjektet virket motiverte for modulen og uttrykte entusiasme over å få bli med i kurspiloten, en av Flexid-instruktørene sa:

Det var egentlig derfor jeg var jo kjempeglad at vi fikk den kurspiloten, for jeg ønsket at alle mine kollegaer på (navn på skole) skulle få en litt mer kjennskap og litt mer av den erfaringen jeg har fått, med å holde disse kursene. At de også skal forstå at alle disse-, altså vi har jo nesten 50% elever med krysskulturelle identitet som sitter i hvert klasserom. At mine kollegaer skal forstå noe av det samme som jeg har fått av den aha-opplevelsen.

En annen ansatt pekte på at siden staben på skolen tilhører majoritetskulturen har de ikke nok kunnskap om krysskulturell ungdom og derav heller ikke sett behovet til ungdommene:

Jeg tenker at skolen trenger det [...] Så trenger vi mer kunnskap og mer kompetanse. Ha rom for ungdommene å snakke om disse her tingene som er så viktig for dem, identitet og tilhørighet. Og da har jo vi som jobber her da, som stort sett er etnisk norske, ikke klart å gi dem det rommet de trenger for å kunne snakke om det som er viktig for dem.

Fra den ene skolen som har mangeårig erfaring med Flexid-kursene for krysskulturelle elever sa informantene at de mente det var viktig å løfte elevenes identitetsutvikling opp til noe mer enn bare enkeltstående kurs, at det burde integreres inn i fagmiljøet og i den videre utviklingen av de ansatte:

Jeg tenker at Flexid-kurset har en så stor effekt på elevenes videre liv og identitetsutvikling, at alle elevene burde få en mulighet til å få kurset. Og jeg tenker at det bør være naturlig del av (navn på skole) og det miljøet vi har her [...]. Det er ikke noe hjelp i å bare måle hvis de voksne rundt ikke henger med på lasset. Så, det er jo en todelt greie akkurat det der. For oss som skole så er det kjempeviktig å oppdatere lærerne, og holde dem på et visst nivå.

Ved en av de andre skolene, som også har hatt Flexid-kurs i flere år, oppsummerer en av de ansatte hvorfor det er viktig å utvide opplæringen til også å gjelde klassefellesskapet, de ansatte og ungdommenes foreldre:

Det handler om en felles forståelse og holdning som jeg tenker en er nødt til å inneha hvis en skal jobbe på en ungdomsskole som er så multikulturell som vår.

7.2. Lærermoduleten skal bidra til bevissthet rundt migrasjon, inkludering og identitetsutvikling

Kurspilotens modul 4 er rettet mot ansatte i skole og fritid og har følgende målsetting:

- å gi et bedre kunnskapsgrunnlag om elevgruppen krysskulturelle elever, og forståelse for det som er særskilt ved identitetsutvikling, ressurser og utfordringer hos krysskulturelle barn.
- bidra til en skolekultur med bevisst fokus på inkludering og identitetsbekreftende miljø for alle elever.
- Bevisstgjøring på utfordringer knyttet til migrasjon, for forståelse av foreldresamarbeid, inkludering av alle elever og forebygging av motsetninger og utenforskap

Ansattmodulen skal ha tydelig relevans for og forankring i læreplanen. Modulen var planlagt som 3 samlinger a 2.5 time. Som følge av pandemi-begrensninger ble den redusert til to samlinger på tre timer hver. Undervisningen skulle vektlegge aktivt bruk av eksempler fra skolehverdag, øvelser, dialog og utveksling med deltagerne.

7.2.1 Nødvendigheten av økt interkulturell kompetanse i skolen

Tema for første samling ble todelt; 1) Norsk skole 2021 – flerkulturell, global og norsk og 2) Krysskulturelle liv, oppvekst og foreldreskap.

I den første samlingen settes temaene som tas opp i kurspilotens modul 4 inn i en pedagogisk og utdanningsfaglig ramme. Nødvendigheten av økt interkulturell kompetanse i skolen knyttes først til det nye læreplanverket for kunnskapsløftet (Kunnskapsdepartementet, 2017), overordnet del, der punktene *identitet og kulturelt mangfold* og *demokrati og medvirkning* fra opplæringsens verdigrunnlag omtales og der det også siteres fra *Prinsipper for læring, utvikling og danning*. Her nevnes særlig det viktige samspillet mellom sosial læring og faglig læring og hvordan skolen er en svært viktig arena for utviklingen av elevenes identitet og selvilde, meninger og holdninger. Fra det tverrfaglige temaet Folkehelse og livsmestring løftes særlig betydningen av en trygg identitet for barnas og de unges psykiske helse. Herfra flyttes fokuset til dagens norske skole og nødvendigheten av interkulturell kompetanse i alle ledd og i hele personalet for å kunne møte på en informert og forpliktende måte dagens flerkulturelle virkelighet og de mange krysskulturelle barn og unge i skolen. Sitater fra flere nylig ankomne migrantforeldre brukes for å illustrere hvordan møtet med den norske skolen for mange oppleves som det største kultursjokket. Nordmenn er stolte av sin enhetsskole som fremmer likhet og likeverd mellom samfunnslag og sosiokulturelle grupper og som dyrker det autonome og selvbevisste barnet. Migrantforeldrene ser respektløse elever som utfordrer de voksnes autoritet (Johannessen, 2007; Salole, 2018; Wikan, 2007). Denne innledningen danner en overgang til temaene migrasjon og akkulturasjon slik disse prosessene erfares av barn og foreldre og barn og det andre hovedtemaet på første samling i ansattmodulen.

Det andre temaet som belyses er krysskulturelle liv, oppvekst og foreldreskap. Krysskulturelle barn kan beskrives som «[...] barn og unge som har levd eller lever med regelmessig påvirkning fra to eller flere kulturer i en betydelig del av oppveksten og sine første atten leveår» (Pollock, Van Reken Pollock 2017). I dette temaet settes det fokus på at krysskultur er å leve i hver av kulturene, og samtidig etablere en blanding av disse. Å forholde seg til sin krysskultur-tilværelse, handler om å utvikle ferdigheter som er forskjellig fra det å vokse opp med bare én primær kulturell utvikling. Det handler også om utfordringer som tap og sorg fordi man selv eller familien har flyttet, og dermed har “hjertet på flere steder”.

Omstendighetene i en krysskulturell oppvekst gjør at barnet i stor grad vokser opp med en annen kultur enn minst en av sine foreldre. Om ungdommene identifiserer seg mest som minoritet, eller om de opplever at «hjemmekulturen» eller minoritetsmiljøet har liten betydning for hvem de er, er de ulike kulturene like fullt en del av deres oppvekst og identitetsutvikling, både språklig, sosialt og kulturelt. Opplevelsen av å være knyttet til flere kulturer uten å ha full tilhørighet til noen av dem, samt følelsen av å være annerledes, er ofte medfølgende for krysskulturelle barn og unge. Denne annerledesheten kan gi unge en følelse av å være verken – eller, eller at man må velge mellom kulturene man er en del av. Gjennom å knytte identitet til begrepet krysskulturell søker man å gi en opplevelse av tilhørighet, både til andre i gruppen og til andre i verden. Krysskulturell ungdom er ikke

bare en del av en minoritetsgruppe i Norge, men også en del av et større internasjonalt fellesskap (Østby et. al. u.å).

Ungdommenes krysskulturelle identitet blir under samlingen visualisert gjennom en blå (opprinnelsesland) og gul (nytt land) modelleireklump, som til slutt er knadd så godt sammen at den blir én grønn klump (krysskulturell identitet). Virkemiddelet er enkelt og utprøvd blant ungdommene på Flexid-kurs gjennom flere år. Deltakerne på ansattmodulen responderer også godt til øvelsen:

Men den er veldig fin for å forstå hvordan det er å være litt fremmed både her og der og den følelsen av å være i midten.

En annen deltaker kommenterte også de metodiske virkemidlene i undervisningen da hen ble spurt om det var noen tema som var særlig viktige, og hvordan øvelsen poengterte ungdommenes utfordringer:

Jeg tenker den der måten det ble lagt fram hva det vil si... der man er blå⁶, man er gul, det visuelle med hvordan man er krysskulturell [...] og har identiteten fra sitt hjemland og det nye stedet og hvordan det flettes og [...] fordeler og ulemper. Jeg tenker spesielt på hvilke utfordringer de møter og hvordan vi som skole kan hjelpe dem og tilrettelegge for dem på veien.

En tredje informant la vekt på hvor viktig det er at lærerne forstår migrasjonsprosessen og hvordan den kan påvirke både ungdommens oppførsel på skolen og vanskeliggjøre samarbeidet med foreldrene:

Det er jo ingen av temaene som ikke er viktige [...] men, jeg tenker at det med migrasjonsprosessen, det å flytte til et sted og det å ha forståelse for hva som faktisk skjer med mennesker som flytter, uansett grunn- [...] Og det å ha en forståelse for at litt sånn irrasjonelle uforståelige væremåter, som vi synes det er da, i møte med dem faktisk kan være ganske normalt.

Et av hovedmålene med lærermodulen er å gi de ansatte en forståelse for det som er særskilt ved identitetsutvikling og de utfordringene som krysskulturelle barn møter og lever i. At de ansatte får utviklet en forståelse for ungdommenes til tider irrasjonelle oppførsel gir en "Sense of coherence", en forståelse bygd på en opplevelse av mening og sammenheng, et sentralt teoretisk perspektiv i kurspilotens metodikk. Samme opplevelse av forståelse uttrykker en lærer når det gjelder samarbeidet med foreldrene, og hvordan flytteprosessen også kan påvirke skole-hjem samarbeidet:

Så akkurat den biten, en bevisstgjøring av hvorfor lærerne ikke får til å samarbeide alltid med familier som er nyankomne, det tenker jeg er kjempeviktig. Og ikke minst for å skape gode holdninger hos lærerne.

⁶ Viser til øvelsen med modelleire der fargene symboliserer de ulike kulturene og hvordan de blandes sammen hos krysskulturelle.

7.2.2 Språk og følelser et tett knyttet sammen

Tema for andre samling ble også todelt; 1) *Krysskulturelle liv, oppvekst og foreldreskap* og 2) *Språk, følelser og kommunikasjon*, men med hovedvekt på flerspråklighet som ressurs, og hvordan språk, kultur og følelser er tett knyttet sammen.

Flexid-kurset for ungdommene tar også opp temaet språk og følelser, nettopp fordi disse henger sammen og følelsene våre ofte vil være knyttet til morsmålet vårt. Derfor kan det bli både vanskelig og frustrerende å uttrykke våre innerste følelser på et språk vi ikke fullt ut behersker. Temaet er en del av lærermodulen for å gi rom for refleksjon og samtale mellom de ansatte og samtidig, gjennom praktiske øvelser, vise hvordan språket konkret påvirker kommunikasjonen mellom ungdommene og mellom ungdommene og lærere/ansatte:

Når man skal uttrykke de innerste følelsene (glede, sorg, sinne, frustrasjon, kjærlighet osv) blir dette ofte vanskelig og mangelfullt på et annet språk. Derfor reagerer man følelsesmessig på for eksempel banning på morsmålet, mens det når det samme sies på et annet språk "treffer" det ikke eller sårer på samme måte. Mange ungdommer med minoritetsbakgrunn banner ikke på morsmålet fordi foreldrene lærer dem hva som ikke er tillatt å si. De samme ungdommene kan allikevel være voldsomme på å bruke norske stygge ord/banneord. Hvorfor er det slik? Mange av foreldrene behersker ikke språket på et nivå slik at de vil kunne regulere hva barna kan si. Skolen regulerer ofte banneord eller stygge ord med å si at disse ordene ikke er bra å bruke, men det er sjelden man tenker over nødvendigheten av å forklare hva innholdet i ordene betyr. Eller spørre barna/ungdommen om de vet hva de egentlig går rundt og sier (Østby et. al, u.å., s. 40). Flere av deltakerne kommenterte at temaet språk og følelser var nyttig, og at nettopp denne konkretiseringen hadde vært en tankevekker.

En annen av informantene fortalte hvordan samtalen rundt mikroagresjon hadde gjort hen oppmerksom på hvordan hen møter elever med minoritetsbakgrunn. Hvordan alle disse små kommentarene eller bemerkningene som gjerne er velmente, kan oppleves som nedlatende og en stadig påminnelse om annerledeshet. Under samlingen åpnes det for diskusjon i ansattgruppen om hvorvidt vennlige og velmente spørsmål kan oppleves negativt. Som for eksempel «Hvor lenge har du bodd i Norge?», «Hvor kommer du fra?» eller «Du er så flink til å snakke norsk!» disse ofte kan være eksempler på nysgjerrighet, curiositet, en måte å starte opp samtale på. Samtidig kan de mistolkes av personer med minoritetsbakgrunn og føre til dårlig stemning.

Og så det med hvilke forventninger man har til ungdommene når de er i klasserommet. Det med å, måten de kan snakke til en elev, sånn som det med at man sier kanskje noe som en tenker er hyggelig, men som blir som en mygg, er det det? Det å være en, det er noe jeg aldri har tenkt på.

Figur 22: Velmente spørsmål kan oppleves negativt. Bilde fra presentasjon i kursmodulen.

Ledelsen ved en av skolene mente at ansattmodulen hadde vært nyttig både faglig og for fellesskapet i ansattgruppa. Hen viste til at modulen gav mer innsikt og forståelse blant lærerne for hvorfor ledelsen har valgt å satse på Flexid, til tross for at elevene mister undervisningstimer:

Jeg vil si at opplevelsen av for eksempel ansattmodul, det var jo at det ble en lydhør forsamling etter hvert, som absolutt så og kjente igjen sine elever og seg selv også i de ulike temaene som vi dro igjennom og tenker at det handler om både de store linjene i forhold til hva det gjør med oss som flytter fra en plass til en annen til der kultur og tradisjoner er ulik og hva det kan gjøre med oss som individ. [...] Jeg tenker også at det er en styrke i forhold til å få foreldrene inn og at de og blir kjent med hva det er som er tematikken i Flexid.

7.3. Mindre tilbakemeldinger rundt faglige tema, mer dialog og tanker rundt situasjonsbestemte erfaringer

Fritidsklubben inviterte alle ansatte i kommunens oppvekstetater (barnehage, skole, fritid, SLT, barnevern), i tillegg til Flyktningetjenesten.

Ansattsamlingene på skolene ble holdt på ansattrommet, noen steder i klasserom, på ettermiddagen i lærernes arbeidstid. Alle ansatte på skolen var invitert og fremmøte ble regnet som obligatorisk.

Skolene og fritidsklubbens samlinger ble fordelt mellom to eksterne, sertifiserte Flexid-instruktører. Kursholderne har også vært med i prosjektgruppen og deltatt i utviklingen av kurspiloten. Det var utarbeidet en power point til bruk under samlingene samt et notat for introduksjon og instruksjon. På forhånd var det forventet at kursholder hadde gjort seg kjent med Flexid-kursmaterialet i tillegg til utarbeidet materiale for ansattmodulen.

Undervisningen var strukturert rundt en power point og det blir mye undervisning og presentasjon av teoretiske perspektiver innenfor migrasjonsfeltet. Ansattmodulen er utviklet som kompetansehevende seminar og det er derfor mindre dialog og invitasjon til erfaringsdeling fra deltakerne enn i foreldremodulen. Tidlig i første samling vises det til læreplanene og Kunnskapsløftet

2020. Det brukes tid på akkulturasjonsteori og hvordan akkulturasjonsstress manifesteres i systemer, som det norske skolesystemet. Det ble hyppig referert til relevant litteratur, nettressurser eller fagpersoner under begge samlingene.

Til tross for at modulen var lagt opp som et fagseminar for alle ansatte, var det bare et fåtall av lærerne som gjorde notater eller kom med spørsmål eller kommentarer til det faglige innholdet. Tilbakemeldingene og dialogen var mer rundt situasjonsbestemte erfaringer og utveksling av tanker rundt disse.

Jeg opplevde modul 2 som bedre enn modul 1, og det handlet kun om at jeg opplevde at lærerne var mye mer aktive og deltakende på modulen i går enn de var for et år siden. Da var det veldig stille. Og det handlet nok litt om at var mye foredrag på den første. I går var de aktive. Og de ble stilt flere spørsmål sånn at det kunne være en toveis kommunikasjon.

Under samlingene var det lagt inn aktiviteter der formålet var å oppmuntre til refleksjon rundt egen praksis i klasserommet og i møte med krysskulturelle elever. Aktivitetene fikk stort sett gode tilbakemeldinger og flere kommenterte at de fikk satt i gang gode refleksjonsprosesser.

Den første modulen var det mye gjenkjennelse og mye deltakelse, og i ettertid var det nesten sånn halleluja-stemning. Dette var helt supert. [...] Alt er bare veldig konkret, direkte og morsomt med storyene som hun kunne krydre det med, som er gjenkjennbart. Ja, litt sånne tankeeksperimenter med bilder og sånt. Det var kjempebra. Gang nummer to, som ble utsatt og utsatt og utsatt, da var det nok mer faktabasert i forhold til psykologi og litt sånn, det var litt mer slitsomt å komme seg gjennom.

Disse ulike erfaringene med samme modul tyder på at det ble gitt noe rom for lokale tilpasninger og at kursholderen åpnet for improvisasjoner og endringer underveis. Aktivitetene i samlingene var ulike, noe som kan forklare hvorfor deltakerne opplevde samlingene ulikt. Begge kursholderne har lang erfaring fra Flexid-kurset og er erfarne undervisere med kompetanse innen migrasjon, interkulturell kommunikasjon og kulturforståelse.

Den første ansattsamlingen i fritidsklubben, sammen med samarbeidspartnere i kommunen, fikk også gode tilbakemeldinger. Av smittevern hensyn måtte andre og siste samling utsettes flere ganger, før den til slutt måtte avlyses og tas ut av kurspiloten.

7.4. Trygge klasserom for utrygge tema

Johannessen (2015) fremhever viktigheten av relasjonen og den interpersonlige kjennskapen mellom lærer og elev for at læreren skal kunne legge til rette for et trygt klasserom der elever med ulike livssynsbakgrunn kan utveksle synspunkter og erfaringer knyttet til eget livssyn. Sitatene under viser at dette oppleves utfordrende for lærerne og understreker behovet for interkulturell kompetanse i møte med et mer mangfoldig elevgrunnlag:

Jeg syntes vi ofte står i [...] dilemmaer som vi syntes er vanskelig, f.eks. i KRLE, så er blant annet seksualitet eller homofili tema. [...] Så har vi ytringsfrihet, vi skal åpne for samtale og diskusjon. Og så synes jeg ikke at jeg får det til å behandle det på en ordentlig måte, sånn at alle i det klasserommet skal føle seg respektert da. Og det å få til at vi kan være uenige.

Jeg synes det er vanskelig, men de er samtidig veldig åpne, jeg synes mange er flinke til å reflektere, men jeg synes det er vanskelig å balansere det og så skal jeg være objektiv som lærer, men samtidig så kan jeg ikke være helt objektiv heller, for det er ting som er greit og ikke

greit da. Så det å få alle syn på banen, samtidig som det skal være respektfullt, den samtalen, det er alltid vanskelig.

Kartleggingen vår av bakgrunnen til de krysskulturelle ungdommene som deltok i kurspiloten (kapittel 4) viser at gudstroen er sterk hos mange av ungdommene. Flere av Flexid-kursholderne viste også til viktigheten av å bevisstgjøre de unge rundt sosial kontroll, reflektere rundt egne holdninger og verdier samt det å være minoritet i majoriteten, inkludert det å være en seksuell minoritet. Ved en utvidelse av lærermodulen kan det være hensiktsmessig å vurdere om tema som kjønn, religion og verdier vil være nyttige tema. Religionsdidaktisk forskning på klasseromssamtalen som arbeidsmåte i ungdomsskolen viser at læreres vegring mot å ta opp slike tema dels er knyttet til opplevelsen av manglende fagkunnskap om religion og livssyns, dels til bekymring for at klasserommet ikke skal oppleves trygt for alle (Jackson, 2014; Johannessen, 2014).

Det er videre viktig at det gis mulighet for å reflektere videre over den fagkunnskapen som er formidlet i kurssammenheng slik at den kan styrke det faglige skjønnnet i møte med de lokale forholdene og situasjonene ved hver enkelt skole og klasse.

7.5. Modulens relevans - innspill til lærerens arbeidshverdag

Flere av lærerne nevnte hvordan ansattmodulens tema er relevante med tanke på kompetansemål og de overordnede målene i Læreplanen. Det er spesielt interessant at noen av lærerne, som følge av kursdagen hadde aktualisert flere av kompetansemålene i retning av kursmodulens tema. Andre lærere var mer generelt positive med tanke på kursmodulens relevans for egne fag, men uten at de ennå hadde innarbeidet noen av temaene i undervisningen:

Det handler jo i stor grad om livsmestring og psykisk helse det her. Det å skape seg en grunnleggende trygg identitet. Og det er det hele Flexid-prosjektet er basert på, er jo å være trygg i den fleksibiliteten mellom de identitetene du har. Og det å gjøre det for andre sånn at elevene også er trygge på hverandre, tenker jeg jo er midt i blinken. Så hele Flexid-kurset kan du putte inn på ulike knagger i læreplanen og hvis ikke dette er dybdelæring og evig læring, så er det jo ingenting som er det.

Det ideelle med tanke på kompetanseutvikling og varige endringer i undervisning ville være om det ble lagt opp til et organisert samarbeid mellom faglærerne i forlengelsen av kurset for å innarbeide kurspilotens perspektiver i undervisningen.

Ansattmodulen, slik den er laget, har relativt mye fagstoff på de få timene som satt av. Det betyr også at det kan bli knapt med tid til å knytte fagstoffet til deltakernes undervisningspraksis. Det bør likevel vurderes i den videre utviklingen av konseptet om modulen skal utvides med blant annet arbeid med spesifikke case som aktualiserer tematikken:

Ja, jeg vil gjerne ha en kurskveld til på en måte hvor vi kanskje hadde noen caser da. Sånn at vi sammen kan snakke om hvordan snakke med ungdom om det, for det ble nevnt litt i går at "ja, men det ville jeg tatt opp i klassen, det ville jeg snakket om", sa kurslederen. Og det er jeg enig i, men det er hvordan som er så vanskelig.

Den korte kursmodulen gir heller ikke anledning til å gå inn på dilemmaer som kan oppstå i undervisningen når man arbeider med noen av temaene som belyses i ansattmodulen. Dette kan være spørsmål om interkulturelle tema som noen av elevene kan oppleve som for personlige eller sensitive.

Dette understreker betydningen av god didaktisk kunnskap som en forutsetning for å kunne undervise om disse temaene på måter som sikrer et godt læringsmiljø:

Fordi at det perspektivet som er på det kurset, det er å forstå flerkulturelle ungdommer bedre, ikke sant. Det er det som er målet. Men kanskje vi savner noe som, fra lærerperspektiv, [...] hvordan jobbe med det. Hvordan møte.

Jeg skulle gjerne hatt mer i forhold til det med rasisme, toleranse. Jeg synes det var veldig flott det [Navn på kursholder] snakket om å ta opp sånn dagligdagse dilemmaer som vi møter, i forhold til det med ordbruk og hva de kaller hverandre, nesten litt sånn case jobbing.

7.6. Interkulturell kompetanse gir trygge klasserom. Kort oppsummering av hovedfunn fra modul 4 – lærermodulen

Lærermodulen er utviklet for skolene som gjennomfører Flexid-kurs for ungdommer med krysskulturell bakgrunn. Modulen var i utgangspunktet utviklet for tre samlinger, men måtte reduseres grunnet pandemien. Temaene *Den flerkulturelle skolen*, *Krysskulturelle liv* og *Språk og følelser* samt metodikken som brukes i modulen bygger på Flexid-kurset. Kurset ble holdt på skolen, etter at elevene hadde avsluttet sin skoledag og alle ansatte var invitert. Samlingene ble ledet av kursholder fra Flexid og ble redusert fra tre samlinger til to grunnet pandemien. Det var gjennomgående godt fremmøte av lærerstaben og andre ansatte ved skolene.

Temaene engasjerte de ansatte som deltok aktivt oppgavene og øvelsene. Modulen er utviklet som et kompetansehevende seminar og det var derfor mindre dialog og invitasjon til erfaringsdeling fra deltakerne enn i de andre modulene. Flere av lærerne påpekte at det ikke ble tid til å knytte fagstoffet til de utfordringene læreren møter i de daglige.

Utvikling av interkulturell kompetanse som en integrert del av profesjonskompetansen krever en langsiktig plan for kompetanseheving forankret i skoleledelsen. Det vil videre kreve et metodisk opplegg for praksisutvikling. Ansattmodulen, slik den ble utviklet i kurspiloten, hadde heller ikke dette som ambisjon. Skal opplæringsprogrammet nå sin målsetting om å styrke krysskulturell ungdom i deres identitetsarbeid og bidra til inkludering, vil interkulturell kompetanse være helt nødvendig.

Med tanke på kompetanseutvikling og varige endringer i undervisning vil det være hensiktsmessig å legge opp til et organisert samarbeid mellom faglærerne i forlengelsen av kurset for å innarbeide kurspilotens perspektiver i undervisningen.

Kapittel 8 Å styrke inkluderingsarbeidet og de krysskulturelle elevenes identitetsarbeid

8.1 Innledning

Det overordnede målet med kurspiloten har vært lage et ettårig kursopplegg til bruk i skolen som styrker krysskulturell ungdoms identitetsarbeid og skolens arbeid med inkludering av denne kategorien ungdom. Vi har valgt å bruke betegnelsen krysskulturell ungdom og har argumentert for at denne bedre favner de elevene vi snakker om og bedre beskriver det som kjennetegner dem. Ungdomsårene er viktige formende år. Det er en periode hvor spørsmål rundt hvem jeg er, hva min plass er og hva den kan være i de ulike fellesskapene jeg er en del av og ønsker å være i, blir viktige og

påtrengende for alle ungdommer. Dette identitetsarbeidet foregår, som vi har påpekt i utviklingsdelen av rapporten, i et samspill med ungdommens viktige andre samt på alle arenaer de ferdes og der de inngår i relasjoner med andre.

I kurspiloten har vi identifisert noen arenaer, med sine sosiale fellesskap, som vi anser som særlig betydningsfulle for identitetsutviklingen. Dette både i kraft av den tiden ungdommene tilbringer der og i kraft av styrken og varigheten av de sosiale båndene som etableres og utvikles. Disse er for det første skolen og klassen som en arena der ungdommene tilbringer mye tid i det daglige, og som de investerer mye tid og engasjement i, også utover selve skoledagen. Skolen er et viktig sted for samvær med jevnaldrende og venner og hvor de lærer hverandre å kjenne gjennom tilrettelagte lærings- og dannelsesprosesser. Slik blir også kontaktlæreren, sammen med andre lærere og ansatte i skolen, viktige personer for de unge som kan ha avgjørende betydning for dem når de møter utfordringer i hverdagen (Arnesen et al, 2010; Fandrem, Johannessen & Haus, 2015; Hayes et al, 2006; Hattie; Jackson, 2014). For det andre er familien og foreldrenes sosiale miljø fremdeles viktig for ungdommene. I kurspiloten har vi særlig tenkt inn foreldrene som ungdommenes nærmeste omsorgspersoner. Foreldrene har også en viktig rolle inn mot skolen i samarbeidet om elevenes læring og dannelse. I ungdomsårene betyr vennskap med jevnaldrende stadig mer for utviklingen av selvforståelsen og opplevelsen av egenverd. Dermed blir også alle arenaer hvor de krysskulturelle ungdommene møter andre unge viktige for dem i deres identitetsarbeid og for opplevelsen av å være regnet med, hørt til og bli anerkjent – kort sagt å oppleve seg inkludert. I kurspiloten, slik den ble gjennomført i fire kommuner, ble det ikke anledning til å samle tilstrekkelig data fra en kommunal fritidsklubb som opprinnelig planlagt. Imidlertid har vi data fra spørreundersøkelsen om deltakernes organiserte og uorganiserte aktiviteter på fritiden, ungdommenes vennskspsrelasjoner og deres nettverk i lokalsamfunnet. Dette kompletteres i intervjuene med ungdommene.

Identifiseringen av disse arenaene og tre kategoriene av viktige andre som særlig betydningsfulle for de krysskulturelle ungdommenes identitetsarbeid og opplevelse av tilhørighet, gjorde det klart at en kurspilot for krysskulturell ungdom rettet mot skolen burde supplere Flexid-kurset med et tilbud også for disse gruppene. Disse viktige andre ville være de første til å legge merke til, og til å forholde seg til, de endringene som skjer med ungdommene i og med de erfaringene de gjør seg i Flexid-kurset og de nye kunnskapene, forståelsene og ferdighetene de tilegner seg der. Tanken var at det ville styrke måloppnåelsen om det ble satt inn målrettede tiltak også mot disse gruppene og slik styrke deres forutsetninger for å fungere som støttende for ungdommene i den lærings- og dannelsesprosess som er Flexid-kursets målsetning.

I denne oppsummeringen og diskusjonen med grunnlag i de erfaringer som er gjort og som er redegjort for i de forgående kapitlene, vil vi følge de fire tiltakspunktene som ble formulert i tilbudet. Punktene omfatter sentrale elementer i Interkulturell kompetanse, blant annet kunnskap om det globale kulturelle mangfoldet, utviklingen av kultursensitivitet og ferdigheter i interkulturell kommunikasjon og inkluderende sosiale praksiser med vekt på verdsetting av og arbeid med sosiokulturell forskjellighet og utvikling av trygge flerkulturelle fellesskap (Arnesen et al, 2010; Javo, 2010; Salole, 2018; UNESCO 2013). De fire punktene omfatter målrettede tiltak på flere nivå, på mange ulike arenaer og rettet mot ulike kategorier av aktører og er formulert slik: 1) Utfordre etablert tenkning om elevmangfold og å *tilføre kunnskap om sosiokulturell forskjellighet og mangfold* blant skoleledere, lærere, medelever og deres foreldre, 2) *Styrke kultursensitivitet* både i de pedagogiske profesjonene, i ledelsen og blant elevene gjennom refleksjon og bevisst arbeid med ulike dimensjoner av forskjellighet, 3) Ha *fokus på hele elevgruppens tilhørighet* og felles forståelse av mangfold og et

flerkulturelt fellesskap og 4) *Konkretisere tiltak og innhold i skolehverdagen* som kan styrke minoritetslevers identitet.

8.2 Utfordre etablert tenkning om elevmangfold og å tilføre kunnskap om sosiokulturell forskjellighet og mangfold blant skoleledere, lærere, medelever og deres foreldre

De 12 modulene i Flexid-kurset introduserer deltakerne for 12 ulike tema eller kunnskapsområder som til sammen gir mange forskjellige perspektiver på det globale kulturelle mangfoldet og de sosiokulturelle likheter og forskjeller de erfarer i møte med ulike miljøer og andre ungdommer. Deltakerne forteller at de blir slått av hvor intuitivt likt de som krysskulturell ungdom har opplevd slik likhet og forskjellighet fra sine ståsteder i skiftende minoritets- og majoritetsposisjoner. Temaene som tas opp i Flexid-kurset er blant annet opplevelser av egen tilhørighet, ulike varianter av akkulturasjon og krysskulturell oppvekst, migrasjon og migrasjonsprosesser, kompetanse i kodeveksling og brobygging mellom ulike kulturelle kontekster, fordommer og rasisme på ulike plan og nivå, inkludert egne stereotypier og fordommer mot andre grupper, ideer om «vi og de andre», tilpasning og lojalitet til eget minoritetsfellesskap versus norskhet og «norsk nok» og kjønnsrolleforventninger som konkrete uttrykk for dette.

Samlingene legges opp med en fast, gjennomgående struktur. Den faste malen for totimers-øktene er laget med tanke på å gi klare, forutsigbare rammer og slik legge til rette for at deltakerne skal kjenne seg trygge og ivaretatt i undervisningssituasjonen. Erfaringen er at dette er en viktig forutsetning for aktiv deltakelse og opplevelsen av at det er trygt å dele egne erfaringer, tanker og forståelser. Når disse deles og møter ny kunnskap og nye perspektiver innenfor de ulike temaene, kan det for noen reaktivere vonde minner fra flukt og konflikt i opprinnelseslandet eller problematiske forhold i oppveksten. Det kan også utfordre grunnleggende verdier og holdninger og forståelser og fordommer man trenger for å opprettholde sammenheng og mening i hverdagen. En sentral målsetting er at deltakerne gjennom å bli personlig utfordret på denne måten, skal få ny innsikt om egne ressurser og eget verd som deltaker og som bidragsyter i skolens læringsfellesskap. Like sentralt er målet om at styrket krysskulturell identitet også vil ha betydning på andre arenaer der deltakerne er sammen med jevnaldrende og voksne og der minoritetserfaringer vanligvis ikke er synlige eller oppleves gyldige.

På denne måten kan ungdommene bli hørt og verdsatt og begynne å kjenne på en opplevelse av å være en ressurs og bidragsyter i majoritetskontekster, samtidig som det også vil være en viktig erfaring i møte med forventninger fra foreldre, slektninger og det miljøet de har vokst opp i og kjenner lojalitet til. Som det fremgår av spørreundersøkelsen opplevde mer enn 80 % av deltakerne på Flexid-kurset å ha blitt tryggere og sikrere på egen identitet som krysskulturell ungdom. Enda flere sa seg litt eller helt enig i at de gjennom Flexid-kurset var blitt mer bevisst på de ressursene de har som flerkulturelle og også forstod bedre hvordan andre krysskulturelle ungdommer har det. Disse erfaringene med modul 1 bekreftes også i det ungdommene forteller i intervjuene, og her fremgår det også hvordan de har lært nye måter å sette ord på sine erfaringer som er gjenkjennelige ut fra kursets ulike tema. Videre forteller flere at det har blitt mer interesserte i sin flerkulturelle bakgrunn og mer nysgjerrige på den kulturelle arven de har fra sine foreldre. De reflekterer også åpent og kritisk rundt de utfordringene de opplever og de dilemmaene de står i, både i relasjon til sine foreldre og til minoritetsmiljøet de har tilhørighet til. Slik sett bekrefter denne utprøvingen av kurspiloten tidligere dokumenterte erfaringer med Flexid-kurset (Jareg, 2009).

Når det gjelder de tre andre modulene er hovedmålsettingen først og fremst å formidle den samme konkrete kunnskapen som deltakerne i Flexid-modulen har arbeidet med til medelevene i egen klasse, til foreldrene / andre foresatte og til lærerne / de andre ansatte ved skolen. Det er også et mål at disse gruppene av viktige andre skal få utfordret egne forståelser av og holdninger til det kulturelle mangfoldet i vårt eget samfunn og i verden gjennom arbeidet med kunnskapsstoffet på samlingene. Derfor er det også bygget inn noen av de samme oppgavene og arbeidsmåtene i disse modulene som i Flexid-modulen, der tanken er å legge til rette for kritisk refleksjon og samtale. Men, både det klart mer begrensede omfanget av tema, mindre mulighet til å gå i dybden på grunn av kortere tidshorisont og mindre mulighet til å reflektere og bearbeide fagstoffet gjennom individuelt arbeid, gruppearbeid og samtale i hel gruppe, gjør at utbyttet for deltakerne i modul 2, 3 og 4 først og fremst forventes å handle om ny kunnskap og noe ny innsikt og forståelse og i mindre grad endrede praksiser og relasjoner. Vi har lite data fra intervjuene eller spørreundersøkelsen som kan bekrefte elevenes personlige utbytte av de to samlingene i klassemodulen, men som vist i kapittel 5 ser vi at denne modulen var viktig for deltakerne i modul 1. Flere av dem nevner at de syntes det var viktig at medelevene fikk vite litt om hva de hadde jobbet med i Flexid-kurset, og noen opplevde det også som personlig givende å få fortelle klassen om hva de hadde lært og samtidig få vist den personlige modningen og styrkede selvfølelsen de opplevde at kurset hadde gitt dem.

Til slutt i dette kapittelet (punkt 8.5) vil vi komme tilbake til hvordan planleggingen og gjennomføringen av klassemodulen kunne vært optimalisert med tanke på økt kulturkunnskap, kulturforståelse og særlig et mer kritisk blikk på egne holdninger og verdier knyttet til mangfold. Dette for å bidra til å berede grunnen for arbeidet i skolen med økt kultursensitivitet og inkluderende praksiser blant alle elevene.

Intervjudata (ungdommene, kursholderne og ansatte) og observasjonene fra gjennomføringen fra foreldremodulen indikerer i likhet med erfaringene fra foregående modul at Flexid-deltakerne opplevde det som viktig og positivt at foreldrene deres fikk del i noe av den samme kunnskapen som de selv hadde fått. Først og fremst uttrykte de håp om at foreldrene gjennom sin deltakelse i kurspiloten kunne forstå bedre hvordan det oppleves å være krysskulturell ungdom i dag og hvilke utfordringer de står overfor i spennet mellom foreldrenes forventninger og de forventningene de møter fra venner, samfunnet og skolen. En av deltakerne kunne ønske seg at foreldremodulen ble arrangert etter at Flexid-kurset var ferdig slik at foreldrene der kunne «... lære om ungdomshverdagen ... ved [at dere tar] eksempler direkte fra samlingene som viser hvordan ...vi har det ...». Da kunne dere «... faktisk på en måte vist dem hvordan det er å være krysskulturell og hvordan vi blir påvirket i hverdagen.» Denne eleven ønsker seg et opplegg som i praksis innebærer både mer aktualisering og grundigere bearbeiding av fagstoffet også i de tre nye modulene, etter modell av Flexid-kurset. Dette henger sammen med flere forhold, ikke minst tids- og personalbruken som kreves for opplegget som helhet. Det vil også forutsette en større grad av samordning mellom modulene som igjen vil kreve en betydelige større kjennskap og fortrolighet mellom kursholder og deltakere i alle modulene, for eksempel ved å legge opp til en større bruk av skolens egne lærere og ressurspersoner i alle modulene. Dette er et tema vi vil komme tilbake til i forbindelse med tema organisering og ledelse av kurset nedenfor.

Ansattmodulen ble i tråd med planene gjennomført mer som et fagkurs for pedagoger med større vekt på den metodiske og didaktiske tenkningen som ligger til grunn for Flexid-kurset. Samtidig fikk lærerne og de ansatte i fritidsklubben prøve seg på flere av de samme oppgavene som elevene møter i modul 1, og de ble i likhet med disse utfordret til å dele egne flerkulturelle erfaringer både i sin

profesjonsutøvelse som lærere og ellers. Konkrete anonymiserte elevcase og eksempler på pedagogiske problemstillinger på ulike nivå i skolen ble delt i plenum, og disse ble diskutert ved hjelp av ulike teoretiske perspektiver som tas opp i kurset. Eksempler på disse er et ressursperspektiv på mangfold, betingelser for arbeid med og verdsetting av forskjellighet i elevgruppen som et eget perspektiv i fagundervisningen. Hva et inkluderende læringsmiljø og god klasseledelse betyr med tanke på de krysskulturelle elevene, ble også diskutert i forbindelse med de ulike temaene fra modul 1 som ble gjennomgått av kursholderen. Både faglæreres og kontaktlærers perspektiv kom frem i løpet av de to samlingene og i noen grad også skoleleders og skoleeiers overordnede perspektiv med henvisning til det nye læreplanverkets overordnede del. På en av skolene, som for tiden var «Dembra-skole» parallelt med at de var med i kurspiloten, var også Dembra-koordinatoren med på samlingene og bidro med å sette kurspiloten inn i et mer langsiktig perspektiv, blant annet styrking av interkulturell kompetanse som et av satsningsområdene ved skolen.

Sett i et slikt langsiktig og helhetlig perspektiv varierte det mellom de deltakende skolene i hvilken grad skolene selv, for eksempel ved skoleledelsen, Flexid-instruktørene, kontaktlærerne eller sosiallærer fremstod som en koordinert prosjektorganisasjon med en samlet plan for optimal koordinering og sammenheng mellom modulene og dokumentasjonsprosjektet. Samlet sett fremstår dette som en svakhet ved organiseringen, dels som en følge av for lite fokus på eierskap i planleggingsfasen, dels som en følge av svært krevende arbeidsforhold grunnet pandemien. I den grad dette kan sies å ha hatt negativ innvirkning på kurskvaliteten i de enkelte modulene vil vi peke på muligheten for mindre personlig kjennskap mellom deltakerne og kursholderne enn ønskelig. Særlig i klassemodulen og foreldremodulen ville bedre koordinering og bedre personlig kjennskap kunne ha bidratt til å aktualisere fagstoffet i større grad og å knytte oppgaver og øvelser tettere til deltakernes hverdagserfaringer og skoleerfaringer. Generelt svak lokal prosjektledelse ved skolene som et gjennomgående trekk ved gjennomføringen av kurspiloten vi vil diskutere separat i siste del av kapittelet.

8.3 Styrke kultursensitivitet både i de pedagogiske profesjonene, i ledelsen og blant elevene gjennom refleksjon og bevisst arbeid med ulike dimensjoner av forskjellighet

Kultursensitivitet i profesjonsutøvelsen bygger på *kunnskap* om og eksponering for ulike kulturelt betingede uttrykksformer, levemåter og livsanskuelser og *bevissthet* om ens egen, kulturelt betingede levemåte og livsanskuelse. Den kommer til uttrykk i praksis som blant annet *en aksepterende holdning* til kulturelle forskjeller, åpenhet og «profesjonell nysgjerrighet» i møte med brukere og klienter – for eksempel elever og deres foreldre – samt utvikling av *spesifikke ferdigheter i å arbeide tverrkulturelt* i kultur møtesituasjoner (Arnesen et. al., 2010; Jávo, 2010; Salole 2018; UNESCO 2013). Som det fremgår utgjør kultursensitivitet en kompleks helhet av vitenskunnskap (alt fra hverdagskunnskap profesjonskunnskap til etnografisk kunnskap), praksiskunnskap (blant annet ferdigheter i interkulturell kommunikasjon og profesjonell kommunikasjon) og verdikunnskap (som blant annet toleranse og anerkjennelse av kulturell forskjellighet som realitet og verdi). Slike kunnskaper vil bli mer og mer vanlige og kunne gjenkjennes i befolkningen i sin alminnelighet etter hvert som samfunnet blir mer sosiokulturelt mangfoldig, og følgelig er det og høyt prioriterte kunnskaper i skolen. Utvikling av kultursensitivitet er blant annet rimelig å knytte til den sosiale læringen som skjer både i undervisningen og i alle andre aktiviteter i skolens regi og vil spille sammen med faglig læring i de enkelte fag i det daglige arbeidet i skolen (Kunnskapsdepartementet, 2017). I gjennomføringen av

kurspiloten har vi også sett at utvikling av kultursensitivitet gjennom arbeid med kulturelle forskjeller i barnesyn, barneoppdragelse og foreldrestiler også har stor verdi i foreldrenes akkulturasjonsprosess.

Når det gjelder tegn på styrket kultursensitivitet for deltakerne på Flexid-modulen (1), klassemodulen (2) og foreldremodulen (3) har vi så langt primært kommentert kunnskapsdimensjonen som et område der deltakerne og / eller kursholderne på vegne av dem melder om et godt læringsutbytte. I tillegg viser spørreundersøkelsen svært høye score på spørsmål som peker i retning av styrket identitet og selvbilde og i neste omgang mot styrket interkulturell kompetanse. I intervjuene forteller noen av deltakerne hvordan de opplever stolthet over å kunne formidle en ny og forsterket krysskulturell identitet til medelever i klassemodulen samtidig som de opplever glede over å ha lært et fagstoff knyttet til krysskulturelle barn og unge som de kan forklare for sine medelever.

Den samme utviklingen av ferdighetsaspektet ved kultursensitivitet gjennom arbeid med ulike dimensjoner av kulturforskjeller, har ikke latt seg dokumentere hos deltakerne i ansattmodulene. Dette må forstås på bakgrunn av blant annet den korte tiden avsatt til samlinger – bare 2 x 2 undervisningstimer i kurspiloten grunnet personalutfordringer under pandemien – men også på bakgrunn av begrensningene når det gjelder mulige arbeidsmåter innenfor en begrenset tidsramme. Samlingene for ansatte var i sin helhet plenumssamlinger, men med noen individuelle øvelser og summegrupper. Dette gir liten mulighet for å knytte fagstoffet om kulturelle forskjeller, migrasjon, kultursjokk, minoritets-majoritetsrelasjoner og akkulturasjon til deltakernes daglige profesjonelle praksis i klasserommet. For å oppnå høyere måloppnåelse langs ferdighetsdimensjonen vil det være nødvendig å utvikle ansattmodulen med en oppfølging som i større grad er knyttet til undervisningspraksis og pedagogisk ledelse. Her ville man kunne bygge inn temaer som interkulturell kommunikasjon og bruk av tolk og konflikthåndtering i den flerkulturelle skolen og hvor simulering og rollespill inngår i kursopplegget. Et annet aktuelt tema fra interkulturell pedagogikk som ligger tett opp til den daglige pedagogiske praksis og som ville vært naturlig å ta inn i en videre utvikling av ansattmodulen, er elev-lærerrelasjonen og særlig kontaktlærerens interpersonlige kunnskap med, og relasjon til, de krysskulturelle ungdommene. Det var imidlertid en bevisst vurdering av hvor store tids- og personalressurser det kan forventes at skolene vil prioritere å sette av til et kurs som dette, som lå til grunn for valget av bare 2 x 3 timers undervisning i ansattmodulen. I siste del av dette kapittelet diskuterer vi hvordan en styrking av kompetansemodulen for de ansatte må sees i sammenheng med skolenes langsiktige planer for skoleutvikling.

Et av resultatene fra spørreundersøkelsen er at svært få av de deltakende elevene mente at kontaktlæreren kjente foreldrene deres og situasjonen deres hjemme. I intervjuene kom det frem at dette var noe de ønsket. En elev beskrev den nære relasjonen hun hadde til læreren og den støtten hun opplevde fra denne som noe av det mest positive og betydningsfulle ved sin opplevelse av skolen og hverdagslivet ellers. Den store betydningen krysskulturelle elever tillegger en god personlig relasjon til og jevn faglige støtte fra læreren står i sterk kontrast til hvor lite vanlig dette ser ut til å være blant deltakerne i kurspiloten. En naturlig og ønskelig videreføring av ansattmodulen utover det korte kurset på to ettermiddager vil, slik vi ser det, være å tenke denne modulen som en kick-off-samling for et lengre og mer dyptgående opplegg for skoleutvikling og som diskutere erfaringer og nåværende rutiner og ressurser opp mot en ønsket utvikling videre mot styrket inkludering og støtte i identitetsarbeidet for de krysskulturelle elevene.

Av andre temaer det vil være aktuelt å arbeide videre med i forlengelse av ansattmodulen er hvordan kultur og mangfoldsperspektiv kan innarbeides i de enkelte fag i tråd med de nye læreplanene. I overordnet del av læreplanverket om opplæringens verdigrunnlag sies det i punktet om identitet og

kulturelt mangfold at skolen skal «... bidra til at hver elev kan ivareta og utvikle sin identitet i et inkluderende fellesskap» (Kunnskapsdepartementet (2017). I nyere pedagogisk og fagdidaktisk forskning finnes etter hvert mange eksempler på hvordan det kan arbeides med kulturelt mangfold som ressurs i undervisningen for eksempel i samfunnsfag og KRLE (Skeie & Fandrem, 2021; Hayes m. fl. 2006; Johannessen & Husebø, 2019; Jackson, 2014; Veia Rosnes, Sikveland & Johannessen, 2022)

8.4 Ha fokus på hele elevgruppens tilhørighet og felles forståelse av mangfold og et flerkulturelt fellesskap – og hvordan jobbe med klassefellesskapet.

Til grunn for kurspilotens målsetting om å styrke deltakerskolenes arbeid med å inkludere de krysskulturelle elevene i klassefellesskapet, ligger forutsetningen om at målrettet inkluderingsarbeid må gjelde alle elevene og at læreren må ha et langsiktig fokus på læringsmiljøet som helhet samtidig som hen ser enkelteleven og dennes behov. For å lykkes med dette må læreren opparbeide kunnskap om elevgruppen og dens særegne gruppedynamikk så vel som interpersonlig kjennskap med hver enkelt elev (Johannessen, 2014; Hayes m. fl. 2006). Slik kjennskap med enkelteleven utvikles over tid og krever både fokus og tålmodighet og noen ganger ekstra innlevelse og vilje til å sette seg inn i nye sosiokulturelle forhold som for eksempel etniske og religiøse minoritetskontekster med sine særegne livsstiler, normer og verdier. Det handler uansett om å vise omsorg for den enkelte elev og som innebærer «... å hjelpe elever som tar uheldige valg, ikke føler seg inkludert, eller som strever med å lære det som er ønsket og forventet.» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.18). Men, slik satsing på å styrke relasjonen elev-lærer, blant annet gjennom å «... investere i høyere nivåer av samarbeid, selvtillit og forpliktelse ...» vil lønne seg i form av bedret klassemiljø og bedre læring for elevene (Hattie, 2013, s. 238). I vår sammenheng kan dette handle om at skoleledere og skoleeiere legger til rette for at kontaktlærere og faglærere får mulighet til å utvikle grunnleggende interkulturell kompetanse gjennom kurs og videreutdanning. Gjennom dette vil terskelen for å tilegne seg relevant kunnskap om stadig nye minoritetskontekster senkes, også fordi økt generell kunnskap gir økt trygghet til å våge å spørre og å ta i bruk elevens egen kunnskap om sin bakgrunn og slik legger grunnlaget for en tillitsfull relasjon.

De erfaringene som er gjort i gjennomføringen av kurspiloten har ledet oss til den konklusjon at modulene som er utviklet for å støtte opp om Flexid-kurset alle bør sees som en første introduksjon og begynnelse på en mer langsiktig satsing som fortsetter ut over «prosjektåret». Vi har allerede nevnt at det bør være et mål at både kontaktlærere og faglærere over tid får internopplæring eller videreutdanning i interkulturelle pedagogikk. Vi har lært gjennom egen forskningserfaring at en god måte å utvikle slik kompetanse på, er gjennom å gjennom å legge til rette for kompetanseutvikling og skoleutvikling gjennom etablering av utviklingsarbeid innen rammen av profesjonsfellesskapet (Husebø, Johannessen & Skeie, 2022; Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19). Vi mener også at arbeidet med inkludering av krysskulturell ungdom i læringsfellesskapet først og fremst skjer gjennom arbeidet med fagene, som det gjør for alle elever. I nyere faglitteratur vektlegges nettopp nødvendigheten av å se arbeidet med å inkludere den enkelte elev, samtidig som elevens unike erfaringer og kunnskaper knyttet til egen bakgrunn anerkjennes, først og fremst som en fagdidaktisk utfordring (Johannessen, 2013, 2015; Veia Rosnes, Sikveland & Johannessen, 2022; Jackson, 2014). Dette fordi lærernes og elevenes viktigste arbeid i skolen er læringsarbeidet i de enkelte fag. Derfor må *synliggjøring av, anerkjennelse av og produktivt arbeid med* elevenes unike erfaringer forstås som en integrert del av læringsprosessen i de ulike fagene. Videre må de didaktiske mulighetene og utfordringene for inkludering for den enkelte også forstås i sammenheng med arbeidet med fagene.

På samme måte som vi anser ansattmodulen (modul 4) i kurspiloten som en første introduksjon til interkulturell pedagogikk og flerkulturell klasseledelse som grunnlag for bedre å kunne ivareta krysskulturelle elevers behov, ser vi klassemodulen som en første introduksjon til å utvikle interkulturell kompetanse hos alle elevene. Ut fra erfaringen at klassemodulen ser ut til å ha hatt størst positiv virkning for deltakerne på Flexid-kurset, som et sted de fikk vist sin nye forståelse og styrkede krysskulturelle identitet, og at virkningen for de øvrige elevene var mer begrenset, ser vi at det vil være nødvendig å legge til rette for mer fokus på denne tematikken og nye arbeidsmåter i fagene over tid. Flere av elevene responderte positivt på de to samlingene og kommenterte blant annet at de hadde fått nye tanker om de krysskulturelle medelevenes situasjon og utfordringer. Å legge til rette for arbeidsmåter i aktuelle fag som samfunnsfag og KRLE der elevenes forskjellighet sees som en ressurs og der det legges til rette for at alle elevene, både de krysskulturelle elevene og majoritetseleven, får bidra med fortellinger om sin bakgrunn (Solbue, 2016) er et eksempel på måter å videreføre de prosessene som er påbegynt i kurspiloten. Å trene målrettet over tid i klassen med dialogiske undervisningsformer der elevene lærer å benytte dialogprinsipper i klasseromssamtaler, er også en aktuell måte å videreføre og utdype de erfaringene deltakerne i Flexid-kurset har gjort seg i hel klasse (Husebø m. fl. 2019; Husebø & Johannessen, 2019).

8.5 Konkretisere tiltak og innhold i skolehverdagen som kan styrke krysskulturelle elevers identitet

Med bakgrunn i dokumentasjonen og drøftingen ovenfor vil vi her oppsummere med å konkretisere hvordan vi mener kurspiloten kan bidra til å styrke og støtte krysskulturell ungdom i deres identitetsutvikling.

8.5.1. Hvordan kan kurspiloten kobles tettere til den daglige praksis i deltakerskolene?

Kurspiloten består av fire moduler, der kurskonseptet Flexid danner fundamentet for de øvrige modulene som er rettet mot ansatte, foreldre og klassefelleskapet. Temaene som det fokuseres på i modulene, synes å finne gjenklang hos målgruppen. Tilbakemeldingene fra de ansatte viser at deltakerne kjenner seg igjen i problemstillingene og at aktivitetene fikk frem refleksjon både blant den enkelte ansatte og i gruppen som helhet. Lærerne viste også til at problemstillingene som er tatt opp med fokus på de krysskulturelle elevene, tydelig kan knyttes opp mot læringsmålene i læreplanen, særlig for fagene samfunnsfag og KRLE. Det synes likevel å være et lengre stykke vei å gå fra å knytte kurspilotens temaer på generelt grunnlag til læringsmålene, til å få til varige endringer i undervisningen som kan støtte opp om de krysskulturelle elevenes identitetsarbeid, utvikle et mer inkluderende elevfelleskap samt styrke kontakten med foreldrene til de krysskulturelle unge.

Ovenfor har vi diskutert erfaringene med de nye modulene som skal støtte opp under endringsprosessene det legges til rette for i Flexid-kurset. Vi har pekt på hvordan det begrensede omfanget med to samlinger á to timer ikke gir mulighet for lignende bevisstgjøringsprosesser og kompetanseutvikling som kan forventes i Flexid-tilbudet. I utviklingen av kurspiloten var vi innforstått med de begrensningene som er knyttet til tids- og personellressurser ved aktuelle skoler, og dette vil være en begrensning også om kurspiloten skal utvikles til et opplæringstilbud i større skala. En begrenset utvidelse av de tre nye modulene med noen flere timer tror vi i noen grad kunne gi et bedre utbytte for deltakerne og også møte noen av behovene som ble meldt av de krysskulturelle ungdommene. Vi tror likevel ikke det økte utbyttet vil stå i forhold til det økte timetallet og de ekstra kostnadene dette vil medføre til administrasjon, kursledelse og frikjøp av lærere. Særlig tenker vi dette gjelder ansattmodulen der vi vil foreslå å beholde det opprinnelige timetallet på 2x3 timer, men velge

å se på de to kursdagene som en kort introduksjon eller «kick-off for en større og mer langvarig kompetanseheving. Et spørsmål som da må avklares er om et slikt mer langsiktig perspektiv skal være noe interesserte skoler må forplikte seg til for å få tilgang til kurspakken eller om det skal være frivillig. Det kan diskuteres om skolene ved å forplikte seg, eventuelt også bør få noe faglig støtte til dette og at det gjøres avtaler med kursaktører som kan påta seg slike oppdrag. Her er det naturlig å nevne Stiftelsen Flexid som en aktuell samarbeidspartner.

Vi har tidligere også nevnt Dembra som en aktuell aktør i denne sammenhengen. Slik vi ble kjent med dem underveis i gjennomføringen av kurspiloten, både på ansattkurset ved den ene skolen og i to felles seminarer i april 2021, mener vi deres konsept vil kunne fungere som en god støtte både med faglig veiledning og organisatorisk støtte til en slik langvarig satsing over minimum et skoleår. To av skolene i kurspiloten har tidligere hatt samarbeid med Dembra, og ved den ene skolen ble kurspiloten inkorporert som en del av deres «Dembra-år».

8.5.2 Lokal forankring, ledelse av opplæringstilbudet ved den enkelte skole og lærernes bidrag

Slik kurspiloten var organisert, varierte det i hvor stor grad lærerne til de krysskulturelle elevene var med i gjennomføringen av modulene. Dette hang blant annet sammen med hvem Flexid-kursholderne var, og hvilke stillinger de hadde ved de deltagende skolene. Siden også Flexids administrasjon i Kristiansand og de ansatte fagpersonene hadde viktige roller i gjennomføringen av kurspiloten, blant annet som kursholdere for ansatt- og foreldremodulene, bidro også dette til at spørsmålet om prosjektledelse og koordinering av modulene ikke ble så påtrengende som det ellers ville blitt. Vi tror at en modell der ledelsen av prosjektet ligger til den deltakende skole og der kontaktlæreren er aktivt involvert i gjennomføringen av foreldre og klassemodulene, vil øke utbyttet av opplæringsprogrammet samtidig som det vil kunne sette i gang viktige læringsprosesser blant de ansatte ved skolene.

Når det gjelder foreldremodulen vil vi særlig fremheve viktigheten av personlig kjennskap med foreldrene som betingelse både for at de faktisk møter opp, men også for å få til den erfaringsdeling, støtte og kunnskapsformidling som må til for å kunne legge til rette for en utvikling av foreldrerollen i møte med det nye samfunnet. Et av målene med foreldremodulen var å bidra til å bygge tillit mellom skole og hjem. Foreldremodulen kan være en viktig arena der skole-hjem møtes for å lære av hverandre. Men dette forutsetter at foreldrene her møter lærere ved skolen som de kjenner og har et forhold til, det vil si barnas kontaktlærere. Selv om de ikke kan holde kursene selv, vil deres tilstedeværelse bety mye. Som mange av ungdommene påpekte, savner de at læreren kjenner hjemmesituasjonen deres. Skolehverdagen deres kunne bli lettere dersom de møter en lærer som forstår hvorfor forventinger om oppfølging av skolearbeid blir vanskelig når de kolliderer med forventningene hjemmefra. Erfaringene fra kurspiloten viser hvor krevende det kan være å komme i dialog når kommunikasjonen blir uklar. Flere av ungdommene viste til at foreldrene var usikre på hva foreldrekurset egentlig var, noe som underbygger at det ikke bare er språket, men også konteksten som skal forstås. En av kursholderne viste også til en foreldregruppe som søkte råd hos hverandre før de konkluderte med at de ikke hadde noe å bidra med og derfor ikke møtte til samlingen. Flere av de krysskulturelle ungdommene beskrev foreldrene som usikre og redde for å gå på foreldremøter. En av skolene erfarte at når foreldrene ble invitert til skolen sammen med ungdommene sine, fikk de kontakt med foreldre som tidligere hadde vært tilbakeholdne med å komme til skolen.

8.5.3 Kontaktlærerens deltakelse og rolle

Den samme svakheten fant vi for klassemodulen. Heller ikke her var kontaktlæreren til stede under gjennomføringen av samlingene. Flere av kursholderne påpekte også at de ikke kjente klassen de skulle

holde kurs for, noe som gjorde det ekstra sårbart å ta opp krevende tema som innenforskap og utenforskap. Også her er spørsmålet; hvordan sikre at målsettingen om å styrke elevenes forståelse for medelevenes unike bakgrunner, erfaringer og kunnskap, samtidig som bevisstheten om det de har felles og som binder dem sammen styrkes og videreføres i klasserommet, blir gjennomført? Vi tror at kontaktlæreren bør ha en helt sentral rolle i disse prosessene. Vi anser det derfor som nødvendig at kontaktlærerne deltar på samlingene for klassemodulen for å kunne bygge videre på den kunnskapen som elevene der får del i, samt videreføre de læringsprosessene som blir satt i gang med de ulike oppgavetyper.

Kontaktlæreren har en helt sentral rolle i arbeidet med å skape et trygt og utviklende læringsmiljø for hver enkelt elev (Stette, 2020, s.197). Som vi har problematisert tidligere, er forventningen om foreldres aktive deltagelse i skole og i oppfølging av elevenes læringsarbeid, fremmed for mange foreldre som ikke er kjent med den norske skolen. Det skaper frustrasjon og misforståelser både hos lærere og foreldre. På denne bakgrunnen anser vi det som viktig at kontaktlæreren er synlig og til stede gjennom hele opplæringstilbudet og både i samlingene i klassemodulen og i foreldremodulen. Riktignok var Flexid-kursholderne ved de deltagende skolene også til stede, men ingen av disse var kontaktlærer for foreldregruppas ungdommer, og de hadde derfor heller ingen rolle inn mot kontakten mellom skole og hjem.

8.6 Sluttord

Avslutningsvis vil vi understreke den positive erfaringen og opplevelsen av en styrket krysskulturell identitet som deltakerne på Flexid-kurset formidlet i intervjuene og som i seg selv langt på vei forsvaret det arbeidet som er gjort med å utvikle et kursopplegg særlig tilrettelagt for skolen. Sett i sammenheng med dette er den viktigste nytteverdien av kurspiloten at de tre andre modulene på en fin måte har bygget opp om og forsterket den positive effekten av Flexid-modulen. For at de tre nye modulene som er utviklet i kurspiloten skal komme til sin rett som selvstendige bidrag, vil det kreves noen justeringer både av helheten og i noen grad av hver av modulene.

Referanser

- Arnesen, A.-L., Bierzea, C., Dumont, B., Essomba, M. A., Furch, E., Vallianatos, A., Ferrer F. (2010). *Policies and practices for teaching sociocultural diversity: a framework of teacher competences for engaging with diversity*. Strasbourg: Council of Europe Publications.
- Antonovsky, A. (1979). *Health, stress, and coping*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Antonovsky, A. (2000). *Helbredets mysterium. At tåle stress og forblive rask*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bakken, A., Hegna, K. & Sletten, M. A. (2021). Offline, online. Digitale ungdomsliv gjennom tre tiår. I G. Ødegård & W. Pedersen (Red.), *Ungdommen* (Kap. 2, s. 29–61). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.142.ch2>
- Bakken, A., & Elstad, E. (2012). *For store forventninger? Kunnskapsløftet og ulikhetene i grunnskolekarakterer*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA Rapport 7/2012.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The journal of early adolescence*, 11(1), 56-95.
- Dahl, Ø. (2017). *Møter mellom mennesker. Innføring i interkulturell kommunikasjon*. Gyldendal
- Dembra (2022). *Dembra for skoler*. Hentet fra <https://dembra.no/no/dembra-skole/>
- Fandrem, H., Ohna, S.E. & Skeie, G. (2022): *Mangfold og inkludering i utdanning. Gode intensjoner og komplekse realiteter*. Bergen: Fagbokforlaget
- Florian, L. (2014). What counts as evidence of inclusive education?. *European Journal of Special Needs Education*, 29(3), 286-294. DOI: 10.1080/08856257.2014.933551
- Fandrem, H. (2011). *Mangfold og mestring i barnehage og skole: migrasjon som risikofaktor og ressurs*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Fandrem, H., Haus, S., & Johannessen, Ø. L. (2015). Dette er Sevgi, hun er tyrkisk, eller...?. I E. Kipperberg (red.). *Når verden banker på. Nye utfordringer for profesjonsutøvelse*, (s. 135-156). Fagbokforlaget.
- Harris, A., & Goodall, J. (2008). Do parents know they matter? Engaging all parents in learning. *Educational Research*, 50(3), 277-289.
- Hauser, S.T., Allen, J.P. & Golden, E. (2006). *Out of the woods: tales of resilient teens*. Cambridge, Harvard University Press
- Hattie, J. (2012). *Visible learning for teachers: maximizing impact on learning*. Routledge
- Hattie, J. (2013). *Synlig læring – for lærere*. Cappelen Damm Akademisk
- Hayes, D., Mills, M., Christie, P. & Lingard, B. (2006). *Teachers & Schooling making a difference - productive pedagogies, assessment and performance*. Crows Nest: Allen & Unwin.

Helgevold, N. og Johannessen, Ø. L. (2016). Lesson study som arbeidsform i læreres utforsking av mangfoldorientert undervisning. I V. Solbue og Y. Bakken (red.), *Mangfold i skolen. Fra politisk vilje til Flerkulturell virkelighet?* (s. 105-125). Fagbokforlaget.

Husebø, D., & Johannessen, Ø. L. (2019). Case study 6: The house of literature in Oslo. I J. Ipgrave, *Interreligious engagement in urban spaces* (s. 151-157). Springer.

Husebø, D., Skeie, G., Allaico, A. K. T. & Bjørnevik, T. H. (2019) Dialogue in an upper secondary school and the subject religion and ethics in Norway. *Religion & Education* 46(1), 101-114. DOI:10.1080/15507394.2019.1577714

Husebø, D., Johannessen, Ø. L., & Skeie, G. (2022). Impact of action research in Norwegian religious education. *British Journal of Religious Education*, 1-12. <https://doi.org/10.1080/01416200.2022.2049207>

Holling, C. S. (1973). Resilience and stability of ecological systems. *Annual review of ecology and systematics*, 4(1), 1-23.

Jareg, K. (2009). Ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn – muligheter og utfordringer. Erfaringer og refleksjoner fra kurset FLEXid (Nasjonalt kompetansesenter for migrasjons- og minoritetshelse (NAKMI) Rapport 3). Hentet fra <https://www.fhi.no/publ/eldre/ungdom-med-etnisk-minoritetsbakgrunn/>

Jackson, R. (2014). Signposts. Policy and practice for teaching about religions and non-religious world views in intercultural education. Council of Europe

Jávo, C. (2010). Kulturens betydning for oppdragelse og atferdsproblemer. Transkulturell forståelse, veiledning og behandling. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 11(1).

Johannessen, E. (2007). *Mye er forskjellig – men det er utenpå? Om barn, barneoppdragelse og utdanning i en mangfoldig verden*. Sebu forlag

Johannessen, Ø. L., & Husebø, D. (2010). Kunnskapsformer og kunnskapsutvikling i praksisfellesskap. I T. Lund, M.B. Postholm, & G. Skeie (red.), *Forskeren i møte med praksis. Refleksivitet, etikk og kunnskapsutvikling*, (s.33-48). Tapir akademisk forlag

Johannessen, Ø. L. & Husebø, D. (2019). Interreligious Educational Activities. I J. Ipgrave (red.), (2019). *Interreligious Engagement in Urban Spaces - Social, Material and Ideological Dimensions*. London: Springer International Publishing.

Johannessen, Ø. L. (2013). Contextual Knowledge for an Inclusive RE. I G. Skeie, J. Everington, I. t. Avest, & S. Miedema (Red.), *Exploring Context in Religious Education Research. Empirical, Methodological and Theoretical Perspectives* (s. 57-86). Münster: Waxmann Verlag.

Johannessen, Ø. L. (2014). "It's just very natural" - interpersonal knowledge as a didactical device in guided classroom conversations in religious education. *Nordidactica - Journal of Humanities and Social Science Education*, 4(2014: 2), 51-75.

Johannessen, Ø.L. (2015) *Kulturkompetanse i religionsundervisninga? En studie av læreres arbeid i det flerkulturelle klasserommet [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Stavanger, Fakultet for kultur og språkvitenskap]*.

Kumar, L.R. (1997). *Mulighetens barn*. J.W. Cappelen.

Kunnskapsdepartementet (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. Hetnet fra <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/opplaringens-verdigrunnlag/1.2-identitet-og-kulturelt-mangfold/>

Kunnskapsdepartementet (2019). *Læreplan i Samfunnsfag (SAF01-04)*. Fastsatt som forskrift. læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. Hentet fra <https://www.udir.no/lk20/saf01-04/kompetansemaal-og-vurdering/kv147>

Miller, W. R., & Rollnick, S. (2004). Talking oneself into change: Motivational interviewing, stages of change, and therapeutic process. *Journal of Cognitive psychotherapy*, 18(4), 299-308.

Opplæringslova (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) (LOV-1998-07-17-61). Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>

Patel, C. (2019). Neil Armstrong i klassereise. I A. R. Naqvi (red.) *Third culture kids: å vokse opp mellom kulturer*, (s. 46-49). Gyldendal

Pedersen, W. & Ødegård, G. (2021). Norsk ungdomsforskning: Røtter og samtidsforståelser. I G. Ødegård & W. Pedersen (red.) *Ungdommen* (s. 9-25). Cappelen Damm Akademisk.

Pollock, D. C. & Van Reken, R. E. (2003). Hvor er hjemme? Med røtter i flere kulturer. Lunde

Pollock, D. C., Van Reken, R. E., & Pollock, M. V. (2010). *Third Culture Kids: The experience of growing up among worlds: The original, classic book on TCKs*. Hachette UK.

Pollock, D. og Van Reken, R.E. og Pollock, M.V. (2017). *Third Culture Kids. Growing Up Among Worlds*. Nicholas Brealey Publishing.

Ramaekers, S., & Suissa, J. (2012). *The Claims of Parenting. Reasons, Responsibility and Society*. Springer.

Roland, E. (1998). *Elevkollektivet*. Stavanger: Rebell

Salole, L. (2018). Identitet og tilhørighet: om ressurser og dilemmaer i en krysskulturell oppvekst. Gyldendal akademisk.

Selle, H. S & Salole, L. (2020). *Flexid – mine muligheter med flere kulturer. Teorihåndbok*. Kristiansand: Stiftelsen Flexid

Skare, S. (1993). *Flerkulturelt Barnevernsarbeid – håndbok*. Kommuneforlaget

Skeie, G. & Fandrem, H. (2021). Fordommer, krenking og mobbing som problem i religionsundervisningen. I M. v. d. Lippe, *Fordommer i skolen: Gruppekonstruksjoner utenforskap og inkludering* (s. 229-255). Universitetsforlaget. DOI: 10.18261/9788215037417-2021-10

Solbue, V. (2016). Kompetanse versus forpliktelser i interkulturell dialog med utgangspunkt i en 1. klasse på videregående skole. I F. B. Børhaug og I. Helleve (Red.), *Interkulturell pedagogikk som motkraft. I en monokulturell praksis* (s. 31-43). Bergen: Fagbokforlaget.

Stette, Ø (red). (2020). *Opplæringslova og forskrifter. Med forarbeider og tolkninger 2020-2021*. Pedlex.

UNESCO (2013). *Intercultural Competences. Conceptual and Operational Framework*. Paris: UNESCO. Hentet fra <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002197/219768e.pdf>

Ødegård, G. & Pedersen, W. (Red.), (2021). *Ungdommen*. Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.142.ch1>

Østberg, S. (2006). Islamic nurture and identity management: the lifeworld of Muslim children and young people in Norway. I M. d Souza, K. Engebretson, G. Durka & A. Mc Grady (Red.), *International handbook of the religious, moral and spiritual dimensions in education* (s. 501-512). Springer.

Østby, K., Selle, H. S., Klippen, R. Salole, L. & Reif, H. (u.å.). *Kursmanual Flexid*. Kristiansand: Stiftelsen Flexid

Van Reken, R.E. (2011). Cross-cultural kids: The New Prototype. I: Bell-Villada, G.H., Sichel, N., Eidse, F. og Orr, E.N. (red). *Writing out of limbo: international Childhoods, Global Nomads and Third Culture Kids*. UK: Cambridge Scholars Publishing.

Vea Rosnes, E., Sikveland, A. Johannessen, Ø.L. (2022) Historieundervisning og identitet i en globalisert verden. I H. Fandrem, S. E. Ohna & G. Skeie (red.), *Mangfold og inkludering i utdanning. Gode intensjoner og komplekse realiteter*. Bergen: Fagbokforlaget

Vertovec, S. (2007). Super-diversity and its Implications: *Ethnic and Racial Studies*, 30 (6) s. 1024-1054.

Wikan, U. (2007). Bruk av straff i ulike kulturer: Et antropologisk perspektiv. *BARN-Forskning om barn og barndom i Norden*, 25(3-4), 17-34.

Kort presentasjon av forskerne

Anne Brit Hatleskog er leder for Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK). Hun er utdannet cand polit med hovedfag i administrasjon – og organisasjonsvitenskap fra Universitetet i Bergen. Hatleskog har lang ledererfaring, både internasjonalt og i Norge. Hun har hatt flere lengre utenlandsopphold, både under studier og i arbeid, og har blant annet vært leder for NMS' misjonsarbeid i Mekongregionen, Asia. Hun har de siste årene hatt den administrative ledelse og ansvar for flere oppdragsprosjekt ved SIK, i tillegg til undervisning og emneansvar for studiet Flerkulturell ledelse ved Fakultet for teologi, diakoni og ledelse. Hatleskog har hatt rollen som prosjektleder i prosjektet og hatt hovedansvaret for datainnsamling, analyse og dokumentasjonsarbeidet.

Øystein Lund Johannessen er forsker I ved Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK). Han har en PhD i utdanningsvitenskap fra Universitetet i Stavanger og Cand.Polit.-grad i sosialantropologi fra Universitetet i Bergen. I sin PhD-avhandling, kalt «Kulturkompetanse i religionsundervisningen? En studie av religionslæreres arbeid i det mangfoldige klasserommet», undersøker han hvordan kulturkompetanse er nyttig og viktig for lærerne i møte med religions- og livssynsmangfoldet i skolen. Han har også innenfor rammen av andre prosjekter arbeidet med kompetanseutvikling innenfor fagområdene kulturelt mangfold og profesjonalitet i offentlig tjenesteyting. Han leder for tiden videreutdanningen Minoritetskompetanse i barnevernet, finansiert av BUFDIR (30 ECTS), samt opplæringsprogrammet innenfor samme tematikk rettet mot ansatte i barnevernssektoren i hele landet – også finansiert av BUFDIR. I perioden 2017-2019 ledet han kompetansehevingsløftet KOMÅP rettet mot ansatte i åpne barnehager i hele Norge, finansiert av UDIR. Johannessen rolle i prosjektet har vært å bidra i utviklingen av det faglige innholdet i piloten, med et særlig fokus på relevans i lys av aktuelle fagplaner og utvikling av nye. Han har også deltatt i datainnsamling, analyse og dokumentasjon.

Oleksandr Ryndyk er forsker ved SIK/VID og har mer enn åtte år med erfaring fra prosjektarbeid i nasjonale og internasjonale forskningsprosjekter med finansiering fra bl.a. Norges Forskningsråd og Norway Grants. Ryndyk har masterutdanning i samfunnsøkonomi (2010) og migrasjonssosiologi (2013) og skal i løpet av 2022 disputere for ph.d.-graden. I tillegg har han videreutdanning innenfor surveymetodologi fra GESIS Leibniz Institutt for Sosialfag i Köln, Tyskland. Han har solid erfaring med både kvalitative og kvantitative forskningsmetoder. Hans forskningsfelt omfatter migrasjon, velferdsstaten og minoriteter. I de siste fem år har han gjennom flere prosjekter bearbeidet seg en solid kompetanse på utvikling, gjennomføring og analyse av spørreundersøkelser, særlig med fokus på respondenter med minoritetsbakgrunn. For sin ph.d.-prosjekt gjennomførte han en omfattende spørreundersøkelse som ved hjelp av Facebook Advertisements lyktes med å rekruttere over 5400 respondenter blant polske innvandrere i Norge, Sverige og Storbritannia. I dette prosjektet var Ryndyk ansvarlig for designet, gjennomføringen samt analysen av data fra de to spørreundersøkelsene blant krysskulturelle ungdommer. Han har også deltatt i datainnsamlingen og dokumentasjonsarbeidet.

Audhild Steinnes Heum har en mastergrad i sosialantropologi fra Universitetet i Bergen. Hun har tilleggsutdanning i flerkulturell forståelse og etnografisk dokumentarfilm. Heum har vært ansatt på SIK siden 2011 og har de siste årene særlig undervist i ulike kultur- og samfunnsfag ved VID i Stavanger. Heum har bodd 12 år i vest-Afrika, hvor hun tilbrakte mesteparten av sin barndom og ungdom. Som voksen har hun jobbet og hatt studieopphold i henholdsvis Kamerun og Mali. Hun har fra tidligere erfaring fra praksisfeltet som blant annet inkluderer arbeid som prosjektleder med fokus på forebyggende og holdningsskapende arbeid relatert til verdibaserte konflikter og tvangsekteskap. Hun har også hatt ansvaret for å utvikle og produsere brosjyrer og filmer som har blitt distribuert både

regionalt og nasjonalt innenfor skole og andre instanser som jobber innenfor integreringsfeltet. Hun har kjennskap til Flexid og har blant annet bidratt som instruktør for Stiftelsens utdanningspakke for kursholdere. Heum har ledet utviklingsarbeidet i prosjektet og har deltatt i datainnsamlingen.

Vedlegg

Vedlegg 1: Kursmodul 2 – Klassefellesskapet. PowerPoint og introduksjon til tema

Vedlegg 2: Kursmodul 3 – Foreldremodulen. PowerPoint og introduksjon til tema

Vedlegg 3: Kursmodul 4 – Lærermodulen. PowerPoint og introduksjon til tema

Vedlegg 4: Spørreundersøkelsen del 1

Vedlegg 5: Spørreundersøkelsen del 2

Vedlegg 6: Samtykkeskjema til foreldre/foresatte for ungdommens deltakelse i spørreundersøkelse.
Norsk og engelsk versjon

Vedlegg 7: Informasjonsbrev til foreldre/foresatt

Vedlegg 8: Invitasjon til kurs for foreldre/foresatte

Vedlegg 9: Invitasjon til kurs for lærere i skolen og ansatte i fritid

Vedlegg 10: Invitasjon til innføringsseminar for kursholdere

Vedlegg 11: Informasjonsbrev til skolene og fritidstilbudet

Vedlegg 12: Samtykkeerklæring til intervju, ansatte i skole og fritid

Vedlegg 13: Intervjuguide, ansatte i skole og fritid

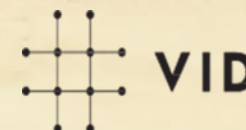
Vedlegg 14: Samtykkeerklæring til intervju, ungdom

Vedlegg 15: Intervjuguide, ungdom

Kurspilot
på oppdrag for
Utdanningsdirektoratet

KLASSEN / DELTAKERE I FRITID

Senter for Interkulturell Kommunikasjon/VID,
i samarbeid med stiftelsen Flexid

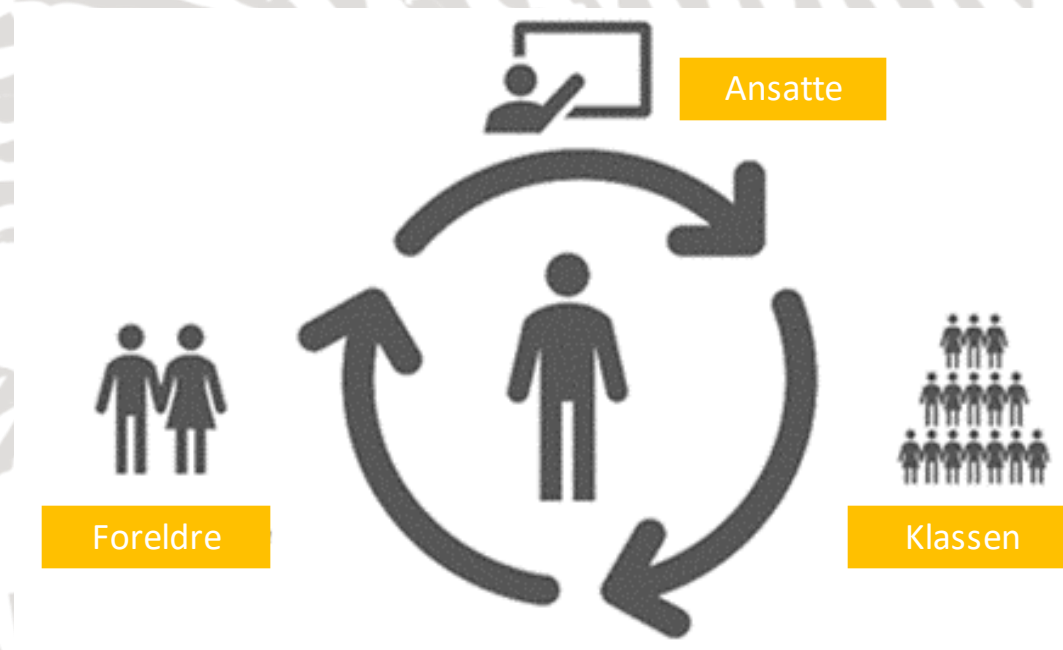
«Ettårig kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst»

Hvor?

- Skole- og fritidsarenaen

Hvem?

- Ungdom med flerkulturell oppvekst
- Viktige andre:
 - Foreldre/foresatte til krysskulturelle elever
 - **Klassefelleskapet / deltakere i fritid**

Kurspakke bestående av fire moduler

Kursmodul
ansatte

Kursmodul
foreldre

Kursmodul
klassefellesskapet

Flexidkurs for krysskulturell ungdom

Kurskonseptet Flexid som fundament for de øvrige modulene

Målsetning i dette kurset

- Å lære mer om egne og andres røtter, identitet og tilhørighet
- Styrke fellesskapsfølelsen gjennom gjensidig anerkjennelse av forskjellighet

Temaer i dette kurset

- 1. Identitet, tilhørighet og røtter**
- 2. Utenforskap og fellesskap**

Tema 1:

IDENTITET, TILHØRIGHET OG RØTTER

FLYTTING OG KULTUR – MIGRASJON INNAD I LANDET

- HVEM HAR FAMILIE ANDRE STEDER I NORGE?
- HVEM HAR ULIKE DIALEKTER I FAMILIEN SIN?
- HVEM HAR ULIKE SPRÅK I FAMILIEN SIN?
- HVEM HAR FAMILIE I ANDRE LAND ENN NORGE?

DNA film – Momondo

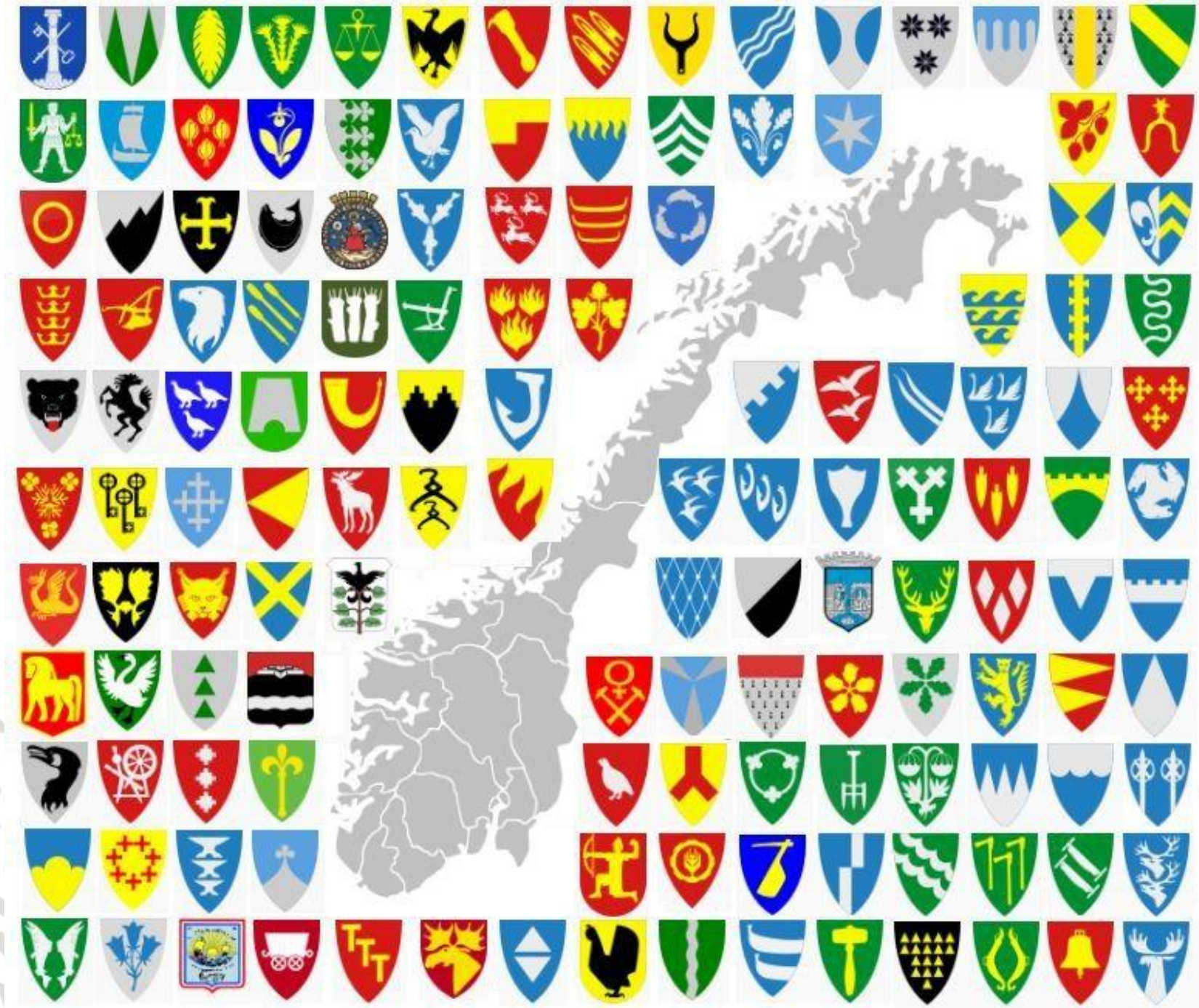

https://www.youtube.com/watch?v=Fw7FhU-G1_Q

- Refleksjonsspørsmål til filmen

VÅPENSKJOLD

OPPGAVE

Ditt våpenskjold

Hva beskriver deg? Hvordan er du?

Du kan skrive eller tegne for å fylle ut skjoldet, for eksempel:

1. Din historie
2. Interesse/hobby
3. Dine viktigste verdier/tro
4. En drøm du har
5. Hvordan vil dine venner beskrive deg med ett ord?
6. Hvordan vil din familie beskrive deg med ett ord?

A large, empty shield shape with a black outline. The shield is divided into six equal rectangular sections by a vertical line down the center and two horizontal lines. The bottom two sections are slightly wider than the top two, creating a classic shield silhouette. This is intended for the user to draw or write in, based on the prompts provided.

Refleksjonsspørsmål til våpenskjoldoppgave

- Hva har inspirert meg?
- Hvem har formet meg?
- Hvor er mine røtter?
- Hvor kommer navnet mitt fra?

Wordstorm

Hvorfor utvandret nordmenn?

- Drømmen om et bedre liv
- Sult, uår, desperasjon
- Religiøs undertrykking
- Arbeidsledighet
- Straff og kriminalitet
- Ekteskap
- Familiegjenforening

Hvorfor flykter mennesker i dag?

Norges utvandringshistorie

A world map with a dark blue background. The landmasses are outlined in a lighter blue. Three curved, dashed white lines originate from a small yellow dot in Norway and point towards a cluster of yellow dots in the central United States, representing migration routes. The text is overlaid on the bottom left of the map.

Fra 1830 – 1930 emigrerte ca 900 000 nordmenn

1881 – 1885 ca 106000

1901-1905 ca 103000

Befolkningen i Norge var 2 mill. i snitt i perioden

NOEN NORDMENN BOSATT I UTLANDET

Stor-London 7000

EU 60 000

Spania 50 000

Thailand 1000

USA 20 000

Hvordan
tilpasser
nordmenn
seg ulike
land de
bor i?

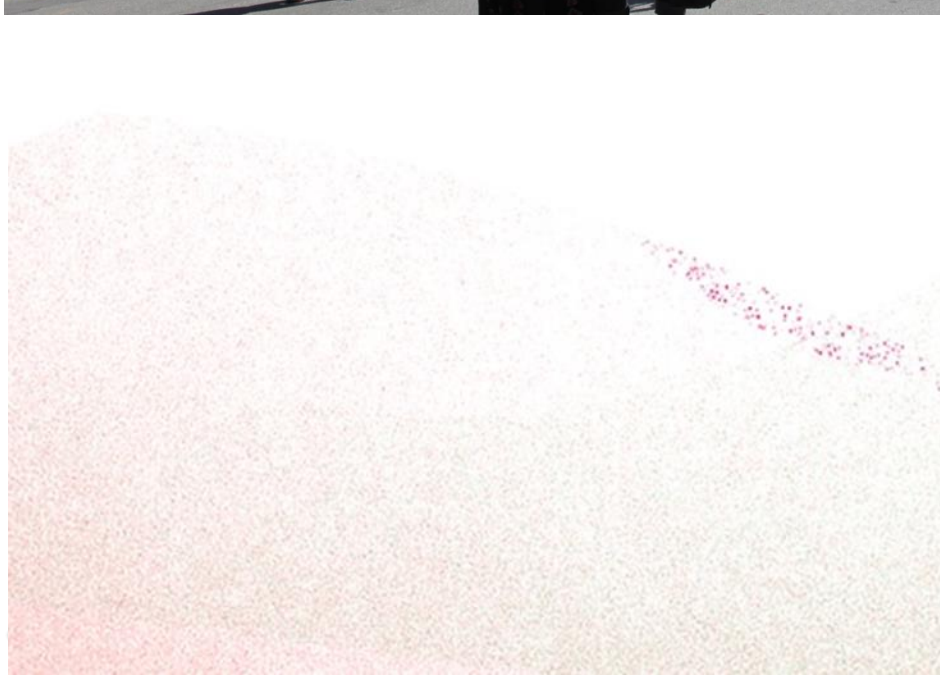

Innvandrere i Norge – samme behov for å ta vare på sitt eget

17 mai tog i
USA

Pakistanere feirer sin nasjonaldag i Oslo

Ny bok mai 2019

Third Culture Kids

Aon Raza Naqvi (red.)

Third Culture Kids

Å vokse opp mellom kulturer

 GYLDENDAL

Ostlands-Posten

KREATOR:- Dette prosjektet er en gave til 15 år gamle Aon fra Larvik, sier Aon Raza Naqvi. Foto: Siw Nakken.

+ Av Siw Nakken

09. juni 2019, kl. 22:32

Aon Raza Naqvi har laget boken han selv ønsket seg som 15-åring i Larvik. – Det handler om å finne ut hvem du er, uansett hvor du har vokst opp.

DEL – Dette er en håndbok i hvordan det er å vokse opp mellom kulturer. Om mangfoldet i mangfoldet.

Third Culture Kids

Nå får du noen opplysninger
Prøv å gjette hvor i verden
denne personen kunne vært fra

Han er innvandrer

Han er sønn av innvandrere

Han ble gitt mange navn som er vanskelig å huske

Etter hans kultur er han oppkalt etter mange forfedre

Han giftet seg med sitt søskenbarn

Hans foreldre var av kongeslekt

Har du noen forslag??

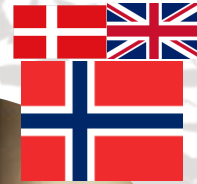
Han er tidligere kong Olav V av Norge

Kong Haakon VII (7)

Kong Olav V (5)

Kong Harald V (5)

Kong Harald i Nyttårstalen 2007

**Selv fikk jeg i løpet av noen viktige barneår
oppleve å være fremmed to ganger,
- både da jeg kom til USA som flyktning under krigen,
og da jeg kom hjem igjen til Norge fem år senere.**

Tusenvís av mennesker ventet på havna i Oslo da kongefamilien kom tilbake etter krigen, og i gatene var det full fest og glede!

Kong Harald – talen i Slottsparken

Kongens tale fra hagefesten i Dronningparken

Kong Harald om å være tredjegenelasjons innvandrer: – Hjem, det er der hjertet vårt er

Nordmenn med røtter fra mange land var invitert til dagens hagefest i Slottsparken. Kong Harald påpekte at han selv er tredjegenelasjons innvandrer.

<https://www.vg.no/rampelys/i/3AXyv/kong-harald-om-aa-vaere-tredjegenelasjons-innvandrer-hjem-det-er-der-hjertet-vaart-er>

Oslo

DIREKTE

NRK 1

#nrknyheter

Kongeparet feirer sine 25 år på tronen med hagefest

1500 inviterte er samlet i Dronningparken ved Slottet

NRK
Nyheter

14:26

Men Norge er fremfor alt mennesker.

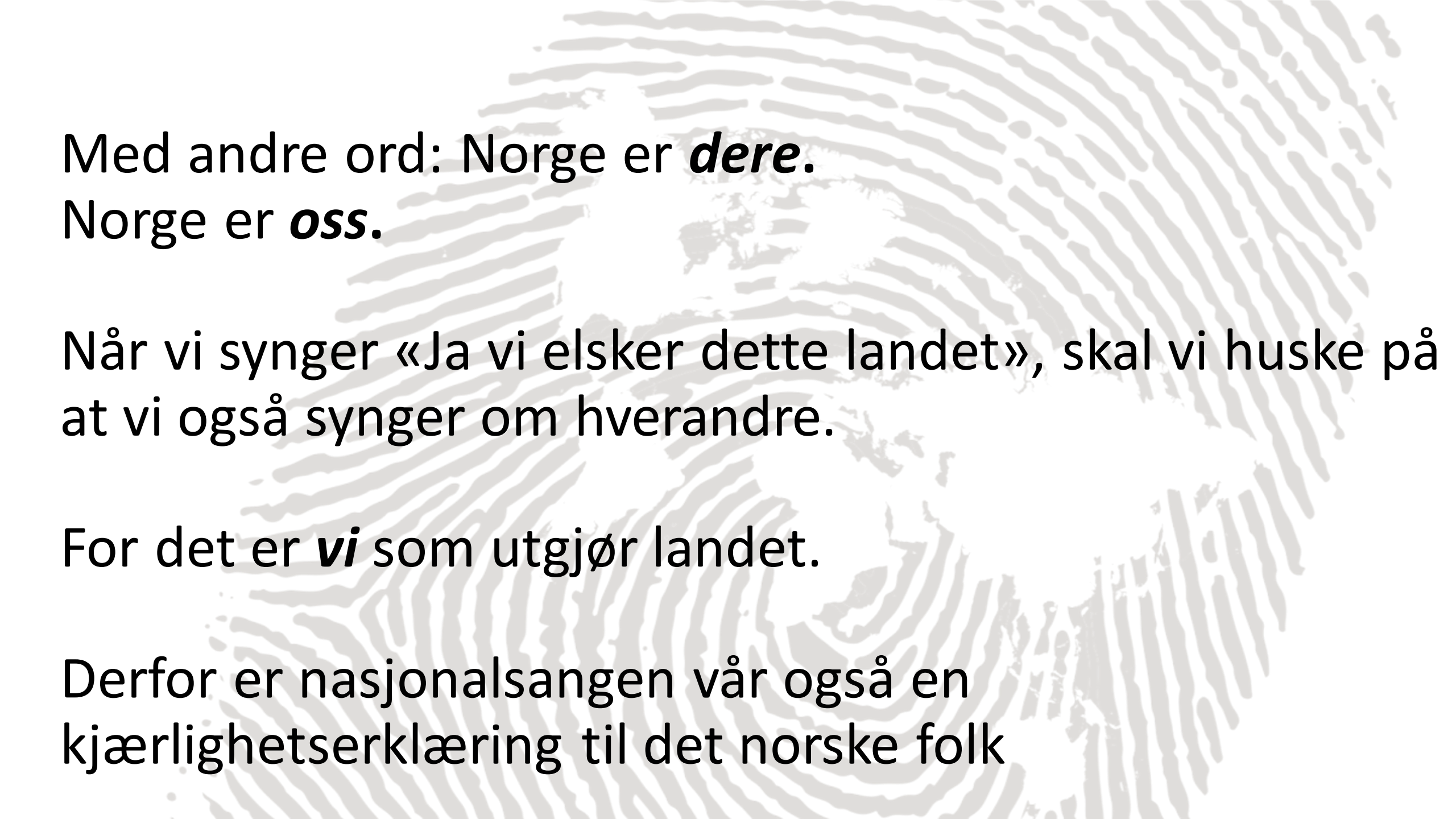
Nordmenn er nordlendinger, trøndere, sørlendinger – og folk fra alle de andre regionene.

Nordmenn har også innvandret fra Afghanistan, Pakistan og Polen, Sverige, Somalia og Syria.

Mine besteforeldre innvandret fra Danmark og England for 110 år siden.

Det er ikke alltid så lett å si hvor vi er fra, hvilken nasjonalitet vi tilhører.

Det vi kaller hjem, er der hjertet vårt er – og det kan ikke alltid plasseres innenfor landegrenser.

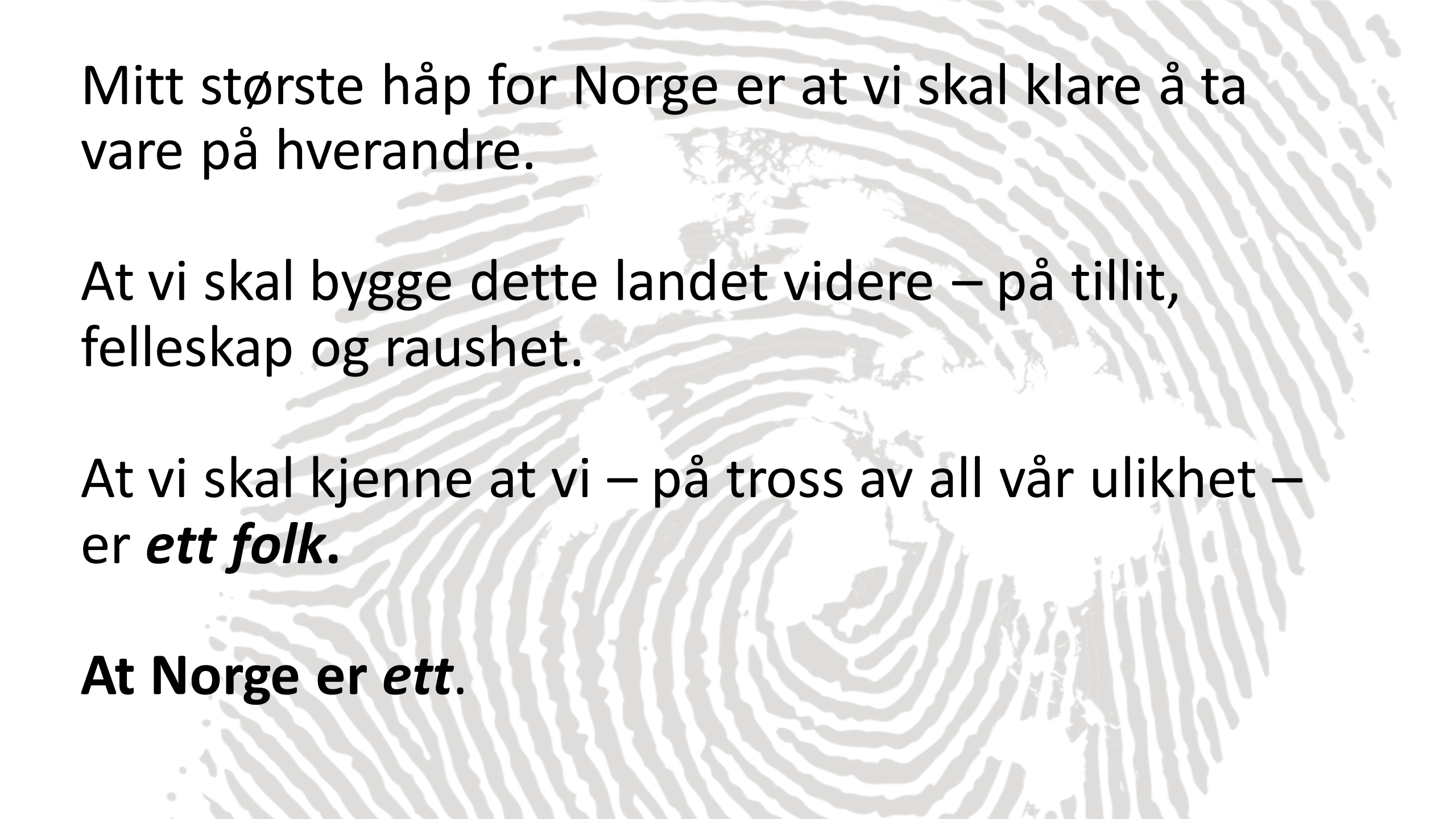

Med andre ord: Norge er ***dere***.
Norge er ***oss***.

Når vi synger «Ja vi elsker dette landet», skal vi huske på
at vi også synger om hverandre.

For det er ***vi*** som utgjør landet.

Derfor er nasjonalsangen vår også en
kjærlighetserklæring til det norske folk

Mitt største håp for Norge er at vi skal klare å ta vare på hverandre.

At vi skal bygge dette landet videre – på tillit, felleskap og raushet.

At vi skal kjenne at vi – på tross av all vår ulikhet – er ***ett folk***.

At Norge er *ett*.

Tema 2:

UTENFORSKAP OG FELLESSKAP

Icebreaker

HVA BETYR MAJORITET OG MINORITET?

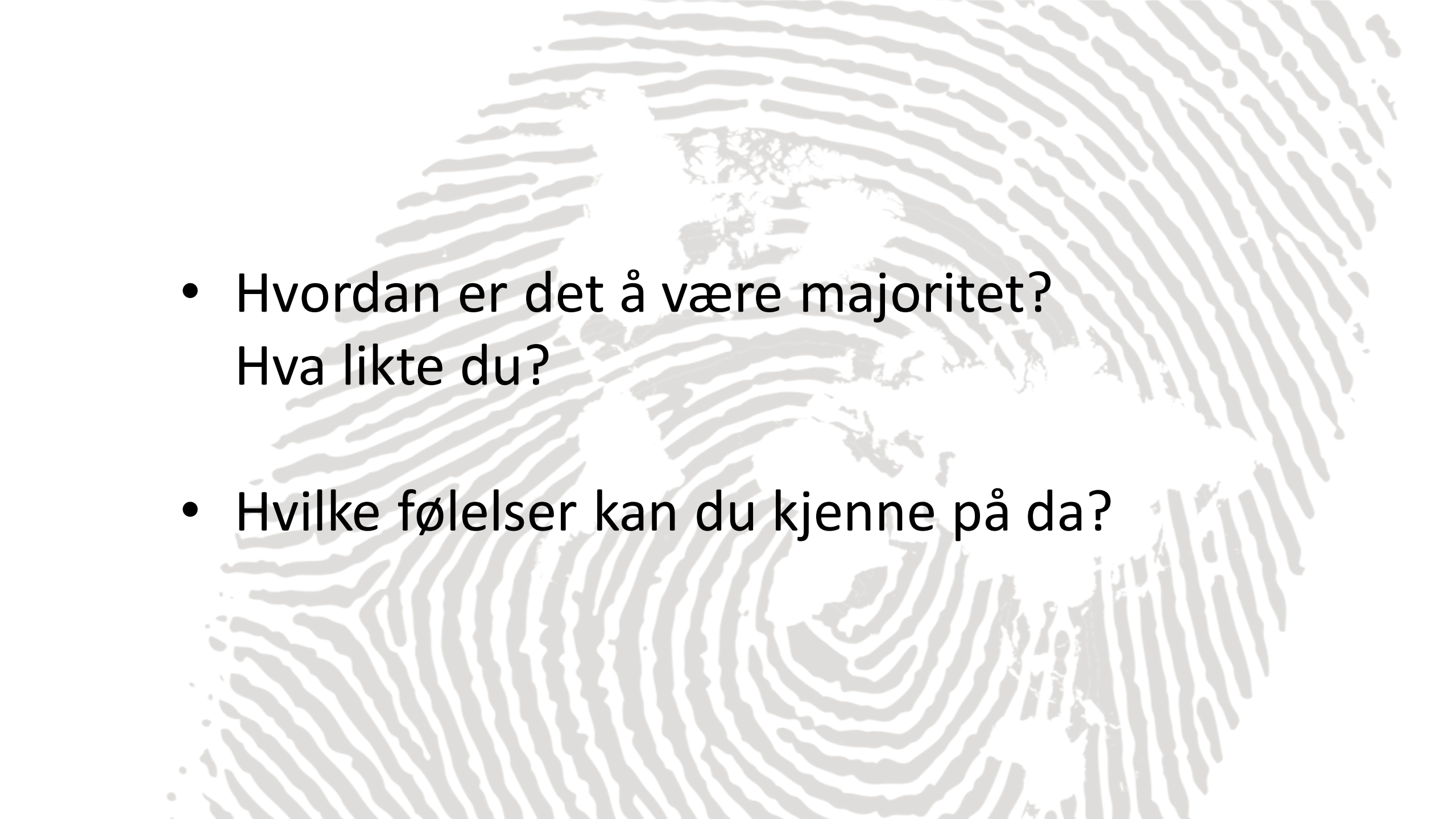
- Befolkning
- Funksjonshemning
- Legning
- Kjønn
- Utseende
- Tro
- Politikk
- Andre forslag?

Øvelse: MINORITET og MAJORITET

- Hvem har erfaring med å være majoritet?
- Hvem har erfaring med å være minoritet?

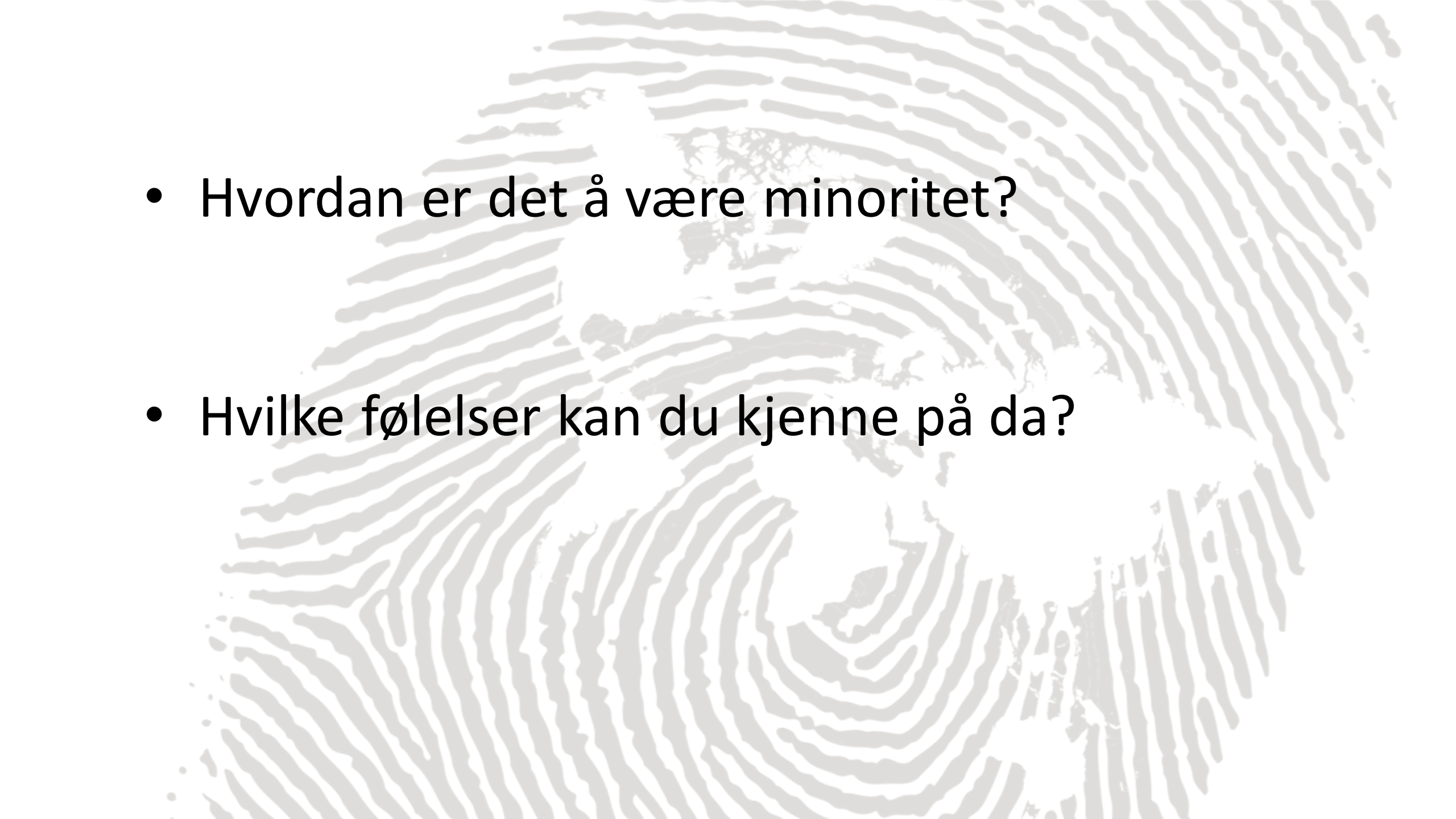

-
- Hvordan er det å være majoritet?
Hva likte du?
 - Hvilke følelser kan du kjenne på da?

Noen eksempler på majoritetsfølelser:

- Slipper å tenke
- Slapper av
- Må ikke tilpasse meg
- Blir ikke sett på som annerledes
- Trygghet
- Styrke – fellesskap
- Kjenner reglene

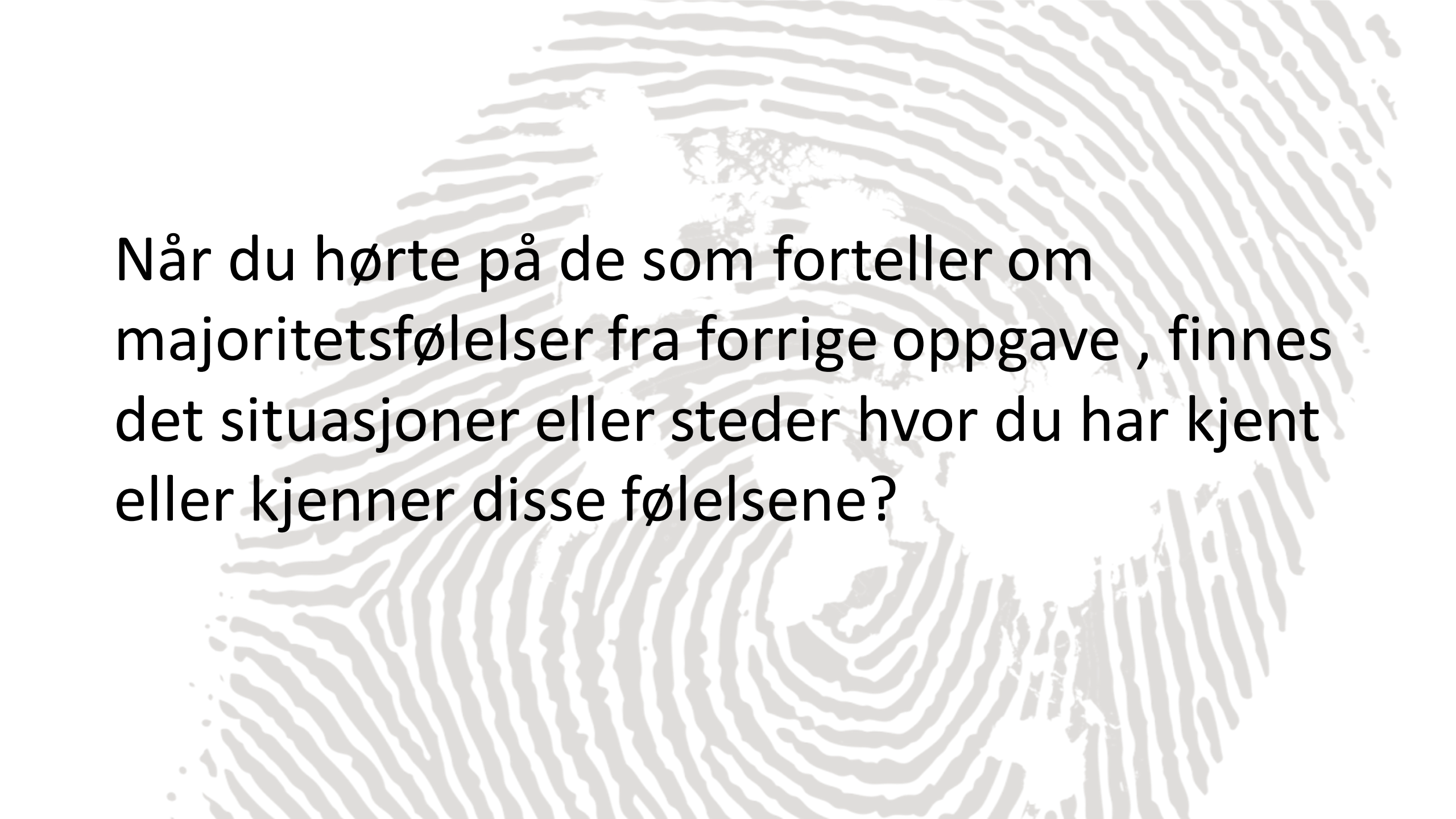

-
- Hvordan er det å være minoritet?
 - Hvilke følelser kan du kjenne på da?

Noen eksempler på minoritetsfølelser:

- Må ta hensyn
- Usikkerhet
- Vet ikke hvem som støtter
- Utsatt/utrygg
- Annerledes
- Synlig
- Usynlig
- Alene
- Rar

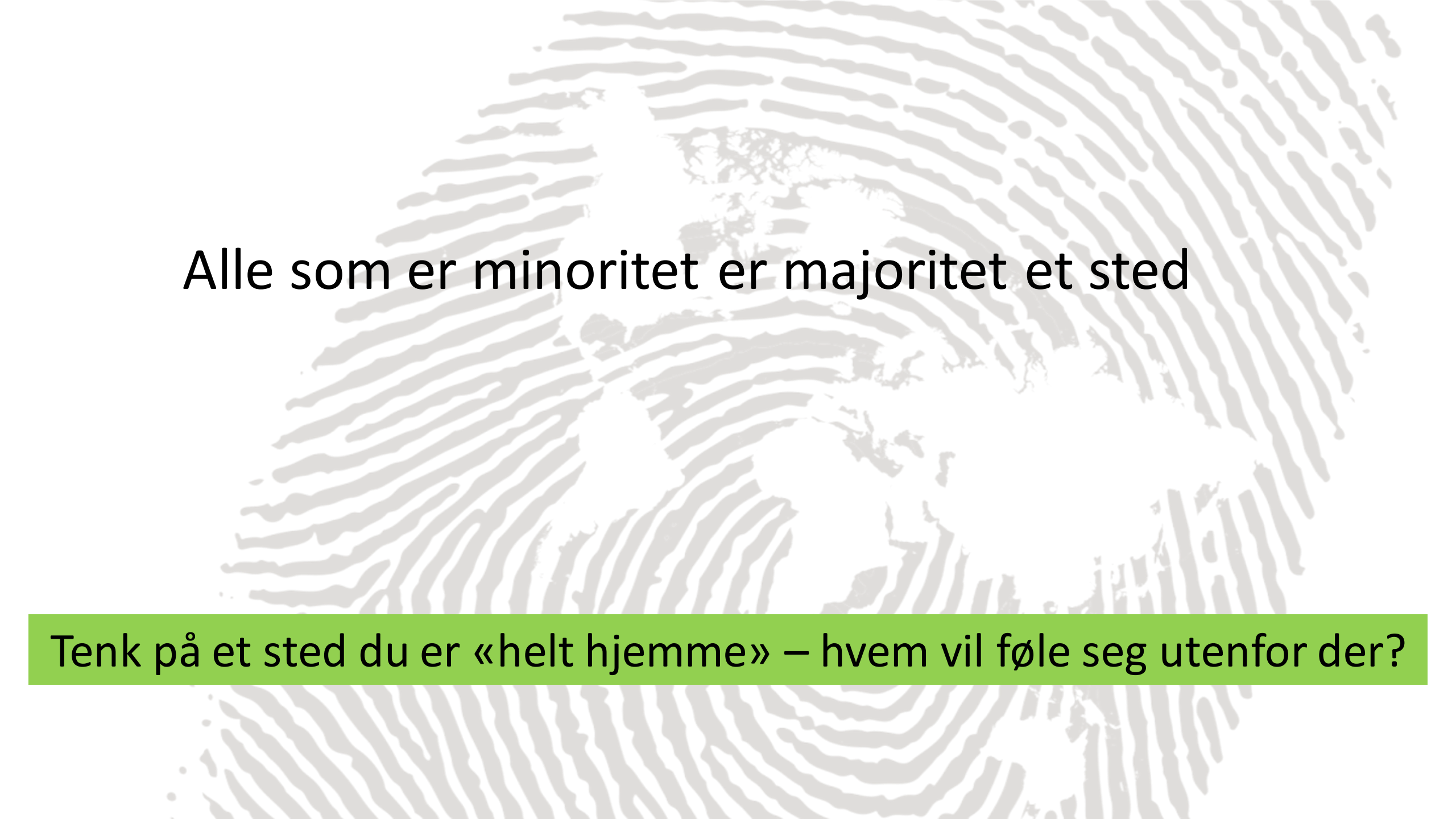
A large, faint, light gray fingerprint pattern serves as the background for the entire slide. The ridges and valleys of the fingerprint are visible, creating a textured, organic feel.

Når du hørte på de som forteller om
majoritetsfølelser fra forrige oppgave , finnes
det situasjoner eller steder hvor du har kjent
eller kjenner disse følelsene?

HVEM ER MINORITET HER?

Alle som er minoritet er majoritet et sted

Tenk på et sted du er «helt hjemme» – hvem vil føle seg utenfor der?

Majoritet: de som bestemmer mest

- Hvem liker vi
- Hvem liker vi ikke?
- Hvor like må vi være?
- Hvilke regler skal bestemme over alle?
- Hvem må skyves ut?
- Hvordan kontrollerer vi innad i gruppen og de andre?

WORDSTORM

Hva kan minoriteter frykte? Hva truer dem?

- Urettferdighet
- Diskriminering
- Rasisme
- Ikke akseptert
- Ensomhet
- Mikroaggresjoner

Hva kan majoriteter frykte? Hva er truende?

- Miste noe
- For stor forandring
- Måtte tilpasse seg
- At verdier de ikke liker får mer makt
- For stor forskjellighet

Når vi ikke tåler forskjellighet

HVA FRYKTER EKSTREMISTER?

Deeyah Khan

Dokumentarfilm: *I møte med fienden*

DEEYAH KHAN
**I MØTE
MED
FIENDEN**

Fuuse PRESENTS A FILM BY DEEYAH KHAN

JIHAD

Vi viker ikke tilbake for noe!
Hvit makt!

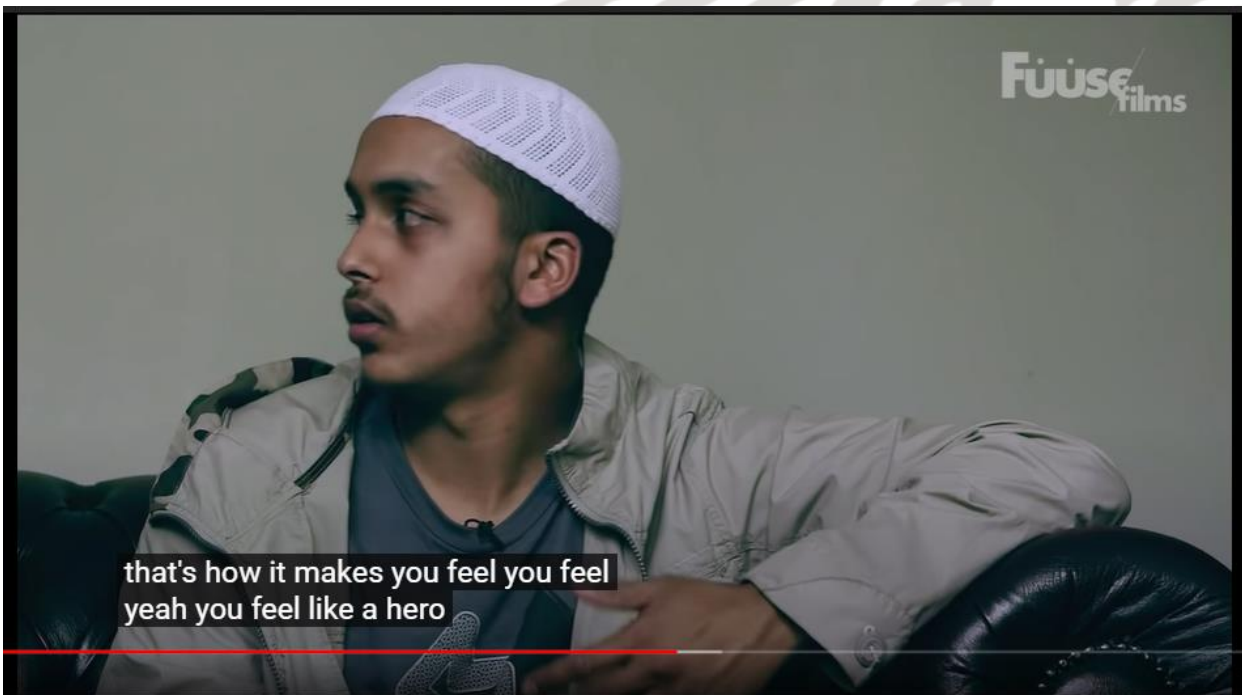
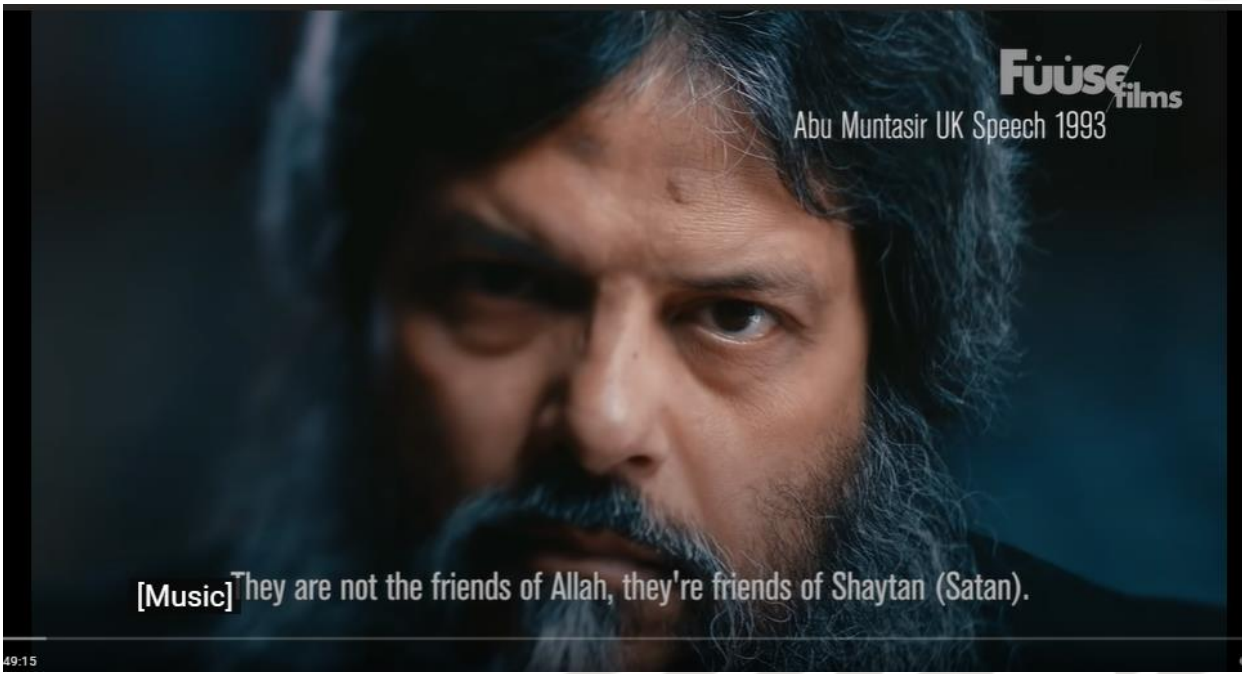
Jøder og homofile. Jeg mener
de burde utryddes, alle sammen.

Vi føler at den hvite rase og
den vestlige sivilisasjon er under angrep.

Vi ønsker et land for hvite.

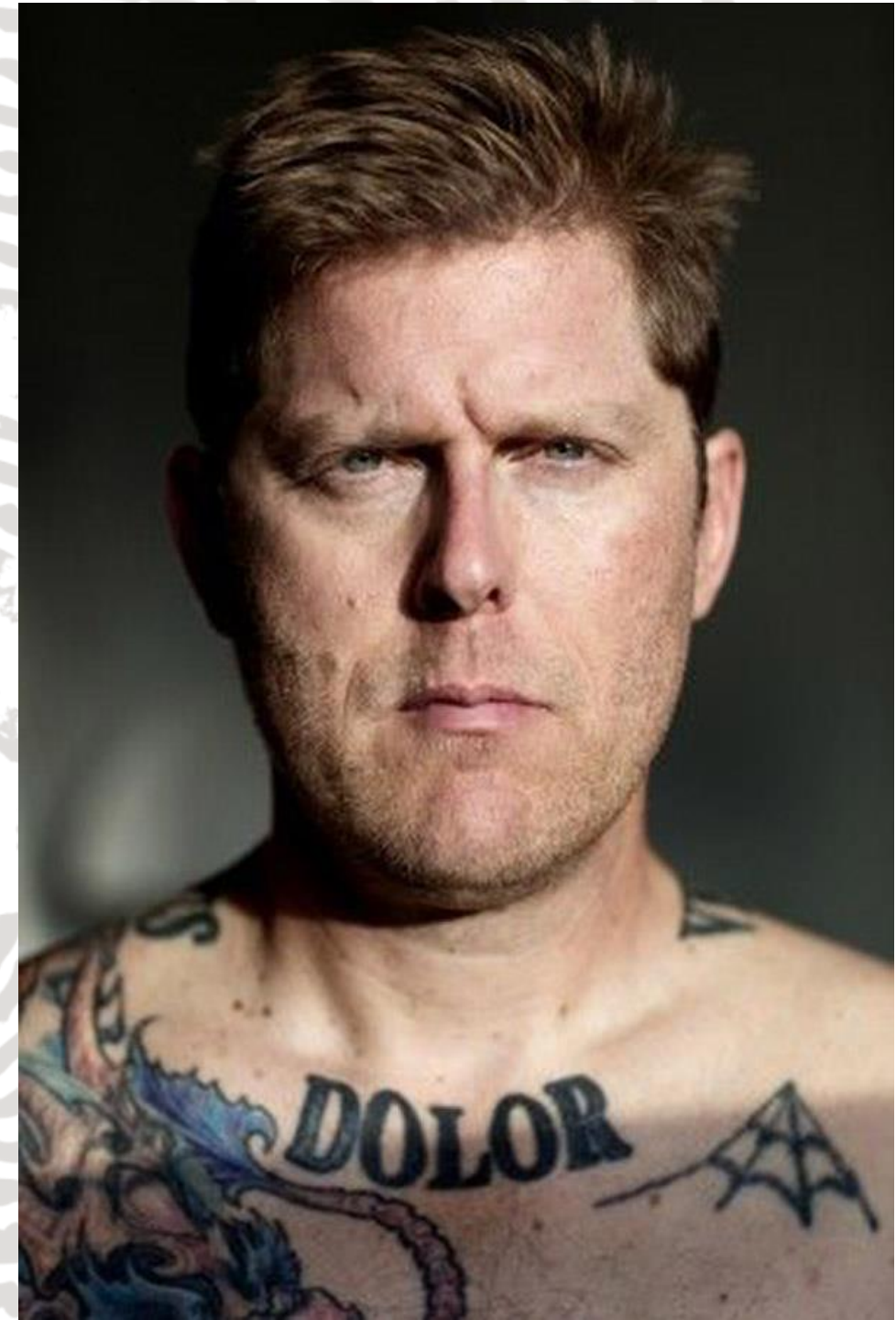

Arno Michaelis

tidligere skinhead og høyreekstremist

«Vi så etter jøder, svarte, homofile – bare for å bruke vold»

Arbeider i dag som brobygger mellom mennesker med ulike ideologier, religioner og holdninger

Det er så mye lettere å si: "Jeg hater
jøder og niggere" enn å si: "Jeg er redd."

Deeyah Khan: I møte med fienden

"Jeg er redd ingen skal like meg,
at jeg ikke er verd å bli elsket."

Deeyah Khan: I møte med fienden

« Jeg ble mobbet på skolen. Følte meg aleine.
Jeg følte så mye hat, sinne, misnøye...
Jeg visste ikke hvor jeg passet inn.»

Munir i dokumentaren Jihad- hellige krigere

« De (ekstremistmiljøet) tilbød det jeg ikke hadde:
Familie, forståelse og tilhørighet...»

Munir i dokumentaren Jihad- hellige krigere

Når minoriteter støtter hverandre

Muhammad Ali Chishti initiativtager

En av initiativtagerne var Muhammad Ali Chishti som i 2009 sto frem som jødehater.

— Mye av det jeg sa den gang var konspirasjonsteorier.

Jeg var ung og sint på grunn av det som skjedde i Gaza, sier 29-åringen.

Vi ønsker å jobbe mot fordommer som blant annet går ut på at det er vanskelig for jøder og muslimer å bo sammen, sier Hajrah Arshad (17), en av initiativtagerne bak markeringen.

1300 mennesker dannet «Fredens ring» utenfor synagogen etter ungt muslimsk initiativ

ST.HANSHAUGEN/MARIENLYST (NRK): – Allahu akbar! ropte overrabbiner Michael Melchior til de rundt 1300 frammøtte utenfor synagogen i Oslo lørdag kveld.

Pedja Kalajdzic
Ved synagogen

Torunn Grymer
@torungrymer
På Marienlyst

[MER OM TERRORANGREPENE I KØBENHAVN](#)

[MER OM NORGE](#)

Oppdatert 21.02.2015, kl. 23:38

Ervin Kohn

– forstander i den jødiske synagogen

Dette initiativet har allerede ledet til flere positive ting, sier han.

- *Hva er positivt?*

— Vi har allerede har fått mail fra muslimske kvinner som vil komme i kontakt med jødiske kvinner og lage mødregruppe.

I tillegg viser Kohn til at det er planlagt lignende aksjoner fra muslimer i både Danmark og Sverige.

- Dette sprer seg. Det er jo meget positivt at muslimer reiser seg mot anti-semittisme og at vi kan si: Look to Norway.

‘Some Muslims have been guarding Coptic churches while Christians pray, and on Friday, Christians were guarding the mosques while Muslims prayed.’ Nevin Zaki

Kristne beskytter muslimer som ber i Egypt 2011

- **Den bosnisk-muslimske familien Hardaga** skjulte den **jødiske Kavilio** familien da tyske tropper invaderte Bosnia i 1943, slik at de overlevde krigen.
- **Ca 50 år senere** var det den jødiske Kavilio familien som skjulte og hjalp Hardaga familien fra å bli forfulgt og drept under den bosniske borgerkrigen

<https://dirkdeklein.net/2016/04/05/forgotten-history-the-hardaga-the-kavilio-familiesholocaust-and-bosnian-muslim-genocide-survivors/>

Pardeep Kaleka mistet sin far, da en høyreekstrem mann drepte 6 personer i et Sikh-tempel i USA i 2012.

Han og lillebroren Amardeep grunnla organisasjonen «Serve2unite» hvor også Arno ble med.

Denne organisasjonen jobber for forståelse og fred mellom mennesker med ulik bakgrunn gjennom kunst og kreative uttrykk.

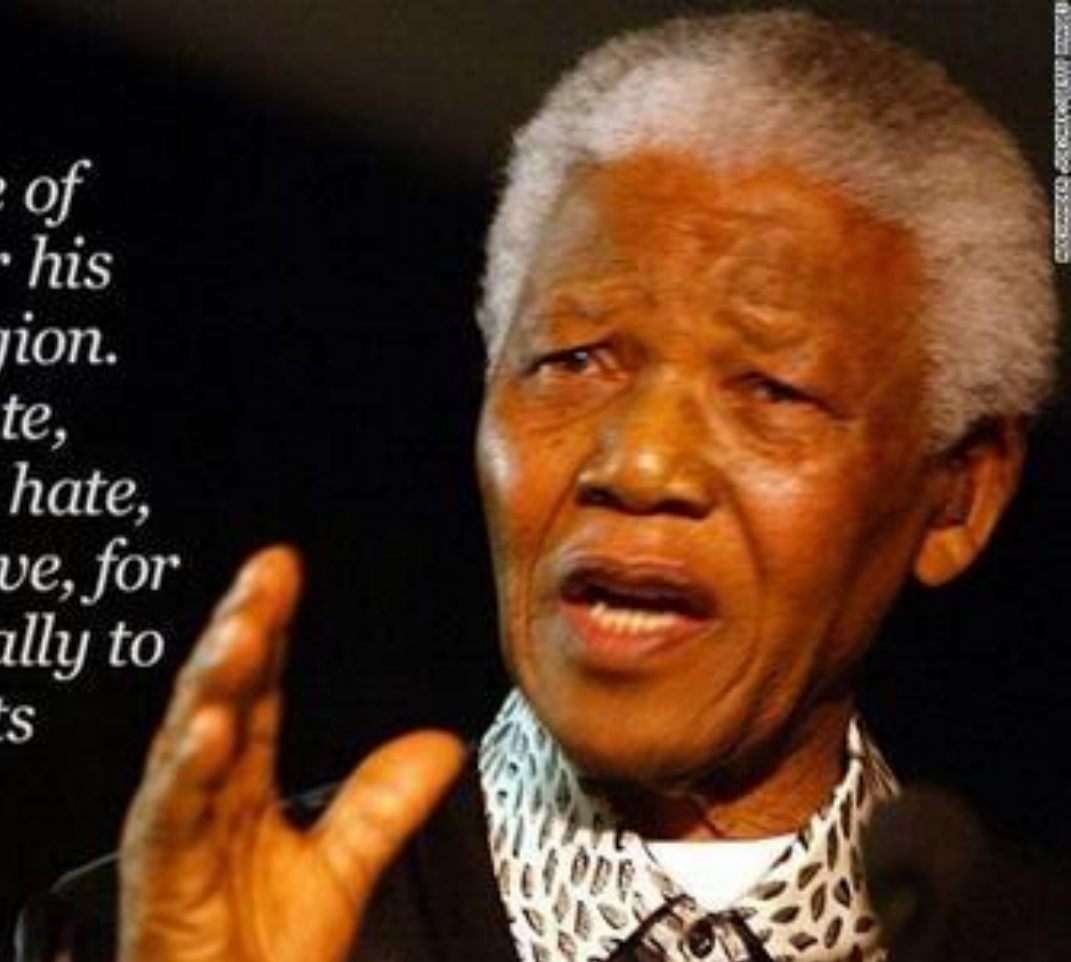

Kjærlighet og respekt i møte med fienden

«Jeg ville blitt fornærmet hvis du sa til meg for ett år siden at jeg kom til å være venn med en nynazist. Men nå har jeg flere. Og det har vist meg hvor viktig inkludering og gode menneskemøter er for å hindre folk i å bli med i voldelige grupperinger» forteller filmregissør og aktivist Deeyah Khan.

“ No one is born hating another person because of the colour of his skin, or his background, or his religion. People must learn to hate, and if they can learn to hate, they can be taught to love, for love comes more naturally to the human heart than its opposite.

«Ingen er født med hat til en annen person på grunn av hudfarge, bakgrunn eller religion.

Mennesker må lære å hate, og hvis de kan lære å hate, kan de også lære å elske, for kjærlighet føles lettere for menneskehjertet enn det motsatte»

Nelson Mandela

Joe Erling Jahr – Benjamin Hermansens drapsmann

Jahr har overfor politiet hevdet at han ble banket opp en av «gjeng med afrikanere på t-banen».

- Dette har kanskje medvirket til de holdningene jeg har i dag, sier Jahr.

Jahr forteller at han etter episoden ble kontaktet av nynazistene på Bøler og tilbudt hjelp til å beskytte seg.

Miljøet på Bøler var preget av mye festing. De kalte seg selv skinheads og spilte nazimusikk. I tillegg reiste de rundt på nazi-fester og demonstrasjoner.

- Det var et godt felleskap. Du føler at du hører til et sted. Vi stiller opp for hverandre i dette miljøet, forklarer Joe Erling Jahr til politiet.

« Vi deler en følelse; Vi er sinte. Vi blir diskriminert, stoppet på flyplasser, på gata fordi vi er svarte eller har skjegg.»

Zekarias i dokumentaren «Jihad – hellige krigere»

Benjamin Hermansen ble drept av nynazister på Holmlia i 2001. En av gjerningsmennene sier dette etter å ha sonet sin dom på 16 år.

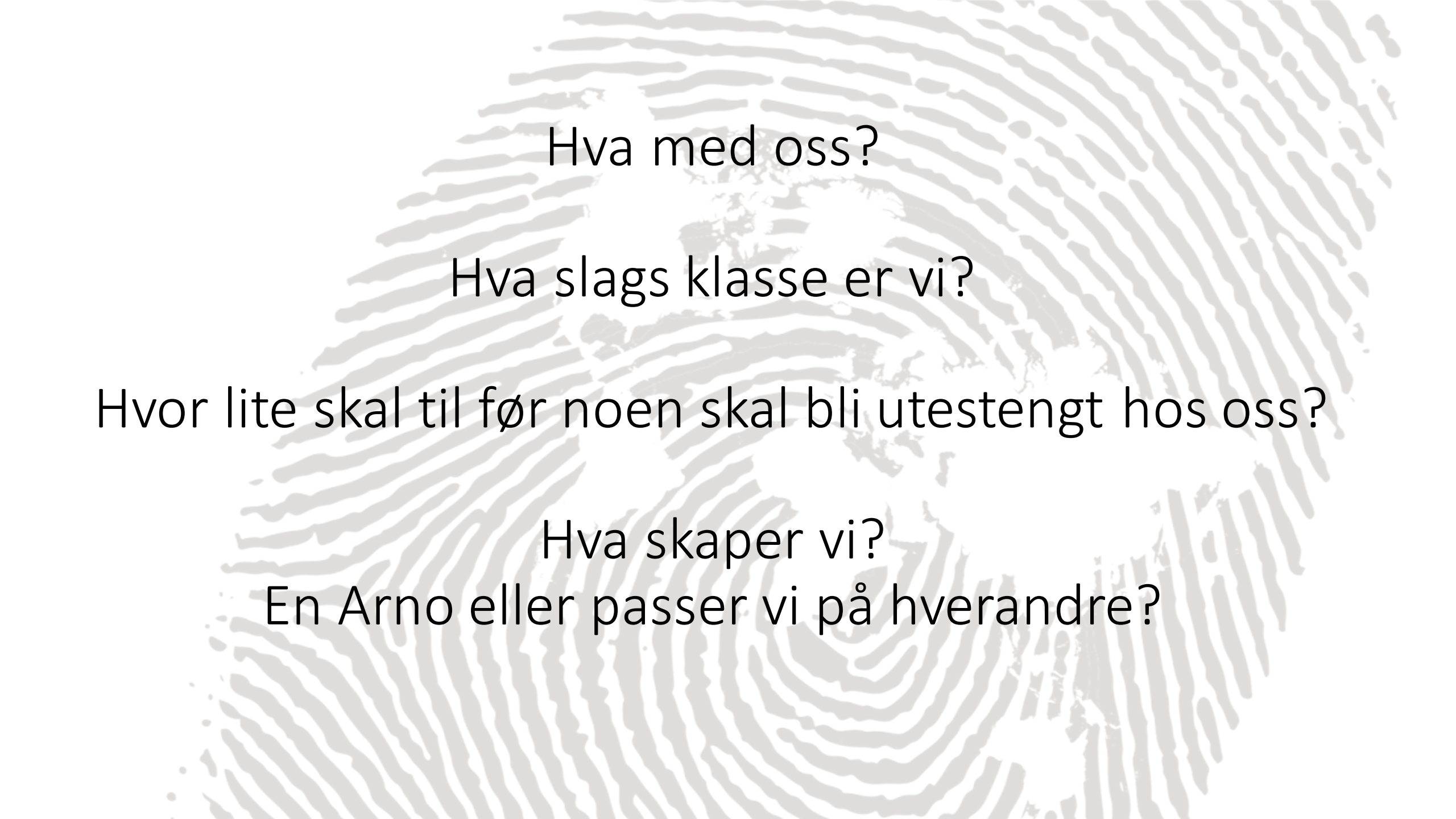
*«Unnskyldninger finnes ikke, men det er grunner til
at jeg ble den mannen jeg var som ung voksen.
Mine grunner rettferdiggjør ingenting,
men selv ikke jeg var født ond.
Mitt nye liv inkluderer ikke hat mot mennesker,
eller meg selv lenger»*

Hva tror dere han mente med det han sier?

Trygve Skaug/Hkeem/Maria Mena

Her kommer sitater fra «Hver gang vi møtes» – om mobbing, sårbarhet og langtidsvirkninger

Hva med oss?

Hva slags klasse er vi?

Hvor lite skal til før noen skal bli utestengt hos oss?

Hva skaper vi?

En Arno eller passer vi på hverandre?

Kursmodul for klassen /deltakere i fritid

Instruksjon til temaene

Tema 1:

IDENTITET, TILHØRIGHET OG RØTTER

Målsetting:

- Å gi elevene sterkere bevissthet om både egne og andres røtter, identitet og tilhørighet.
 - a. Styrke fellesskapsfølelsen gjennom gjensidig anerkjennelse av forskjellighet
 - b. Gjøre det trygt å hevde seg i klassen og dele sin historie om identitet og

1. Icebreaker

Kursholder leser opp spørsmål/påstander. Elevene reiser seg (og setter seg) når påstanden passer til dem:

- Har familie et annet sted i landet
- Har ulike dialekter i familien sin
- Snakker ulike språk hjemme
- Har familie i andre land

2 Kort intro om hensikten med samlingene

3 Innledning til tema : «DNA filmen» -

Filmen viser hvordan folk har røtter og bånd de ikke tenker over eller visste om.

Etter filmen reflektere rundt tanker og følelser de fikk når de så filmen.

4 Arbeid med dagens tema:

a. Individuell oppgave: VÅPENSKJOLD

Vis ppt om våpenskjold så du er sikker på at alle vet hva det er og hva det ofte symboliserer. Forklar så at de nå skal lage sitt eget personlige våpenskjold med forklaringene som er på oppgavearket.

Be dem tenke gjennom hvordan de vil presentere «seg selv». De kan skrive, tegne, fargelegge etter eget ønske, også på andre språk enn norsk..

Hvorfor: hensikten med oppgaven er å gi elevene mulighet til å reflektere over sin egen identitet og bakgrunn, med stolthet.

Og synliggjøre forskjellighet i klassen.

Hvordan: Del ut oppgaven og sørg for at de sitter så langt fra hverandre at de kan arbeide uforstyrret

Elevene får hvert sitt A5 ark, med et våpenskjold delt i 6 områder.

Disse områdene er:

- Historie
- Hobby
- Verdier/tro
- Drøm
- Venners beskrivelse av meg
- Families beskrivelse av meg

Når elevene har laget våpenskjoldet, avsluttes øvelsen med refleksjon i gruppa. Ved å se på skjoldet de har laget, kan de tenke på følgende spørsmål:

- Hva har inspirert meg?
- Hvem har formet meg?
- Hvor er mine røtter?
- Hvor kommer navnet mitt fra?

b. Wordstorm – innvandrere og utvandrere

Elevene skal komme med umiddelbare assosiasjoner til ordene «innvandrere» og deretter «utvandrere». Skriv først INNVANDRER på tavla og ha en wordstorm rundt det. Mulige spørsmål til elevene:

- Hva forbinder de med ordet?
- hva tenker de om personer som er innvandrere?
- Hva slags beskrivelser har de hørt om innvandrere?

Skriv de forskjellige forslagene rundt ordet etter hvert som de nevnes. Dersom det ikke kommer noen forslag, kan du ha noen i bakhånd. Deretter gjør du det samme med UTVANDRER. Antakelig vil det ikke gi like mange assosiasjoner.

Deretter kan dere sammenlikne og se om det er noe som er felles/lik.

(Eks: Utvandrere = sterke, eventyrlystne, modige
Innvandrere = utnytter, tar jobber, lykkejegere)

Avsluttes med å beskrive at alle land har en utvandrings og en innvandringshistorie. På ulike måter vil vi vise at minoriteter i alle land, har behov for å styrke identitet og bevissthet om røtter. Det er stort sett de samme grunnene som gjorde at nordmenn utvandret til Amerika, som gjør at mennesker innvandrer til Norge i dag. Den største forskjellen er for dem som må flykte fra krig.

Bildene videre i presentasjonen viser:

- oversiktskart over alle steder det finnes norske «minoriteter»,
- vise at det er mye stolthet knyttet til norsk utvandringshistorie,
- vise nordmenn i USA som fortsatt feirer norske tradisjoner,
- gi eks på hvordan nordmenn som bor i utlandet holder kontakt med identitet og tilhørighet: sjømannskirker med vafler, 17.mai o.l.

c. Les innlegget «Neil Armstrong i klassereise» av Chirag Patel fra Karpe, fra TCK-boka (red Aon Naqvi) (vedlegg)

Teksten handler om å være voksen og se hvilken reise foreldrene har tatt, kulturelt, språklig, økonomisk, osv. Det er en anerkjennelse av hva de har fått til, og en beskrivelse av hvordan de må leve med å ikke bli helt forstått eller sett i Norge. Her kan man velge om kursholder skal lese, om man skal dele opp, og la flere i klassen lese.

Å flytte fra et land til et annet er noe av det mest krevende et voksent menneske kan gjøre!

- d. Quiz om Kong Olav.** Denne ppt er animert. Overskriften kommer først: En innvandrer. Be dem prøve å gjette hvor i verden den personen som de nå skal få litt opplysninger om kommer fra/kan komme fra.
Få inn en etter en av opplysningene, til overraskelsesmomentet kommer til slutt. Kongen, som er symbol på det typisk norske
- e. Kong Harald som 3. generasjons innvandrer.** Vis ppt med foreldre og besteforeldre. Dette viser bare farssiden bakover, men på mor og bestemors side er det også tokulturelt. Så det understreker bare deres sammensatte bakgrunn.

Deretter kan talen fra slottsparken vises, og deretter lese opp 3 avsnitt fra talen. De kan deles ut på nummererte lapper til elever som melder seg frivillig, og som leser talen høyt i klassen, evt vises på lerret.

Kongen ønsker et land som inkluderer alle, og hvor alle kan føle at de hører til!

5 Oppsummering av tema:

En ting du har lært eller likt

6 Avslutning

Info om neste gang og takk for i dag!

Tema 2:

UTENFORSKAP OG FELLESSKAP

Målsetting:

- Å utvide elevenes perspektiv på hva som skaper motsetninger og hva som bygger broer.
- Gi dem håp for hvordan klassen er viktig for å bygge et samfunn, og bygge ned motsetninger.
- Bevisstgjøre på at mobbing i skolen skaper farlige og lidende voksne.

1. Icebreaker «Bomber og skjold»

Instruksjon til øvelsen: hver elev skal se seg ut to personer. Den ene er «skjold» og den andre er «bombe». Så skal man bevege seg rundt i rommet ved å forsøke å alltid ha personen som er «skjold» mellom seg og personen som er «bombe». Ingen vet hvem man har valgt.

Øvelsen gir mye bevegelse, forvirring og latter. Refleksjonsmomenter:

- andre kan se på meg som «bombe», noen kan tenke på meg som «beskyttelse».
- Den man prøver å finne støtte/beskyttelse hos, er kanskje noen andres «bombe».
- man kan være både bombe og beskyttelse, avhengig av hvor vi er/hvem vi er sammen med
- det meste foregår inne i hodene våre, vi skaper bilder av hverandre

2. Hva var fokus i forrige samling?

3. Innledning til tema: Hva betyr MINORITET/ MAJORITET

Elevene setter seg. To begreper introduseres: MINORITET OG MAJORITET – disse forklares, så alle forstår dem

4. Arbeid med dagens tema:

a. Øvelse 2 hjørner – minoritet/majoritet

Øvelse: Man lager to sider/hjørner i klasserommet. Den ene siden er minoritetsposisjon, den andre er majoritetsposisjon.

Elevene får spørsmålet: hvis du tenker på deg selv som en minoritet, plasserer du deg der, hvis du tenker på deg selv som majoritet, plasserer du deg der

Mens de står på de ulike sidene, spørres klassen om hvilke følelser som

kjennetegner posisjonene.

Del tavla i to, med overskrift *minoritetsfølelser* og *majoritetsfølelser*: skriv opp det elevene kommer med.

Vis liste over følelser, i ppt: disse er animert inn, så man tar ett for ett.

Hvis de er like ord på tavla, kan man gå videre, eller spørre: gi eksempler, når har du kjent det sånn.

b. Alle som er minoritet er majoritet et sted

Nå skal vi utfordre elevene til å snu bildet. Når de har reflektert over følelser som er knyttet til å være majoritet, utfordres de til å kjenne om det finnes situasjoner eller sammenhenger der de selv kjenner disse følelsene. Elevene får se bilder av steder/sammenhenger/situasjoner der typiske minoritetsgrupper dominerer.

Gi elevene spørsmålet: *hvem er minoritet i dette bildet?*

Når de har gitt litt respons, vises bildet med teksten: *ALLE SOM ER MINORITET ER MAJORITET ET STED*

Henvis til «majoritetsfølelsene»: hvor og når har de kjent dette?

Gi klassen denne påstanden: Majoritet er den som bestemmer mest.

Der hvor du er majoritet, tenk over følgende spørsmål (avhengig av tid, kan dette gjøres i smågrupper, eller i plenum)

- Hvem liker vi
- Hvem liker vi ikke?
- Hvor like må vi være i «vår» gruppe?
- Hvilke regler skal bestemme over alle?
- Hvem må skyves ut?
- Hvordan kontrollerer vi innad i gruppen og de andre?
- Tenk på et sted du er «helt hjemme» – hvem vil føle seg utenfor der?

Her kan man gjerne referere til lista med mulige minoriteter, får å skape refleksjon.

Det er også mulig å beskrive at noen kan være «**doble minoriteter**». Be gjerne klassen tenke hvilke grupper dette kan være, før man gir eksempler:

homofil og muslim, somalisk og kristen, funksjonshemning og minoritetsspråklig (f.eks døv og flyktning)

c. Oppgave: Wordstorm – hva kan minoritet og majoritet frykte?

Skriv på tavla – eller vis ppt lysbilde med ordene FRYKT /TRUSSEL

WORDSTORM oppgave:

del 1: hva tror dere minoriteter tenker på, når jeg sier disse ordene?

del 2: hva tror dere majoritetspersoner kan tenke på, når jeg sier disse ordene?

Vise ppt lysbilde med forslag til majoritetsfrykt og minoritetsfrykt.

Målsetting er å vise at hat kan komme av frykt.

d. Når man ikke tåler forskjellighet – ekstremisme

Se på illustrasjonsbildene av ekstremisme, i høyreekstrem ideologi og islamsk ekstremistisk ideologi. Deehay Khan har laget to ulike dokumentarfilmer som begge handler om ekstremisme. «Jihad-hellige kriger» om islamister tilknyttet IS, og «I møte med fienden» om høyreekstremisme i USA. I denne delen av temaet vil vi se litt på hva disse har felles – både som målsetting og «drive» og dermed også frykt. Poeng her er å se hvordan uttalelsene speiler hverandre, og er like.

Viktige poenger med ekstreme miljøer:

- Tilbyr støtte og varme i et fellesskap
- Gir personlig verdi og identitet
- Tilbyr mening og oppgave i livet

Gå videre i ppt: når forskjellighet ikke tåles

Se på illustrasjonsbildene av ekstremisme politisk og religiøst.

e. Motvekt og brobygging - Når minoriteter støtter hverandre

Mobbing, utenforskap – sårbarhet og konsekvenser

«å elske en som hater»: historier om hva jihadister og høyreekstreme ofte har felles – vonde opplevelser, mobbing, utenforskap

Hvorfor noen tiltrekkes slike miljøer:

- Blir ikke inkludert andre steder
- Veldig vonde opplevelser hjemme og på skole
- Lider og har det vondt inni seg

- Ex **Arno Michaelis** tidligere nynazist og **Alyas** frai filmen «Jihad». Alyas, er i dag psykolog og imam, og jobber med ungdom i England, for å forebygge utenforskap og ekstremisme.
- Joe Erling Jahr, dømt for drapet på Benjamin Hermansen

Avslutte temaet med å vise mulige historier om motvekt:

- «Fredens ring»- unge muslimer i Oslo tok initiativ til å vise solidaritet med jødene ved deres synagoge etter en skyteepisode
- historie om jøder og muslimer i Sarajevo
- bilde av muslimer rundt koptisk kirke og kristne rundt moske i Egypt

Vennlighet og kjærlighet er ofte første steg i å komme ut av ekstremisme

f. **Klassemiljøet** - Mobbing og utenforskap – hva med oss?

Avsluttende refleksjon – hvordan angår dette oss – Hva slags klasse er vi?

Skaper vi Arno og Alyas, eller passer vi på hverandre? Skape bevisstgjøring på at erfaringer fra ungdomsskole er viktig, at alle har et ansvar for å skape et sted som er trygt og inkluderende.

Mobbing er farlig for psykisk helse og gjør samfunnet utrygt for alle: dette er et en ganske stor perspektivutvidelse for ungdommene – å se sammenheng mellom hvordan de har det i klasserommet, til hva slags voksne de blir og hva slags liv man får.

Skaper vi Arno og Alyas eller passer vi på hverandre?

Hvem vil vi være? Hvordan vil vi være? Hvordan vil vi at andre skal være mot oss?

5. **Oppsummering av tema:**

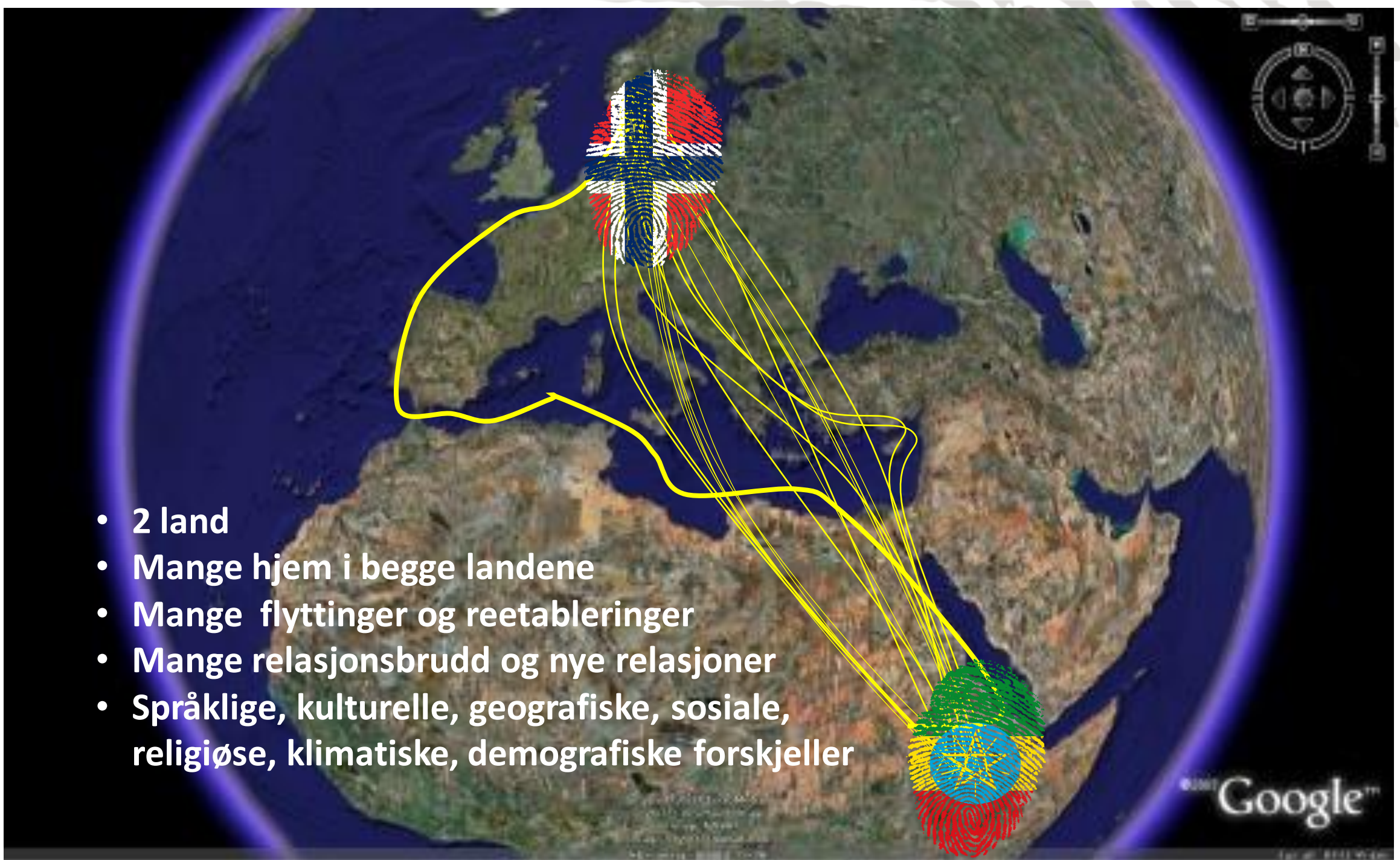
En ting du har lært eller likt

6. **Avslutning**

A large, light gray fingerprint pattern is visible in the background, centered behind the text.

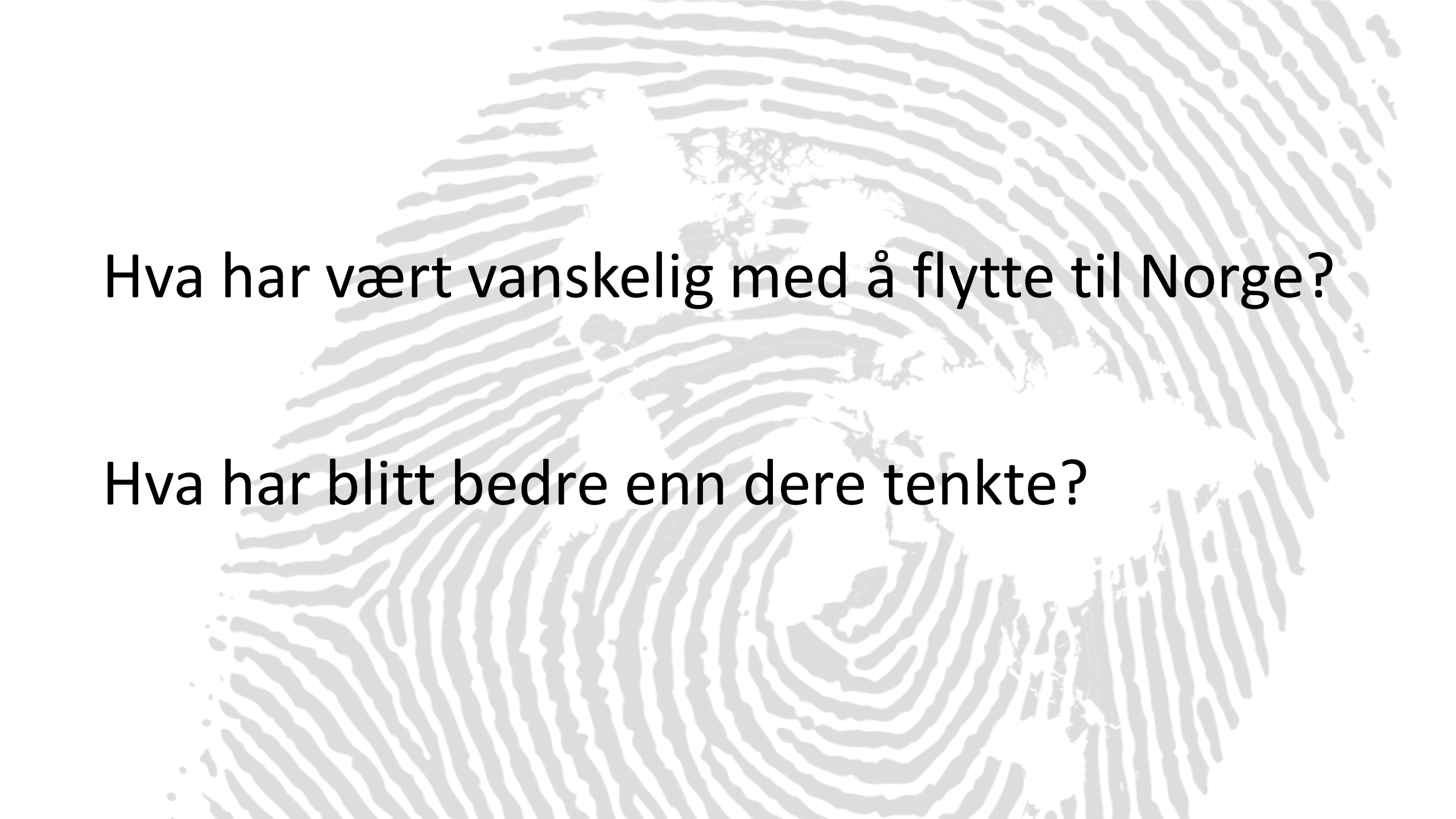
VELKOMMEN TIL FORELDRESAMLING

- 2 land
- Mange hjem i begge landene
- Mange flyttinger og reetableringer
- Mange relasjonsbrudd og nye relasjoner
- Språklige, kulturelle, geografiske, sosiale, religiøse, klimatiske, demografiske forskjeller

Ta et bilde eller to som forteller noe om deg selv – noe du savner, noe du liker, en drøm du har eller andre ting

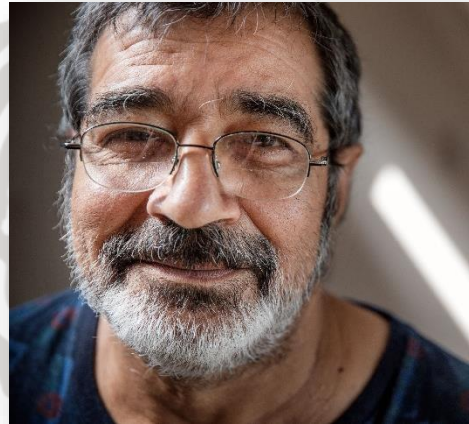

Hva har vært vanskelig med å flytte til Norge?

Hva har blitt bedre enn dere tenkte?

«Å flytte fra et samfunn til et annet
er noe av det vanskeligste
et voksent menneske kan gjøre!»

Sunil Loona
psykolog

2 foreldresamlinger – hva skal vi gjøre?

Første kveld:

Migrasjonsprosessen- hva skjer i meg og rundt meg når jeg bytter land?

Andre kveld

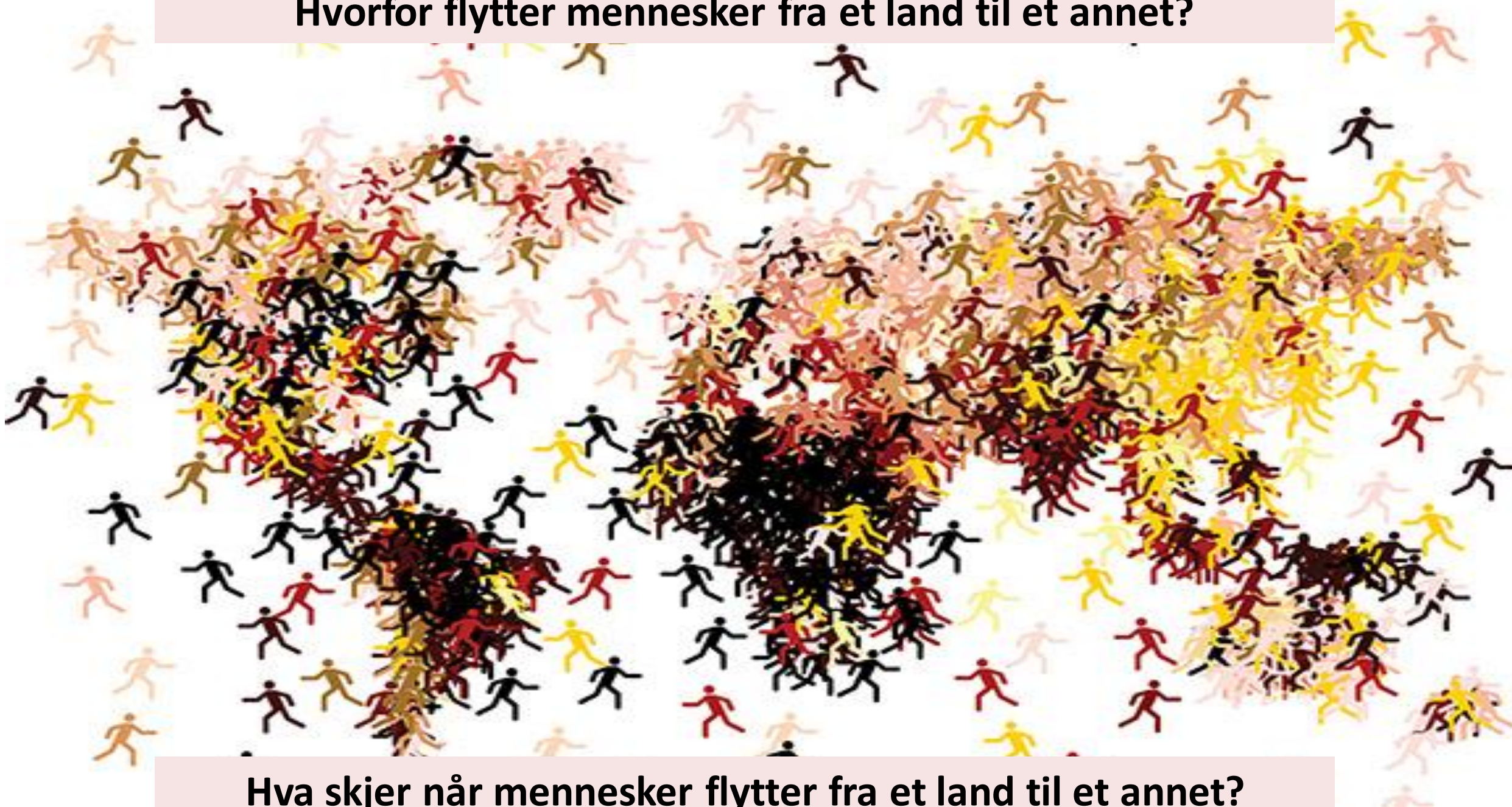
Hvordan er det å være foreldre til barn som vokser opp krysskulturelt? (med flere kulturer)

Hva er krysskulturell oppvekst?

Flytteprosessen – hva skjer i meg og rundt meg?

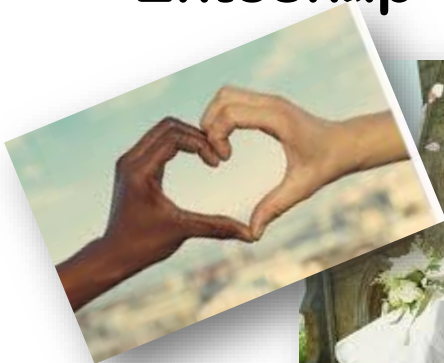
Hvorfor flytter mennesker fra et land til et annet?

Hva skjer når mennesker flytter fra et land til et annet?

Noen årsaker til flytting

Ekteskap

Reiselyst

Krig/uro forfølgelse

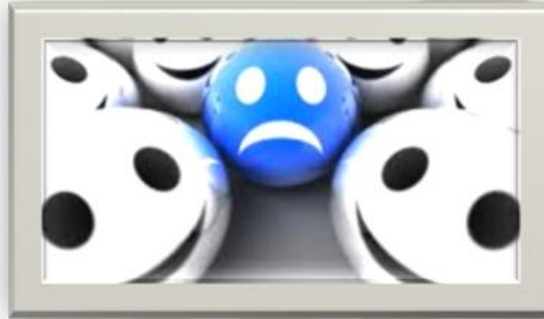
Studier / karriere

Arbeid

Foreldre flytter – barn flyttes

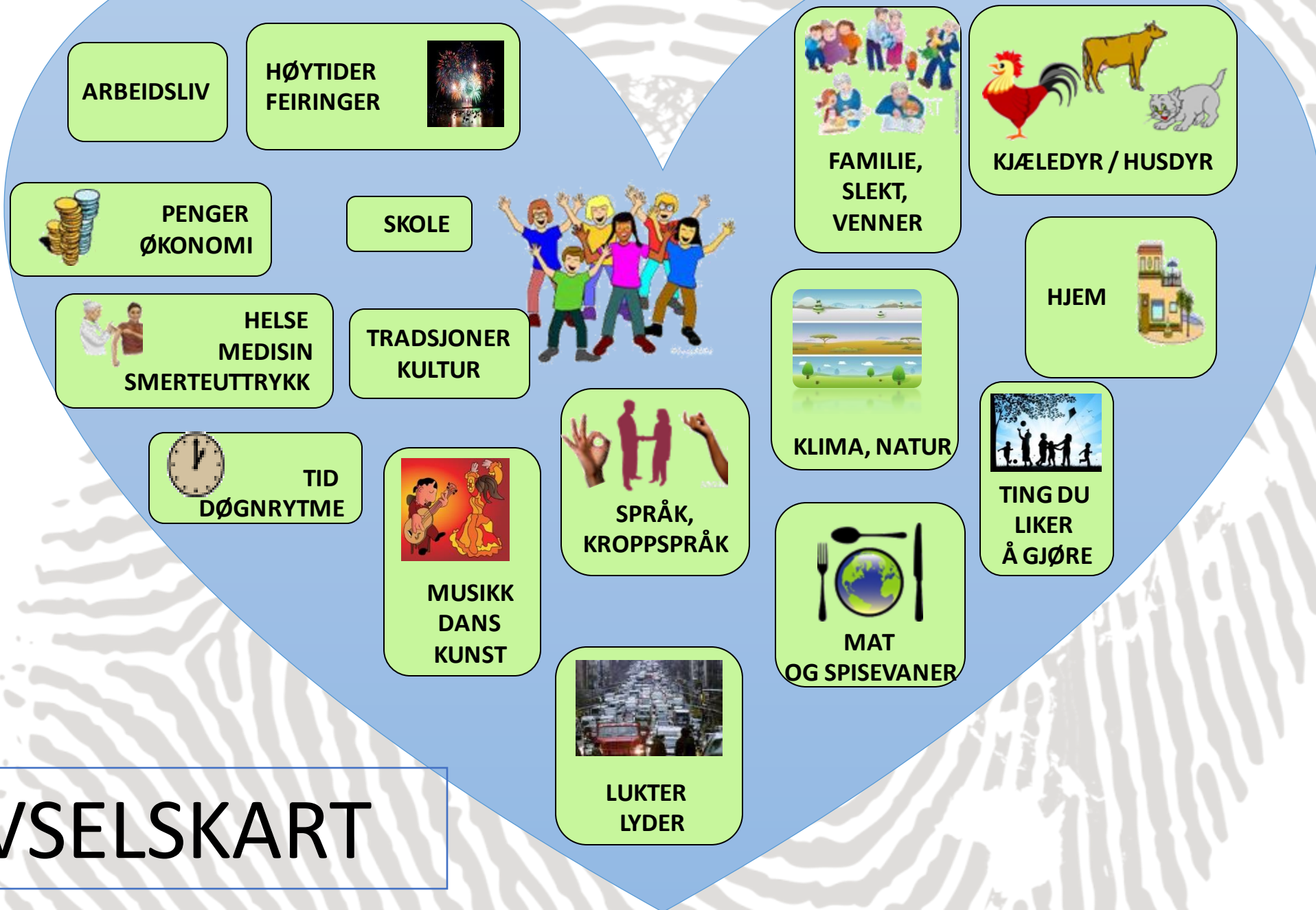
Ikke
mitt
valg

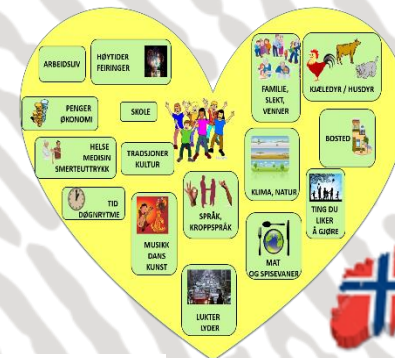

Forskjellig tid på reisen til Norge

Ting som gjør at du trives der du hører hjemme

TRIVSELSKART

LIVET I
HJEMLANDET

FLYTTING

FRAMTID I NYTT
LAND

Glad

Trist

VOKSNE

DETTE ER NORMALE FØLELSER OG REAKSJONER
NÅR MENNESKER FLYTTER FRA ET LAND TIL ET ANNET

Mange har hørt litt om Norge...

Verdens rikeste land

**6 måneder dag
og 6 måneder
natt**

**Barnevernet
tar barna**

**Kvinner har
flest rettigheter**

**Det er lett å
få jobb**

**Nordmenn drikker
mye alkohol**

Isbjørn går i gatene

**De spiser mye
fisk og poteter**

T
I
L
F
R
E
D
S
H
E
T

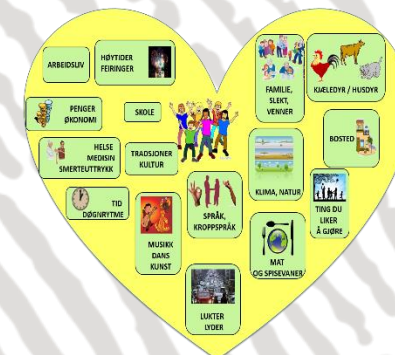
F
Ø
L
L
E
S
E
R

TURISTFASEN

SJOKKFASEN

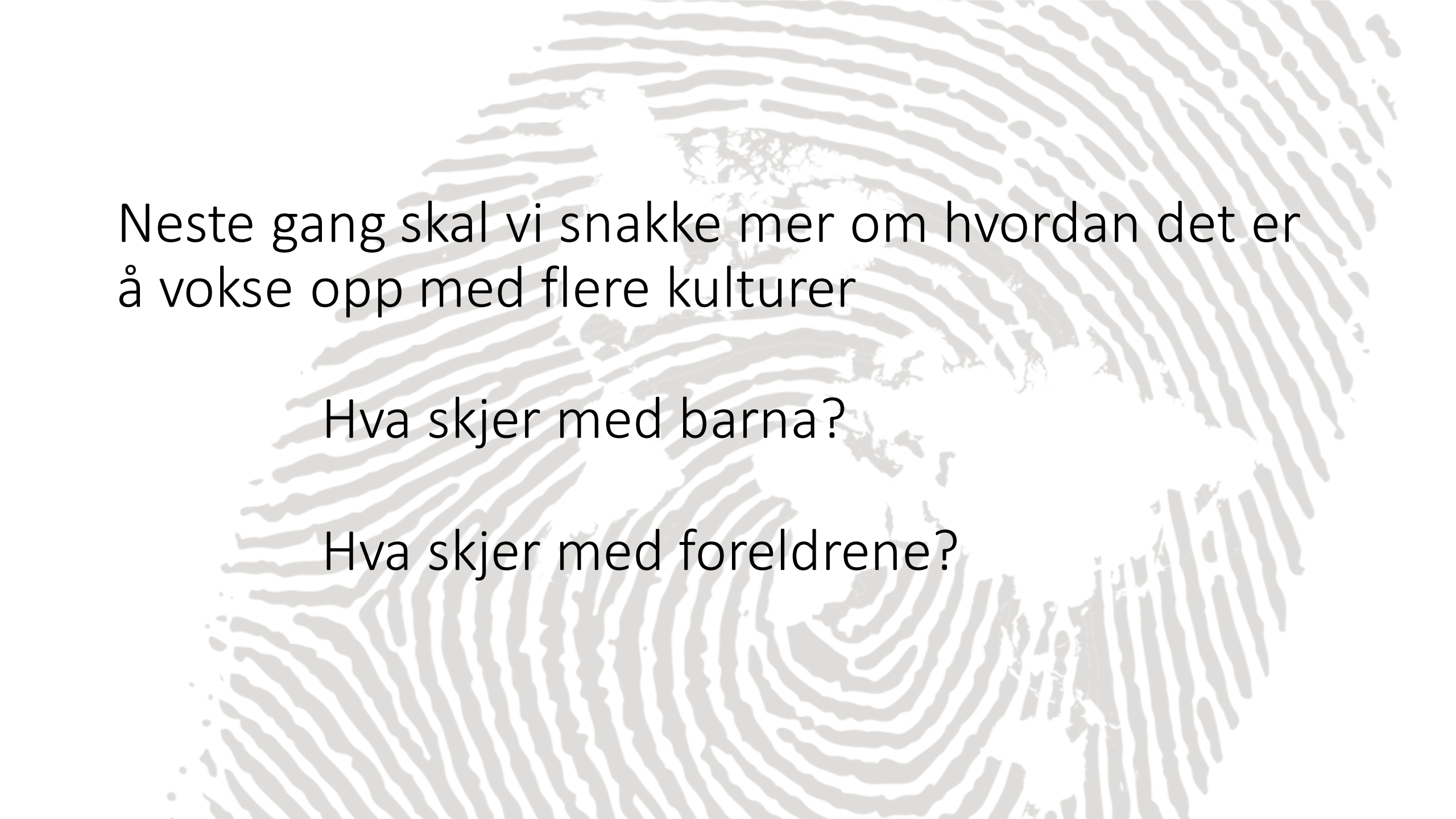
NYETABLERINGSFASEN

Fra ca 6 måneder til flere år

Hvordan bygge opp et nytt trivselskart i Norge?

Neste gang skal vi snakke mer om hvordan det er
å vokse opp med flere kulturer

Hva skjer med barna?

Hva skjer med foreldrene?

TAKK FOR I DAG

A large, light gray fingerprint pattern is visible in the background, centered behind the text.

VELKOMMEN TIL FORELDRESAMLING

HVA VAR TEMAET FORRIGE GANG?

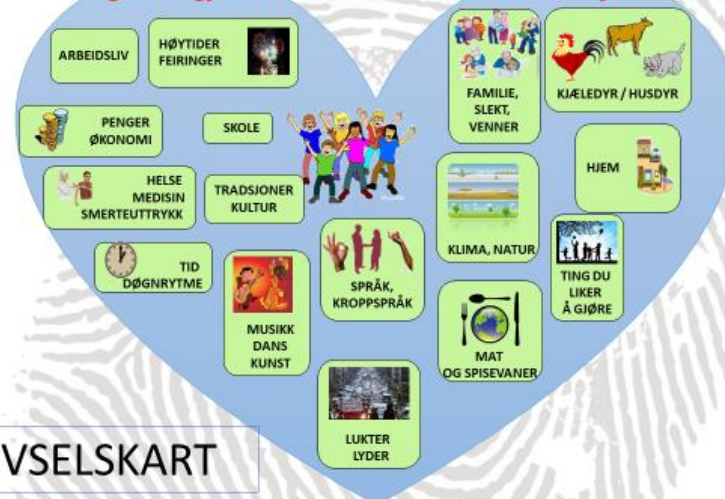
En ting du husker fra forrige gang?

«Å flytte fra et samfunn til et annet
er noe av det vanskeligste
et voksent menneske kan gjøre!»

Sunil Loona
psykolog

Ting som gjør at du trives der du hører hjemme

TRIVSELSKART

Hva skjer når en familie flytter til et annet land?

«Parents adapt,
children absorb»

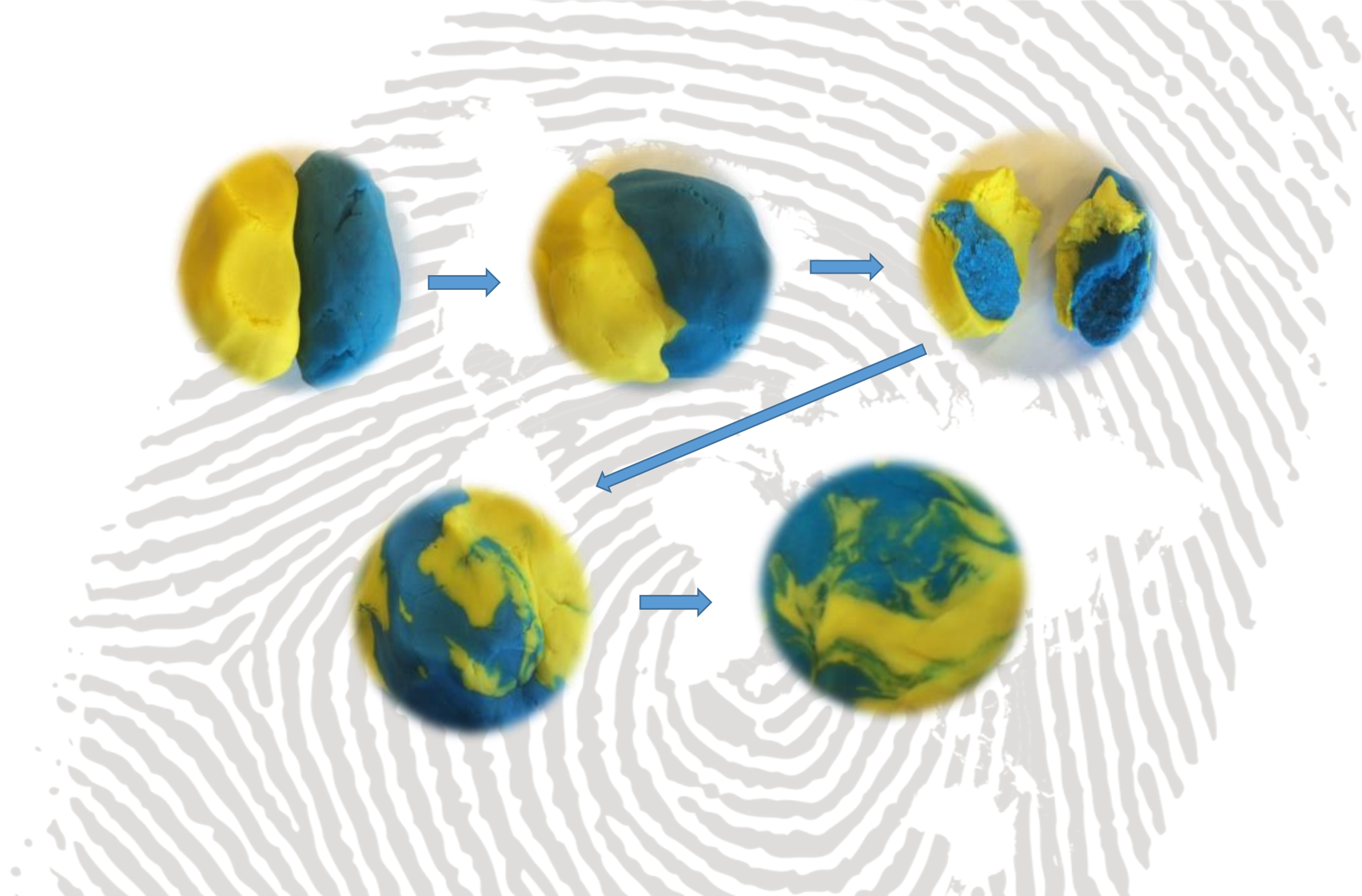
«Foreldrene tilpasser seg,
barna tar det opp i seg»

Matt Neigh, Norut-konferansen Hamar 2005

Playdoh-oppgave

TURISTFASEN

SJOKKFASEN

NYETABLERINGSFASEN

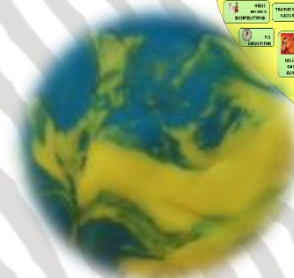

TURISTFASEN

SJOKKFASEN

NYETABLERINGSFASEN

Barn og ungdommer under 18 som ankommer Norge

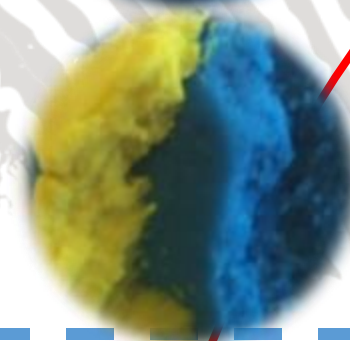
Fra ca 6 måneder til flere år

TURISTFASEN

SJOKKFASEN

NYETABLERINGSFASEN

Alle er kompetente foreldre
i sin kultur og
oppdragertradisjon

Men nå kreves det at de skal klare
noe de aldri har gjort før –
være foreldre for krysskulturelle barn

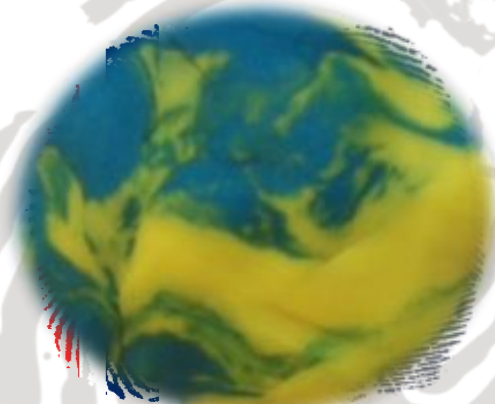
ENTEN - ELLER

Noen føler at de må velge –
enten oppvekstlandsidentiteten
eller «hjemlandsidentiteten»

VERKEN – ELLER

Noen føler seg verken
det ene eller det andre

Det beste er å kunne føle seg som **«BÅDE - OG»**
En identitet med rom for alle de ulike verdenene

CROSS CULTURAL KIDS (CCK)

***«Et krysskulturelt barn/ungdom (CCK)
er en person som har levd i to eller flere kulturelle miljøer i
en viktig del av barne- og ungdomsårene..»***

(Ruth van Reken)

Mange CCKere vil også kjenne seg igjen i at:

- De kjenner tilhørighet til begge/alle kulturene uten å ha full tilhørighet (100%) til noen av dem
- De kan kjenne tilhørighet til andre mennesker med lignende bakgrunn

Hva har disse personene felles?

Hadia Tajik

Øyvind
"Vinni"
Sauvik

Kong Harald V

Cecilie
Steinmann Neess

Barack Obama

Alexander Rybak

Leo Ajkic

Ella Marie
Hætta Isaksen

Yosef
Woldemariam

Deeyah Khan

Joshua King

Kong Haakon VII (7)

Konge i Norge fra 1905-1957

Kong Olav V (5)

Konge i Norge fra 1957-1991

Kong Harald V (5)

Konge i Norge fra 1991 →

OPPGAVE

FORDELER OG UTFORDRINGER

Hva er fordelene ved å vokse opp slik?

Hva kan være vanskelig med dette?

Noen fordeler

- Språk
- Toleranse
- Bytte roller
- Kan se en sak fra flere sider
- Tilpasningsdyktige
- Internasjonalt nettverk
- Sosial kompetanse
- Fleksibilitet
- Brobygger mellom mennesker
- Omsorg
- Kulturkunnskap og erfaring

Noen utfordringer

- Språk – både norsk og morsmål
- Å skulle like å bo i Norge
- Å få venner som forstår
- Uvitenhet om norsk kultur som "alle andre" kan
- Rotløshet
- Annerledeshet (skjult og synlig)
- Sorg og savn
- Stort nettverk - lettere å finne nye venner enn å holde på gamle
- Forstår ingen kultur fullt

Foreldre

Hva kan dere gjøre?

Styrke det blå!

- Språk – snakk morsmål hjemme
- Sanger
- Fortellinger
- Tradisjoner
- Verdier

La barna bli flinke og trygge i det gule!

- Være med på aktiviteter
- Være sammen med venner
- Lære språk og samfunn godt

Hva husker dere best fra det vi har
snakket om disse to kveldene?

TAKK FOR I DAG

Kurspilot tema 3 FORELDRESAMLING 1+2

Introduksjon

Foreldresamlingene går over to ganger, og vil ta opp noen av de mest grunnleggende temaene fra Flexid, migrasjonsprosessen og barns krysskulturelle oppvekst.

Det er vesentlig å etablere trygghet og tillit helt fra starten. Dette gjøres gjennom en enkel bevertning, presentasjon av kursholdere, hensikten med samlingene, samt icebreaker.

Helt fra Flexids begynnelse har foreldre til ungdommer på kurs kommet med utsagn som: «Dette er viktig for våre barn, men hvorfor finnes det ikke noe slikt for oss? Vi trenger også en arena for å snakke om slike ting – det er ikke noe vi naturlig gjør med andre»

Sitatet til psykolog Sunil Loona vil være en viktig anerkjennelse av hvor krevende det er «å bytte land».

Dette gjelder også selv om denne flyttingen er frivillig. Når man i tillegg flytter som familie, vil enda flere personer være involvert. Både som familie og på individnivå, gjennomgår man ulike tilpasningsprosesser, men ofte i «utakt» og på ulike måter. De færreste av foreldrene er kjent med migrasjonsprosessen og akkulturasjonsstress som egne temaområder det har vært forsket på over lang tid.

I mange land og kulturer er det ikke vanlig å snakke åpent om vanskelige følelser, og flere språk mangler viktige ord og begreper innen tema psykisk helse. Derfor vil anerkjennelse og naturliggjøring av menneskelige reaksjoner og prosesser være en svært viktig del av disse samlingene.

Både blant innvandrere og flyktninger erfarer man at familiemedlemmer ofte ikke kommer til landet samtidig. Først kommer kanskje en av foreldrene, eller ett eller flere barn som enslige mindreårige. I slike tilfeller vil målet for de fleste være etter hvert å kunne få hele familien hit på familiegjenforening.

Når familiemedlemmer ankommer «i utakt», vil det også kunne medføre ekstra belastninger mtp reaksjoner og akkulturasjonsstress, og en bevisstgjøring av dette vil derfor være verdifullt. Dette tas også opp i andre samling ifm ankomst, botid og identitetsutvikling.

Enkelte som jobber med migrasjonshelse har tatt til orde for at det burde vært nærmest obligatorisk med «gjenforeningskurs» spesielt for foreldrene. Mye har skjedd siden sist de var sammen som familie. De sitter med ulike fortellinger og opplevelser. Mange voksne har også en oppfatning av at det er mye lettere for barna, da de ikke forstår så mye av hva som skjer. Derfor er en bevisstgjøring på dette også noe av målet med samlingen.

En tilleggsfaktor en del også vil møte, er når en av foreldrene selv ikke har noen migrasjonserfaring – for eksempel dersom man er gift med en nordmann.

Konsekvensene av migrasjon er mange, både for enkeltpersoner og for familier. Foreldrenes møte med et nytt samfunn, system og oppdragelsestradisjon er ofte en stor overgang. I tillegg til dette skal de nå mestre å være foreldre til barn med krysskulturell oppvekst og utvikling. Foreldrerollen i et nytt land innebærer ganske mange nye faktorer man ikke er forberedt på.

Gjennom playdoh-oppgaven introduseres krysskulturell oppvekst, med både ressurser, erfaringer og dilemmaer.

De unge lever i og med flere ulike valg, spenninger og forventninger fra både blå og gule, men også fra grønt.

Foreldrenes hovedoppgave er å styrke og utvide barnas forståelse og kunnskap på det «blå» best mulig – språk, kultur, tradisjoner, livssyn, familierelasjoner/slektsnettverk, familiehistorie og fortellinger, barnekultur osv

Samtidig skal de også gi barna mulighet for utvikling og trygghet i «det gule» – skole, aktiviteter, sosial kontakt, samfunnet generelt osv.

Dette vil bidra til å øke deres kompetanse og ressurser, og muligheter videre i livet.

Det er viktig å anerkjenne utfordringer og frustrasjoner knyttet til det å ha barn som utvikler seg på en måte foreldrene kan oppleve svært fremmed og vanskelig. Som en mor sa: «Det vi putter inn i barna er ikke det samme som kommer ut..»

Husk at dette er dialogbaserte samlinger, hvor foreldrene skal ha mulighet til å kunne spørre, drøfte, reflektere og diskutere. Derfor er tilrettelegging av tolking svært viktig der det er behov for det.

Målet med samlingene:

- Etablere en god tillit og relasjon til foreldre/foresatte
- Skape bevissthet for migrasjonsprosessens virkninger på individ og familie
- Anerkjenne og normalisere akkulturasjonsstress
- Skape forståelse for krysskulturell identitetsutvikling
- Se ressursfokus og mulighetene hos barna
- Bli bevisst muligheter og ansvar ved krysskulturelt foreldreskap
- Øke trygghet til norsk samfunn

Kontekst og tilpasning:

- Tolker og behov
- Bevertning
- Invitasjon og rekruttering
- Dialog og rekruttering
- Kort og lang botid
- Foreldres bakgrunn

Forberedelse til begge samlingene

- Se nettressurs under tema 2,3, og 4 for bakgrunnsstoff og eksempler
- Forbered «bli-kjent-icebreaker» med bilder
- Forbered eksempler mtp foreldrenes/familienes ulike bakgrunner
- Sett deg godt inn i ppt og instruksjon til oppgavene

Samling 1: Migrasjonsprosessen

- 1. Ønske velkommen – presentasjon**
 - a. Kaffe og enkel bevertning
 - b. Icebreaker – velge 1 eller 2 bilder til presentasjon av seg selv
- 2. Hensikten** med samlingene, og kort info om Flexid og hva ungdommene deres er med på.
- 3. Innledning:**
 - a. Hva har vært vanskelig og hva har blitt bedre?
 - b. Sitat Sunil Loona
- 4. Migrasjonsprosessen** – følg ppt
- 5. Oppsummering** av kvelden - en ting de spesielt husker fra denne samlingen
- 6. Tid, sted og tema for neste samling**

Samling 2: Krysskulturell oppvekst og foreldreskap

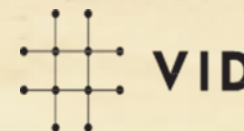
- 1. Ønske velkommen**
 - a. Kaffe og enkel bevertning
- 2. Kort tilbakeblikk på forrige samling. Hva husker de?**
- 3. Innledning: Hva skjer når man bytter land? Play-doh**
- 4. Krysskulturell oppvekst og foreldreskap** – følg ppt
 - a. **Playdoh satt inn i kontekst med flytteprosessen**
 - b. **CCK og ulike personer** (inkl. kong Harald)
 - c. **Oppgave** – refleksjon rundt ressurser og utfordringer
 - d. **Foreldrenes oppgave** – styrke det blå og gi frihet til å styrkes i gult
 - e. **Planting av tre**
- 5. Oppsummering** – hva husker de best fra begge samlingene
- 6. Tid, sted og tema for neste samling**

Kurspilot
på oppdrag for
Utdanningsdirektoratet

ANSATTMODUL SKOLE OG FRITID

Senter for Interkulturell Kommunikasjon/VID,
i samarbeid med stiftelsen Flexid

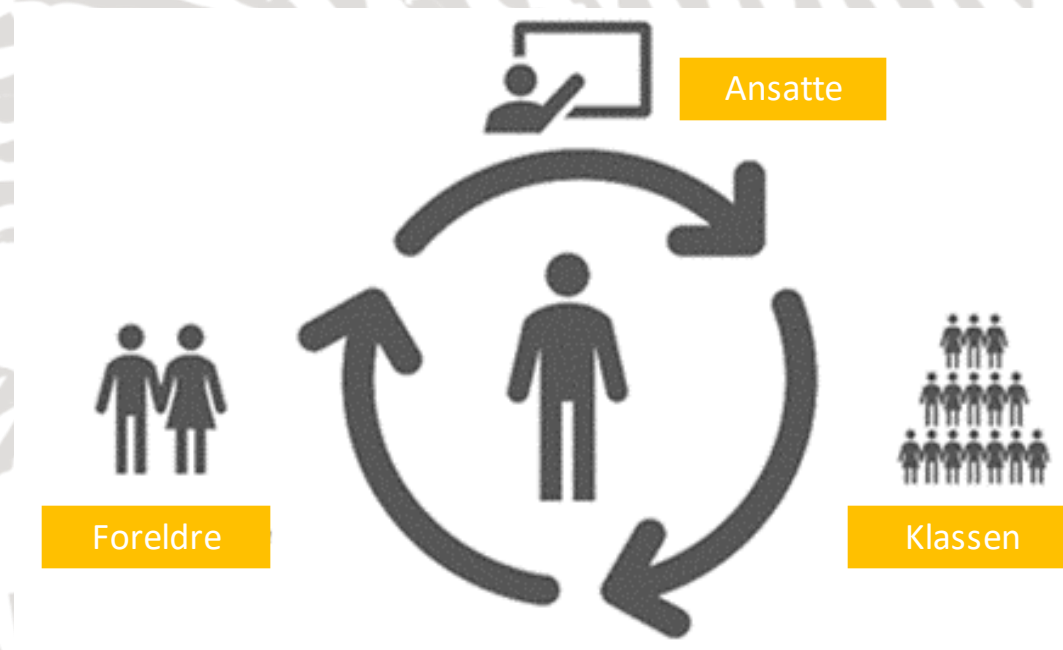
«Ettårig kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst»

Hvor?

- Skole- og fritidsarenaen

For hvem?

- Ungdom med flerkulturell oppvekst
- Viktige andre:
 - **Ansatte i skole og fritid**
 - Foreldre/foresatte til krysskulturelle elever
 - Klassefellesskapet/ deltakere i fritid

Kurspakke bestående av fire moduler

Kursmodul
ansatte

Kursmodul
foreldre

Kursmodul
klassefellesskapet

Flexidkurs for krysskulturell ungdom

Kurskonseptet Flexid som fundament for de øvrige modulene

Målsetning

Utdanningsdirektoratet ønsker at piloten skal

- Ha oppmerksomhet på flerkulturelle perspektiver
- Styrke enkeltindivider og deres selvforståelse
- Fremme samhørighet til fellesskapet og forebygge ekskluderende motsetninger
- Støtte arbeidet med det psykososiale miljøet i skole og fritid
- Relatere til overordnede prinsipper og verdier i læreplanen

Temaer i ansattmodulen

1. Norsk skole 2021 – flerkulturell, global og norsk

- Interkulturell kompetanse og fagfornyelse
- Migrasjon og akkulturasjon – eller «når utvandrere kommer til Norge»

2. Krysskulturelle liv, oppvekst og foreldreskap

- hvordan ser elevene på seg selv
- hvem ser lærerne i klasserommet
- hvem ser foreldrene hjemme
- følelser, identitet og tilhørighet
- rasisme og mikroagresjoner

3. Språk, følelser og kommunikasjon

- flerspråklighet, flytende språk, hverdagsspråk
- skole og dybdespråk
- morsmål, hovedspråk, annetspråk,

Samling 1

**Norsk skole 2021 –
flerkulturell, global og
norsk**

Hvorfor er temaet viktig?

- Skolen er ikke lenger monokulturell
- Klasserommet er blitt flerkulturelt
- Elevene har ulike livsverdener
- Skolens oppgave:
 - PERSPEKTIVUTVIDELSE og IDENTITETSBESKREFTELSE for alle
- Læreplanen: Livsmestring og medborgerskap
 - arbeid med identitet, brobygging, mangfold og elevenes emosjonelle kompetanse

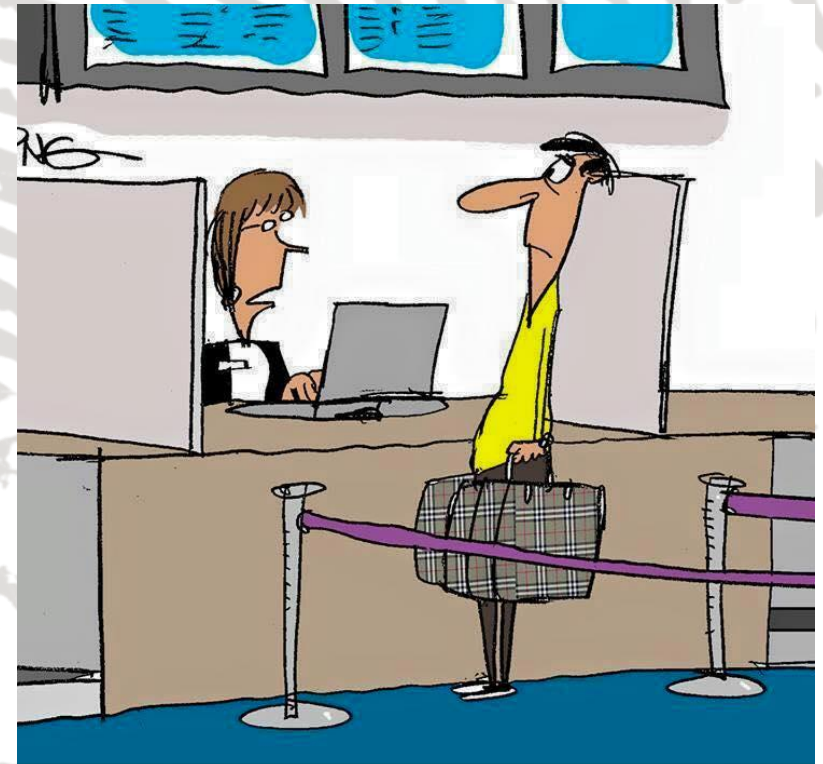
Fra overordnet del av det nye Læreplanverket

Kap 2, Prinsipper for opplæringen:

- «Elevens identitet og selvbilde, meninger og holdninger blir til i samspill med andre. Sosial læring skjer både i undervisningen og i alle andre aktiviteter i skolens regi. Faglig læring kan ikke isoleres fra sosial læring»
(2.1 sosial læring og utvikling s. 10)
- «Folkehelse og livsmestring som tverrfaglig tema i skolen skal gi elevene kompetanse i som fremmer god psykisk og fysisk helse og som gir mulighet for å ta ansvarlige livsvalg. I barne og ungdomsårene er utvikling av et positivt selvbilde og en trygg identitet særlig avgjørende»
(2.5.3. Folkehelse og livsmestring s. 14)
- arbeid med identitet, brobygging, mangfold og elevenes emosjonelle kompetanse (?)

Migrasjon og akkulturasjonsstress

*"The charges are correct, sir.
The airline now charges for
emotional baggage as well."*

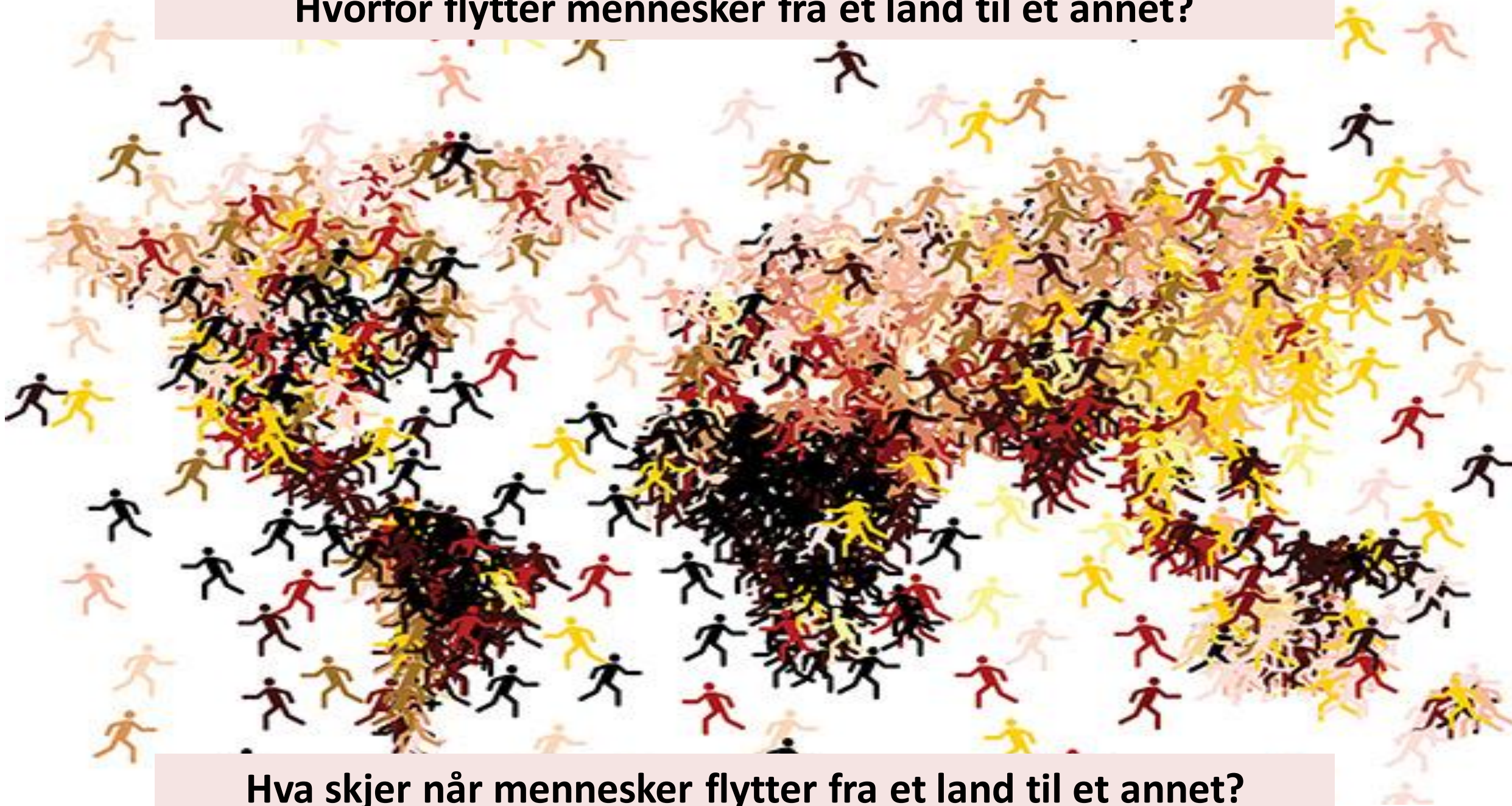
Migrasjonsinformert skolekultur: nøkler til å forstå forskjellighet

- Hva gjør flytting med en familie?
- Hvordan påvirker flytting følelser og identitet?
- Hvordan påvirker minoritetsrolle følelser og identitet?
- Hvordan påvirker flytting foreldreskap og oppdragelse?
- Hvor lang tid tar en flytteprosess?
- Hva er integrering?
- Hvem skal integreres?
- Hvordan ser integrering ut i klasserommet?

Flytteprosessen

Hvorfor flytter mennesker fra et land til et annet?

Hva skjer når mennesker flytter fra et land til et annet?

Noen årsaker til flytting

Ekteskap

Studier / karriere

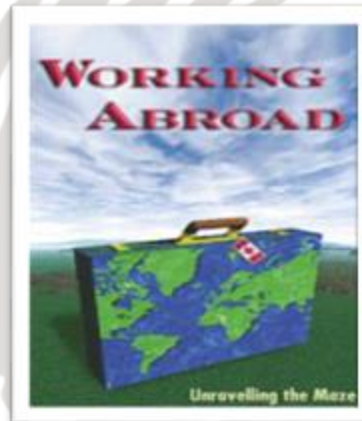
Reiselyst

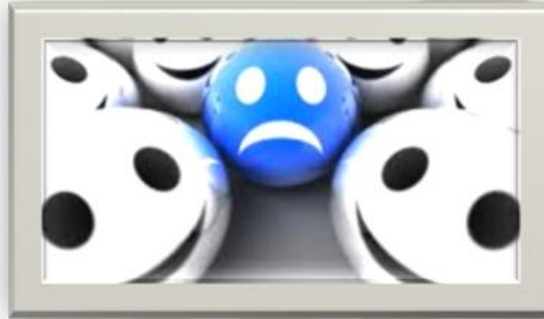
Krig/uro forfølgelse

Arbeid

Foreldre flytter – barn flyttes

Ikke
mitt
valg

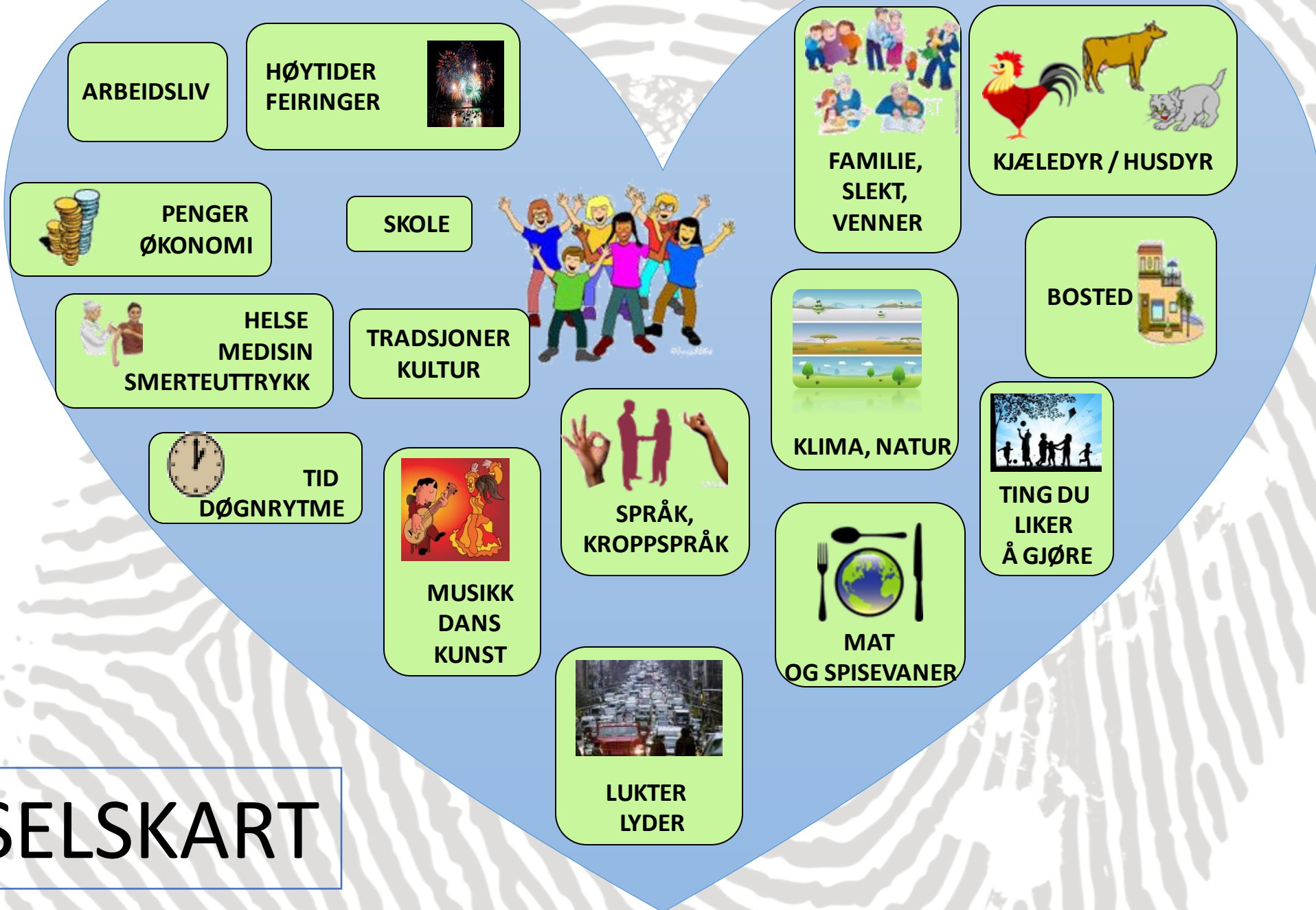
Hvordan flytter mennesker?

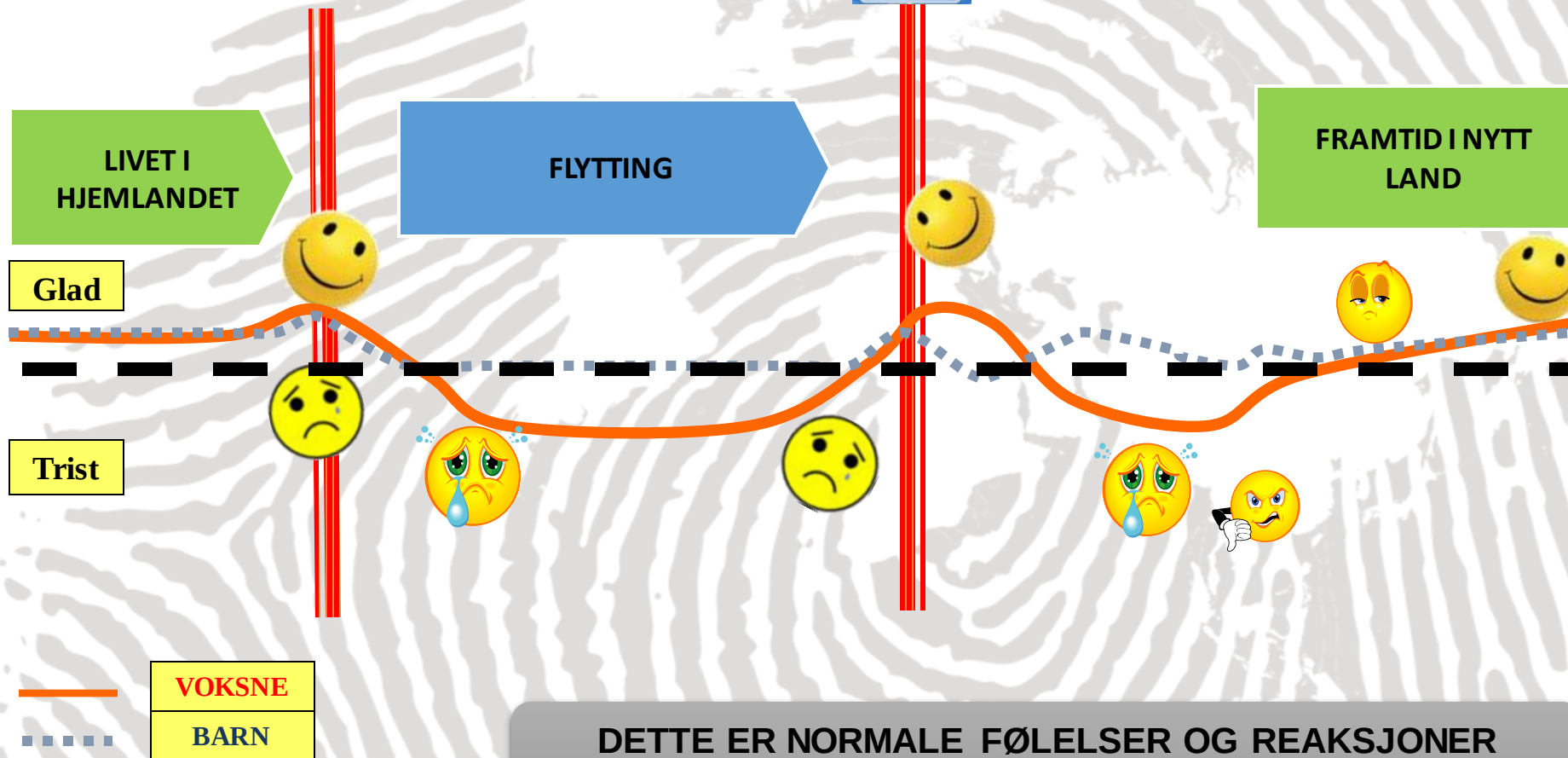
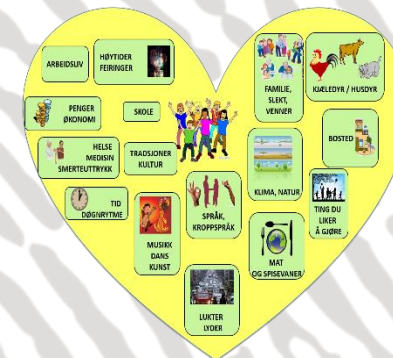
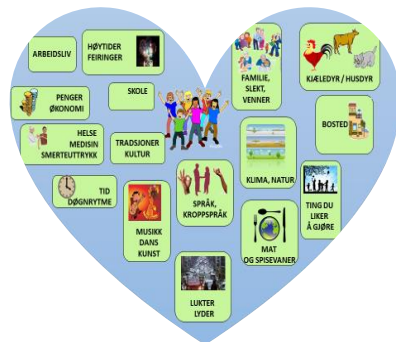
Flytteforståelse – en grunnmur i kulturkompetanse:

- hva som skjer med **identitet, tilhørighet og psykisk helse** når vi skal skape et nytt liv i en ny kultur.
- forstå barn som vokser opp i familier med «*flyttefortellinger*»

Ting som gjør at du trives der du hører hjemme

TRIVSELSKART

DETTE ER NORMALE FØLELSER OG REAKSJONER
NÅR MENNESKER FLYTTER FRA ET LAND TIL ET ANNET

Norge er et stort hav -
og man kaster deg
uti det havet..
og du er nødt til
å lære deg å svømme
i det øyeblikk
du blir kasta uti..

Kurdisk gutt 18

«Da jeg kom til Norge følte jeg at jeg var som en fisk som ikke kunne svømme, i en sjø full av fisk som kunne svømme..»

Gutt 18 fra Afghanistan

**”VET DU HVORDAN DET ER Å
FLYKTE?**

**DET ER SOM Å BLI KASTET OPP I
LUFTA, OG MENS DU FALLER VET
DU IKKE OM DU KOMMER NED PÅ
EN HAI ELLER EN BLOMST”**

Enslig mindreårig

T
I
L
F
R
E
D
S
H
E
T

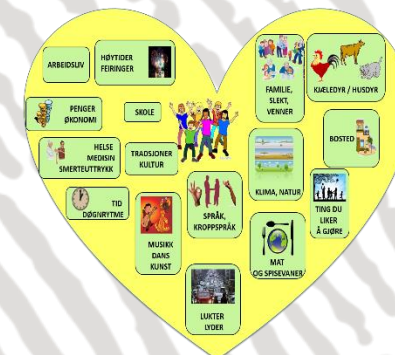
F
Ø
L
L
E
S
E
R

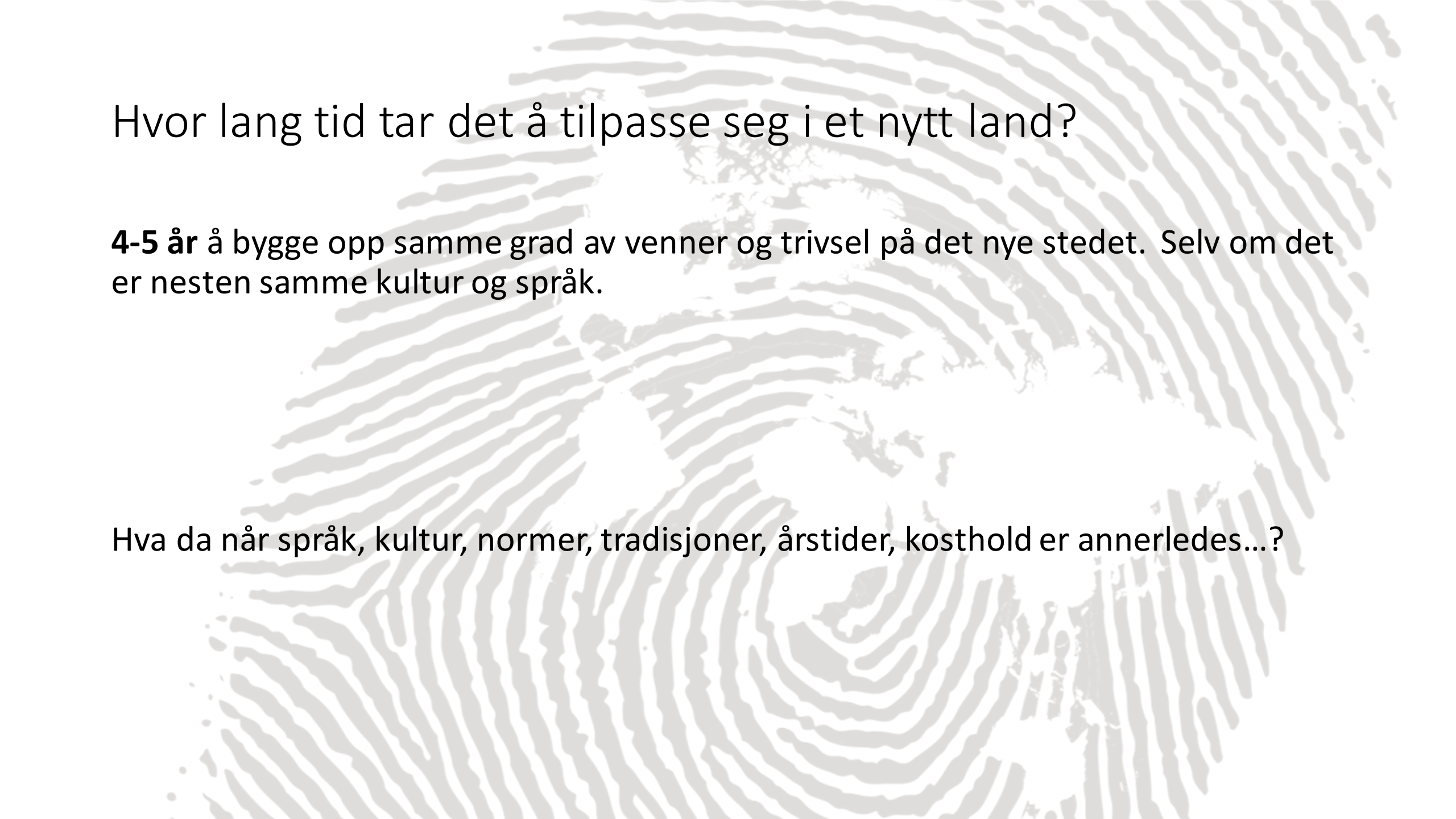
TURISTFASEN

SJOKKFASEN

NYETABLERINGSFASEN

Fra ca 6 måneder til flere år

Hvor lang tid tar det å tilpasse seg i et nytt land?

4-5 år å bygge opp samme grad av venner og trivsel på det nye stedet. Selv om det er nesten samme kultur og språk.

Hva da når språk, kultur, normer, tradisjoner, årstider, kosthold er annerledes...?

Interkulturell kompetanse

Kunnskap om forskjeller

Innsikt – hvor mye av det vi gjør er kultur!

Redskaper – evne til å skifte stil

Aksept for annerledeshet

Trives med tvetydighet og le av «det rare»

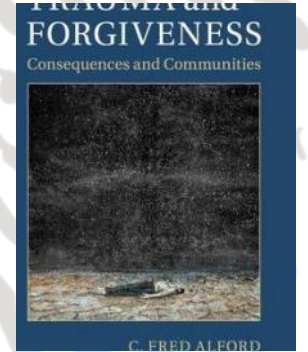
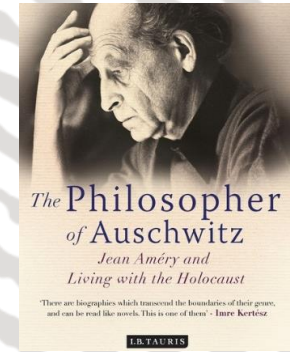
Kulturskifte er krise for selvfølelsen

Økt sårbarhet

Misforståelser øker

Krenkbarhet øker

Å leve i en annen kultur enn
den jeg vokste opp i.

“Å være uten et hjem er å mangle grunnleggende trygghet.”

Jean Améry (1912 – 1978),
«Ved forstandens
grenser»

**“Trygghet kommer fra å ikke måtte konstant respondere på tilfeldige hendelser,
fordi vi har en selvsikkerhet i vår forståelse av kulturen som omgir oss:
en tillit til vår evne til å tolke språket, gester og mimikk hos andre som
omgir livet vårt.”**

Hvor er hjemme?

BARN

- Risikerer å bli fremmed i det eneste landet de kjenner
- Balansekunstnere
- Dobbeltliv
- Flerspråklige
- Forventningsdilemmaer
- Krysskulturelle ressurser og ferdigheter

FORELDRE

- Frykt for at barna blir fremmede
- Hjemvendingsdrømmen
- Med hjertet på to steder
- «Bremsene på» for å beskytte verdier: «sant» og «viktig» er lært av mennesker de har forlatt
- Konstant perspektivutvidelse i Norge
- Kulturell og språklig «inkompetanse»
- Statustap og selvfølelse

Kultur er ryggmargsreflekser

Kulturell kontekst

Åndelighet – spiritualitet - tro

Ulike måter å møte andre kulturer på

**Hvordan reagerer mennesker
i møte med en ny majoritets-kultur?**

1. Hvordan tar man vare på sin egen kultur?
2. Hvordan tar man del i den nye kulturen?

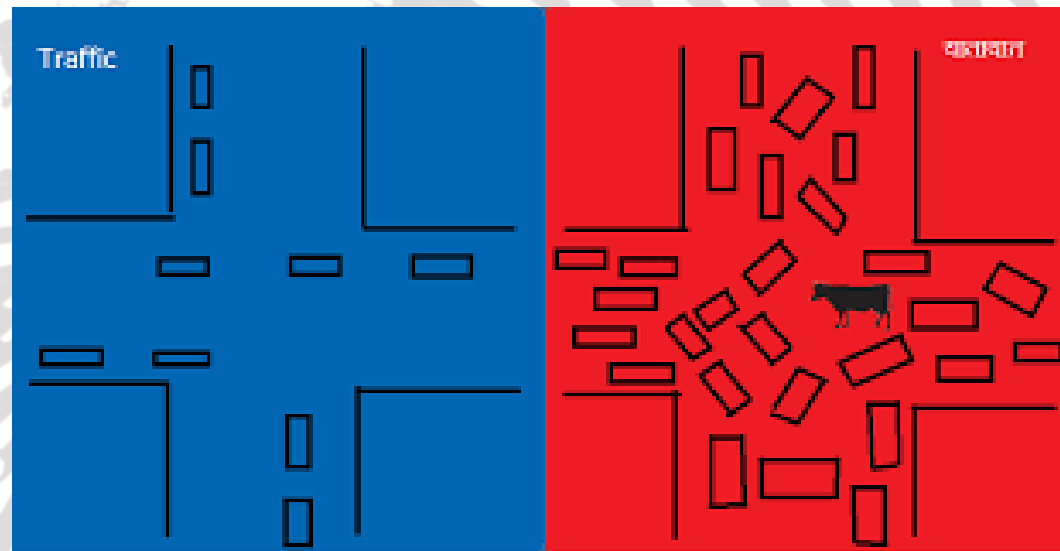
Akkulturasjonsstrategier (modell etter Berry)

"There's my world, and your world. And my world is always better than your world. Your world is illogical and irrational. My world makes sense"

(Devdutt Pattanaik)

Akkulturasjons- stress

Spenningen som oppstår i individer – både i majoritet og minoritet, som følge av akkulturasjon – krysskulturell tilpasning

Akkulturasjonsstress

Risikofaktor ved migrasjon
og et flerkulturelt samfunn

Risikofaktor for negativ
tilhørighet – ekstremisme

Spenningsøkning i samfunn
og intrapsykisk

Ungåelig – og mulig å
forebygge, dempe risiko!

Akkulturasjonsstress i norsk skole

- Læreryrket: under 1% har minoritetsbakgrunn
- Utdanning som ikke forbereder:
 - Krysskulturell livsverden og identitet
 - Flerspråklighet
 - Interkulturell kommunikasjon med foreldre
 - Interkulturell kompetanse ved konflikt

Eksempler på akkulturasjonsstress i systemer...

- Ikke orke å forholde seg til målgruppen – «de må tilpasse seg!»
- Ikke ville gjøre noe annerledes eller ekstra – «jeg behandler alle likt»
- Ville tilpasse alt – misforstått kultursensitivitet
- Kreve oppførsel som er «normal»... «Her i Norge....»
- Unnskyldte alt norsk, snakke ned norsk kultur
- Eksotifisering av mangfold – «internasjonal dag»
- Synes synd på...stakkarsliggjøring...
- Bli sint på, bli krevende, passiv aggressiv, nedlatende, «oppdragende» i tonen
- Bruke generalisering og stereotypier i forståelsen av enkeltpersoner

Hva viser
forskning om
risiko

Migrasjon er en risikofaktor

Akkulturasjonsstress er permanent i
et flerkulturelt samfunn

Akkulturasjon må jobbes med!

Love is not enough

Plasser som forsvant

Kan ikke dra tilbake.

Til treet i hagen eller trappen over muren.

Til hunden som spiser avokado.

Til hendene som vasket etter meg, presset sitronjuice, til reserve-bestemødrene som fortalte om livet - ei heller til dem som vaktet vår grind.

Jeg kan ikke peke ut skolen eller venners hjem.

For plassene eksisterer ikke lenger, landet er borte, menneskene flyttet.

Tiden har slukt alt som var.

Å skrive om sorgen over å miste det som aldri kommer igjen er som å blø på siden, som å miste alt på nytt igjen.

**Du ser det i øynene til alle oss som vet hvordan det er
å bli redusert til en setning når vi egentlig er en bok.**

-Tsehai

Samling 2

Krysskulturelle liv, oppvekst og foreldreskap

3 samlinger: PIV

Samling 1: Norsk skole 2020 – flerkulturell, global og norsk

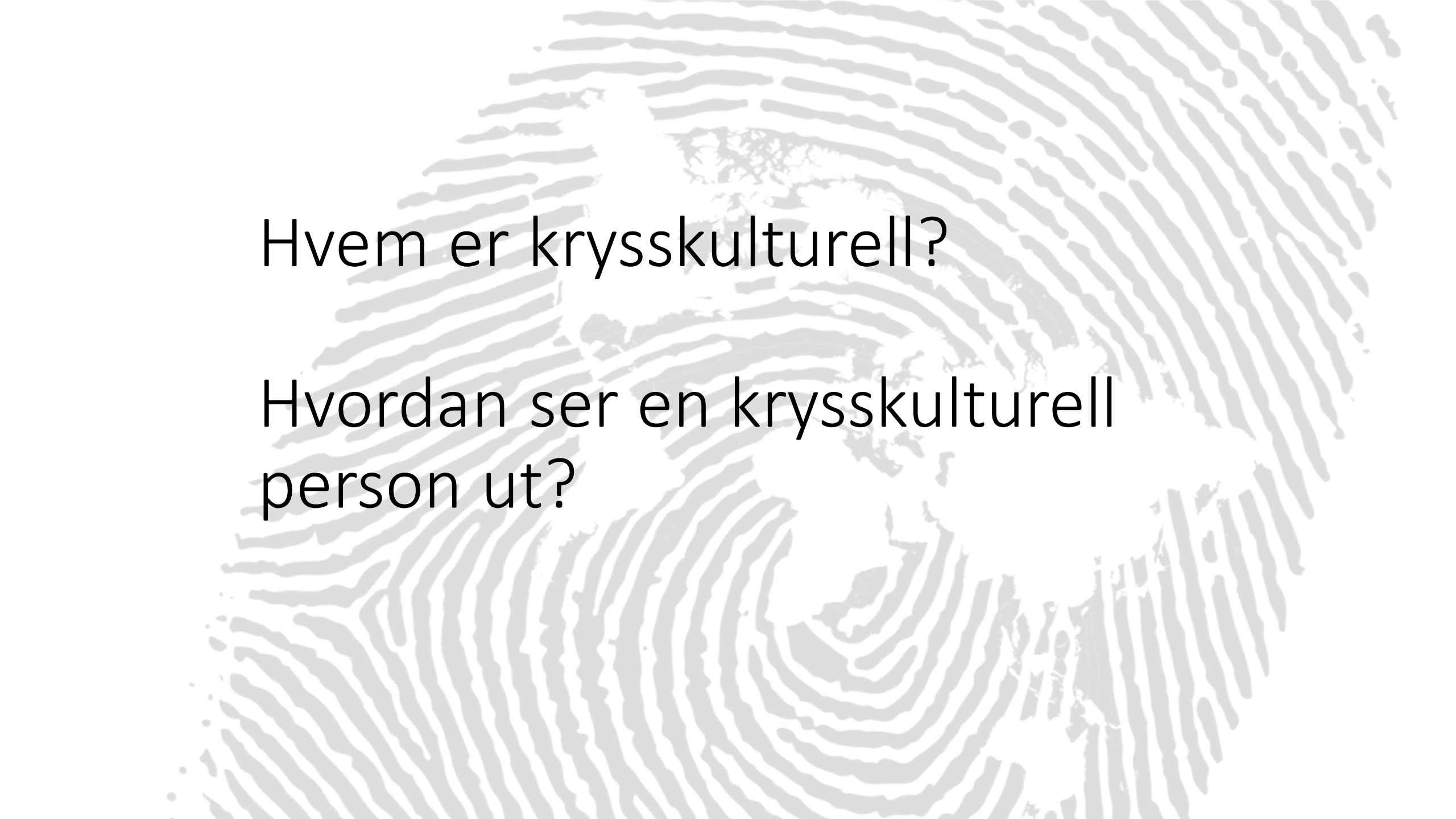
- Interkulturell kompetanse og fagfornyelse
- Migrasjon og akkulturasjon – eller «når utvandrere kommer til Norge»

Samling 2: Krysskulturelle liv, oppvekst og foreldreskap

- hvordan ser elevene på seg selv
- hvem ser lærerne i klasserommet
- hvem ser foreldrene hjemme
- følelser, identitet og tilhørighet
- rasisme og mikroaggresjoner

Samling 3: Språk og følelser

- flerspråklighet, flytende språk, hverdagsspråk
- skole og dybdespråk
- morsmål, hovedspråk, annetspråk,

Hvem er krysskulturell?

Hvordan ser en krysskulturell
person ut?

Hva har disse personene felles?

Hadia Tajik

**Øyvind "Vinni"
Sauvik**

Kong Harald V

Mona Levin

Barack Obama

Alexander Rybak

Leo Ajkic

Mari Boine

**Yosef
Woldemariam**

Jens Stoltenberg

Alle har vokst opp med flere kulturer

Kjært barn har mange navn...

- Flerkulturelle
- Fremmedkulturelle
- Bindestreksbarn
- Transnasjonale
- Minoritetsspråklige
- Krysskulturelle
- Utlendinger
- Innvandrerungdom

CROSS CULTURAL KIDS (CCK)

- Et krysskulturelt barn/ungdom (CCK) er en person som har levd i to eller flere kulturelle miljøer i en vesentlig del av barne- og ungdomsårene..

(def. Ruth van Reken)

- Mange CCKere vil også kjenne seg igjen i at:
 - De kjenner tilhørighet til begge/alle kulturene uten å ha full tilhørighet (100%) til noen av dem
 - man kan kjenne tilhørighet til andre mennesker med lignende bakgrunn

ENTEN - ELLER

Noen føler at de må velge –
enten oppvekstlandsidentiteten
eller «hjemlandsidentiteten»

VERKEN – ELLER

Noen føler seg verken
det ene eller det andre

Det beste er å kunne føle seg som «**BÅDE - OG**»

En identitetsbeskrivelse som har rom for alle de ulike verdenene

Vanlige CCK-utfordringer

- Identitet –
“hvem er jeg egentlig?”
- Uforløst sorg
eller savn

Ny bok mai 2019

Third Culture Kids

Aon Raza Naqvi (red.)

Third Culture Kids

Å vokse opp mellom kulturer

 GYLDENDAL

KREATOR:- Dette prosjektet er en gave til 15 år gamle Aon fra Larvik, sier Aon Raza Naqvi. Foto: Silw Nakken

Av Silw Nakken

09. Juni 2019, kl. 22:32

Aon Raza Naqvi har laget boken han selv ønsket seg som 15-åring i Larvik. – Det handler om å finne ut hvem du er, uansett hvor du har vokst opp.

DEL – Dette er en håndbok i hvordan det er å vokse opp mellom kulturer. Om mangfoldet i mangfoldet.

Third Culture Kids

Hva skjer når en familie flytter til et annet land?

**”Parents adapt
Children absorb**

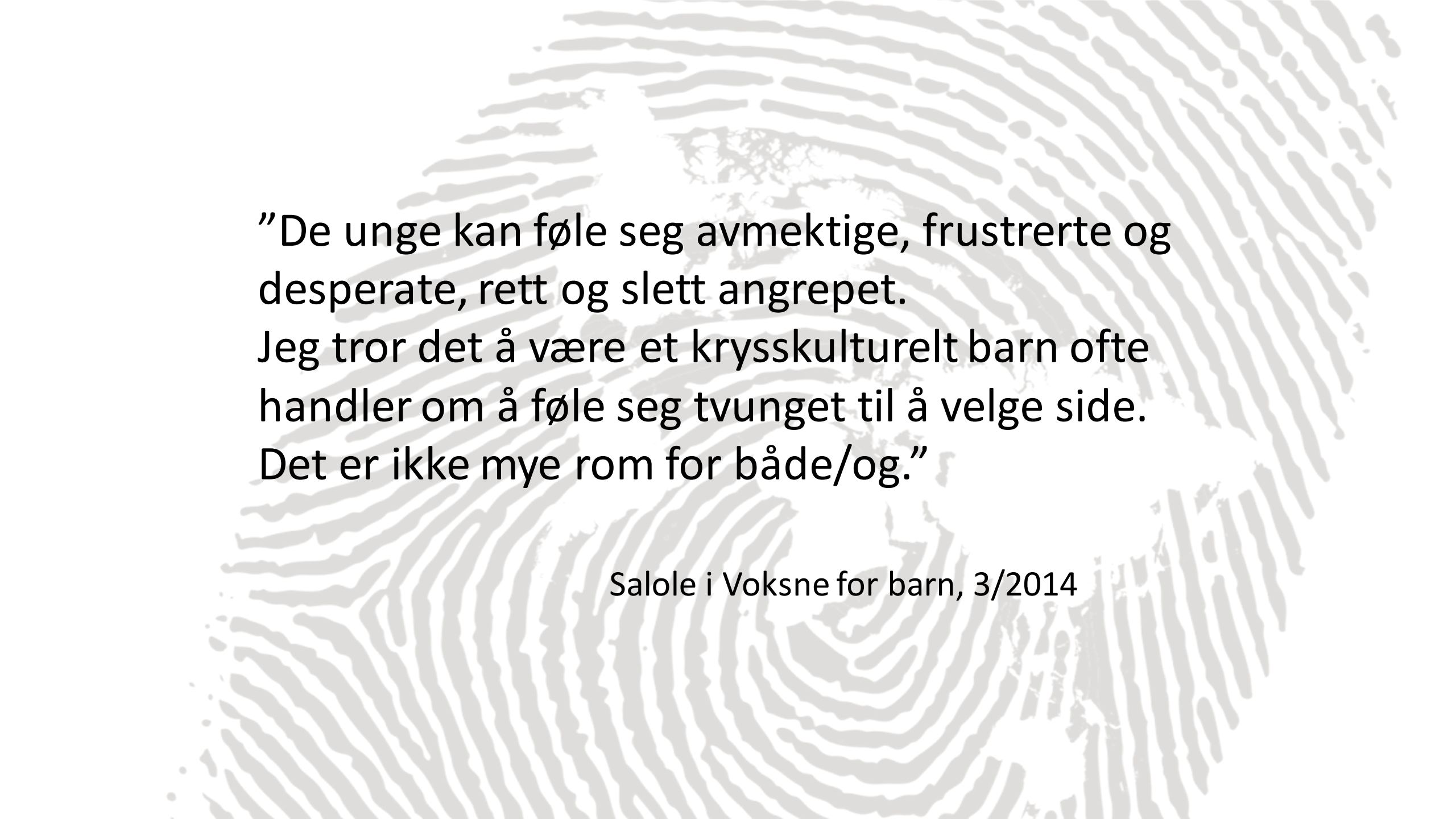
**Foreldrene tilpasser seg
Barna suger til seg”**

Matt Neigh, Norut-konferansen Hamar 2005

Anerkjennelse og mangel på anerkjennelse

- Tilhørighetsfølelsen hos krysskulturelle barn henger tett sammen med graden av anerkjennelse
- Anerkjennelse handler også om muligheten til å bruke hele seg. Interesse for de ulike virkelighetene de lever med og kompetansen det gir dem

”De unge kan føle seg avmektige, frustrerte og desperate, rett og slett angrepet. Jeg tror det å være et krysskulturelt barn ofte handler om å føle seg tvunget til å velge side. Det er ikke mye rom for både/og.”

Salole i Voksne for barn, 3/2014

Uforløst sorg

Hvordan kan det uttrykke seg?

- Fornektelse
- Sinne
- Tristhet/depresjon
- Trekke seg vekk
- Opprør
- Vikarierende sorg
- Forsinket sorg
- Tapet av noe eller noen du elsker fører til sorg
- Sorg er bekreftelse
- Sorg er ikke nødvendigvis motsetning til det gode

Annerledeshet

- Synlig annetledeshet
- Skjult annetledeshet
- Representere og forsvare annetledeshet
- Forvalte foreldres annetledeshet
- Styrke i unikhet - dare to be different

Krysskulturelle barn dobbelsosialiseres

NORSK

- Individualistisk
- Skolekultur
- Observere venner - foreldre
- 17.mai, jul, påske, ferie
- Jenter – gutter
- Selvhevdelse og selvstendighet

FORELDREKULTUR

- Kollektivistisk
- Høytider, ukedager
- Storfamilie
- Minoritet
- Jenter og gutter
- Sensitivitet og avhengighet

Når man dobbelsosialiseres

Når man pendler
mellom verdier og
verdener

Når man kjenner
krysspress fra ulike
verdier

“If I get to be myself, I belong.
If I have to be like you, I fit in”.

Brené Brown

Anerkjenne positive sider

Kollektivistisk oppvekst

- God til å lese signaler i gruppe
- Orienterer seg etter gruppens behov
- Liker seg ikke for mye alene
- Naturlig å gi og få hjelp
- Synes lojalitet er viktig
- Har erfaring av at voksne ofrer seg for deg
- Anerkjenner eldres visdom – søker råd
- Utvikler meglingskompetanse

Individualistisk oppvekst

- God på å kjenne egne behov og uttrykke dem
- Lært å være trygg i uenighet
- Snakke om seg selv som viktig – uavhengig av familie
- Trives alene
- Trives med selvstendighet og ta ansvar
- Selvhevdelse bedre utviklet enn meglingskompetanse

Utfordringer

Kollektivistisk oppvekst

- Leve dobbeltliv og lyve
- Underdanig i relasjoner
- Tåle dårlige omstendigheter for lenge
- Dårligere evne til å planlegge egen fremtid
- Mindre trening på valg og aktiv styring av eget liv

Individualistisk oppvekst

- Manglende grenser
- Må belønnes med penger for plikter
- Misfornøyde barn
- Lite sensitive barn – eget behov
- Konkurransinstinkt vs solidaritet
- Står alene når de hadde trengt noen
- Disiplin skole-foreldre
- Risikoatferd seksuelt/rus

FORDELER OG UTFORDRINGER BENEFITS AND CHALLENGES

OPPGAVE to og to

FORDELER OG RESSURSER

Hvilke fordeler kan en krysskulturell oppvekst og bakgrunn gi?

OPPGAVE to og to

UTFORDRINGER

Hvilke utfordringer kan en møte med en krysskulturell
oppvekst/bakgrunn?

Noen ressurser / fordeler

- Språklige ferdigheter
- Globalt verdensbilde
- Toleranse
- Rollebytte
- Stilskiftekompetanse
- Kan se en sak fra flere sider
- Tilpasningsdyktige
- Internasjonalt nettverk
- Sosial kompetanse
- Fleksibilitet
- Brobyggerkompetanse
- Omsorg
- Kulturkunnskap og erfaring

Noen utfordringer

- Å skulle like å bo i Norge
- Å få venner som forstår
- Å ta vare på minner og venner
- Uvitenhet om norsk kultur som "alle andre" kjenner
- Fordommer og arroganse overfor «hjemlandskulturen»
- Språk
- Rotløshet og rastløshet
- Skjult annerledeshet
- Sorg og savn
- Stort nettverk
– men kan være lettere å finne nye enn å holde på gamle
- Dypere relasjonstilknytninger – vet ikke hvor lenge det varer...
- Kan se på andre som overfladiske

Ujevn modning

Tidlig voksen

- bred kunnskap
- mange voksenrelasjoner
- kommunikasjonsferdigheter
- tidlig selvstendig

Forsinket pubertet

- hvem er jeg?
- etablere og holde på sterke relasjoner
- utvikle kompetent beslutningsevne
- oppnå selvstendighet

FORDOMMER, RASISME, UTENFORSKAP

« Jeg hatet å være brun. Pakistanere, muslimer og brune ble sett ned på. Det var mye rasisme i det hvite arbeiderklasse miljøet. Jeg gjorde alt for å passe inn -fikk til og med en hvit kjæreste. Overkompenserte. Likevel blir man ikke akseptert, merkelig nok»

Aliyas Karmani i dokumentaren Jihad – hellige krigere

– Når er vi norske nok?

#norsknok

NORSKE: (f.v) Amira Ibrahim, Mori Diakite, Rakia Bihi og Balprit Singh er alle oppvokst i Norge. Hverdagsrasisme får dem til å føle at de ikke hore hjemme noe sted.

FOTO: TERJE BRINGEDAL, VG

INGRI GUDMUNDSEN BERGO

De er alle norske, men opplever ikke at samfunnet rundt dem møter dem som ekte nordmenn. Nå etterlyser de en ny felles forståelse av hva det vil si å være norsk.

HVOR LENGE HAR
DU VÆRT I
NORGE?

SÅ FLINK DU ER
TIL Å SNAKKE
NORSK!

HVOR
DU

DU ER SÅ BLITT SÅ
GODT INTEGRERT!

HVOR LENG
DU VÆR
NORGE

HVOR KOMMER
DU EGENTLIG
FRA?

HVOR LENGE HAR
DU VÆRT I
NORGE?

HVOR
NORSK!

HVOR KOMMER
DU EGENTLIG
FRA?

DU ER SÅ
GODT IN

NORGE
HVOR KOMMER
DU EGENTLIG
FRA?

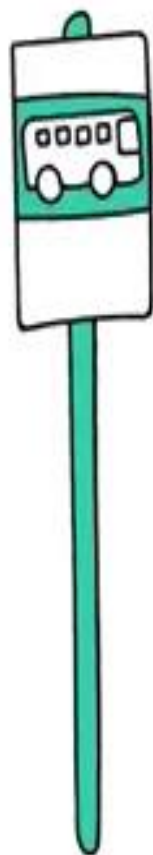
NÅR SEER
DEG SER JEG IKKE
FARGE

HVOR LENGE HAR
DU VÆRT I
NORGE?

HVOR KOMME
DU EGENTLIG
FRA?

HVOR L
DU V
NO

HVOR KOMMER
DU EGENTLIG
FRA?

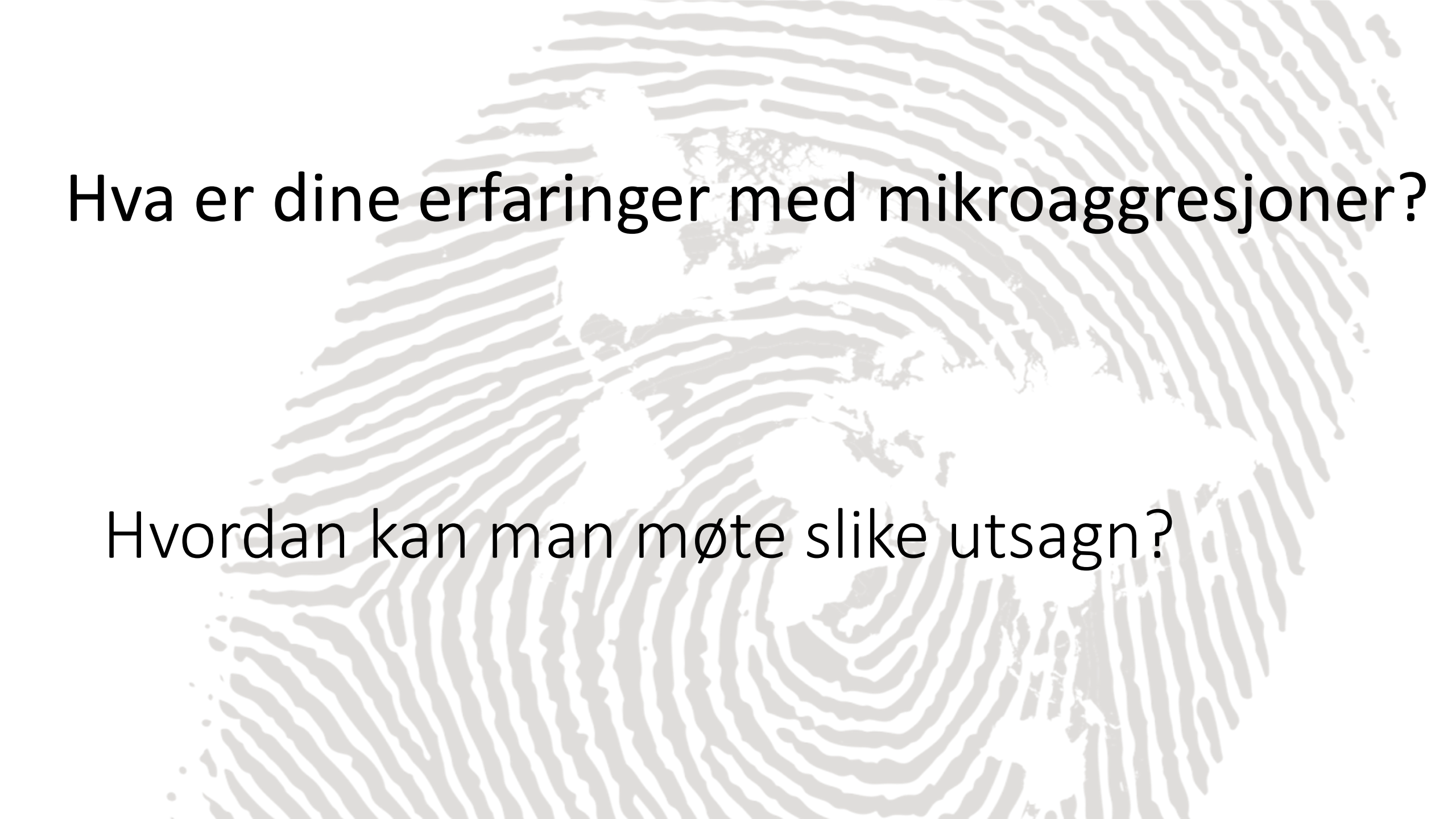

FOR PEOPLE WHO STILL DON'T THINK

0:00 / 1:57

Hva er dine erfaringer med mikroaggresjoner?

Hvordan kan man møte slike utsagn?

Norske Stella bidrar i «Top Model»

‘When things were going well, I was Lukaku the Belgian striker.. when they weren’t going well, I was the Belgian striker of Congolese descent’

Romelu Lukaku

**“It’s basically saying ‘If you do well,
we’ll accept you. If you do badly, you can
f*ck off back to where you came from “**

Nikesh Shukla
forfatter av «The Good Immigrant»

nalitet

UDI la fram sin undersøkelse av follo oppfatninger om asylsøkere og kriminallere i slutten av juli 2003. Omtrent samtidig presenterte Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) en rapport om innvandrerkriminaliteten. NOVA-rapporten tok ut seg gjengjeldelse og samkluderte med at årsakene til gjengjeldelse er de samme som for utenlandsk opprinnelse.

Forsker Torodd Olav, som har bakgrunn i kriminologi, paralleller mellom gjengjeldelse og 60-tallet og pekte på dårlig økonomi, arbeidsledighet og trang til økonomiske forklaringer i gjengjeldelse. Det er ikke etniske eller kulturelle forhold som gjør at innvandrerungdom søker sammen i gjenger og blir involvert i kriminelle handlinger, fastslår Olav.

En lederartikkel 4. august 2003, grep Dagbladet fatt UDI-undersøkelsen om kriminalitet og asylsøkere og NOVA-rapporten om innvandringsdom. Dagbladet poengterte, som UDI-direktøren, at "nesten ingen har en oppfatning som samsvarer med virkeligheten" når det gjelder omfanget av kriminelle asylsøkere.

Og om innvandringsdoms kriminelle handlinger, sluttet Dagbladet seg til NOVA-forsker Olavs konklusjon. Dagbladet uttrykte det slik: "Det er ikke etniske eller kulturelle forhold som gjør ungdom om i kriminelle stier. I stedet er

ten, men sosiale. Lederartikkelen ble publisert ved inngangen til kommunvalgkampen og antrep politikere som satte stempelet på hardkjør om innvandrerkriminaliteten. Det er snart kommunvalg. Den såkalte innvandrerkriminaliteten er

hardkjør om innvandrerkriminaliteten. Det er snart kommunvalg. Den såkalte innvandrerkriminaliteten er

hardkjør om innvandrerkriminaliteten. Det er snart kommunvalg. Den såkalte innvandrerkriminaliteten er

hardkjør om innvandrerkriminaliteten. Det er snart kommunvalg. Den såkalte innvandrerkriminaliteten er

hardkjør om innvandrerkriminaliteten. Det er snart kommunvalg. Den såkalte innvandrerkriminaliteten er

hardkjør om innvandrerkriminaliteten. Det er snart kommunvalg. Den såkalte innvandrerkriminaliteten er

hardkjør om innvandrerkriminaliteten. Det er snart kommunvalg. Den såkalte innvandrerkriminaliteten er

hardkjør om innvandrerkriminaliteten. Det er snart kommunvalg. Den såkalte innvandrerkriminaliteten er

hardkjør om innvandrerkriminaliteten. Det er snart kommunvalg. Den såkalte innvandrerkriminaliteten er

hardkjør om innvandrerkriminaliteten. Det er snart kommunvalg. Den såkalte innvandrerkriminaliteten er

medkulturelle opprinnelsen ofte det eneste vi får vite om de antatte gjengjeldelse i pressekningen av slike saker. Pressens omfattende bruk av betegnelser som "utenlandsk opprinnelse" og "fremmedkulturell bakgrunn" – også om personer som er født i Norge –

For det første ekskluderes personer med innvandrerbakgrunn fra det norske folkskoleprosjektet. Det betyr at de ikke får ta del i de samme tilbudene som de andre elevene. Når Aftenposten skriver om Kreekar etterforskes for

størst og størst oppdømt til selvmordsaksjoner med

størst og størst oppdømt til selvmordsaksjoner med

størst og størst oppdømt til selvmordsaksjoner med

størst og størst oppdømt til selvmordsaksjoner med

størst og størst oppdømt til selvmordsaksjoner med

til Al-Qaida. Aftenposten bringer et stort intervju med en fengslet terrorist i Nord-Irak, som sier at Osama bin Laden fikk penger

til Al-Qaida mens Kreekar var leder for organisasjonen. Mannen forteller også at medlemmer av Al-Qaida fikk trening i terrorisme på Amar al

isams område i Nord-Irak. Verken Aftenposten eller de andre avisene skriver om Kreekars rolle i organisasjonen eller om hans bakgrunn. Når Aftenposten skriver om Kreekar etterforskes for

størst og størst oppdømt til selvmordsaksjoner med

størst og størst oppdømt til selvmordsaksjoner med

størst og størst oppdømt til selvmordsaksjoner med

størst og størst oppdømt til selvmordsaksjoner med

MERETE LINDSTAD • ØIVIND FJELDSTAD

AV UTENLANDSK OPPRINNELSE

NYE NORDMENN I AVISSPALTENE

egen rolle. UDI-direktørens påpeking av pressens ansvar og hans anklage om at pressen bidrar til å gi et feil bildebilde, ble ikke nevnt i lederartikkelen. Det er imidlertid grunn til å spørre om hvordan Dagbladet og andre aviser i praksis forholder seg til lederartikkelens advarsel mot "å stigmatisere mennesker av utenlandsk opprinnelse". Kanskje er "den såkalte innvandrerkriminaliteten" et like yndet tema for journalister og redaktører som for politikere på stemmefiske. Flere aviser omtalte NOVA-rapporten om innvandringsdom og slo seg som Dagbladet bak rapportens påpeking av at det ikke er etniske eller kulturelle forhold som forer ungdom om i kriminelle stier. I stedet er

Mulla Kreekar – terrorist og matmons Terrortrusselen i mai 2003 bidro til økt omtale av mulla Kreekar, og han er den desidert mest synlige muslimen i vår undersøkelse. Mullaen figurerer i hele 57 saker i vårt materiale; de fleste enten direkte knyttet til terrortrusselen eller til at han er under etterforskning av Oslo-krim. Bildet som gis av mannen er sammensatt, og spenner fra terroranklager til beskrivelser av familieliv på Grenland i Oslo. Flere aviser forteller at Kreekar har håndbukt på Ayman al-Zawahiri, mannen bak terrortrusselen mot Norge. Det skjedde riktig nok 15 år tidligere, og Kreekar hevder at de ikke har møttes siden. Hvis pressens framstilling er

ingen kilder

I innsettning til de navnte terrormedhjelpere som ifølge avisene skal finnes i islamsk trossamfunn i Norge, får Kreekar vist fram sider ved seg selv som er uvanlige i omtale av ekstreme islamister. Vi får for eksempel vite at han er glad i kaker: "Krever konas KOKEBOK tilbake," lyder VG forsideopplag søndag 2. mai 2003. "Politietts sikkerhetstjeneste beslagla kokeboken til mullah Kreekars kone. Nå rauer den terrortruslende kurdleder, etter å ha spist mange kaker i 50

Opplevelse av diskriminering (perceived discrimination)

- Opplevd diskriminering og faktisk diskriminering er ikke alltid det samme
- Opplevelse av diskriminering gir dårlig psykisk helse
- Rammer aldersgruppen 16-24 hardest
- Sterkest tilhørighet til egen etnisk gruppe risikofaktor
- Isolasjon – tilhørighet hverken til minoritet eller majoritetskultur risiko
- Høyt språknivå beskytter ikke mot opplevelse av diskriminering

Hvordan motvirke opplevd diskriminering og dermed utenforskap?

Følelse av tilhørighet til
både norske OG
minoritet

Tillit til andre

Sosial støtte

Identitet og
akkulturasjon

Samling 3

Språk, følelser og kommunikasjon

3 samlinger: PIV

Samling 1: Norsk skole 2020 – flerkulturell, global og norsk

- Interkulturell kompetanse og fagfornyelse
- Migrasjon og akkulturasjon – eller «når utvandrere kommer til Norge»

Samling 2: Krysskulturelle liv, oppvekst og foreldreskap

- hvordan ser elevene på seg selv
- hvem ser lærerne i klasserommet
- hvem ser foreldrene hjemme
- følelser, identitet og tilhørighet
- rasisme og mikroaggresjoner

Samling 3: Språk og følelser

- flerspråklighet, flytende språk, hverdagsspråk
- skole og dybdespråk
- morsmål, hovedspråk, annetspråk,

Å smi mens jernet er varmt

Å kjøpe katta i sekken

Å ha grønne
fingre

Å falle mellom to stoler

Rosinen i pølsa

David mot Goliat

England er store favoritter mot lille Island. Kommer de til å innfri?

Å hoppe etter Wirkola

Å ha svin på skogen

Å seile i medvind

Smør på flekk

Elefanten i rommet

Å få napp
Å få snøret i bann
Å få noen på kroken

Flerspråklighet

- Hva er morsmålet når du vokser opp med flere språk?

Kebabnorsk – hvor kommer det fra?
<https://www.youtube.com/watch?v=u59qUDKIQZo>

Hva betyr det å være flerspråklig?

Må jeg kunne flere språk perfekt?

Hva hvis jeg ikke kan noen av språkene perfekt, men forstår alt de sier?

Jeg snakker ingen av språkene helt perfekt, og jeg blander ofte ord fra forskjellige språk

Betyr det at du må kunne både lese og skrive på de forskjellige språkene?

Hvordan brukes ofte språkene ?

Når du vil bytte tema

Når du ønsker å vise støtte eller fellesskap til noen

Kodeveksling – betyr å blande språk i en samtale

Kommer an på hvem man snakker med

Når et annet språk er lettere å bruke om et spesielt tema

Når du ønsker å holde samtalen i gang selv om det andre språket er for mangelfullt til å uttrykke det du vil

Når du vil tilpasse deg flerspråklige folk rundt deg

Når du ikke finner ord på andre språk

Når du vil inkludere eller ekskludere noen fra en samtale

Hjernen klarer flere språk samtidig, og styrkes gjennom å bruke flere språk daglig

Oppgave

- Hvilke språk snakker du bra/greit?
- Hvilke språk forstår du?
- Hvilke språk blander du?
- Hvilke språk bruker du når du skal uttrykke følelser ?

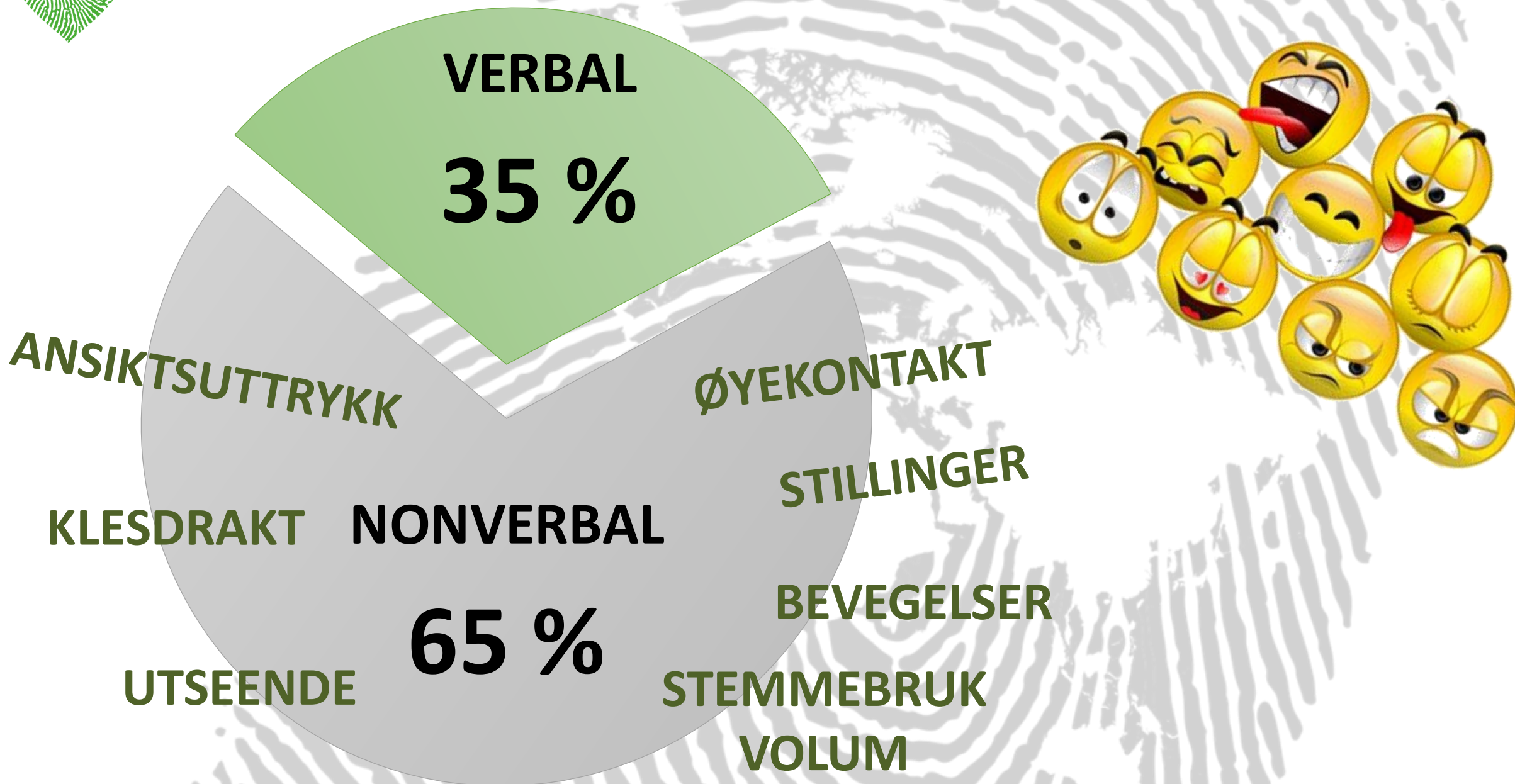

HVILKET AV DISSE UTSAGNENE FØLER DU ER STYGGEST?

**FAEN I
HELVETE !!**

MORRA DI!!!

**JÆVLA
DRITTSEKK!!**

Å bare være
seg selv...

مرحبا العالم! Hallo Welt!
Hej Värld! Hello World!
Ciao Mondo
ハローワールド!
¡Olá mundo! 世界您好!
Salut le Monde!

Hvor lang tid tar det for barn å lære et nytt språk?

- Det tar 1,5-2 år å lære seg hverdagsspråk
- Det tar 5-7 år å lære seg akademisk språk/dybdespråk

Jim Cummins

For voksne må man da regne med lengre tid....

Hverdagsspråk

Hva er dybdespråk?

Humor

Sjanger

Faguttrykk

Begreper

Dialektforståelse

Bilder/metaforer

Ironi

Ulike ord om å gå

Spasere
Spankulere
Promenere
Rusle
Tusle
Trippe
Marsjere
Slentre
Lunte
Skritte
Labbe
Rave
Sjangle
Daffe
Traske
Vandre
Tasse
Strene
Streife
Stavre
Sprade
Subbe

I tillegg til å være
synonymer,
kan de si noe om
hvordan du
går/løper,
holdning, humør,
tilstand osv

Springe
Renne
Beinfly
Ruse
Haste
Jogge
Sprinte
Styrte
Galoppere
Skjene
Lunte
Hoppe
Bykse
Pile
Stikke
Storme
Ile
Rase
Spurte
Fare

Ulike ord om å løpe

Språk og følelser

**JEG SKAL
DREPE DEG!**

**JEG SKAL
KVERKE DEG!**

**Å, JEG KUNNE
DREPE DEG!**

**Å, JEG KUNNE
SPISE DEG OPP!**

På norsk gir vi ofte beskjeder / ordrer i form av spørsmål

Kan du dekke ferdig 5 bord i kantina?

Vil du gå ut med søpla?

Kan du sette over litt kaffe?

Har du tid til å stikke en tur på butikken?

«Vi skal ha fest hver dag»

Kan du minne foreldrene på møtet neste uke ?

På dansk: Må = få lov til

Kultur og språk – to verdier som kræsjer

- LINEÆR : oftere i individualistiske kulturer med høy grad av likhetskultur

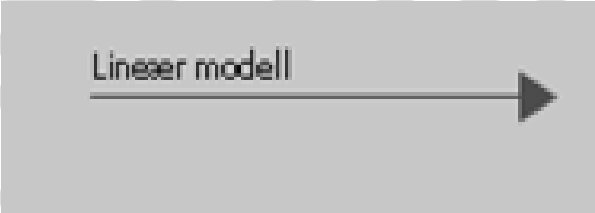
DET ER HVA DU SIER SOM BETYR NOE

- SIRKULÆR: oftere i kollektivistiske kulturer, med høy grad av hierarki,

DET ER HVORDAN DU SIER NOE SOM BETYR NOE

Lineær kommunikasjon

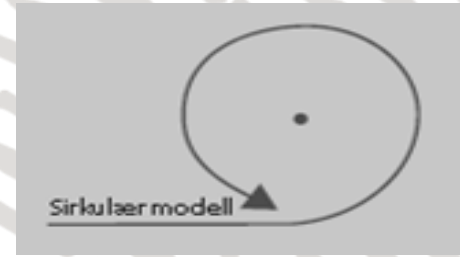
Lineær modell

Eksempler på lineære dialoger:

- Diskusjoner går langs en rett linje, et poeng leder til det neste.
- Mer fokus på saker enn på relasjonsbygging
- Eksplisitt konklusjon
- Saklig, rett frem
- Snakke direkte, konfrontere
- "Det er viktig for meg at vi holder oss til å snakke om problemet og har en klar retning og agenda for timen".
- "Kom til poenget"
- "Direkte kommunikasjon skaper tillit»
- "Viktig å snakke ut og snakke sant"

Sirkulær kommunikasjon

- Verdien i indirekte kommunikasjon handler blant annet om å unngå å ydmyke hverandre.
- Videre er det en forståelse av verden som kompleks. Erfaringer kan ikke forenkles til noen få poenger og overskrifter.
- Selve tiden man bruker på å fortelle lange historier viser respekt for alvoret i situasjonen.

Hva er kultur?

Kultur er noe de
andre driver
med...

Kultur som hypotese – i en dynamisk forståelse

- Mennesker må ikke forenkles - «essensialisering»
 - Alle har vi mange kulturer i oss
 - Forskjeller innad i et land kan være større enn mellom land
 - Beskrivelser av den andre er stortsett et speil av beskrivelser av en selv
-
- Hypoteser og orienteringspunkter - ikke sannheter

«FLEXid stabiliserer uroen og styrker selvfølelsen og selvtilliten. Samtidig forebygger det mot usikkerhet og nederlagsfølelse. FLEXid tar tak i og alminneliggjør usikkerheten og blir et fristed man kan snakke ut om slike ting. Opplevelser, følelser og erfaringer blir anerkjent og gitt ord og begreper – som viser at vi ikke er alene! Vi får ”hull på det” og FLEXid styrker ”immunforsvaret”.

Alle er stjerner i eget liv, og ønsker trygghet.

Du er ikke mindreverdig. Med dine ulike erfaringer og kunnskap fra forskjellige bakgrunner og kulturer kan du ”mer enn de fleste” på din alder.

Vi så at vi var unike – at vi hadde ressurser vi ikke hadde tenkt over. Det var en fantastisk følelse.

Det var starten på trygghet og tilhørighet.»

Tidligere deltaker, nå masterstudent psykologi

FLEXid – et mulig verktøy i skolen

Ressursfokus

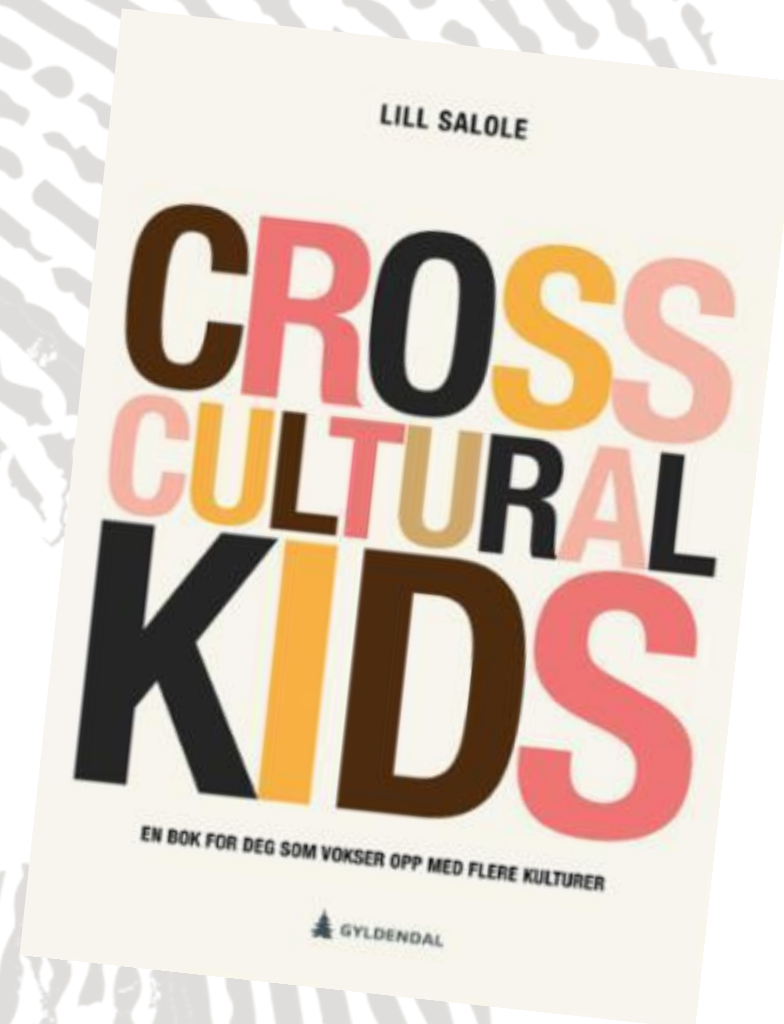
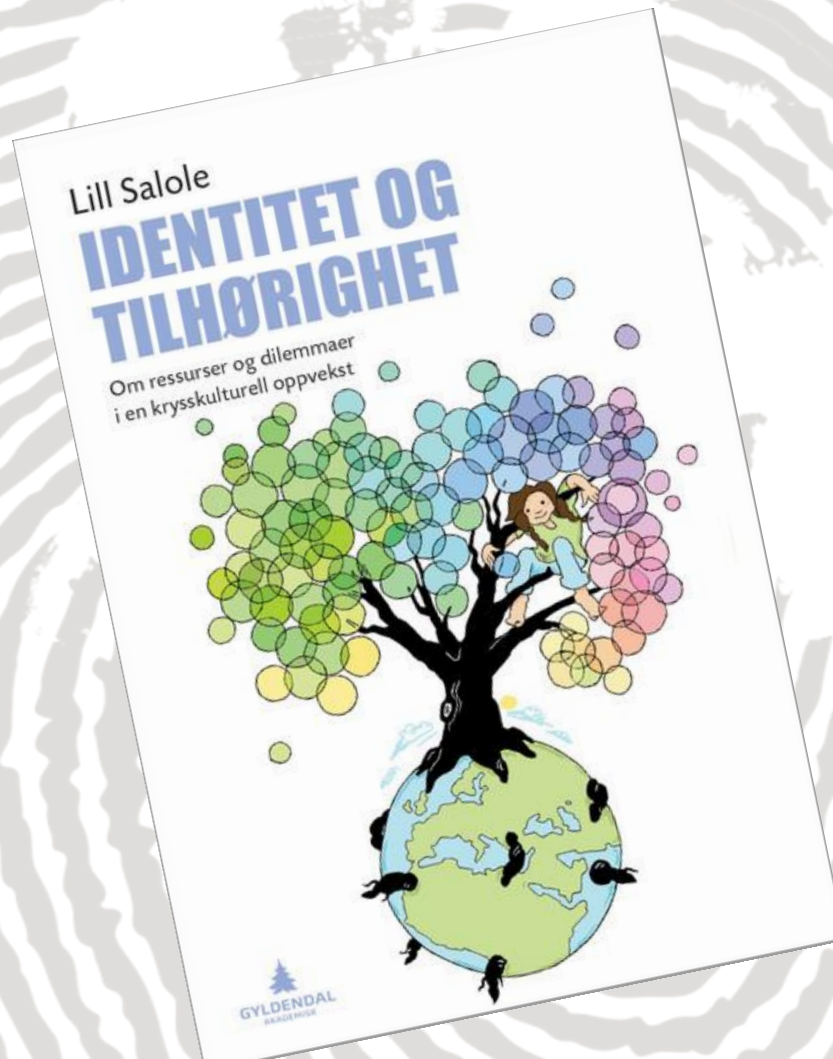
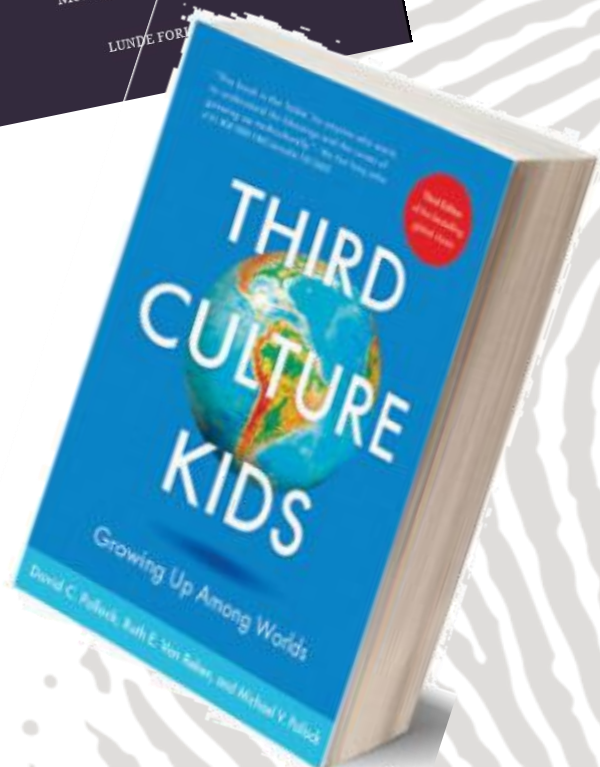
Bevisstgjøring

Anerkjennelse

Kunnskap

Identitets-
bekreftende

Aktuell litteratur

Kurspilot, modul 4: ANSATT UNDERVISNING

Ansatt undervisning var planlagt som 3 samlinger a 2.5 time. Som følge av pandemi-begrensninger ble disse redusert til to samlinger på 2.5 t hver.

Introduksjon:

Ansatt undervisning har følgende målsetting:

- å gi et bedre kunnskapsgrunnlag om elevgruppen krysskulturelle elever, og forståelse for det som er særskilt ved identitetsutvikling, ressurser og utfordringer hos krysskulturelle barn.
- bidra til en skolekultur med bevisst fokus på inkludering og identitetsbekreftende miljø for alle elever.
- Bevisstgjøring på utfordringer knyttet til migrasjon, for forståelse av foreldresamarbeid, inkludering av alle elever og forebygging av motsetninger og utenforskap

Ansatt modulen skal ha tydelig relevans for og forankring i læreplanen.

Kommentarer til forankring i læreplanen:

Aktuelle sitat fra tversgående tema om bombepunktet **«arbeid med identitet, brobygging, mangfold og elevenes emosjonelle kompetanse»:**

Kapittel 1: Opplæringens verdigrunnlag

1.2 Identitet og kulturelt mangfold

Vår felles kulturarv har utviklet seg gjennom historien og skal forvaltes av nålevende og kommende generasjoner.

Felles referanserammer er viktig for den enkeltes tilhørighet til samfunnet. Dette skaper samhold og forankrer den enkeltes identitet

*i et større fellesskap og i en historisk sammenheng. **En felles ramme gir og skal gi rom for mangfold,***

og elevene skal få innsikt i hvordan vi lever sammen med ulike perspektiver, holdninger og livsanskuelser.

De erfaringene elevene får i møte med ulike kulturuttrykk og tradisjoner, bidrar til å forme deres identitet. Et godt samfunn er tuftet på et inkluderende og mangfoldig fellesskap.

2.5.1. Folkehelse og livsmestring (s. 14)

*Aktuelle områder innenfor temaet er **fysisk og psykisk helse**, levevaner, seksualitet og kjønn, rusmidler, mediebruk, og forbruk og personlig økonomi.*

*Verdivalg og betydningen av mening i livet, **mellommenneskelige relasjoner**, å kunne **sette grenser og respektere andres**,*

og å kunne håndtere tanker, følelser og relasjoner hører også hjemme under dette temaet.

2.5.2: Demokrati og medborgerskap (s. 14)

*Opplæringen skal gi elevene kunnskaper og ferdigheter til å møte utfordringer i tråd med demokratiske prinsipper. De skal forstå dilemmaer som ligger i å **anerkjenne både flertallets rett og mindretallets rettigheter**. De skal øve opp evnen til å **tenke kritisk, lære seg å håndtere meningsbrytninger og respektere uenighet**. Gjennom arbeidet med temaet skal elevene lære hvorfor demokratiet ikke kan tas for gitt, og at det må utvikles og vedlikeholdes.*

Samlinger:

2.5 time for hele lærerkollegiet. Undervisning følger en fast presentasjon. Undervisningen vektlegger aktivt bruk av eksempler fra skolehverdag, øvelser, dialog og utveksling med deltagerne.

Veiledning til presentasjonen:

Bilde 2-3: normalisere temaet som mer enn flyktning-innvandrer-tema, kontekstualisere i lys av læreplanen, metaperspektiv på den flerkulturelle skolen

Bilde 4 : Undervisningen vektlegger 3 hovedområder:

1. den flerkulturelle skolen og konsekvenser av migrasjon for enhetsskolen
2. krysskulturelle liv, identitetsutvikling og foreldreskap
3. kunnskap om språk, flerspråklighet og sammenhengen mellom identitet, følelser og morsmål/språk

Hovedoverskrift 1: migrasjon og akkulturasjonsstress

Bilde 5-37

Bilde 6: konkretiserer og tematiserer hva akkulturasjonsstress betyr for skolehverdag, og hvorfor det er nødvendig med kompetanse og utvidet forståelse hos lærere.

Bilde 7-20: Flytteprosessen og «Trivselskartet» fra Flexid kursmanual brukes som hovedverktøy for å skape forståelse av hva migrasjon handler om, konsekvenser for individuell tilpasning og helse og utfordringer for majoritetssamfunnet, skole og sivilsamfunn.

Bilde 21 - 37: John Berry's forskning og modeller brukes som referanse for begrepet «akkulturasjonsstress» og forståelse av kulturforståelse og tilpasning i en migrasjonsprosess. Akkulturasjonsstress fremheves som en spenning i systemer og majoritetssamfunnet – ikke bare individer eller minoritetsgrupper.

Hovedoverskrift 2: Krysskulturell identitet

Bilde 38 – 62: Begrepet CCK brukes for å skape forståelse av hvordan en krysskulturell oppvekst former identitet og tilhørighet hos barn og unge. Referanse til stoffet er Flexid kursmanual, boka «Hvor er hjemme?» av David Pollock og Ruth van Reijken og «Krysskulturelle Barn og Unge», av Lill Salole

Hovedoverskrift 3: Fordommer, rasisme og utenforskap

Forskning på rasisme, mediebilde og minoritetsungdoms egne stemmer trekkes inn for å skape forståelse av ulike aspekt ved rasisme og betydningen for helse, identitet og tilhørighet.

Hovedoverskrift 4: Språk, følelser og kommunikasjon

Forskning og teori om flerspråklighet, språkutvikling og krysskulturell kommunikasjon utgjør læringsgrunnlag for å forstå utfordringer i tilpasning og sammenheng mellom språk, verdier og kommunikasjon.

Invitasjon til spørreundersøkelse i forbindelse med «Flexid»

Siden du deltar på Flexidkurs, vil vi invitere deg til å svare på en kort spørreundersøkelse. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg. Vi håper du vil delta.

Formål

Formålet med spørreundersøkelsen er å kartlegge bakgrunnen til kursdeltakere og lære mer om deres forventninger til Flexidkurset. Dine svar vil kunne hjelpe oss med å forbedre kursinnholdet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

VID vitenskapelige høyskole er ansvarlig for spørreundersøkelsen. VID samarbeider med stiftelsen Flexid om å gjennomføre kursene i prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Undersøkelsen tar ca. 5-10 min å besvare. Noen av spørsmålene handler om din bakgrunn (f.eks. språk, etnisitet og livssyn), mens andre vil være mer rettet mot dine forventninger til- og erfaringer med kurspiloten. Vi ber deg om å svare på så mange spørsmål som mulig. Svarene dine blir registrert elektronisk og analysert sammen med andres besvarelser.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Ingen av dine lærere, ansatte i fritidsklubb, medelever, venner eller familie vil få innsikt i dine svar. Å delta vil heller ikke ha noe å si for ditt forhold til lærerne på skolen eller fritidslederne ved din fritidsklubb.

Ditt personvern

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Bare forskerne i prosjektet vil ha tilgang til informasjonen vi innhenter. Dine opplysninger vil ligge på en sikker server og/eller bli kryptert under sending. Resultatene fra prosjektet vil publiseres og kommuniseres muntlig på konferanser og til studenter i undervisningssammenheng **kun i anonymisert form**. Det betyr at det ikke vil være mulig å identifisere deg som person i resultatene.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes i desember 2021. Ved prosjektslutt vil datamaterialet bli **fullstendig anonymisert** og lagret på VID sin server på ubestemt tid der kun forskere i prosjektet vil ha tilgang til dette.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet eller slettet personopplysninger om deg,
- å få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på skriftlig eller elektronisk samtykke. På oppdrag fra VID vitenskapelige høyskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Prosjektleder xxx, på epost xxx eller telefon xx xx xx xx
- Vårt personvernombud xxx, på epost xxx eller telefon xx xx xx xx
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost xxx eller telefon xx xx xx xx.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Navn Etternavn

Forsker ved Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK)

VID vitenskapelige høyskole

For å delta i undersøkelsen, kryss av at du har gjort deg kjent med de ovennevnte betingelsene og samtykker til å svare på spørreskjemaet:

Samtykkeerklæring

- ☐ Jeg har gjort meg kjent med, og forstått, de ovennevnte betingelsene for deltakelse i prosjektet. Jeg samtykker til å delta i denne undersøkelsen og til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet i desember 2021.

(Navn og etternavn)

(Sted)

__/__/2020
(dato)

Fortsett til undersøkelsen

Side 1 av 5 – Din bakgrunn

I denne delen vil vi stille spørsmål om din bakgrunn

S1.1. Hva er ditt kjønn? (kryss av kun ett svar)

- ☐ Mann
- ☐ Kvinne
- ☐ Vil ikke oppgi

S1.2. Hva er din alder? (oppgi tall) _ _ år

S1.3. Hvilket land er du født i? (kryss av kun ett svar)

- ☐ Norge
- ☐ Annet (vennligst oppgi navn på ditt fødeland):

S1.4. Hvilket land er din mor født i? (kryss av kun ett svar)

- ☐ Norge
- ☐ Annet (vennligst oppgi navn på din mors fødeland):

S1.5. Hvilket land er din far født i? (kryss av kun ett svar)

- ☐ Norge
- ☐ Annet (vennligst oppgi navn på din fars fødeland):

S1.6. Hvor mange søsken har du? (kryss av kun ett svar)

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4 eller flere
- ☐ ingen, jeg er alenebarn.

Side 2 av 5 – Om deg

I denne delen vil vi høre mer om deg og dine interesser

S2.1. (Vennligst svar kun hvis du er født i utlandet) **Hvilket år kom du til Norge?** (angi årstall): _
_ _ _

S2.2. På hvilken skole/fritidsklubb deltar du på Flexidkurset? (angi navn): _____

S2.3. Hvor ofte deltar du på følgende aktiviteter? (velg kun ett svar for hver type aktivitet)

	Aldri	En gang i måned eller sjeldnere	2-3 ganger i måned	En gang i uka	2 eller flere ganger i uka
Organisert idrett (f.eks. fotball, yoga, basketball, håndball, svømming osv.)	☐	☐	☐	☐	☐
Egentrening (f.eks. løping, svømming, sykling, gym, osv.)	☐	☐	☐	☐	☐
Kunst (eks. spille instrument, dans, kor, korps/band, osv.)	☐	☐	☐	☐	☐
Religiøse aktiviteter (f.eks. gå i kirken, moskeen eller bedehus)	☐	☐	☐	☐	☐
Treffer venner	☐	☐	☐	☐	☐
Dataspill/gaming	☐	☐	☐	☐	☐
Besøker familie og slekt	☐	☐	☐	☐	☐
Går på kino, kafe, shopping	☐	☐	☐	☐	☐
Går på tur (f.eks. turløyper, fjelltur, osv.)	☐	☐	☐	☐	☐
Utfører betalt arbeid utenfor hjemmet	☐	☐	☐	☐	☐
Utfører frivillig arbeid/verv (f.eks. lede ungdomsklubb, politisk partiarbeid, osv.)	☐	☐	☐	☐	☐

S2.4. Kan du anslå hvor mye tid bruker du daglig på sosiale medier (f.eks. Facebook, Snapchat, Instagram osv.)?

- ☐ mindre enn 30 minutter
- ☐ opptil 1 time
- ☐ mellom 1-3 timer
- ☐ mellom 3-5 timer
- ☐ over 5 timer
- ☐ bruker ikke sosiale medier

S2.5. Hvilken av de følgende uttalelser føler du beskriver best det du tror om Gud? (kryss av kun ett svar)

- ☐ Jeg tror ikke på Gud
- ☐ Jeg vet ikke om Gud eksisterer, og jeg tror heller ikke at det er mulig å bevise at Gud finnes
- ☐ Jeg tror ikke på en personlig Gud, men jeg tror på en høyere kraft av noe slag
- ☐ Jeg tror på Gud i noen situasjoner, men ikke alle
- ☐ Jeg tror at Gud finnes, men noen ganger kan jeg bli usikker
- ☐ Jeg er helt sikker på at Gud virkelig eksisterer

Side 3 av 5 – Om hjemmet ditt

I denne delen vil vi stille spørsmål om ditt hjem.

S3.1. Hvem bor du med? (kryss av alt som gjelder)

- ☐ mor
- ☐ far
- ☐ søsken (bror og/eller søster)
- ☐ besteforeldre
- ☐ andre familiemedlemmer
- ☐ andre personer (f.eks. vertsfamilie, venner eller kjæreste)
- ☐ ingen av det ovennevnte. Jeg bor alene.

S3.2. Hva slags bolig bor du i? (kryss av kun ett svar)

- ☐ leilighet
- ☐ rekkehus
- ☐ tomannsbolig
- ☐ enebolig
- ☐ studentbolig/hybel

S3.3. Leier eller eier dere boligen? (kryss av kun ett svar)

- ☐ vi eier
- ☐ vi leier

S3.4. Hvor lang tid bruker du hjemmefra til skolen/fritidsklubben din? (kryss av kun ett svar)

- ☐ mindre enn 5 minutter
- ☐ mellom 5 og 15 minutter
- ☐ mellom 15 og 30 minutter
- ☐ mer enn 30 minutter

S3.5. Hvordan reiser du vanligvis til skolen/fritidsklubben din? (kryss av kun ett svar)

- ☐ til fots
- ☐ med sykkel, skateboard eller sparkesykkel
- ☐ med buss, trikk eller tog
- ☐ med bil

Side 4 av 5: Om familien din

I denne delen vil vi høre mer om din familie.

S4.1. Hva slags utdanning har dine foreldre? (kryss av Jeg vet ikke hvis du ikke vet denne informasjonen)

	Ingen fullført utdanning	Grunnskole	Videregående skole	Universitets- og høghskolenivå	Jeg vet ikke
Far	☐	☐	☐	☐	☐
Mor	☐	☐	☐	☐	☐

S4.2. Hva er arbeidssituasjonen til dine foreldre? (*kryss av jeg vet ikke hvis du ikke vet denne informasjonen*)

	Fulltid jobb	Deltid jobb	Ikke i arbeid	Jeg vet ikke
Far	☐	☐	☐	☐
Mor	☐	☐	☐	☐

S4.3. Hvordan oppfatter du familiens økonomiske situasjon? (*kryss av kun ett svar*)

- ☐ vi har råd til alt som vi ønsker oss
- ☐ vi har råd til det meste som man trenger og litt ekstra
- ☐ vi har råd til grunnleggende ting, men ikke noe ekstra
- ☐ vi sliter økonomisk og trenger bistand/hjelp
- ☐ jeg vil ikke svare

Side 5 av 5: Om din deltakelse på Flexidkurset

I denne delen ønsker vi å vite mer om din deltakelse på Flexidkurset

S5.1. Hva er grunnen til eller hovedmotivasjonen din for at du deltar på Flexidkurset? (*valgfritt*)

Kommentarfelt

S5.2. Hva tror du Flexid handler om? (*valgfritt*)

Kommentarfelt

S5.3. Dersom du allerede har deltatt på en av kursets samlinger, hva synes du om den? (*valgfritt*)

Kommentarfelt

Takk for deltakelsen!

Har du spørsmål eller ønsker du å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Navn Etternavn, per epost xxx, tlf.: xx xx xx xx

Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK)

VID Vitenskapelige Høgskole

Invitasjon til ny spørreundersøkelse for deg som har deltatt på «Flexid»

Takk for at du svarte på forrige spørreundersøkelse!

Du er nå snart ferdig med Flexidkurset og vi vil derfor be deg om å svare på noen flere spørsmål der vi vil lære om erfaringene du har fra kurset. **Svarene dine vil kunne hjelpe oss med å forbedre Flexid.**

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

VID vitenskapelige høyskole er ansvarlig for spørreundersøkelsen. VID samarbeider med stiftelsen Flexid om å gjennomføre kursene i prosjektet.

Hva betyr det for deg å delta?

Undersøkelsen tar ca. 5 min å besvare. Noen av spørsmålene handler om din bakgrunn (f.eks. kjønn, alder og landbakgrunn), mens andre vil være mer rettet mot dine erfaringer med kurspiloten. Vi ber deg om å svare på så mange spørsmål som mulig. Svarene dine blir registrert elektronisk og analysert sammen med andres besvarelser.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Velger du å delta, kan du når som helst trekke deg uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Ingen av dine lærere, ansatte i fritidsklubb, medelever, venner eller familie vil få innsikt i dine svar. Å delta vil heller ikke ha noe å si for ditt forhold til lærerne på skolen eller fritidslederne ved din fritidsklubb.

Ditt personvern

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes i juni 2022. Ved prosjektslutt vil datamaterialet bli **fullstendig anonymisert** og lagret på VID sin server på ubestemt tid der kun forskere i prosjektet vil ha tilgang til dette.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet eller slettet personopplysninger om deg,
- å få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på skriftlig eller elektronisk samtykke. På oppdrag fra VID vitenskapelige høyskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med prosjektleder xxx på epost xxx (eller telefon xx xx xx xx).

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Navn Etternavn

Leder ved Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK)

VID vitenskapelige høyskole

For å delta i undersøkelsen, kryss av at du har gjort deg kjent med de ovennevnte betingelsene og samtykker til å svare på spørreskjemaet:

Samtykkeerklæring

- ☐ Jeg har gjort meg kjent med, og forstått, de ovennevnte betingelsene for deltakelse i prosjektet. Jeg samtykker til å delta i denne undersøkelsen og til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet i juni 2022.

(Navn og etternavn)

(Sted)

____/____/2021
(dato)

Fortsett til undersøkelsen

Side 1 av 3 – Din bakgrunn

I denne delen vil vi stille spørsmål om din bakgrunn

S1.1. Hva er ditt kjønn? (kryss av kun ett svar)

- ☐ Mann
☐ Kvinne
☐ Vil ikke oppgi

S1.2. Hva er din alder? (oppgi tall) __ __ år

S1.3. Hvilket land er du født i? (kryss av kun ett svar)

- ☐ Norge
☐ Annet (vennligst oppgi navn på ditt fødeland):

S1.4. (Vennligst svar kun hvis du er født i utlandet) **Hvilket år kom du til Norge?** (angi årstall): __
-- --

S1.5. Hvor har du gått på Flexidkurset? (skriv inn navnet)

Side 2 av 3: Hvor fornøyd er du med din deltakelse i Flexid?

I denne delen ønsker vi å vite om dine erfaringer med deltakelse på Flexidkurset

S2.1. I hvilken grad er du enig eller uenig i følgende utsagn om kurspiloten Flexid som du har gått på (bruk svaret «verken enig eller uenig» kun om du ikke har noen tanker om utsagnet):

	Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig
Kursets innhold var personlig relevant for meg	☐	☐	☐	☐	☐
Kursets innhold har møtet mine forventninger om kurset	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har lært meg noe nytt som jeg ikke visste fra før	☐	☐	☐	☐	☐
Kurset har bidratt til at jeg føler meg tryggere og sikrere som flerkulturell ungdom	☐	☐	☐	☐	☐
Kurset har bidratt til at jeg forstår bedre situasjonen til andre flerkulturelle ungdommer	☐	☐	☐	☐	☐
Kurset har bidratt til at jeg føler meg bedre forstått av medelevene mine	☐	☐	☐	☐	☐
Kurset har bidratt til at jeg føler meg bedre forstått av lærerne mine	☐	☐	☐	☐	☐
Kurset har bidratt til at jeg føler meg bedre forstått av foreldrene mine	☐	☐	☐	☐	☐
Min deltakelse i kurset har ført til mindre? misforståelser mellom meg og mine foreldre	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg kan anbefale Flexid til andre flerkulturelle ungdommer	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg tror lærerne på min skole ville lært mye nyttig om flerkulturell oppvekst hvis de deltok i et kurs for lærere	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg tror at foreldrene mine ville lært mye nyttig om flerkulturell oppvekst dersom de deltok i et kurs for foreldre	☐	☐	☐	☐	☐

Side 3 av 3: Er det noe mer du vil fortelle oss om?

I denne delen kan du utdype dine svar. Vi setter stor pris på at du hjelper oss med å gjøre Flexid enda bedre!

S3.1. Hva synes du var bra i denne kurspiloten og som bør videreføres? (valgfritt)

Kommentarfelt

S3.2. Hva synes du var dårlig med denne kurspiloten og kan forbedres? (valgfritt)

Kommentarfelt

3.3. Er det noen tema eller aktiviteter som du savnet i denne kurspiloten og som du synes kan eller bør tas opp på Flexid i fremtiden? (valgfritt)

Kommentarfelt

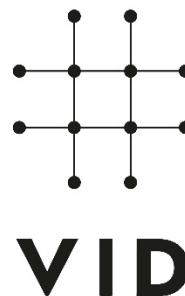
S3.4. Hvis du skulle nevne kun en ting, hva var det viktigste som du har lært om i denne kurspiloten? (valgfritt)

Kommentarfelt

Takk for deltakelsen!

Har du spørsmål eller ønsker du å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Navn Etternavn, xxx eller tlf.: xx xx xx xx
Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK)
VID Vitenskapelige Høgskole

Kjære foreldre/foresatte til

Dere har en ungdom som deltar på Flexidkurs på skolen. Vi vil be om deres tillatelse til at (navn) deltar i en spørreundersøkelse. Siden hen enda ikke har fylt 16 år, må vi be om foreldres/foresattes samtykke.

Dere kan lese mer om spørreundersøkelsen i vedlegget. Har dere spørsmål kan dere kontakte læreren på skolen eller(navn), kursholder Flexid.

Vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Anne Brit Hatleskog

Fung leder ved Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK)

VID vitenskapelige høyskole

Tillatelse (returneres til skolen når ferdig signert)

- ☐ Jeg har mottatt og forstått informasjon om spørreundersøkelsen og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg tillater at mitt barn/ungdom (navn) deltar i spørreundersøkelsene og at disse opplysningene behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. desember 2021.

(Navn og etternavn)

(Sted)

____/____/____
(dato)

Dear parents/guardians of

You have a youth who is participating in a Flexid course at school. We will ask for your permission to allow (name) to participate in a survey. Because he/she has not yet turned 16, we must ask the parents/guardians for this permission.

The attachment following this letter will give you more information regarding the survey and how it will be used. If you have any further questions, please do not hesitate to contact the teacher at school or (name), contact person Flexid.

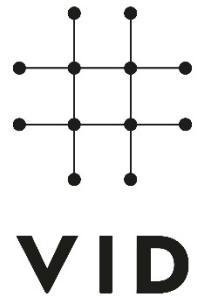
Kind regards
Project leader
Anne Brit Hatleskog
Acting head of Centre for Intercultural Communication (SIK)
VID Spezialized University

Permission (to be returned to school after signing)

- ☐ I have received and understood information about the survey and have had the opportunity to ask questions. I allow my child/youth (name) to participate in the surveys, and that this data is processed until the project is completed, around December 2021.

(First name and surname)

_____/____/_____
(Place) (Date)

Tillatelse til at deres ungdom deltar i spørreundersøkelser mens de deltar på Flexidkurs

Hvorfor trenger vi deres tillatelse?

Dere har en ungdom som deltar i Flexidkurs på skolen. Gjennom skoleåret vil de to ganger være med på en spørreundersøkelse om hvordan de opplever kurset. Fordi de enda ikke har fylt 16 år, må vi be foreldre/foresatte om tillatelse til dette.

Gjennom spørsmålene ønsker vi å vite litt mer om ungdommenes bakgrunn og høre hva de synes om å være med på Flexid. Vi vil blant annet stille spørsmål om deres deltakelse på fritidsaktiviteter og livssyn. Vi ønsker også å høre deres tanker og erfaringer og i hvilken grad de synes det er nyttig for det de opplever i hverdagen. Slik vil vi også lære mer om hvordan slike kurs kan føre til bedre fellesskap og samhold og hindre at noen holdes utenfor.

Hva betyr det for ungdommen deres å delta i spørreundersøkelsen?

- De vil bli spurt om å fylle ut to spørreskjema enten på nettet eller på papir: ett ved kursoppstart høsten 2020 og ett etter avsluttet Flexid kurs på våren 2021.

Det er frivillig å være med på dette, og selv om dere gir tillatelse nå, kan dere trekke den tilbake senere uten problem. Ungdommen kan uansett delta på kurset selv om de ikke besvarer undersøkelsen. Alle opplysningene blir anonymisert, så ingen vil vite hva den enkelte ungdom har svart.

Så lenge prosjektet varer kan dere få vite hvilke opplysninger som er registrert om deres ungdom. Dere kan også få rettet eller slettet personopplysninger, og få en skriftlig kopi av opplysningene. Dere kan også klage på behandlingen av opplysningene til Datatilsynet eller personvernombudet.

NSD – Norsk senter for forskningsdata har godkjent behandlingen av personopplysninger i prosjektet. Men for å gjennomføre spørreundersøkelsene trenger vi deres skriftlige tillatelse.

Hvis dere har spørsmål eller ønsker å vite mer kan dere kontakte noen av disse:

- Prosjektleder Audhild Steinnes Heum, på epost (audhild.steinnes.heum@vid.no) eller telefon 51516254
- Vårt personvernombud Nancy Yue Liu, på epost (nancy.yue.liu@diakonhjemmet.no) eller telefon 938 56 277
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Audhild Steinnes Heum

Forsker ved Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK)

VID vitenskapelige høyskole

Tillatelse

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet og har fått anledning til å stille spørsmål.

- ☐ Jeg tillater at mitt barn/ungdom (navn) deltar i spørreundersøkelsene og at disse opplysningene behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. desember 2021.

(Navn og etternavn)

_____/_____/_____
(Sted) (dato)

INVITASJON TIL KURS FOR FORELDRE/FORESATTE

Tid: 17.00-20.00

Sted: [Navn på skole]

Kjære foreldre/foresatte!

På [navn på skole] tilbyr vi Flexid til ungdommer som vokser opp med flere kulturer. Dere har en ungdom som går på dette kurset, og derfor får dere denne invitasjonen.

Flexid handler om hvordan det er å vokse opp med flere kulturer. Hva er positivt, hva gir dem ekstra kunnskap og erfaringer? Og hva kan være vanskelig. Gjennom Flexidkurset ønsker vi at ungdommene skal bli trygge og stolte av sin hjemmekultur, samtidig som de også blir tryggere og sterkere i den norske.

Kurset skal styrke ungdommenes identitet og tilhørighet, slik at de kan ta vare på det gode i hver kultur, og finne gode måter å leve på i det norske samfunnet.

Nå inviterer vi dere til to samlinger (kveldskurs) på [navn på skole]. Den første kvelden er nå i november og den neste til våren.

Disse to kveldene vil vi snakke om hvordan man kan kjenne seg tryggere som foreldre i et nytt land, og hvordan man kan støtte både seg selv, familien sin og ungdommene til et godt liv.

Å flytte til et annet land for å bo der er noe av det vanskeligste et voksent menneske kan oppleve. Å være foreldre i et nytt land gir også mange nye spørsmål og usikkerhet. Det tar lang tid å bli kjent med ny kultur, nytt språk og et annerledes system.

Dere er ungdommens viktigste støtte. Det kan være vanskelig å ha barn i en annen kultur og et annet land enn der man vokste opp selv. Mange har spørsmål det er vanskelig å spørre andre om. Mange kan føle seg usikre på hva som er rett for barna. Og barna vokser opp til et liv som er ganske forskjellig fra livet i hjemlandet.

- Det vil være god anledning til samtale og spørsmål. Vi ønsker også å høre deres erfaringer.
- Det blir kaffe/te og kaker på samlingene.

Utdanningsdirektoratet ønsker mer informasjon om erfaringene med Flexidkurs i skolen.

Fordi temaene i kurset er viktige, ønsker de at også ansatte/lærere på skolen og foreldrene skal få denne kunnskapen.

Etter at dere har vært med på samlingene, vil dere få tilbud om å bli kontaktet av personer som skal evaluere samlingene. Da ønsker vi ærlige meninger om hvordan dere opplevde samlingene, hva som var bra, og hva som var dårlig.

Smittevern: Skolen legger til rette for god plass og avstand, slik at alle skal være trygge på samlingene. Dere må gjerne ha på munnbind, hvis dere ønsker dette.

Talking: Ta kontakt med....., hvis dere har behov for tolk til samlingen.

Dere må også gjerne ringe hvis dere har spørsmål om samlingen.

Velkommen!

Hilsen [navn på skole]

INVITASJON

Kurssamlinger for lærere ved [navn på skole]

Som ansatte ved en av tre ungdomsskoler og ett kommunalt fritidstilbud i [navn på tre byer] inviteres dere til tre kurssamlinger skoleåret 2020/2021. Samlingene inngår i pilotstudien *Ettårig kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst* og består av fire moduler:

- Modul 1: Flexid-kurs for ungdommer med krysskulturell bakgrunn
- Modul 2: Undervisning for alle medelevene i deltakernes klasser / alle ungdommer i aktuell aldersgruppe i fritidstilbudet
- Modul 3: Samlinger for foreldrene /foresatte til ungdommene som deltar i modul 1
- Modul 4: Kurs for lærere i skolene og ansatte /frivillige i fritidstilbudet

Pilotstudien er et samarbeid mellom VID vitenskapelige høyskole og Stiftelsen Flexid på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet. Den har som hovedmålsetting å prøve ut en modell for å styrke skolenes og fritidstilbudets samlede interkulturelle kompetanse.

Kurset for lærere består av tre samlinger:

Samling 1: Skole og lokalsamfunn 2020 – flerkulturell, global og norsk

- Interkulturell kompetanse – og det nye læreplanverket for grunnskolen
- Migrasjon og akkulturasjon – eller «når utvandrere kommer til Norge»
- Utfordringer og muligheter med mangfold i skolen

Samling 2: Krysskulturelle liv, oppvekst og foreldreskap

- Hvordan ser elevene på seg selv?
- Hvem ser lærerne i klasserommet?
- Hvem ser foreldrene hjemme?
- Følelser, identitet og tilhørighet
- Rasisme og mikroaggresjoner

Samling 3: Språk og følelser

- Flerspråklighet, flytende språk, hverdagsspråk, morsmål, hovedspråk, annetspråk,
- Skole og dybdespråk
- Språk, kultur og identitet

Målsettingen med kurssamlingene er at ansatte i skolene og ansatte / frivillige i fritidstilbudet skal oppleve en undervisning som er relevant for deres arbeid og som bidrar til å styrke deres kompetanse som profesjonsutøvere. Undervisningen skal gi forståelsesmåter og verktøy til å møte elevenes livsverden og utfordringer i det flerkulturelle samfunnet og skape en skole- fritidskultur som gir motvekt til utenforskap.

Vi ønsker velkommen til spennende fagsamlinger!

Mvh

Med vennlig hilsen faggruppen i pilotstudien:

- Kjell Østby, Hildegunn Sarita Selle, Ragnhild Klippen (alle Stiftelsen Flexid)
- Øystein Lund Johannessen, Audhild Steinnes Heum (VID vitenskapelige høgskole)

Velkommen til innføringsseminar for kursholdere i Flexidmodulen

Det er med stor glede og entusiasme vi inviterer dere til første innføringsseminar for kursholdere i Flexidmodulen som er en del av piloten vi gjør på oppdrag for Utdanningsdirektoratet i inneværende skoleår, «Kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst».

Kurspiloten er et samarbeid mellom VID vitenskapelige høyskole v/Senter for Interkulturell kommunikasjon og stiftelsen Flexid.

Tema for det første innføringsseminaret er innføring i en nyutvikling av Flexidkurset som dere tidligere er sertifisert i. Dere vil kjenne igjen mange elementer fra tidligere, men samtidig oppleve at nyutviklingen vil gi dere langt større frihet i gjennomføringen av Flexidkurs for ungdommer. Instruktører på samlingen vil være Kjell Østby og Hildegun Sarita Selle fra stiftelsen Flexid.

Dato: 12. oktober

Tid: 10.30-17.30

Sted: [navn på sted]

For henvendelser vedrørende innføringsseminaret, kontakt Anders Hansson, daglig leder i stiftelsen Flexid: anders@flexid.no / Mob: 413 12 064

Hjertelig velkommen!

Med vennlig hilsen,

Audhild Steinnes Heum

Prosjektleder «Kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst»

30.09.20

Til deltakere innen skole og fritid i prosjektet «Kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst»

Vi ønsker med dette å takke for at dere har sagt ja til deltakelse i ettårig «Kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst». Til sammen tre skoler og en fritidsaktør er invitert til å delta i piloten. Her følger en kort beskrivelse av piloten og de forventningene som har blitt formidlet til dere for gjennomføringen av denne.

Hva

Kurspiloten gjøres på oppdrag for Utdanningsdirektoratet og gjennomføres i skoleåret 2020/21. All aktivitet i skolene og fritid gjennomføres i perioden oktober til mai.

Hvem er ansvarlig for prosjektet

VID vitenskapelige høyskole v/ Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK) har prosjektledelsen. Piloten gjennomføres i tett samarbeid med stiftelsen Flexid som er samarbeidspartner i prosjektet.

Formål

Den primære målgruppen i prosjektet er **ungdom med flerkulturell oppvekst** i skole og fritid. Ungdommers identitetsarbeid foregår i et samspill med deres viktige andre på alle arenaer de ferdes og der de inngår i relasjoner med andre. Flerkulturelle unges eget identitetsarbeid er en viktig forutsetning for at inkludering i skolen og andre viktige arenaer skal lykkes. Å få til å arbeide på produktive måter med mangfold i klasserommet, slik at elevenes forskjellighet blir en ressurs i læringsarbeidet, er et sentralt pedagogisk anliggende og et ansvar for **læreren**. Selvforståelsen og opplevelsen av seg selv som et fullverdig og anerkjent medlem av viktige fellesskap, utvikles videre i et komplekst samspill mellom erfaringer med **jevnaldrende i skole og fritid** og erfaringer i hjemmet, samt **foreldrenes** bevissthet om deres viktige bidrag for å gi sine barn gode oppvekst- skole- og fritidserfaringer. Alt dette er viktig for de flerkulturelle ungdommenes inkludering. Piloten søker å forebygge ekskluderende motsetninger og fremme samhörighet. Det er også et mål at piloten skal kunne støtte skolene i arbeidet med nye fagplaner.

Med dette som bakgrunn, har piloten som mål å prøve ut ulike kursmoduler for 1) ungdommer med flerkulturell oppvekst, 2) lærkollegiet/ansatte og frivillige i fritidstilbud, 3) foreldre/foresatte til de flerkulturelle ungdommene som deltar i piloten, og til slutt 4) en modul for hele klassetrinnet / alle deltakere i fritidstilbudet.

Hva deltakelse innebærer

Som deltakere i prosjektet forventes det at følgende gjennomføres ved deres skole/fritidstilbud:

- Kursmodul 1 for ungdommer med flerkulturell oppvekst
 - Til sammen 12 temaer fra kurskonseptet Flexid gjennomføres i perioden i medio oktober 2020 – mai 2021. 8-10 ungdommer rekrutteres til deltakelse på dette kurset.
 - Flexidkursets temaer presenteres under følgende overskrifter: 1) Identitet og tilhørighet, 2) CCK – cross cultural kids (krysskulturelle barn), 3) Brobygger, 4) Flytteprosessen, 5) Fordommer og rasisme, 6) Kjønn – roller og forventninger, 7) «Norsk nok», 8) Typisk.!, 9) Språk og følelser, 10) Jeg i møte med andre, 11) Kjønn – frihet og begrensninger og 12) Dilemmaer, valg og fremtid.
 - Kurskonseptet Flexid utgjør fundamentet for de øvrige modulene.

- Kursmodul 2 for lærerkollegiet / ansatte og frivillige i fritid
 - Til sammen 6 timer som kan gjennomføres over to eller tre samlinger. Første samling i november og siste samling i februar.
 - I denne kursmodulen ser vi det som verdifullt at det utvikles innhold og rammer som bidrar til å styrke kompetansen hos alle lærerne på klassetrinnet i å arbeide med elevmangfoldet på produktive måter. Videre vil vi ta opp andre sentrale temaer i interkulturell pedagogikk som knytter an til de tversgående temaene i læreplanverket, samt temaer som støtter opp og går i dybden på temaer som blir tatt opp i modul 1. Vi vil i denne kursmodulen særlig legge vekt på følgende områder:
 - Krysskulturell oppvekst
 - Krysskulturelt foreldreskap
 - Akkulturasjon og stress
 - Språk, kommunikasjon og følelser i møte med krysskulturelle unge og deres foreldre/foresatte
- Kursmodul 3 for foreldre / foresatte til ungdommer som er deltakere i kursmodul 1
 - Til sammen 6 timer som gjennomføres over to kvelder (fortrinnsvis). Første samling i november. Andre samling i mai.
 - I denne kursmodulen skal det utvikles innhold og arbeidsmåter som:
 - styrker foreldrenes innsikt i «den norske skolemodellen» og bidrar til å bygge tillit mellom skole og hjem
 - gir foreldrene nye perspektiver på det livet barna deres lever i samfunnet utenfor hjemmet og et eventuelt minoritetsfellesskap og hvilke utfordringer og muligheter barna deres opplever i sin krysskulturelle hverdag, samt styrke deres forutsetninger for å være støttende rollemodeller
- Kursmodul 4 for hele klassetrinnet / alle ungdommer i aktuelle aldersgruppe i fritidstilbudet
 - Til sammen 4 timer som gjennomføres over to sesjoner i mai.
 - Det vil bli utviklet to temaer der man ser for seg følgende overskrifter:
 - Røtter, identitet og tilhørighet
 - Innenforskap og utenforskap

For å gjennomføre modul 1 og modul 4 er vi avhengig av at dere har sagt at dere kan stille med to kursholdere som tidligere har erfaring med kurskonseptet Flexid. For gjennomføringen av kursmodul 1 og 4 vil kursholderne følges opp av stiftelsen Flexid.

- Innføringsseminar for kursholderne
 - To innføringsseminarer, hvorav dato for første seminar er satt til 12.oktober og det andre innføringsseminaret er satt til 8.februar.
 - Innføringsseminarene har som hensikt å gi en innsikt til de allerede sertifiserte Flexid kursholderne i modulene de skal lede, samt å sikre at piloten gjennomføres i henhold til den overordnede tenkningen i piloten, herunder overordnede verdier og prinsipper i overordnet del av læreplanen. Seminaret vil også ha fokus på lokale tilpasninger.

Oversikt over omfang av de ulike delene i gjennomføringen av piloten okt 2020 - mai 2021:

Målgruppe	Antall sesjoner	Antall timer
<i>Kursmodul for ungdommer med flerkulturell oppvekst</i>	12	24
<i>Kursmodul for lærerkollegiet/ansatte i fritid</i>	2	6
<i>Kursmodul for foreldre/foresatte</i>	2	6
<i>Kursmodul for klassetrinnet/ungdommer i fritid</i>	2	4
<i>Innføringsseminar for kursholdere</i>	2	14

Dokumentasjon av piloten

Jamfør Utdanningsdirektoratets konkurransegrunnlag skal gjennomføringen av kurspiloten og nytteverdien av denne dokumenteres. Ungdommenes flerkulturelle bakgrunn skal belyses. I tillegg skal ungdommenes sosiale posisjon også belyses gjennom tilbakemeldinger fra deres skole/fritidstilbud/nærmiljø. Helt konkret vil dokumentasjonen bestå av spørreundersøkelser, intervjuer og observasjon. I dokumentasjonen skal deltakere i prosjektet anonymiseres.

Forskere ved VID vil være ansvarlig for gjennomføringen av dokumentasjonen av piloten. Prosjektet er meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD) for en vurdering av prosjektets håndtering av personvern. Prosjektet følger de forskningsetiske retningslinjene til Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH), samt VIDs egne retningslinjer for forskning og personvern. Piloten vil munne ut i en sluttrapport som leveres Utdanningsdirektoratet innen utgangen av september.

Kontaktpersoner

De ulike skolene/fritidstilbudet skal ha fått en kontaktperson som de forholder seg til i gjennomføringene av de ulike modulene. Øvrige henvendelser eller spørsmål kan rettes til prosjektleder Audhild Steinnes Heum på e-post audhild.steinnes.heum@vid.no eller per telefon 51516254.

Vi ser fram til en spennende høst og vår!

Med vennlig hilsen faggruppen i piloten, bestående av:

- Kjell Østby, Hildegund Sarita Selle, Ragnhild Klippen (stiftelsen Flexid) og
- Øystein Lund Johannessen, Audhild Steinnes Heum (SIK, VID vitenskapelige høgskole)

Prosjektleder

Stavanger, 30.09.20

**Deltakelse i intervju i forbindelse med forskningsprosjekt:
«Ettårig kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst»**

Vil du dele dine erfaringer i forbindelse med deltagelse i pilotprosjektet?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et intervju om dine erfaringer med pilotprosjektet som har blitt gjennomført ved din virksomhet. I dette skrivet gir vi deg informasjon om formålet med prosjektet og hva deltagelse i intervju vil innebære for deg.

Formål

I denne delen av prosjektet ønsker vi å dokumentere erfaringen med de ulike kursmodulene i pilotprosjektet. Mer spesifikt ønsker vi å belyse pilotens nytteverdi i forhold til de utfordringene og mulighetene som kjennetegner de flerkulturelle ungdommenes hverdag og hvordan et slikt prosjekt kan bidra til å styrke de flerkulturelle ungdommene og deres selvforståelse, samt fremme samhørighet til fellesskapet og forebygge ekskluderende motsetninger. Vi vil også gjerne høre refleksjoner rundt nytteverdien i forhold til det psykososiale miljøet i skolen/fritid/nærmiljøet, samt dine tanker om hvordan dette prosjektet kan være verdifullt inn arbeidet med nye fagplaner.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

VID vitenskapelige høyskole er ansvarlig for kurspiloten og for intervjuene vi gjør i prosjektet. Utviklingen og gjennomføringen av kursene i prosjektet har blitt gjort i samarbeid med stiftelsen Flexid. Piloten gjennomføres på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Å delta innebærer for deg at vi vil intervju deg for å få høre om erfaringene du har gjort deg med utprøvingen av kursene. Intervjuene vil foregå ansikt til ansikt med en forsker som er med i prosjektet. Vi vil spørre deg om din rolle og refleksjoner du har gjort deg som kursholder i Flexid og/eller ansatt som har deltatt i lærermodulen/modulen for ansatt i fritid. Spørsmålene vil videre omhandle dine tanker rundt erfaringene med – og nytteverdien av piloten. Intervjuet vil vare i ca. 1 time. Vi vil ta notater og ta opp samtalen på bånd.

Ditt personvern

Hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Bare forskere i prosjektet vil ha tilgang til informasjonen vi innhenter. Forskerne i dette prosjektet er tilknyttet VID vitenskapelige høyskole.
- I tillegg vil et mindre antall eksterne databehandlere ha tilgang til informasjonen i forbindelse med transkribering av intervjuer. De har også taushetsplikt og vil slette sine filer når de leverer dem tilbake til oss.
- Dine opplysninger vil ligge på en sikker server og/eller bli kryptert under sending.

Resultater fra prosjektet vil publiseres i en rapport til Utdanningsdirektoratet. All informasjon gitt i intervjuer vil bli anonymisert. Prosjektets funn og resultater vil også kunne publiseres i artikler og kommuniseres muntlig på konferanser og til studenter i undervisningssammenheng. **kun i anonymisert form**; dvs. at det ikke vil være mulig å identifisere deg som person i resultatene.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes våren 2022. Ved prosjektslutt vil lydopptakene og navnelistene slettes. Øvrig datamateriale vil **fullstendig anonymiseres** og lagres på VID sin server på ubestemt tid, og kun forskere i prosjektet vil ha tilgang til dette.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- å få rettet personopplysninger om deg
- få slettet personopplysninger om deg
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på skriftlig samtykke NSD (Norsk senter for forskningsdata) har vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Har du spørsmål?

Hvis du har spørsmål til prosjektet, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med prosjektleder Anne Brit Hatleskog. E-post: anne.hatleskog@vid.no / Tlf: 51516218.

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt informasjon om ovennevnte prosjektet og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til å delta i intervju og at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. juli 2022.

(Navn og etternavn)

_____/_____/_____
(Sted) (dato)

Utvalg 3 «Ansatte i skole og fritid»
«Ettårig kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst»

Intervjuguide

1. Fortell litt om denne skolen/fritidstilbudet.
2. Fortell meg litt om deg selv.
3. Hva er bakgrunnen for din deltakelse i kurspiloten?
 - a. Rolle i institusjonen?
4. På hvilken måte har du vært involvert i kurspiloten?
5. Hva slags forventninger hadde du i forkant av kurspiloten?
6. Hvilke temaer opplevde du som var spesielt viktige i Lærermoduleen/moduleen for ansatte i fritid?
 - a. Hvor mange deltok?
 - b. Er det noen temaer som du opplevde som mindre relevantetema i kurset?
 - c. Hvordan opplevde du å være med på samlingene gjennom dette kurset?
 - d. Har modulen levd opp til dine forventninger?
7. *Hvilke temaer opplevde du som spesielt viktige i Klassemodulen/moduleen for alle ungdommene i fritid?
 - a. Hvor mange deltok?
 - b. Er det noen temaer som du opplevde som mindre relevantetema i kurset?
 - c. Hvordan opplevde du å være med på samlingene gjennom dette kurset?
 - d. Har modulen levd opp til dine forventninger?
8. *Hvilke temaer opplevde du som spesielt viktige i Foreldremodulen?
 - a. Hvor mange deltok?
 - b. Er det noen temaer som du opplevde som mindre relevantetema i kurset?
 - c. Hvordan opplevde du å være med på samlingene gjennom dette kurset?
 - d. Har modulen levd opp til dine forventninger?
9. *På hvilken måte kan et slikt tilbud til flerkulturelle foreldre bidra til å styrke skole-hjem samarbeidet / samarbeidet mellom fritid og hjem?
 - a. Har du andre tanker om hvordan skole-hjem samarbeidet kan styrkes til det beste for de flerkulturelle elevene?
 - b. Har du noen tanker om hva som fungerer best når man skal invitere foreldre inn til slike samlinger? Hvordan nå foreldrene, få dem til å komme på møtene og aktivt delta i samtalene med andre foreldre?
10. *Hvilke temaer opplevde du som spesielt viktige i Flexidmodulen?
 - a. Hvor mange deltok? Hvor har disse bakgrunn fra?
 - b. Er det noen temaer som du opplevde som mindre relevante i kurset?

- c. Hvordan opplevde du å være med på samlingene gjennom dette kurset?
 - d. Har modulen levd opp til dine forventninger?
11. Hvilke tilbakemeldinger har du fått fra ungdommene som har deltatt i piloten?
- a. Flexidmodulen
 - b. Klassemodulen
12. Har du lagt merke til noen endringer hos de som har deltatt i kurspiloten?
- a. Kan du fortelle mer om det?
13. Har piloten bidratt til å styrke krysskulturelle ungdommer og deres selvforståelse? På hvilken måte?
14. Har kurspiloten bidratt til å styrke samhørighet til fellesskapet for de krysskulturelle ungdommene som har deltatt? På hvilken måte?
15. Har kurspiloten gjort noe med måten klassefellesskapet forholder seg til de krysskulturelle ungdommene på?
16. Hva tenker du om verdien av de ulike kursmodulene for norske skoler/ fritidsarenaen?
- a. På hvilke måter kan et slikt tilbud støtte arbeidet med det psykososiale miljøet i skole (evt. fritid)?
 - b. Ser du noen utfordringer med å gjennomføre dette også i framtiden?
 - c. Hvordan har man praktisk tilrettelagt for gjennomføring av kursene på din skole? (spes Flexidkurset)?
 - d. Hvordan tenker du at man best kan implementere en slik kurspakke i skolen/fritid for at aktuelle deltakergrupper skal kunne delta?
 - i. Flexidkurs
 - ii. Foreldrekurs
 - iii. Ansattkurs
17. ** Så et spørsmål knyttet til de nye læreplanene og læreplanens vektlegging av dybdelæring, verdier, elevmedvirkning og kritisk tenkning. På hvilke måter tenker du kurspiloten gir nyttige innspill/verktøy til din arbeidshverdag?
- a. Var det noe som var spesielt verdifullt?
 - b. Var det noe du savnet?
18. Har kurspiloten levd opp til dine forventninger?
19. Hva er det alle viktigste du tar med deg fra denne kurspiloten?
20. Er det noe annet du tenker på som er nyttig for prosjektet? Noe mer du vil tilføye?

**Spørsmål 6-9 stilles til ansatte som også har vært kursholdere i Flexid og deltatt i klassemodulen og foreldremodulen. Spørsmål 8 om skole-hjem samarbeidet kan evt også stilles til ansatte som ikke har holdt Flexidmodulen.*

***Spørsmålet ikke aktuelt for ansatte i Fritid.*

Utvalg 1 «Ungdom»

Deltakelse i intervju i forbindelse med forskningsprosjekt: «Ettårig kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst»

Vil du dele dine erfaringer med Flexidkurset og kurset for hele klassetrinnet / deltakere i fritid?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et intervju om dine erfaringer med Flexid-kurset som du nylig har gjennomført. Vi ønsker også å intervju deg om dine erfaringer med kurset som har blitt holdt for hele klassetrinnet ditt /deltakere i fritid. Her følger informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse i intervju vil innebære for deg.

Formål

Kursene du har vært med på er en del av forskningsprosjektet «Ettårig kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst». Prosjektet prøver ut kurs i skole og fritid der målet er å bidra til en positiv selvforståelse/identitet som flerkulturell og bidra til å bygge bro til fellesskapet som du er en del av. Formålet med å gjøre slike intervjuer som dette er å gå i dybden på de utfordringene og mulighetene som kjennetegner hverdagen til ungdommer som vokser opp med flere kulturer, både på skolen, i fritidsaktiviteter og hjemme. I intervjuet vil vi ha et særlig fokus på hvordan du har opplevd å være med på disse kursene.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Forskere ved VID vitenskapelige høyskole er ansvarlig for prosjektet og for intervjuene vi gjør i prosjektet. VID samarbeider med stiftelsen Flexid om å gjennomføre kursene i prosjektet. Prosjektet gjøres på oppdrag for Utdanningsdirektoratet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Intervjuene vil foregå som en samtale ansikt til ansikt med en forsker. Å delta innebærer at vi vil intervju deg for å få høre om erfaringene du har gjort deg med Flexidkurset og kurset for hele klassetrinnet (evt. kurset for alle deltakere i fritid). Hvis foreldrene dine har deltatt på kurset for foreldre, vil vi også stille spørsmål om hva du synes om det. Spørsmålene vi stiller vil for eksempel også handle om dine tanker rundt det å være flerkulturell. Intervjuet vil vare i ca. 1 – 1,5time. Vi vil ta notater og ta opp samtalen på bånd.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Å delta eller ikke vil heller ikke ha noe å si for ditt forhold til lærerne på skolen eller fritidslederne ved din fritidsklubb.

Hva gjør vi med informasjonen du deler med oss?

Vi behandler opplysningene gitt i intervju konfidensielt. Det vil si at:

- All informasjon du gir i intervjuet og all informasjon om deg vil bli anonymisert. Forskerne har taushetsplikt om det de som de intervjuer deler. Notater og opptak vil bli oppbevart på en trygg måte.
- Bare forskere i prosjektet vil ha tilgang til informasjonen vi innhenter.
- I tillegg vil et mindre antall eksterne databehandlere ha tilgang til informasjonen i forbindelse med transkribering av intervjuer. De har også taushetsplikt og vil slette sine filer når de leverer dem tilbake til oss.
- Dine opplysninger vil ligge på en sikker server og/eller bli kryptert under sending.

Resultatene fra prosjektet vil publiseres i en rapport til Utdanningsdirektoratet. Resultatene fra prosjektet vil også kunne publiseres i artikler og kommuniseres muntlig på konferanser og til studenter i undervisningssammenheng **kun i anonymisert form**. Det betyr at det ikke vil være mulig å identifisere deg som person i resultatene.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes våren 2022. Ved prosjektslutt vil lydopptakene og navn slettes. Øvrig datamateriale vil **fullstendig anonymiseres** og lagres på VID sin server på ubestemt tid, og kun forskere i prosjektet vil ha tilgang til dette.

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- å få rettet personopplysninger om deg
- få slettet personopplysninger om deg
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Forskningsprosjektet og behandlingen av personopplysninger har blitt godkjent av NSD (Norsk senter for forskningsdata).

Har du spørsmål??

Hvis du har spørsmål til prosjektet, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med prosjektleder Anne Brit Hatleskog. E-post: anne.hatleskog@vid.no / Tlf: 51516218

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt informasjon om ovennevnte prosjektet og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til å delta i intervju og at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca juli 2022 .

(Navn og etternavn)

_____/_____/_____
(Sted) (dato)

Utvalg 3 «Ungdom»

«Ettårig kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst»

Intervjuguide

1. Fortell litt om deg selv.
 - a. Hvilke kulturer kjenner du tilhørighet til?
 - b. Hva er bra med å kjenne flere kulturer?
 - c. Hva er utfordrende med å vokse opp med flere kulturer?
 - d. Hvordan forstår du det å være krysskulturell?
2. Fortell litt om familien din
 - a. Hvor lenge har dere bodd i Norge?
 - b. Hva gjør foreldrene dine? (jobb/hjemme)
3. Fortell litt om vennene dine
 - a. Hvem er dine beste venner? Hvor kommer de fra?
 - b. Hvor er du sammen med dine viktigste venner, skole eller fritid – eller begge deler?
 - c. Hva liker du å gjøre med vennene dine?
 - d. Hvordan har du det når du er sammen med vennene dine?
4. Fortell meg litt om deg og klassen din (evt fritidstilbudet)
 - a. Hvordan vil du beskrive miljøet i klassen?
 - i. Hva er bra?
 - ii. Evt. hva er ikke så bra?
 - iii. Hvordan trives du i klassen?
5. Hvorfor valgte du å bli med på Flexidkurs?
6. Hva slags forventninger hadde du i forkant av Flexidkurset?
7. Hva (hvilke temaer) var spesielt nyttig for deg i kurset?
 - a. Hvorfor?
8. Hva er det viktigste du har lært om deg selv?
 - a. Har kurset gjort noe med måten du tenker om deg selv på?
9. Har kurset gjort noe med måten du forholder deg til andre på?
 - a. Andre flerkulturelle?
 - b. Klassen din?
 - c. Foreldrene dine?
 - d. Læreren din?
10. Hva (hvilke temaer) opplevdes mindre viktige for deg?
 - a. Hvorfor?
11. Hvordan opplevde du å være med på samlingene gjennom dette kurset?
12. Vil du anbefale Flexidkurs i skolen til andre du kjenner?
 - a. Hvorfor / hvorfor ikke?
 - b. Hva kan gjøres for at det skal bli lett å bli med på kurset om man har lyst?
13. Er det noen i din familie som har også deltatt på kurset for foreldre?

- a. Hvordan opplevde de det?
- b. Hva betyr det for deg at de har fått deltatt på dette?
- c. Hvilken betydning har deltagelse i prosjektet hatt for dere som familie?

14. Hva syns du om at hele klassetrinnet/alle ungdommene i fritidstilbudet fikk jobbe med noen av temaene fra Flexid?

- a. Hvordan opplevde du det?
- b. På hvilken måte tror du at det kan ha noe å si for klassemiljøet? (fremme samhörighet, forebygge ekskluderende motsetninger, påvirket det psykososiale miljøet positivt)
 - i. Har lagt merke til noen endringer hos de andre i klassen etter klassemodulen?
 - ii. Har det gjort noe med miljøet i klassen? På hvilken måte?
- c. Hva var bra? / Hva var mindre bra?

15. Hva tenker du om at lærerne også har blitt kurset om hvordan det er å være ungdom å ha en krysskulturell oppvekst?

- a. I arbeidet med dette prosjektet er målet at flerkulturell ungdom skal bli tryggere i identiteten sin og få det bedre. Det er også et mål at alle ungdommer, uansett bakgrunn, skal ha det bra på skolen, i fritid og hjemme. Hva vil du si er viktig for deg for at du skal ha det bra på skolen?
 - i. Hva kan lærerne gjøre?
 - ii. Hva er viktig i klassemiljøet?
- b. Hva tenker du kan hjelpe foreldrene dine for å forstå bedre hvordan det er for deg å være sy flerkulturell ungdom?
 - i. Hva kan skolen gjøre for å ha en god kommunikasjon med foreldrene dine?

16. Nå kommer noen spørsmål som kan være lette eller vanskelige å svare på, men vi vil gjerne høre dine tanker:

- a. Hvor føler du deg hjemme?
- b. Kan du utdype? (hvorfor/hvorfor ikke)
- c. Vet foreldrene og vennene dine at du kjenner det sånn?
- d. Hva skal til for at du føler deg hjemme/hører til?

17. Hvordan tror du livet ditt ser ut om 10 år?

18. Er det noe mer du ønsker å si? Noe annet du tenker er viktig for dette prosjektet?

ISBN: 978-82-8456-000-7
ISSN: 2464-3777

